

ALE VERK FUN AVRAHAM

Abraham Reisen

*Permanent preservation of this book was made possible
by Mr. & Mrs. Steven M. Friedman
in memory of
Zelda Zola*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

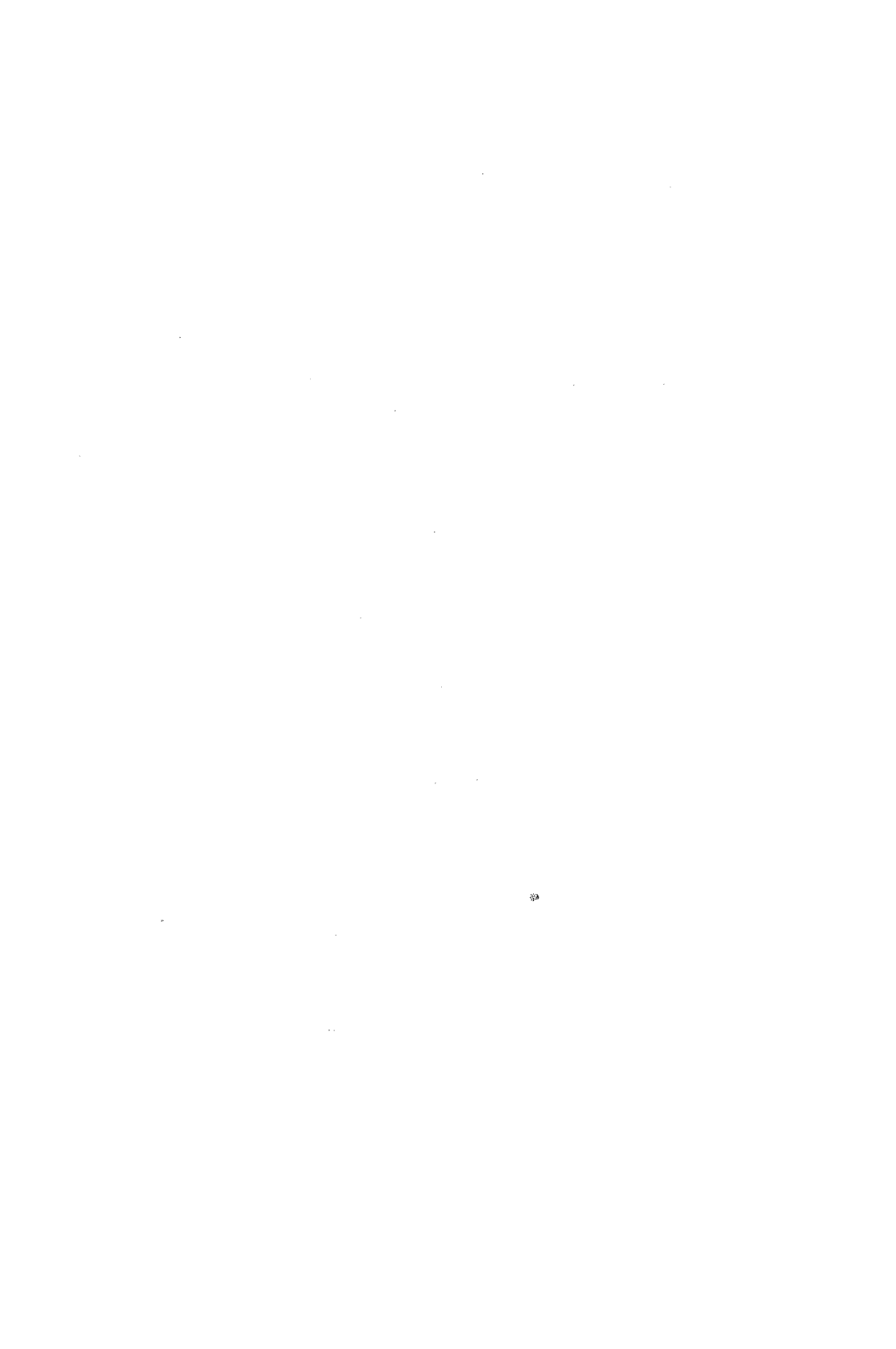
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

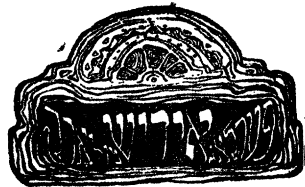
The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערס
פון
אברהם רייזען
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאבע.

אברהם רייזען.

צעהנמער באנד :
די אַבשפּיגלונג.

ארויסגעגעבן פון פּערלאַג „אידיש“
1917 ניו־יאָרק תרע"ז.

Copyright, 1916
by
YIDDISH

די אפשפירונג.

די אבשפיגלונג.

דער געדאנק וועגן טוירט האט הערמאנ'ען וועניג וואס
בעאונרוהיגט און וועניג ווען בעזוכט. א מאן, א פיזיש-געזונט
טער, אין די דרויסנער יאהרען, האט ער מעהר געטראכט פון
לעבען. געהענדיג אין דער רוישענדיגער גאס און אנשטויסענדיג
זיך מאנכמאל אויף א לוייה, פלעגט ער זי בעטראכטען מיט ניין
גערדע. אבער די נייגערדע האבען אין איהם מעהר געוועקט
די לעבעדיגע וועלכע געהען און פאהרען נאך דעם ארון, איידער
דער יעניגער וואס ליעגט ערגעץ בעהאלטען און פערקלאפט אינעם
וועניג... אינטערעסירט האבען איהם דערביי מעהר די בלומען
אויפ'ן ארון, די שעהנע פרויען, וואס זיינען נאכגעגאנגען אדער
נאכגעפאהרען מיט די כלומרשט טריבע געזיכטער, און מיט די
אויגען וואס האבען אכגעשפיגעלט אן אינערליכע פרייד און
לעבענס-בעגעהר.

וועט ער אויך אמאל שטארבען? דער געדאנק פלעגט
איהם אמאל דורכפליהען, אבער ניט פערטשעפען דאס אינער-
ליכע, דאס טיעפע אין איהם. אינערליך האט זיך איהם ניט גע-
גלויבט, אז ער וועט שטארבען. ווי אזוי איז דאס מעגליך?
אמת, ער האט געזעהן בעשיינפערליך, ווי אזוי א יאהר רוקט
זיך נאך א יאהר, אבער ביז דער ענדע איז דאך נאך דא אזוי
פיעל יאהרען און צום טויט איז נאך אזוי ווייט, אזוי ווי צו
א לאנד וואס עקזיסטירט ערגעץ יא, אבער ער גלויבט ניט צו
דערגרייכען דארטען ווען עס איז...

און אט איז געשטארבען זיינער א בעקאנטער, א וויכטיגער
מאן. אנהאנגט האט איהם די נאכריכט איבערראשט, זאגאר

דערשראקען. אבער עס איז געווען בלויז אויף א מאָמענט. באלד איז ער געוואָרען רוהיג, ווי בעפאר. איהם האָט נאָר בעאוורוהיגט וואָס ער וועט מוזען געהן צום טויטענ'ס הויז און אפשר אויף דארפֿען אריינגעהן אינוועניג. דער מאן וואָס איז גע- שטאַרבען איז געווען א נאָהענטער בעקאנטער.

ער איז אוועק. ארום הויז זיינען געשטאַנען רעדלעך פון בעקאנטע און פרעמדע. הערמאַנ'ס אויערען האָבען דערנרייכט די שבחים, וואָס מען האָט נאָכגעזאָגט דעם ערשט פערשטאַר- בענעם. יא, ער אליין גיט צו, אז ער איז געווען א וויכטיגער מענש, א שאָד וואָס ער איז געשטאַרבען. א גרויסער שאָד!

ער האָט זיך אוועקגעשטעלט אויף די ערשטע טרעפ פון גאַניק פון הויז און אלץ גיט בעשלאָסען זיך אריינצוגעהן אינ- וועניג. געגענאיבער'ן הויז האָט א פרעמד צוועלף-יעהריג מיין דעלע מיט נאָקטע פיסלעך ביז די קניו געשפרונגען איבער א שטריקעלע, וואָס זי האָט געהאַלטען אויסגעצויגען אין איהרע בירדע הענד און האָט דערמיט אינגאַריט די אלע וואָס שטע- הען ארום טויטענ'ס הויז און דעם טויטען אליין... הערמאַן איז פון איהר שפּרינגען פּערקאַפט געוואָרען און ווען זי איז ענד- ליד געפאלען און מיט א קילנגענדיגען געלעכטער זיך צוריק אויפגעהויבען און ווידער גענומען שפּרינגען, האָט ער זי אָנגע- קוקט און ווי צוגעשמייכעלט צו איהר:

— שפּרינג, מיידעלע, שפּרינג! ...

באלד אבער האָט איהם איינער פון דעם געשטאַרבענעמ'ס נאָהענטע פּריינד בעמערקט, די האַנד געגעבען און זיך געווענדט:

— וואָס זאָגט איהר, הערמאַן?

הערמאַן האָט ארויפגעצויגען אן ערנסטע מינע אויף זיין פנים און געענטפּערט:

— עס איז שרעקליך... אזוי אונערווארטעט...

דער בעקאנטער האָט איהם איינגעלאָרען ארויפצוגעהן אין

הויז.

ער איז אריין אינוועניג. דער געשטארבענער איז שוין גע-
ווען פערדעקט און הערמאן איז ווי צופריהען געווען. אבער
באלד איז צוגעגאנגען צו הערמאן'ען איינער פון די הויזיגע
און מיט א פריינדליכען טאן זיך געווענדעט:

— איהר ווילט איהם אַנקומען? ...

הערמאן האט אויס העפליכקייט שיער ניט אַבגעענטפערט:
„מיט פערגיגען“. ער האט זיך אבער גלייך געכאפט, אז דאָ
מוז מען די העפליכע פראזע זעהן אויסבייטען אויף א צווייטע
און איהם איז עס געלונגען:

— איך האב געוואלט זיך זעגענען מיט איהם.

דער הויזיגער האט דעם מת אַבגעדעקט. הערמאן האט
איהם בעטראכט און זעהענדיג, ווי דער מת זעהט אויס ניט אזוי
שרעקליך, ווי ער האט זיך פאַרגעשטעלט, האט ער ארויסגעמור-
מעלט:

— פונקט ווי ער שלאָפט!

— יא ! — האט דער הויזיגער מיט א פילאַזאָפישע רוהע
געענטפערט. — ער איז ווי איינגעשלאָפען.

און ער האט איהם וויעדער צוגעדעקט, ווי ער וואלט ניט
געוואלט שטערען איהם דעם שלאָף...

און פאר הערמאן'ען איז דער מת געוואָרען ווידער אזוי
זייט און אזוי פרעמד, ווי ער וואלט איהם קיינמאל ניט גע-
קענט...

ענדליך האט מען געמאלדען, אז דער וואָגען איז שוין אַנ-
געקומען. איז הויז איז געוואָרען א בעוועגונג. מען האט זיך
גענומען פאַרבערייטען ארויסצוטראָגען דעם מת...

הערמאן האט זיך דערפיהלט פערפליכטעט צו העלפען. ער
האט אַנגענומען איין זייט פון דעם איבערגעדעקטען ארון און
האט געווארט אויף די איבעריגע.

עס זיינען צוגעקומען נאָך זיבען טרענער. הערמאן'ען איז

אויסגעקומען בלויז אַנצוהאלטען מיט די הענד. קיין משא האָט ער ניט געפיהלט.

אז דער אַרון איז שוין געווען אויף זיין פלאץ אויף דעם שוואַרצען וואַגען אין דער הויף, האָט מען הערמאַנלען בעשטימט אַלס איינעם פון דער עהרען־וואַך נאַכצוגעהן ביים זייט פון וואַגען..

הערמאַן איז מיט שטילע טריט נאַכגעגאַנגען דעם אַרון, וועלכער איז געפיהרט געוואָרען פון צוויי גרויסע שוואַרצע פערד. געקוקט האָט הערמאַן פאַראַויס און זיך בעמיהט ניט צו בעגעגענען זיך מיט קיינעמס בליקען, ווי ער וואָלט זיך גע־שעהמט מיט זיין נייער פליכט צו זיין אַ מחותן ביי אַזאַ זאַך־דערבאַרער און פּרעמדער צערעמאַניע.

געהענדיג אזוי, האָט ער ענדליך פּערגעסען, אז ער געהט־נאָך אַן אַרון, וואו אינוועניג ליעגט אַ טויטער... עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז דאָס איז אַ געוויסע צערעמאַניע, וואָס ווערט דורכגעפיהרט צוליב אַ צוועק, וואָס איז איהם אונבעקאַנט.

ער האָט זיך פּערטראַכט וועגען פּערזענליכע זאַכען. גע־מאַכט פלענער וועגען מאָרגענדיגען טאַג, וועגען דער וואוינונג וואָס ער רעכענט בייטען, וועגען פּרנסה און בכלל וועגען דער צוקונפּט...

אייז פלאַן וואָס ער האָט געהענדיג אַבגעמאַכט מיט זיך אַליין איז איהם אזוי געפעלען געוואָרען, אז ער האָט זיך אומגע־דרעהט מיט'ן פנים צום בעגלייטענדען עולם. ער האָט בעמערקט ווי דער עולם איז געוואָרען גרעסער, און דאַן האָט ער זיך גע־ווענדט מיט'ן פנים צום אַרון.

און פּלוצלונג איז ער מיט שרעק אַבגעשפרונגען. די וואַנד פון דעם אַרון, וועלכען ער איז נאַכגעגאַנגען איז געווען פון גלאַז און אונטער'ן גלאַז אַ שוואַרצע געוואַנט, אזוי אַז די דאָזיגע וואַנט האָט אויסגעזעהן ווי אַן עכטע שפיגעל אין וועלכער ער האָט זיך אינגאַנצען דערזעהן... ער האָט מוראַ געהאַט נאָך אַמאָל

א קוס צו טהאן, ער זאל זיך ווידער נישט דערזעהן. אבער דוקא ווייל ער האט אזוי מורא געהאט האט עס איהם געצויגען ווידער זיך איינצוקוקען. דאס צווייטע מאל איז ער שוין רוהיגער געווארען. ער האט זיך אין דעם דאזיגען זאנדערבארען שפיגעל בעטראכט און געפונען, אז ער זעהט אויס ריכטיג, ווי אין דער היים, ווען ער קומט זיך איין אין שפיגעל, נאר א מעהר ערנס-טער, א מעהר קאנצענטרירטער...

הייסט עס, אז דער טויט איז נאר ניט אזא פרעמדע זאך! אט ליענט דארטען אינוועניג זיין בעקאנטער און ער, הערמאן, שפיגעלט זיך אב אין זעלבען ארון.

און ניט נור ער אליין. דער גאנצער עולם, וואס געהט נאך גאט'ן ארון שפיגעלט זיך דארט אב. אלעס האט די דאזיגע גלאז אונטער'ן שווארצען געוואנט אריינגעכאפט אינוועניג און כאטש זיי געהערן נאך און רעדען און טראכטען און מאכען פלענער, וועט אבער זייער שאטען שוין בלייבען דא ביז וואנען זיי וועלען ביסלעכווייז, איינציגווייז אריינפאלען אהין אינגאנצ-צען...

דא האט הערמאן דערזעהן דעם טויט פאר די אויגען און ער האט איהם רוהיג אין פנים אריינגעקוקט. ער האט ניט גע-קענט אברייסען די אויגען פון דעם דאזיגען שפיגעל, וועלכער שפיגעלט אב ווי מיט א געוויסען חוזק איהם און דעם גאנצען עולם מיט אלע זייערע בעוועגונגען.

ער האט געווארפען א בליק אויף דעם עולם, פאר וועלכען זיין ענטדעקונג איז געווען אונבעוואוסט, זיי זיינען געגאנגען פאראויס, כאטש כלומרשט טרויעריגע, אבער פול מיט האפ-גונגען און פלענער און קיינער פון זיי האט ניט בעמערקט, ווי קאמיש און הילפלאז זיי זעהען אויס אונטער'ן גלאז פון ארון. און הערמאן האט זיך קוים איינגעהאלטען, ער זאל ניט שמייכלען...

די צוויי מוטערס.

דאס האט מיר דערצעהלט מיינער א פריינד, וועמענס גער
ליעבטע פרוי געפינט זיך שוין א פאר יאהר אין קראנקעו-הויז.
אין דער אבטיילונג פאר רוהיגע נייסטיג-קראנקע.
פאר נייסטיג קראנקע! אזוי רופען מיר די אלע, וועלכע
שיידען זיך אונטער צו בולט פון אונז, מיט זייערע ווערטער,
טהאטען און מיינונגען.

אנפאנגס אין די קראנקהייט פון מיין פריינדס געליעבטער
פרוי בעשטאנען אין צופיעל גוטסקייט. זי האט אלץ גערעדט
פון רחמנות. רחמנות אין א קליינער דאזע איז א נארמאלע ער-
שיינונג, מיר אלע פערמאגען א פאר דראכמעס רחמנות און צור-
זאמען מיט דער גרויסער וואג ענגאזים און ענגהערציגקייט,
וואס מיר בעזיצען, זיינען מיר ביכלות, געזונד און שטארק צו
לעבען ווי גאט און לייט האבען געבאטען און ווירקען און האנד-
לען ווי געזונדע, נארמאלע מענשען.

אבער מיין פריינד'ס געליעבטע פרוי האט אין זיך דער-
פיהלט א צורגרויסע מאס רחמנות צו אלע לידערע און אונ-
גליקליכע. און זי האט דאן מעהר צווישען נארמאלע מענשען
זיך ניט געקענט געפינען... ער האט מיר דערצעהלט :

זי איז געווארען שטארק מעלאנכאליש, ארומגעגאנגען איי-
בער'ן שטוב, געבראכען די הענד, געקרעכצט און געשלוכצט.

— וואס איז דיר, חנה?

— עס איז אויף זיי א רחמנות... אזא רחמנות...

און פלעגט זיך שטארק צעווייגען.

— אויף וועמען א רחמנות? — פלעג איד פרעגען פער-
וואונדערט.
— אויף זיי אלעמען, די מענשען, אויף אלע מענשען אין
א רחמנות...
און אז דער ראזינגער רחמנות געפיחל האט זיך אין איהר
געשטארקט האט מען זי אוועקגעפייהרט אין א שפיטאל אין דער
אבטהיילונג פאר נייסטיג קראנקע...
דארט פלעג איד איהר קומען געוואהר ווערען איינמאל א
וואך.
אבער געהילט אין זי דארט ניט געווארען. איהר הארץ איז
וואס ווייטער ווייכער און פיהלענדר געווארען און דערזעהנער
דיג מיך פלעגט זיין איהר ערשטע פראגע:
— וואס מאכען זיי דארטען?
— ווער, הנה?
— די אונגליקליכע... האבען זיי וואס צו עסען? זיינען
זיי געזונד... שטארבען זיי ניט אויס?...
און נאכדעם פלעגט זי זיך נעהמען גראבלען און זוכען עפעס
אין איהרע קליידער.
זי פלעגט זיך גלייך נאכ'ן זוכען העפטיג צעוויינען:
— איד האב גארנישט... גארנישט... איד בין אזוי ארעם...
און נאך שטארקער זיך צעוויינענדיג פלעגט זי זיך צו מיר
ווענדען:
— טייערער, בארג מיר א ביסעל געלד...
— אויף וואס דארפסטו? — פלעג איד פרעגען, געריהרט
פון איהרע טרערען.
— צוטיילען עס דא די אלע קראנקע, זעהסט, וויפיעל
קראנקע דא געפינען זיך — פלעגט זי מיר אנווייזען אויף די
ארומיגע בעוועגענדע געשטאלטען אין גרויסען אויפנאהס-ציי-
ער.
נאטירליך האב איד איהר אין איהר ביטע ניט אכגעזאגט.

— איד דאנק דיר! איד דאנק דיר! — פלעגט זי מורמ
לען. — דו ביזט א גוטער...
שפעטער אבער איז פערלויף פון דער צייט האָט זיך איהר
קראנקהייט פערשארפט. צו איהר גרויס גוטסקייט-געפיהל האָט
זיך צו איהר צוגעטשעפעט דאָס גרויסע מוטערליכע געפיהל.
אַנפאנגס האָב איד איהר געמוזט ברענגען אונזער דריי-
יעהריגע קינד, וואָס זי האָט געבוירען ווען זי איז נאָך געזונד
געווען און וועלכעס איד האָב אליין ערצויגען.
שפעטער האָט זי גענומען בעמען מיט טרערען אין די
אויגען איד זאָל איהר ברענגען אויך דאָס אינגעלע.
— וועלכעס אינגעלע מיינסטו?
— לייבעלען — האָט זי געענטפערט און איהרע גרויסע
צושראָקענע אויגען האָבען מיך מיט געבעט אָנגעקוקט.
לייבעלען איז געווען אונזער ערשט קינד, וועלכע איז שוין
טויט עטליכע יאָהר, ווען זי איז נאָך געזונד געווען.
אָבער איד האָב מורא געהאט צו דערמאָנען איהר וועגען
זיין טויט און האָב זיך אלץ מרחק געווען, אָבגעלעגט צו ברענ-
גען איהם פון איין וואָך אויף דער צווייטער.
— ברענג איהם! — האָט זי זיך געבעטען! איד וויל איהם
אזוי זעהן...
ענדליך האָב איד אויפ'ן ראט פון דאָקטער געבראכט מיט
זיך א שכנ'יש אינגעלע, וועלכען איד האָב מיטגענומען.
אָד, ווי זי האָט זיך דערפרעחט מיט איהם! זי האָט
איהם, לויט איהר מיינונג, דערקענט! דאָס איז טאקע איהר
לייבעלען... זי האָט איהם געדריקט צו זיך און זיין קעפעל בע-
נאָסען מיט טרעהרען.
אין דער מינוט איז זי געווען איבערגליקליך. איהרע גרויסע
אויגען האָבען געפינקעלט מיט א פייערל פון גוטסקייט און גליק.
אָבער באלד איז דאָס פייערל פערלאָשען געוואָרען.
— איד האָב נישט דאָס רעכט צו פרעהען זיך מיט איהם...

— וואָס איז דען, חנה?

— דו זעהסט די פרוי? — האָט זי מיר אָנגעוווּזען אויף אַ געשמאַלט, וואָס איז ווי אַ שאַטען געשטאַנען ביים וואַנד און געקוקט שטאַר און בעוועגלאָז אין דעם שטח אַרײַן. — קוק זי אָ. זי איז נעבעך משוגע...

אײַד האָב מײַד קױם אײַנגעהאַלטען אײַד זאָל נײַט אַ שׁמײַר-כעל טהאַן.

— יאָ — האָט מײַן ווײַב געפּליסטערט — זי איז נעבעך משוגע... בײַ אײַהר איז אַ אײַנגעלע געשטאַרבען. דערפּון איז זי נעבעך אַראָב פּון זײַנען. זעהסט ווי זי שטעהט אַ פּערטרויערטע... לאַמיר זי טרױסטען. קום!

און מײַן פּרוי האָט מײַד אָנגענומען פאַר דער האַנד און צוזאַמען מײַט'ן אײַנגעלע מײַד צוגעפּיהרט צו אײַהר.

און פּלוצים האָט מײַן פּרוי'ס פּנים בעקומען אַ גליקליכען אויסדרוק.

— מײַן טײַערער! — האָט זי מיר אַרײַנגערױמט אין אויער — מיר וועלען זאַגען, אַז עס איז אײַהר קינד! אײַהר אײַנגעלע! אוי, ווי זי וועט זיך פּרעהען! זי וועט זיכער גלױבן בען...

און אײַדער אײַד האָב געהאַט צײַט אַכצעווענדען אײַהר פּון דער דאָזיגער אײַדעע האָט שױן מײַן פּרוי געוועקט די צווייטע אונגליקליכע פּרוי און גערעדט צו אײַהר מיט התלהבות:

— דיין אײַנגעלע!

— מײַן קינד! — האָט די צווייטע פּרוי בײַ דער וואַנד זיך אײַבערראַשט און גענומען דריקען צו זיך דאָס פּרעמדע קינד. מײַן פּרוי איז געשטאַנען און געשטראַהלט פאַר גליק און געשמײַכעלט צו מיר.

— זעהסט ווי זי איז גליקליך. זי מײַנט באַמת אַז אונזער לײַבעלע איז אײַהר קינד... זי איז נעבעך משוגע... פּערשטעקסט?

און א צייט נאכאנאנד האב איד דאס פרעמדע קינד געמוזט פיהרען איינמאל אין וואך צו מיין פרוי, וועלכע האט געגלויבט באמונה שלמה, אז עס איז איהר לייבעלע און נאכדעם האט זי איהם אויף א קורצער צייט איבערגעגעבען צו דער צווייטער מוטער און זיך גע'חרוש'ט, ווען יענע פלעגט פליסטרען: מיין קינד! מיין קינד!

— זי איז נעבעך משוגע — פלעגט מיין פרוי אין דער שטיל זיפצען, אז יענע זאל ניט הערען.

און זי האט אויף יענער שטארק רחמנות געהאט...

— נעבעך אזא אונגליקליכע! — פלעגט זי שאקלען מיט'ן

קאפ.

שפעטער האב איד די דאזיגע שרעקליכע שפיעל אויפגע-
הערט צו טרייבען, אבער א צייט נאכדעם, געפינענדיג זיך צוויי-
שען געזונרטע, נארמאלע מענשען און בעטראכטענדיג זייערע
טרערען און פרעהליכקייט, זייער אונגליק און גליק, פלעגט
זיך מיר פארשטעלען די צוויי אונגליקליכע פרויען אין קראנט
קעוהוין...

דער שריפטשמעלער און זי.

נאך דעם, ווי מען האט אויפ'ן באַל העניען פאַרגעשטעלט דעם בעריהמטען שריפטשמעלער און ער האט איהר געשענקט מעהר אויפמערקזאמקייט, ווי די אנדערע מיידלאך, האט זיך איהר געדאכט, אז זי האט בעזיענט די גאנצע וועלט. א גליק'ליכע, א בערוישטע איז זי געגאנגען מיט איהרע צוויי חבר'טעס א היים און האט אלץ ווידערהאלט:

— אך. ער איז אזא אינטערעסאנטער!

מיט וואס ער איז געווען אינטערעסאנט האט זי אליין ניט געוואוסט. גערעדט האט ער, דאכט זיך, ווי אלע, ווענען גאנץ געוועהנליכע זאכען, פערקעהרט — שוין צו געוועהנליך. וואס אנבעטרעפט זיין בעציהונג צו איהר, איז עס געווען דאך אביי סעל איראניש... זי האט עס גאָר ניט ערווארטעט פון אזא גרוי סען מאן. ער האט זאָגאר גערעדט וועגען א קוש... זי האט זיך פערשעהמט. עס איז ווירקליך זאָנדערבאר! אזא מאן און דאך!... העניען האט געלונגען אין א קורצער צייט ווידער אמאל זיך צו טרעפען מיט דעם בעריהמטען שריפטשמעלער. דאָס מאַל איז זי שוין געווען דרייַסטער. זי האט איהם בעמראכט אויסער'ליך, וואָס זי האט דאָס ערשטע מאַל ניט געוואגט. איז שעה? זי קען ניט בעשטימען. די אויגען זיינע זיינען ניט ווי ביי אלע; דאכט זיך בייזע און אַט גיט ער מיט זיי א בליק און זיי ווערען פערוואנדעלט אין מילדע. דאָס מויל איז אביסעל צו גרויס, אבער די ליפען זיינען שעה, בלויז ווען ער לאַכט, וואַלט העניען געשוואַרען, איז ער אביסעל ציניש. דערפאַר, אז ער פערטראכט זיך איז ער אזוי אנציהענד.

יא, ער איז שעחו!

דאס געשפרעד ביז צווייטען מאָל איז געווען נאָך א לייכטערער ווי דאָס ערשטע מאָל. ער האָט ביי איהר געפרעגט, וואָס האָט זי היינט געגעסען דינגער און מיט אזאָן ערנסט, פונקט ווי עס זאל איהם געהן אין לעבען. קאַמיש! זי האָט גע-וואָלט וויסען זיין מיינונג וועגען ליטעראַטור און שרייבער, האָט ער איהר געענטפערט, אז דאָס געשעפט פיהרט ער נישט מיט זיך.

זי האָט זיך דערשראָקען:

— וואָס מיינט איהר?

— איך האָב נישט ליעב צו רעדען וועגען ליטעראַטור, האָט ער איהר אַבגעהאַקט.

— און וועגען דינגער יא? האָט זי איהם אָנגעקוקט פער-וואונדערט.

— א, יא! ווען איהר אינטערעסירט מיר, אינטערעסירט מיר אפילו דאָס, וואָס איהר האָט געגעסען.

— ווי געפעלט אייך דזשעק לאַנדאָנ'ס ראמאן „דער איי-זערנער קנאפעל“.

— דער איינזאמער קנאפעל? ... הם, איך האָב ניט גע-לעזען.

— איהר לעזט מסתמא בעסערע ביכער.

— וועגען דעם האָב איך נישט ליעב צו רעדען... וואָלט איהר נישט געוועזען א בעל'נטע אריינגעהן אין א „מופענ-פיקטשור“? האָט ער פלוצים איבערגעהאַקט.

העניע האָט איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— איז א מופענפיקטשור? איהר לאכט עס ניט?

— איז געגענטהייל. איך האָב זיי זעהר ליעב, די פיק-

טשורס... לייכט...

— איך האָב געמיינט, אז איהר זענט אן ערנסטער.

ער האָט געשמייכלעלט:

— יא. מאנכעסמאל...

ער האט פלוצים דערזעהן דורכגעהן א פרוי אין א בלוט-
רויטען מאנטעל. ער האט זיך ענטציקט. נאכגעקוקט די פרוי
און גערופען העניען:

— אד, זעהט וואס פאר א שעהנער מאנטעל! מאכט זיך
אויף אזא מאנטעל...

זי האט געדריקט מיט די פלייצעס.

דאן האט ער בעטראכט העניעס קלייד און בעמערקט:

— פאר וואס טראגט איהר אזא לאנגע קלייד, איצט איז
דאך אין דער מאדע קורצע קליידלעך.

העניע האט זיך פערשעמט, דויט געווארען און ווי מיט אן
איינגעהאלטענעם פארווירפליכען טאן געענטפערט:

— איך וואלט אייך קיינמאל ניט געגלויבט, אז אייך זאל
לען אינטערעסירען אזעלכע קלייניגקייטען.

— און איצט גלויבט איהר שוין?

— ניון... איך רעכען, אז איהר טרייבט שפאס מיט מיר...

— זאל מיר גאט אויסהיטען! — האט ער זיך אָנגעכאפט.

איך האב אייך זעהר גערן און דערפאר אינטערעסירט מיר אייער
קלייד...

ניין ער איז גאר נישט אינטערעסאנט — אזוי האט העניע
בעשלאסען. זי האט איהם געבעטען געהן אויף אן ערנסטער
שטיק, האט ער ניט געוואלט. ער האט אויסגעקליבען א ביליגען
זוגדעוויל הויז און האט זיך ענטציקט פון נארישע דזשאוקס...
דער טענצערין האט ער אפלאדירט מעהר ווי אלע. נאכ'ן ווארע
זייל האט ער העניען איינגעלאדען אין א קאברע... נאטירליך,
זי האט ניט געוואלט געהן... ער האט זי געמוזט בעגלייטען א
היים. אין קארידאר האט ער זי געוואלט א קוש טהאן.

— האָט איהר מיד דען לייעב?
 — איז דעם מאַמענט, יא...
 און דאָס איז א בעריהמטער שריפטשמעלער! אזוי קלעט
 ער דאָס אויף לייעבע! — איז דעם מאַמענט!
 זי האָט זיך דאָך ניט געוועהרט, ווען ער האָט זי געשלאָסען
 אין זיינע אַרײַם און זי א לאנגדויערענדען קוש נעמחאָן. ערשט,
 אז דער קוש איז געווען צו ענדע, האָט זי זיך אָנגערופען:
 — מעהר וויל איך איך ניט זעהן...
 ער האָט זיך ענטשולדיגט, געגעבען איהר די האַנד און
 צוגעגעבען:
 — טאַמער אבער ענדערט איהר אייער מיינונג קענט איהר
 מיר שרייבען אויף דעם אַדרעס.
 ער האָט איהר דייטליך אויסגעשפראַכען זיין אַדרעס.
 — איך וויל נישט הערען! — האָט זי געזאָגט.
 — אבער איך בין זיכער, אז איהר וועט מיר שרייבען.
 — קיינמאַל ניט!
 און זי איז אַרויף אויף די טרעפּ.

א לאנגע צײַט האָט זי ניט געקענט איינשלאָפּען. ער איז
 א פוסטער מענש, אומזיסט איז ער אזוי בעריהמט.
 אבער אלע וואָך האָט זי געקויפט דעם זשורנאַל, וואו ער
 שרייבט. ערשט איצט איז זי נייגעריג צו לעזען, וואָס שרייבט
 אזא פוסטער קאַפּ. ענדליך האָט זי וואָס געפונען.
 דאָס איז געווען א קליינע זאַך, אבער אזוי שעחן, אזוי
 ריהרענד און דער עיקר — אזוי טיעף!
 האָט עס דער זעלבער געשרייעבען? זי האָט בעטראכט
 אויבען דעם נאָמען. יא, עס איז דער זעלבער! ווי אזוי איז
 דאָס אבער מעגליך?

זי האט זיך דערמאנט זיין אדרעס. אבער ניין, זי וועט
איהם ניט שרייבען, פערזענליך איז ער גאר ניט אינטערע-
סאנט.

איבריגענס א פאר ווערטער וועט זי איהם שרייבען: זי
האט געלעזען זיין זאך און זי דאנקט איהם; עס איז זעהר שעהן
געווען. מאנכע געמיהלען האט ער ווי פון איהר הארץ ארויסגע-
גנב'ט: א וואונדער פון וואנען ער ווייס דאס!...
נאכדעם האט זי צוגעשריבען: איך האב אייך געוואלט
זעהן.

זי האט באלד די שורה אויסגעשטרעכט. אבער איבערלע-
זענדיג צוריק דאס, וואס זי האט פון איהם געלייענט האט זי
זיך בעהערשט און אנגעשריבען: איך וויל אייך זעהר זעהן —
איך בעט אייך ווארט מיך היינט אפ...
ער איז געקומען פונקטליך.

— איך דאנק אייך פאר אייער בריוועלע! — האט ער זי
בעגעגענט. און אנקוקענדיג זי האט ער בעמערקט:
— איהר טראגט היינט אן אנדער הוט... זי פאסט אייך
זעהר.

— זייט דאס מאל ערנסט! — האט זי זיך געבעטען. —
קומט אין טעאטער, וואו מען שפיעלט היינט שעקספיערס א
שטיק...

— שעקספיערס? — האט ער זיך דערשראקען! א, איך
בעט אייך. איך וועל טהאן פאר אייך וואס איהר ווילט, גאר
ניט דאס...

— וואס דען ווילט איהר? — האט זי געפרעגט.
— איך האב אויסגעפונען ערגעץ אויף אן עוועניו א נייעם
וואדעווייל הויז — זעהר אינטערעסאנט! — קומט!

זי איז מיט איהם אוועק.
 — געפעלט אייך דאָ? — האָט ער זי יעפרעגט אריינגע-
 הענדיג אין אַ ביליגען וואַרעוויל.
 — ניט זעהר...
 — פאר וואָס? ... דאָ איז אינטערעסאנט... דאָ איז זעהר
 אינטערעסאנט. דאָ קומען די פרייסמע אַרימע מענשען זיך אמור-
 זלרען... באלד וועלען ארויס צוויי שעוסטער. זיי זינגען זעהר
 וואולגארע ליעדער. דער עולם גלייבט עס... איך האָב עס אויך
 מאַנכמאָל ליעב... אזוי לייבט.
 העניע האָט איהם אָנגעקוקט און ניט פערשטאַנען. ענדליך
 האָט זי זיך אָנגערופען:
 — זייט איהר טאקי דער זעלביגער?
 — וועלכער זעלביגער...
 — וואָס שרייבט? ...
 — נו, געוויס...
 זי האָט זיך פערטראַכט. זי האָט וויעדער בעשלאָסען מעהר
 ניט צו זעהן זיך מיט איהם.

נאָכ'ן וואַרעוויל האָט ער זי איינגעלאָדען אין אַ רעסטאָ-
 ראַן, זי האָט זיך אבער ענטזאגט, ער האָט זי בעגלייט אַ היים...
 זי האָט זיך מיט איהם געזעגענט קאלט, ארויף אויף די
 טרעפּ און איז פערשוואַונדען אין איהר צימער.
 אריינגעהענדיג אין צימער האָט איהר אָנגענומען אַ בענק-
 שאַפּט, און זי האָט גע'חזר'ט זיין אַרעס...

איונמאָל האָט זי בעשלאָסען צו נעהמען זיך צו איהם
 פעסט. זי מוז ענדליך דערגעהן זיינע סודות.
 — איך האָב געוואַלט וויסען אייער בליק אויפ'ן לעבען?

האָט זי איהם ביי אן אנדער מאָל זעהן זיך געפרעגט און איהם בעדייטענר אָנגעקוקט.

— אויף וועמעס לעבען? — האָט ער בתמימות איבערגע-פרעגט.

— איך מיין אויפ'ן לעבען אין אלגעמיין...

— ענטקעגען וואָס פרעגט איהר עס איצט, עס איז אזא שעהנער אבענד...

— איהר פייניגט מיך! — האָט זי זיך געקלאַגט.

ער האָט זי אָנגעקוקט דערשראָקען:

— איך איך?...

— געווים! געווים! — האָט זי זיך צושריען. — איהר

זייט אזא גרויסער מענש און מיט מיר רערט איהר וועגען נא-רישקייט. איך פיהל מיך בעלדייגט...

ער האָט זי אָנגעקוקט פערוואונדערט:

— וועגען וואָס זאל איך מיט אייך דען רעדען?

— וועגען ערנסטע זאכען — האָט זי זיך געבעטען — ווע-

גען קורצע קליידער און העטס און מופענפיקטשורס קען איך דאך רעדען מיט א ליאדע באַי פון א שאפ...

ער האָט געשמייכעלט און געשוויגען און ענדליך זיך אָנגע-רופען:

— וועגען ערנסטע זאכען רעד איך מיט מיינע קאלעגען.

מיט'ן רעדאקטאָר און מיט מיין אלטער מיסעס. איך האָב נעכ-טען געהאט מיט איהר א געשפרעך וועגען רעוומאַטיזם... ווילט איהר איך זאל מיט אייך שמועסען וועגען דעם...

— ניין — האָט זי זיך דערשראָקען — איך וויל וועגען

ליטעראַטור, וועגען קונסט...

— עס איז פאר מיר ניט אינטערעסאַנט...

— איך וויל איהר זאלט מיר דערצעהלען ווי אזוי איהר

שאפט... — האָט זי זיך געבעטען.

— קודם טונק איך איין די פּעדער... — האָט ער אָנגעהויבן
בעזן...

— איהר מאכט פון מיר חוזק... — האָט זי איהם פראָג-
טעסטירענדיג איבערגעשלאָגען — איהר זענט א ציניקער!
— אום גאָטעס ווילען, פאר וואָס זידעלט איהר מיד —
האָט ער זי אָנגעקוקט.

— טאָ זאָגט מיר איז וואָס בעשטעהט אייער קראפט?
— איז מיינע לאנגע האַר... — האָט ער געשמייכעלט.
— איהר מאכט וויעדער חוזק... איבריגענס איך וועל זיי
אייד אַבשערען, ווי דלילה...
— אָבער איהר וועט מיד פריהער מוזען איינשלעפּערען ביי
אייד אויפ'ן שויס...

— יא.. האָט זי שוואַך ארויסגערעדט.
זי האָט איהם ארויפגענומען צו זיך. ער האָט זיין קאָפּ
אוועקגעלעגט אויף איהר קנייה. און זי האָט געגלעט זיינע
בלאָנדע לאַקען און געמורמעלט.

— איצט ווייס איך איז וואָס דיין קראפט בעשטעהט.
— איז וואָס? — האָט ער ווי פון חלום געפרעגט.
— איז דער ליעבע! —
— יא! — האָט ער שטיל גענטפערט און זיך געצויגען צו
— איהר —

— איז דאָס ניט גענוג ערנסט?

זי האָט קורץ געשנטפערט:

— יא. ענדליך האָב איך דיר פּערשטאנען! —

די פרוי וואָס אַרבייט.

צוויי טעג נאָך זייער „אָפיציעלער“ חתונה האָט עני אַרויפֿ געלעגט איהר קליינע האַנד אויף בערמאַנען און איהם ווי א סוד אַריינגעשושקעט: — אײַך דאַנק דיר פאַר דעם וואָס דו האָסט מיך בעפּרייט פּון שאַפּ.

און זי האָט איהם אַ שטאַרקען קוש געגעבען.
בערמאַן האָט ווי פּערשעמט זיך און אינגערליך אַ צימער געטהאַן.

ער האָט אכער זיין פּערלאָרענקייט בעהאַלטען און צורירי קענדיג זי צו זיך פּעסטער ווי געוועהנליך, האָט ער מיט פייער געענטפּערט:

— אַ, מיין שעהנע עני — אַרבייטען וועסטו שוין קיינ-
מאַל ניט.

ער האָט נאָכדעם געריבען דעם שטערען מיט דער האַנד און זיך דורכגעגאַנגען איבער'ן צימער.

האַט איהם עני וויעדער אכגעשטעלט און זיך קינדיש צוונגען:

— אײַך פּיהל מיך איצט גאַרנישט, ווי אַ ווייבעל, נאָר ווי אַ קינד, וואָס וויל זיך שפּיעלען. נעהם מיך בערמאַן און טראַג מיך ווי אַ שעפּסעלע.

בערמאַן האָט זי פּעסט צוגעדריקט צו זיך און געענטפּערט:
— ווי אַ שעפּסעלע טראַגען דיך? ... געוויס... ווי אַ שעפּ-
סעלע... נו, נעהם מיך אַרום...

ער האָט זי אזוי אַרומגעטראַגען הין און צוריק איבער'ן צימער.

ענדליך האט זי בעזארגט אויסגערופען:

— בערמאן, איך בין דיר שווער? ...

— ניין, ניין! — האט זיך בערמאן אנגעכאפט ווי א בער-

ליידיגטער.

— טאָ טראָג מיך נאָך!

ענדליך האט בערמאן זי פאַרזיכטיג, ווי א קוישעל מיט גלעזערנע געשיר, אראַבגעלאָזט אויף דער ערד און אבגעא-
אטהעמט.

— ע... שווער, שווער געווען! — האט זיך עני קינדיש גע-

רייצט מיט איהם.

— ניין... ניט שווער... איך מוז אבער געהן אין אַפּים...

— שוין... לאָזט מיך אליין! — האט זיך עני קינדיש גע-

קלאָגט.

אַבער באלד איז זי געוואָרען ערנסט און אַננעהמענדיג

איהם פאר'ן לאַץ פון ראַק האט זי זיך געבעטען:

— בערמאן, ווי פיעל נעהמסטו א וואָך אין אַפּים? ...

— נישט דיינע דאגות! ... — האט בערמאן געמאכט זיך,

ווי ער אינגאָרירט די פראגע.

— ניין... ניין! ... דו מוזט מיר זאָגען... איצט וויל איך

וויסען — האט זי זיך געפיעסטעט.

— צו וואָס? — האט בערמאן זי אַנגעקוקט מיט א פער-

דעכטיגען בליק.

— איך וויל וויסען ווי אזוי די הוצאה צו פיהרען! האט

זי געלאכט.

— וואָס ברייטער! — האט בערמאן צוריק געשמייכעלט.

— איך וויל וויסען ווי פיעל דו פערדיענסט — האט עני

וויעדער געמאָהנט — דו האַסט נאָך מיר קיינמאָל ניט געזאָגט —

ביז אהער האט עט מיך ניט אינטערעסירט, אבער איצט מוז איך

דאָך וויסען — איאָ?

זי האָט אויף איהם אויסגעשטעלט איהרע גרויסע אויגען
און געווארט אויף אן ענטפער.

— עס איז א סוד! — האָט בערמאן אָנגעהאלטען דעם
שפאסיגען טאָן.

— טאָ זאָג מיר אויס! — האָט זיך עני אלץ געבעטען.

— הונדערט דאָלאַר א וואָד! גענוג?

— נו — נו... איז עני ווי ביזו געוואָרען — זאָג דעם
אמת!...

— הונדערט... — האָט בערמאן געשמייכעלט, כדי זי
זאָל זעהן אז עס איז נאָר א וויץ.

— ביזט א לינגער... — האָט עני צוריק זיך געווער-
טעלט — זאָג דעם אמת — דריסיג?

— טאָרסט ניט וויסען!

— איך וויל און איך מוז וויסען! — האָט זי זיך בעליי-
דיגט און אָנגעשטעלט די ליפעלעך, ווי צום וויינען.

— זיי ניט קיין קינד! — איז בערמאן ערנסט געוואָר-
רען — וואָס געהט דיר אָן ווי פיעל? מיר וועלען מאכען אַ פֿאַר-
בען און גענוג.

און געבענדיג איהר א שטארקען קוש פאר'ן אוועקגעהן האָט
ער זי בערוהיגט:

— פאר אונז ביידען וועט זיין גענוג... און שלסליך דארף
מען לעבען, ווי אזוי מען קען... דו פערשטעהסט עני'לע! קיין
גביר בין איך ניט... אבער לעבען וועלען מיר.

ער האָט זיך געגרייט אוועקצוגעהן, אבער באלד האָט ער
זיך דערמאָנט עפעס און איז שטעהען געבליבען.

— האָסט דאכט זיך קיין געלד ניט... — האָט ער ארויס-
געמורמעלט.

— טאָ לאָז מיר איבער — האָט זי געשמייכעלט — אָבער
וואָס מעהר!...

ער האָט זיך גענומען גריבלען אין טאָש און פון דאָרט
 אַרויסגענומען אַ דאָלאַרדיגען ביל...
 — און ווי פילע האָסטו דיר איבערגעלאָזט... — האָט עני
 פערזאָגט געפרעגט.
 — א, פאר מיר זאָל דיר נישט אַרען — איך האָב גענוג.

אזוי האָט דער סוד אָנגעהאַלטען וואַכען און מאַנאַטען.
 בערמאַן האָט זיך אלץ געשטיקט מיט זיין קליינעם גע-
 האַלט, וואָס ער בעקומט... ביז וואַנען זי האָט אלץ ערפּאָהרען
 און מיט בערויערונג האָט זי געמורמעלט:

— פּערדיענסט, בערמאַן, אזוי וועניג... אזוי וועניג!...
 אבער איהר געפיהל צו איהם איז דערפון ניט שוואכער
 געוואָרען. פּערקעהרט, צייטענווייז האָט זיך איהר געדאַכט אז
 זי מוז נאָך איהם שטאַרקער לייעבען און עס האָט איהר געטרי-
 בען צו טהאָן עפעס פאַר איהם, אויסהעלפען איהם ווי אַ חבר...
 און איינמאַל האָט זי אַ זאַג געטהאָן מיט אַ געלעכטערל:
 — ווייסט בערמאַן, איך געה דאָך אין ניקען אַרבייטען.
 בערמאַן איז געוואָרען בלאַס ווי קרייד. ער האָט זיך אַנגע-
 נומען פאַר ביידע הענד און געזאָגט:

— רעד נישט קיין נאַרישקייטען!
 — נו, טאָ מאַך מיר אַ מאַנטעל! — האָט זי וויעהער גע-
 לאַכט.

— אַ מאַנטעל... געוויס... געוויס... האָט בערמאַן גע-
 שטאַמעלט.

דאָ איז עני געריהרט געוואָרען, און האָט איהם געגלעט
 איבער'ן קאַפּ:

— איך האָב געמאַכט אַ שפּאַס... איך ברויך נאָר נישט
 קיין מאַנטעל... דער פאַר-אַי-אַהריגער איז נאָך נאַנץ גוט... איך

האָב גלאַט געוואָלט געהען אַרבייטען, דיר העלפען אַביסעל...
איך וויל דו זאָלסט זיך אַברוהען.

בערמאן האָט זי אָנגעקוקט און דאָס ערשטע מאל בעד
מערקט אין איהרע אויגען אַ טרויער.

ער האָט זי אַרומגענומען, אַ קוש געטהאָן און געזאָגט:
— עני, איך בין טאַקי נישט רייך, כמעט ווי אַרים, אבער
פאַר דיר וועל איך אלעס טהאָן. דו זאָג מיר נאָר וואָס דיר
פעהלט...

— מיר פעהלט.. מיר פעהלט... האָט עני זיך גענומען ווי
דערמאָנען, אבער באלד האָט זי זיך צולאכט:
— נאָר דו, מיר פעהלט נאָרנישט... אויסער אַ פאַר שיד
פאַר דריי דאָלער...

— דריי דאָלער... געוויס... האָט בערמאן געשטאַמעלט...
— איך דאַרף קויפען שיד... פערשטעהסט... דו מיינסט
עפעס, אַז אונזערע שיד זיינען ווי אייערע...
און זי האָט אוועקגעשטעלט איהר פּוס אויף אַ שטול און
לאַכענדיג איהם געוויזען.

— ס'הייסט, די אַבצאַסען אויסגעקרימט אַביסעל... —
האָט בערמאן שטיל, ווי אַ בעשולדיגטער אַרויסגעברומט.
— אורדאי... אזוי זיינען זיי נאָר גוט... — האָט עני איהם
בערוהיגט... איך קען זיי נאָר טראָגען און טראָגען...

— טראָגען און טראָגען... איז בערמאן בעלידיגט געוואָר
דען פון איהר טאָן — איך זאָג דען דו זאָלסט זיי טראָגען נאָך
לאַנג? ... איך מוין נאָר, אַז עס איז אַביסעלע אויסגעקרימט.
אַבער מען קען קויפען נייע... אורדאי נייע! — האָט ער זיך
פּלוצים בעגייסטערט. איבערמאַרענע געהם איך אַב דאָס גע-
האַלט און מיר געהען ביידע קויפען דיר שיד.

אַבער איבערמאַרענע איז געווען דער ערשטער און מען
האָט געמוזט בעצאָהלען דירה געלד...

איין צוויי טעג ארום האָט בערמאן קומענדיג פון אַפּים זי
 געטראָפּען פּערטיעפּט איבער א צייטונג.
 — וואָס האָסטו פּלוצים די צייטונג געקויפּט? —
 האָט ער עפּעס פּאַרגעפּיהלמ.
 — איך האָב דאָ עפּעס געזוכט... — האָט עני געענט-
 פּערט און א שטייכעל געטהאָן.
 — וואָס זוכסטו דאָ דען איצט? — האָט בערמאן זיך גע-
 וויצעלט — א מאן האָסטו דאָך שוין...
 — נאָ, אין דער צייטונג איז ניטא קיין חתנים, דאָ
 זיינען דאָ שעפּער. זעהסט א צעטעל! — און עני האָט איהם
 אַנגעוויזען אויף צוויי איינגעטונקטע זייטען מיט „פּערלאַנגטס“..
 — איז וואָס געהט דאָס דיר אָן? — האָט זיך בערמאן
 געמאכט נישט וויסענדיג.
 — אינטערעסאַנט... — האָט עני צוריק זיך געמאכט ניט
 וויסענדיג — זעה, בערמאן, וויפּיעל ארכייט עס איז דאָ... ביי
 מיין „פּאַד“ איז היינט זעהר „ביזי“. מען קען פּערדיענען א סך
 געלד!
 בערמאן האָט געוואָלט פּרעגנען „אויף וואָס דאַרפסטו די
 געלד?“ אָבער באלד האָט ער זיך דערמאַנט, אז דאָס וועט גאָר
 אויפוועקען די פּראַגע וועגען שיד און וועגען א מאַנטעל און ער
 האָט זיך אָבגעהאַלטען פון שטעלען פּראַגען.
 ער האָט דערפּיהלמ, אז עני וועט פּריהער אָדער שפּעטער
 געצוואונגען זיין צו געהען אין שאַפּ און וואָס איז די פּעולח
 אז ער וועט זיך מאַכען נאַריש און זי אָבטהאַלטען.
 ער האָט זיך דערפּיהלמ נידערגעשלאָגען און קליין. ער האָט
 זיך אוועקגעזעצט ביין טישעל און געקוקט שטום אויף א וואַנד.
 עני האָט בעמערקט זיין דערשלאָגענהייט. זי האָט איהם גע-
 וואָלט עפּעס זאָגען, טרייסטען, אָבער אויך איהר האָט די צונג
 נישט געדיענט.
 איז א וואָך ארום איז עני שוין געגאַנגען אלע אין דער
 פּריה צו דער ארכייט.

קומענדיג פון אַפּים א היים האָט בערמאן זי געטראָפּען
ליגענדיג אין בעט.

— ביזט מיעד... האָט ער קוים געפונען מוטא זי צו פרע-
גען...

— אביסלע — האָט זי שטיל, זוי פערשעמט און פער-
שולדיגט געענטפערט.

בערמאן האָט געוואָלט צופאַלען צו איהר אויפ'ן בעט און
דריקען זי צו זיך ווי דאָן, די ערשטע נאכט ווען זיי האָבען זיך
אין דאָזיגען צימער אריינגעקליבען אויף מאָרגען נאָך דער
אַפיציעלער חתונה. אבער באלד איז איהם א געדאנק דורכ-
געלאָפּען אין קאָפּ...

— דו האָסט אויף איהר איצטער קיין רעכט... זי געהערט
ניט דיר — זי אַרבייט!

ער האָט געפונען אין זיך בלויו מוטא אוועקצוזעצען זיך
אויפ'ן ברעג פון בעט און א גלעט טהאָן איהר דאָס געזיכט...
זי האָט אבער מיט א בעטענדיגען בליק איהם א מיעדע
אַנגעקוקט און ער האָט די האַנד גלייך אוועקגענומען.
„א פרוי, וואָס אַרבייט“ — האָט ער זיך אליין גערייצט —
איז ניט פאַר לייעבע...

ער האָט זיך דאָך וויעדער געפרופּט זי אויפצומונטערען
און ער האָט זיך ווייך געווענדעט:

— דיר איז שווער? — איד בעט דיד דער אויף צו אַר-
בייטען. מען וועט זיך אן עצה געבען...

עני האָט זיך אויפגעזעצט, אויסגעריבען די אויגען, האָט
איהם אַנגעקוקט און א שטומען שמייכל געגעבען.

ער האָט זיך דערפיהלט ווי א אינגלע, וואָס געהט דאָס
ערשטע מאל מאכען זיין לייעבעס ערקלערונג און געפינט קיין
זוערטער ניט. ער האָט איצט צו ענין געהאט א געפיהל, ווי גאָר
דאָס ערשטע מאל ווען ער האָט זי בעגעגענט — א פרעמדע און
א לייעבע.

אבער דאן איז ער געווען פול מיט ליכטיגע האפנונגען, ער וועט ביי איהר האבען ערפאלג, ער וועט איהר פערשפרעכען גאלדענע גליקען און זי וועט איהם אלעס גלויבען. אבער איצט איז ער ניט אין שטאנד איין נוט ווארט ארויסצוזאגען איהר. איין פערשפרעכונג איהר צו מאכען, זי וועט איהם ניט גלויבן בען און ער אליין גלויבט זיך אויף ניט. דאס וויכטיגסטע : בעפרייען זי פון דער ארכייט—האט ער ניט געקענט.

ער האט זיינע פליכטען צו איהר ניט דערפילט!
ער איז שטום און אבהענדיג אוועק פון בעט און זיך צוגע-
שפארט אויף דער קושעטקע וואס איז געשטאנען ביי דער אג-
דערער וואנד.

דארט אין בעט געגענאיבער איז געלעגען א פרעמד שעהן ארבייטער-מיידעל, וועלכע בערמאן האט זעהר ליעב. אבער ער גלויבט ניט אז ער זאל זי געווינען. די אילויעס זיינען צורונגען געווארען.

ווי אזויזשע ערקלערט ער זיך איצט איהר אין ליעבע?
וואס זאל ער איהר זאגען. אז אויף זי זאל איהם צוריק ליעב
בעקומען?

און ער האט געזוכט פערשידענע וועגען און פלענער, ווי אזוי דאס דאזיגע מיידעל וואס רוהט זיך אב איצט פון דער ארכייט אין שאפ, זאל צוריק ווערען זיין פרוי...

כאלד האט ער זיך אבער דערמאנהנט אן די פאפיערען און אן דעם דינגעלע וואס זי טראגט אויף איהר האנד. דאס האט איהם אביסעל צוגעגעבען מוט. אמת, ער ווייס, אז דאס אליין האט וועניג קראפט די היינטיגע פרוי צוצוהאלטען, אבער אין דעם דאזיגען מאמענט פון פערצווייפלונג האט ער זיך אויף אן דעם אנגעמאפט און געזוכט דערמיט זיך צו ראטעווען...
ער האט זיך אויפגעהויבען פון קושעטקע און איז ווידער צוגעגאנגען צו ענין.

ער האָט זי אָנגענומען פאר דער רעכטער האנט און עפעס
געזוכט אויף איהר פינגער.
ניט געפינענדיג דאס, האָט ער מיט שרעק א פרעג גע-
טהאָן:

— עני, וואו איז דאָס רינגעלע... פערלוירען? ...
עני האָט א געניץ געטהאָן און געענטפערט:
— ווילסט אין שאפ זאָל איד טראגען דאָס רינגעלע? ...
מען מוז דוקא וויסען אז איד בין א ווייבעל?
און בעמערקענדיג זיין פערלאָרענהייט האָט זי א גע-
צוואונגענעם שמייכעל געטהאָן און צוגעגעבען:
— אין שאפ בין איד צוריק א מיידעל געוואָרען...
בערמאן האָט צוריק געשמייכעלט אבער דאָס פנים האָט
איהם געברענט פאר שאנד.

די לעזערין פון „וואַרלד“.

נאכ'ן „סיזאן“ בלייבט איבער לינא'ן די עטליכע צעהנדליג דאלאר אויף די עטליכע חדשים „סלעק“. די דאזיגע סומע זאל מעלט זי אן אין פאסט אָפּיס. דער בעאמטער, א הויכער מאָנע־דער יונגערמאן, קען זי שוין און ווען זי טראַגט איהם אריין די לעצטע „פּעי“ פון סיזאן, שמייכלט ער צו איהר פריינדליך און זאָגט:

— וועסט אַנזאמלען א פערמעגען!

דערצעהלט איהם לינא, אז באלד וועט זי אָנהויבען ביסל לעכווייז צוריק ארויסנעהמען, ווייל דער סיזאן איז שוין גע־ענדיגט.

און ווירקליך הויבט זי אן אלע וואָך ביסלעכווייז אַכצור צאפען פון „ביכעל“ — ביז אין פערלויף פון א צוויי מאָנאַט בלייבט אין פאסט־אָפּיס איין דאלאר...

דעם דאָזיגען דאלאר לאָזט זי שוין דאָרט איבער.

וואָס זי איז אויסען דערמיט, ווייסט זי אליין ניט.

מעגליך, אן דערמיט איז זי אויסען ניט איבערצורייסען אינגאנצען די בעציהונגען מיט'ן בעאמטער, וועלכער נעהמט איהר שטענדיג אזוי פריינדליך אויף, און מעגליך, אז זי וויל ניט ריזיקירען און בלייבען גאָר אַהן אן איינציגען דאלאר. עס ווערט דאָך פרעהליכער, ווען מען כאפט זיך אויף אין דער פרייה און מען דערמאָהנט זיך, אז די לאַגע איז נאָך ניט אזוי פּער־צווייפּעלט: אין פאסט־אָפּיס האָט זי נאָך א דאלאר פערמעגען און אז עס וועט האַלטען גאָר שמאַל קען זי איהם יעדען טאָג צוריק בעקומען.

ווייל לינא'ן האט שוין פאסירט אז זי איז אמאל אין גאנץ
צען געבליבען אהן איין סענט און צום סיוואן איז נאך געווען
אזוי לאנג צו ווארטען און פון פאסטאמיס-ביכעלע איז איהר
בלויז געבליבען די טאוועלעך...

אבער אממעהרסטען איז זי מיט דער אנגעזאמלטער סוף
מע פארזוכטיג. זי מארקירט אויס, אז ביו'ן נייעם סיוואן זאל זי
ניט דארפען צו שטארק מאנגלען, און דערפאר בלייבט דער
דאלאר אין פאסטאמיס ליגען טאקע ביו'ן נייעם סיוואן.
דער בעאמטער בעגריסט איהר מיט א פרוינדליכען שמיי-
כלע און בעקומענדיג איהר אלט ביכעלע, זאגט ער איהר אן די
שמחה :

— האסט נאך א דאלער פון פרייהער !

אבער לינא ווארט ניט אויף דער לעצטער מינוט, ווי נאך
זי האלט ביים לעצטען דאלאר, הויבט זי שוין אן זוכען ארבייט.
זונטאג פריה קויפט זי א „וואירלד“ פאר פינף סענט. אין
„וואירלד“ געפינט זי יעדען סיוואן א שאפ.

צום שאפ נעהמט זי זיך אבער ניט באלד. פרייהער קוקט
זי דורך די אלע בילדער פון דעם זונטאג מאגאזין און די אלע
בעשרייבונגען פון די פערשידענע אקטריסעס, זינגערינס און
טענצערינס.

איין אקטריסע מיט צוויי גרויסע, שווארצע אויגען, נעהמט
צוויי הונדערט טויזענד דאלאר א יאהר. די „וואירלד“ שרייבט
אויסדריקליך, אז דאס צאהלט מען איהר בלויז פאר איהרע שעה
נע אויגען.

און אין לינע'ס הארץ דערוועקט זיך א געפיהל פון קנאה.
זי שמעלט זיך אוועק ביים שפיגעלע יואם איז צוגעשלאגען
צום וואנט אין איהר רום, זי עפענט ברייט אויף איהרע אויגען
און בעטראכט זיי. זי איז זיכער, אז איהרע אויגען זיינען ניט
מאוס'ער פון דער דאזיגער אקטריסע'ס אין דער „וואירלד“...
און פאר וואס האט זי פערנאכלעסיגט אזא דזשאב ווי צוויי

הונדערט טויזענד דאלאר א יאהר? ווי באלד, אז שפיעלען קען יענע אויף ניט און מען צאהלט איהר בלויז פאר די אויגען... זי פיהלט זיך ווי בעלידיגט און געקריוודעט. און נעהמט זיך ווייטער צום לייענען.

אט איז א טענצעריץ וואס א מיליאנער האט זיך אין איהר פערליעבט און איצטער מאהנט זי ביי איהם צוויי הונדערט טויזענד דאלאר פאר איהר צובראכען הארץ.

און לינא דערמאהנט זיך, אז איהר הארץ האט שוין אויף איינער צובראכען און טאקע אויף אז אמת — צובראכען. אבער זי האט דערפון קיינעם ניט דערצעהלט, פאר קיינעם ניט געד קלאגט און ביי קיינעם ניט געמאהנט. זי איז בלויז א חודש צייט קראנק געווען און האט ניט געקענט געהן ארבייטען. די דאזיגע לייעב האט איהר נאך געקאסט...

לינא שלינגט אראב א טרער, וואס די דאזיגע עראינערונג האט ביי איהר ארויסגערופען און זי לייענט ווייטער וועגען א רייד כער מיידעל, וואס איהר טאנטע האט איהר איבערגעלאזט דריי מיליאן דאלאר און זי האט די וואך חתונה געהאט מיט אן אריי מען סטודענט.

און לינא מאכט א חשובן אז פאר די דריי מיליאן האבען געקענט חתונה האבען דער גאנצער שאפ מיידלעך, וואו זי האט דא ניט לאנג צוריק געארבייט.

און ווידער טראכט זי, אז ווען זי האט דריי מיליאן, וואלט זי נאך ניט חתונה געהאט, ווארום עס איז אונמעגליך, אז מען זאל ליעב האבען א מיידעל, וואס האט אזוי פיעל געלט.

אבער ביי דער רייכער כלה בלייבט זי ניט לאנג. לינא'ן אינטערעסירען מעהר די אקטריסעס, טענצערינס און זינגער רינס. זייער לעבען איז אזוי לייכט און אזוי לוסטיג.

און אז זי לעזט דורך די אלע סענזאציעס פון דער דאזיגער לעבע-וועלט, דערמאהנט זי זיך ערשט, אז די „וואירלד“ האט זי ניט צוליעב דעם געקויפט.

אויסען איז זי געווען בלויז די „וואַנטס“, זי דארף א

שאַפּ.

אבער נאָך אזוינע פרעמדע גליקען, וועלכע זי האָט נאָר
וואָס אויסגעלייענט אין דעם מאַגאָזין, איז איהר אזוי שווער
צו נעהמען זיך צו יענע געדיכטע „זייטען“, וואו עס איז פינסט-
טער און קאלט, ווי אויף א בית-עולם, יעדער „וואַנט“ זעהט אויס
ווי א קבר'ל'...

אבער וואָס העלפט עס? אין פּאַסט-אַפּיס פערמאָנט זי
בלויז איין דאָלאַר, און איז איהר האַנט-טאַש ליגען בלויז עט-
ליכע ניקעלס.

און זי געהט איבער פון דעם פרעהליכען טייל צו דעם טרויר-
עריגען, צום בית-עולם...

זי קלויבט אויס עטליכע „וואַנטס“, שניידט אויס די אדר-
רעסען און בעהאַלט עס אין איהר האַנט-טאַש.

מאָרגען מוז זי גאנץ פריה אויפשטעהן, שמעלען זיך מיט
דער רייהע און ווארטען, ביז א ווילד פרעמדער מענש וועט זי
אויפנעהמען צו דער ארבייט.

נאָכ'ן דאָזיגען בעשלוס, שמעלט זי זיך ווידער אוועק ביים
שפיגעל, בעטראכט איהרע אויגען און קומט ווידער צו דער איד-
בערצייגונג, אז זיי זייגען זיכער ניט מאוס'ער פון יענערס אוי-
גען, וואָס בעקומט צוויי הונדערט טויזענד דאָלאַר א יאָהר...
אבער פאר איהרע אויגען וועט איהר קיינער א סענט ניט
געבען. ברויכען ברויך מען בלויז איהרע הענט.

זי בעטראכט איהרע דינע, אידעלע פינגער. איינער איז
נאָך ניט אינגאנצען פעהיילט פון א שטאָף, וואָס זי האָט גע-
מאכט אין שאַפּ מיט דער נאָדעל'...

און אויף מאָרגען איז דער פריה שמעהט שוין לינא ביי א
מישעל און ארבייט בשכנות מיט א נייער חבר'טע.
זי בעטראכט דער חבר'טעס אויגען און איהר דאכט זיך,

אז אויך דער חבר'טעס אויגען זיינען פונקט אזוי שעהן ווי ביי יענער אקטריסע.

און אז זי געהט ארויס מיט איהר אויף דינער אין נאָהענ-
טען ארבייטער־רעסטאָראַן, קען זיך לינא נישט איינהאלטען און
ווענדעט זיך צו איהר מיט א פראגע:

— דו לעזט די „וואַירלד“? ...

— ווי א מאַל... ענטפערט יענע, וואָס איז דען?

— איד האָב נעכטען געלעזען אין דער „וואַירלד“, אז אן
אקטריסע נעהמט פאר איהרע שעהנע אויגען צוויי הונדערט
טויזענד דאָלאַר א יאָהר...

— נו, יא... איד קען זי... ענטפערט מיט שמחה די חבר־

טע... איד האָב זי געזעהן אין מואווינג־פיקטשורם... א שעהנע!
זעהר א שעהנע!

לינא קוקט זי אן ווי ברוגז: זי איז א נאר, זי פערשמעהט
ניט, אז איהרע אויגען זיינען אויך אזוי שעהן, נאָר עס איז
בלויז א צופאַל, וואָס זי ארבייט אין שאַפ.

אַבער לינא זאָגט עס איהר ניט הויך, די חבר'טע וועט עס
ניט פערשמעהן...

דער שלום.

— יא, מיינע פריינד — האָט אָנגעהויבען נוממוטיג דער בלאַנדער, פּערציג יעהריגער מאַן מיט די מילדע בלויע אויגען, ארום וועלכע עס זיינען געווען אויסגעלעגט קנייטשען פון איי-בערלעבונגען און ערפאהרונגען — דער מענש איז שטענדיג אונ-צופרידען, ביז, אייפערזיכטיג צו פרעמדע גליקען, וועלכע אין דער ווירקליכקייט עקזיסטירען זיי קיינמאָל ניט. — אין קור-צען אויסצודריקען עס וועל איך זאָגען, אז דער מענש איז אַז אונצופרידענע, פּערביסענע חיה...

און דאָר, מיינע פריינד, פּאסירען אין מענשענס לעבען אזוינע מאָמענטען, ווען ער ווערט פריי פון די אלע אונצופריע-דענהייטען, אייפערזיכטיגעפיהלען, פּערביטערטקייט און ער ווערט דאן, ווי נייגעבוירען.

דאָס מערקווירדיגסטע דערפון איז, וואָס די דאָזיגע מאָמענט-טען פּאסירען ווען דער מענש איז באמת אונגליקליך, ווען זיין שלים-מזל האָט איהם געגעבען דעם לעצטען קלאַפּ, ווען אלע וועגען, אלע שטעגען זיינען פאר איהם פּערשטעלט און ארום איהם איז בלויז יאוש, אונגליק און אַז אונאויסגענגליכע לאַגע... ווילט איהר, אז איך זאָל אייך די דאָזיגע טעאָריע מיינע איילוסטרירען מיט א פּאָקט? איהר מענטש עס הערען, עס איז אי בעלעהרענד אי אינטערעסאנט...

עס איז געווען מיט יאהרען צוריק, ווען איך בין נאָר וואָס געקומען אין ניריאַרק. איך בין דאן אלט געווען ביי א דריי-פיער און צוואנציג יאהר. געפּאָהרען בין איך צו געפינען דאָ דאָס אמת'ע גליק. איהר קענט זיך אבער פּאַרשטעלען מיינ ענטווי-

שונג, ווען ניט געפינענדיג קיין ארבייט די ערטע עטליכע וואָר
 כען און ניט האַבענדיג דאָ קיין נאָהענטע פריינד, בין איך ענד־
 ליד געצוואונגען געוואָרען צו געהן ארבייטען ביי העמדלעך פאר
 דריי דאָלאַר אַ וואָך. אד, ווי ביין איך בין דעמאָלט געווען אויף
 אמעריקא, אויף דער גאנצער וועלט און אויף זיך! אין שאפּ בין
 איך געשטאַנען ווי אַ חיה רעה און מיט קיינעם ניט אויסגערעדט
 קיין וואָרט, פונקט ווי יעדער איינער וואָלט שולדיג געווען אין
 מיין אונגליק. די העמדלעך האָב איך געהאַסט, ווי דעם טויט,
 דאָס זיינען געווען, לויט מיין דעמאָלטיגער שטימונג, עקעל־
 האפטע, מאוס'ע העמדלעך, וואָס פיעלע האָבען דאן געראַגען.
 בעגעגענענדיג אַ מענשען אין אזא מיין העמדעל, האָב איך איהם
 ניט געקענט אין פנים אַנקוקען. די גאנצע וועלט האָב איך דע־
 מאָלט געטיילט אויף צוויי: אויף די וואָס געהען העמדלעך און
 די וואָס טראָגען זיי און האָב אלע געוואונשען אַ מפלח...

מיט אזא זעעלען־צושטאַנד, איז לייכט צו פערשטעהן, קען
 מען ניט האָבען קיין סך פריינד. איך האָב זיי טאקע ניט גע־
 האט. ערשמענס האָב איך קיינעם ניט געגעבען די געלעגענ־
 הייט, טיעפער זיך צו בעקענען מיט מיר, ביי דער ארבייט בין
 איך געזעסען שטום ווי די וואנט, שוין אַבגעזעהן דערפון, וואָס
 פיעל רעדען איז ניט געווען קיין צייט און קיין מעגליכקייט צו
 ליעב דעם געשריי פון די געהימאשינען. צווייטענס האָב איך
 זיך אויף איין אָרט, אַ דאַנק מיין בייזקייט און פערביטערטקייט,
 ניט געהאַלטען און האָב ניט געהאַט קיין געלעגענהייט, ווען איך
 זאָל אפילו וועלען, זיך צו בעקאַנען נאָהענט מיט וועמען עס איז
 און ווערען געפריינדעט...

נאַטירליך, האָט מען מיר געצאָהלט מיט דערזעלבער
 מטבעה: מיט האס און פעראַכטונג. אלע אין שאפּ האָבען מיר
 פיינד געהאַט. אין יעדער שאפּ, וואו איך האָב געארבייט צי וואָך
 אָדער צי עטליכע טעג, האָב איך געהאַט אַ בעזונדער צונעמע־
 ניש. אַ פאַר פון זיי געדענק איך נאָך גוט. אין איין שאפּ האָט

מיר א בחור א נאמען געגעבען „דער מאַגעז־קאָסטאַר“, אין א צווייטען שאפ האָט מיר שוין א מיידעל געגעבען א צונעמעניש: „דער זויערער פּיקעל“. יענער בחור וואָס האָט מיך גערופען דער „מאַגעז־קאָסטאַר“ איז היינט א בעקאנטער דאָקטאר און איך הייל מיך טאקע ביי איהם, און דאָס מיידעל, וואָס האָט מיך גערופען „דער זויערער פּיקעל“ האָט שוין לאנג חתונה געהאט און זי האלט איצט א רעסטאָראַן וואו איך כאפ מיך אמאָל אריין און עס אָפ א מיטאָג. אבער דאָס האָט ניט צו דער געשיכטע, קיין דירעקטע שיכות.

אַלזא, ווי געזאָגט, האָט מען מיך אויך שטארק ניט ליעב געהאט און ענדליך, איז עס דערגאנגען אזוי ווייט, אז איך האָב ניט געקענט קריגען ערגעץ קיין ארבייט... אלע שעפער זיינען געוואָרען פאר מיר פערשלאָסען.

איך זאָל זאָגען, אז דאָס האָט מיך שטארק געאַרט — קען איך ניט! פון איין זייט בין איך זאָגאר געווען צופריערען וואָס איך בין פטור געוואָרען פון צו האָבען דירעקטע בעציהונגען מיט מענשען. איך האָב זיי געהאסט. א דאנק, וואָס מיין געפיהל צו לעבען און נענוס איז געווען פערטעמפט און אַבגעשוואַכט, האָב איך אפילו די דריי דאָלאַר א וואָף, וואָס איך האָב פערדיענט, אין גאנצען ניט פערשווענדט. פערליערענדיג די ארבייט אין מיר נאָך געבליבען א קאפיטאַל פון עטליכע דאָלאַר. איך האָב דאן אַנגעווענדט אלע מיטלען פון עקאָנאָמיע, אז די עטליכע דאָלאַר זאָלען זיך, וואָס לענגער ציהען. איך קען מיך בעריהמען, אז אין קארגשאפט בין איך דאן געווען דער גרעסטער ערפינד־דער. אין דערזעלבער צייט, האָב איך געזוכט בעשעפטיגונג, אבער ניט האָבענדיג קיין רעקאָמענדאציעס, א דאנק מיין אַב־געזונדערטקייט פון מענשען, האָב איך גאָר ניט געקענט געפֿי־גען.

דערווייל איז, ניט קוקענדיג אויף מיין אונמעגליכער שפאָראַמקייט, די עטליכע דאָלאַר אויסגענאַנגען. מיינע קליי־

דער האָבען זיך אָנגעהויבען צו רייסען. פון די שיף איז די פּאַר
דעשוועם אינגאנצען אבגעטראָגען געוואָרען. דער ראַק איז וואָס
ווייטער מעהר צוטראָגען געוואָרען אזוי, אז איז די גרעסטע
היצען האָב איך געמוזט טראָגען מיין ווינטערדיגען ראַק און
איך האָב געשוואומען אין אייגענעם שווייס...

באַלד האָט זיך נאָך געענדיגט דער בעצאהלמער מאַנאַט
דירדהנעלע. מיין מיסעס, און אַרימע, ביזע אלמנה, האָט מיר
ניט געהייסען קומען נעכטיגען, ווייל מיין פּלאַץ האָט זי פּער-
דונגען אַ מעהר רייכערען און גליקליכערען פאר מיר. איך האָב
אפילו ניט איבערגעדעהט מיט דער צונג, צו בעמען איהר, אז
זי זאל מיר נאָך ווארטען, אז איך וועל קריגען ארבייט, אז אויב
זי וועט מיר ארויסטרייבען, וועל איך מוזען ווערען א טרעמפּ
און עס וועט קומען מיין סוף. צו ביזן און אפשר צו שטאַלץ
בין איך דערויף געווען. מיט אַ בייזען שמייכעל האָב איך פּער-
לאָזט דעם פינסטערען בייסמענט און בין ארויס אויף דער
כלומרשט ליכטיגער גאס.

געטראכט האָב איך דעמאָלט פון זעלבסט-מאָרד, נאָר אזוי
ווי איך האָב געוואוסט, אז איך וועל די מענשען טהאָן דערמיט
אַ גרויסע טובה, האָב איך זיי אויף צו להכעיס געוואָלט לעבען
און אויב איך קען זיי ניט שטערען מיט מיין גליק, וועל איך זיי
שטערען מיט מיין אומגליק... עד היום, ווען איך געה דורך גע-
שעפּטליך, נאַטירליך, די באוערי און איך זעה די אלע אָבגערי-
סענע און פּערלאָרענע מענשען, דאכט זיך מיר, אז זייער לעבען
איז נאָר אַ צו-להבעיס די גליקליכערע. קיין אנדער ציעל אין
לעבען האָבען זיי ניט און איך גיב זיי אין גאנצען גערעכט,
כאַטש ווי איהר ווייסט, בין איך איצט א סך מענשענפריינדליך-
כער... אבער צוריק צו דעם ענין...

ניט וויסענדיג וואוהין צו געהן האָב איך אָהן ציעל גע-
בלאנקעט איבער אלע גאסען, כלומרשט געזוכט עפעס בעשעפּ-
טיגונג, כאַטש געוואוסט האָב איך, אז איך וועל ניט געפינען.

איז טאש האב איך נאך געהאט א ניקעל... איך האָב געמאכט מיט איהם פערשידענע פלענער און האָב אויסגעריכענט, אז איך זאל זיך בענעהן מיט איהם פאַרזיכטיג קען ער מיר, ביים דע-מאָלסדיגען זול, קלעקען אויף דרייפיער טעג צו דערהאלטען די נשמה.

מיין חשבון איז אבער געווען א פאלשער. ביי דער גרעס-טער אַנשטרענגונג האָט ער מיר געקלעקט אויב אַנדערהאלבען טעג. די לעצטע פעני האָב איך אויסגעגעבען צוויי אזוינער ביי-מאָג אויף א גלאַז סאַדע-וואסער, ניט וויסענדיג וואו מען קריגט א ריינע גלאַז וואסער אומזיסט.

אויסטריןקענדיג די דאָזיגע גלאַז משקה און אוועקלע-גענדיג די לעצטע פעני, האָב איך דערפיהלמ, ווי עפעס א גע-שטאַלט וואָלט זיך פאַרביי געטראָגען מיין געזיכט, א שמייכעל געטהאָן און איז פערשוואונדערען...

איך אליין האָב אויך א שמייכעל געטהאָן, זיך אַכטער שמעלמ און דערפיהלמ אין זיך א זאַנדערבארע ענדערונג; עפעס א גוואלדיגע גרויסע גוטסקייט און רחמנות געפיהל האָט זיך אין מיר דערוועקט צו אלע מענשען... איך האָב געקוסט אויף אלע וואָס זיינען מיר פערביי געגאנגען און האָב אויף זיי גרויס רחמנות געהאט.

מיט דעם דאָזיגען געפיהל בין איך אוועק אין א קליינעם פארק, וואָס האָט געדיענט פאר א מקום מקלט פון אזעלכע ווי איך. איך האָב מיך אוועקגעזעצט אויף א לעדיגע באַנק, בעטראַכט די אלע זיצענדע, פון וועלכע פיעלע זיינען געשלאָ-פען, ווער מיט אן אַראָכגעהאַנגענעם און ווער מיט א הינדאָן-הער אומוויגענדען קאַפּ.

איך האָב געקוסט אויף זיי און האָב זיי מאַדנע לייעב בע-קומען. אויף דער באַנק, וואו איך בין אליין געזעסען, איז מיר געוואָרען אומעמינג. עס האָט מיך גענומען ציהען צו זיי, צו די דאָזיגע מענשען, וואָס האָבען דערגרייכט די העכסטע שטופע

פון אונגליק ווי איד, און האבען שלום געמאכט און זעהען אויס ווי גליקליך...

איד האב דערפיהלט א געוואלדיגע זיסע מיעדיגקייט. עס האט מיך געצויגען, נאך א נאכט פון וואכען, צום שלאף. דער דיקער פאליסמאן איז רוהיג פערבייגענאנגען, גערעהט מיט'ן קלאב און דאך קיינעם פון די שלאפענדיגע ניט געטשעפעט. ער האט זיך געמאכט ניט זעהענדיג. איד האב איהם אין הארצען געבענשט.

און אלע, וואס זיינען פערבייגענאנגען, סיי רייך סיי גליק-ליך, האב איד בעגלייט מיט ליבעפולע בליקען און גוטמוטיג צו-געשמייכעלט, כאטש קיינער פון זיי האט מיך נישט בעמערקט... איד בין זיי דערפאר דאנקבאר געווען. איד בין געווארען שלום מיט זיי אלע, ביי דער העכסטער שטופע פון אונגליק. ווען איד האב ניט געזעהן קיין שום שטראהל פאר דעם ווייטערדיגען טאג — בין איד מיט זיי שלום געווארען...

דער דערזעהלער האט א גוטמוטיגען שמייכל געטהאן. ארויסגענומען א קליינעם שווארצען זייגערעל פון וועסט-טאש, און דערזעהנדיג דארט אז עס איז שוין די שטונדע פון מיטאג אריבער, האט ער זיך אויפגעהויבען און גענומען איילען:

— א, איד מוז שוין געהן אין אפים!...

די תשובה.

יאטעל דאבקינ, אדער ווי ער האט אין שטעדטעל געהייר-
טען, יאטעל דער שניידער, האט די ערשטע צייט פון גרויסע
בעקוועמליכקייטען אין אמעריקא ניט געוואוסט. אריינגעפאלען
איז ער גלייך ביי'ם אַנקומען, אין איינע פון די אַרימע סטרי-
טען פון דאוּ-טאון צו אַ לאַנדסמאן, וועלכער האָט געהאט אַ
ווייב, פיער קינדער מיט צוויי באַרדערס. ער איז אפילו אלס
באַרדער ניט געווען גערעכענט. עס האָט געהייסען: ער קומט
איבערנעכטיגען, און אז אַרױט האָט זיך שוין געפונען, אמאָל ביי
אימיצען צופוסענס, אמאָל צוקאָפּענס, און אמאָל, איבערהויפּט
איז די הייסע טעג — אויפ'ן רוף, אויפ'ן רוף האָט ער שוין,
אמת, געהאט מעהר פּלאַץ, אבער שטארק בעקוועם איז אויך
דאָרט ניט געווען.

דאָס עסען איז די ערשטע צייט אויך ניט געווען פּויגעל-
דיג. אמת, אַ שטיקעל פלייש האָט ער געגעסען אלע טאָג. דאָס
ברויט איז אויך געווען ווייסער ווי אין דער היים, אבער די
לאַנדס-פּרוי איז, לויט זיין מיינונג נאָך, ניט געווען קיין איבע-
ריגע געראַטענע קעכין און דאָס עסען האָט איהם ניט געשמעקט.
ער האָט אלץ געבענקט נאָך די היימישע מאכלים, נאָך אַ נוט ביי
סעל מילכינס, נאָך אַן אמת'ען קאלטען שטשאַוו, וואָס איז טאַקי
שטשאַוו לכל הדעות און ניט ווי דאָ, וואָס אויב דו ווילסט
איז עס שטשאַוו, און אויב דו ווילסט איז עס נאָר אַן אמעריקא-
נער גראַז, וואָס ווערט געמאַכט מיט אַ מאַשין, אַ קשיא אויף
אמעריקא...

דער שאפ, וואו ער האט געארבייט איז די ערשטע צייט

אויף ניט געווען פון די גרויסע, און האָט נישט צופריעדענגע-
שמעלט אפילו די קלענסטע סאניטאָרנע בעדינגונגען. דער שאַפ
איז כעשטאַנען פון איין גרויסען חדר, וואו עס האָבען געארבייט
ביי אַ דרייסיג ארבייטער, אלע האַלב־גרינע און גאַנץ גרינע איר-
דען. ס'איז געווען דאָרט ענג און דושנע און דערצו האָט מען
דאָרט געארבייט זעהר שווער און לאַנגע שטונדען.

די שכירות זיינען די ערשטע צייט אויף געווען קלעגליכע:
אַננעפאָנגען האָט ער מיט דריי דאָלאַר אַ וואָך און שפע-
טער אביסעל האָט ער גענומען זעקס און זיעבען. דערפון האָט
ער געשיקט אַ היים דער ווייב און קינדער, — אַ קליינע העלפט
האַט ער פערלעבט, און איין דאָלאַר האָט ער „געזאָ-
מעלט“ אין אַ קליין ביינקעל ערנעץ, כדי ער זאָל קענען אויפ-
קלייבען אין פערלויף פון אַ פאָר יאָהר, אַ פאָר הונדערט דאָלאַר
און פאָהרען צוריק אחיים.

ביי אזא מיין לעבען האָט יאָסעל קיין גרויסע תאוות צו
עולם־הזוה'דיגע זאכען ניט געקענט האָבען. ער האָט אפילו גע-
הערט פון די באַרדערס און אויף אין שאַפ פון די אינגערע
יונגעלייט רעדען פון טהעאטער, מואווינג פיקטשורס און רעס-
טאָראַנטס. אין דער ערשטער צייט אבער איז ער אַנגעקומען
נאָר מיט'ן הערען און איז אהין ניט געגאנגען.

דאָס איינציגע פערגעניגען זיינס איז געווען שבת די שוהל,
וואָס האָט געטראָגען דעם נאָמען פון זיין שטעדטעל און וואו
ער איז שוין געווען אַ „מעמבער“. די שוהל און אויף די רוסישע
באָד, לַהבדיל, וועלכע ער האָט די ערשטע צייט אַ פאָר מאָל בע-
זוכט און זיך געבאָדען לויט'ן שטעדטעלטישען שטייגער, האָט
צופריעדענגעשמעלט אלע זיינע העכערע נייסטיגע תאוות.

שפעטער אבער, אז ער איז אַנגעקומען אין אַ יוניאָן שאַפ,
וואו ער האָט בעקומען בעדייטענד גרעסערע „ווידושעס“ און
קירצערע שטונדען געארבייט, — האָט ער, אַחו קיין שום זיי-
טיגער אַניטאַציע, פון זיך אליין דערפיהלט, אז אין „אמערי-

קא, איז טאקי דא א סך גוטע זאמען און דער שמשאון, אויב מען בעצאחלט נור טהייערער, איז גאר ניט אזוי שלעכט, און אז איז וויליאמסבורג זיינען די רומס אויף פרייער, און אז א מענטש דארף ניט זיין קיין חזיר, און אויסער א שוהל און א מרחץ, להבדיל, מעג מען זיך אמאל אריינכאפען אין א מואווינג פיקר משורם און זעהן טאקי אזוינע זאכען, וואס אין שטעדטעל קען מען עס ניט זעהן, מען זאל אפילו לעבען הונדערטער יאהר.

און אויסער דעם, אז מען נעהמט אראב די באַרד, ווערט מען טאקע יונג, און מען כאפט זיך, אז פערציג יאהר א איד איז נאך גאר א יונגער מאן, און נאך שפעטער שערט מען צו די וואַנסעס, ווערט מען נאך אינגער, און „לעבען זאל קאלאמ" בום", ווי זיין נייער לאנדסמאן, וואו ער וואהנט, זאגט זיך אמאל זיין ווערטעל.

און יאסעל האט אַנגעהויבען איינצוזעהן, אז אמעריקא איז א לאנד, וואו מען קען לעבען, ווי גאט האט געבאָטען, ווען מען האט גאר דעם דאלאר.

א סך לאנדסלייט און „ברידער" פון זיין „סאָסייעטי", האָר בען איהם געריהמט :

— יאסעל האט זיך שוין אביסעל אויסגעגרינט...

אָנגעווען א פאַר יאהר אין לאנד, האט יאסעל אַנגעהויבן בען בעקומען בריעה פון זיין ווייב, אז עס איז גאר ניט קיין תכלית, ער דא איז אמעריקא, און זי דארטען. און אין מאנכע שטעלען אין איהרע בריוועלעך, פלעגט זי שטארק אַנפֿינטלעך... וואָס זי מיינט מיט די פינטעלעך האט ער ניט קלאָהר פערשטאַנען, אבער ער האט געפיהלט, אז פשוט דאָס ווייבעל בענקט נאך איהם.

יאסעל אבער האט אויף אזוינע בריעה ניט געענטפערט צו דער זאך. ער האט איהר געגעבען נאר אַנצוהערעניש, אז אין אמעריקא נעהמען קען ער זי נאך ניט, און וועגען אהיים פאָהר

רען איז נאָך אויף פריה צו טראכטען, ווייל ער וויל אַנקלייבען
א טויזענר דאָלאַר...

אין דער אמת'ען אבער האָט איהם זיין ווייבעל, פּערגלייך
בענדיג זי מיט די אמעריקאנער ווייבלעך, אָנגעהויבען נישט צו
נעפעללען. עס איז נאָר ניט דער שטעלל, דער אַנטהאַן זיך — א
קליין־שטערטעלדיגע אידענע! כאַטש איז גאנצען דארף זי זיין
לויט זיין חשבון א יאָהר עטליכע און דרייסיג. ער האָט אויף
טשיקאוועסטי געבעטען, זי זאָל איהם שיקען איהר פּאַטאַגראַפיע,
וואָס ער האָט אין א חודש ארום בעקומען. אויף דער פּאַטאַגראַד
פיע האָט זי אויסגעזעהן נאָר ניט דאָס, וואָס ער גלֹסט איצט...
זיין פיקטשור, וואָס ער האָט איהר געשיקט, איז ניט דער
ערד שעהנער, און ער איז דאָך א מאנסכיל, וואָס ער דארף ניט
זיין שעהן... א מאנסכיל איז דער עיקר נאָר עפעס אנדערש. דאָס
האָט ער געוואוסט, ער האָט געהערט די דאָזיגע מיינונג שוין
עטליכע מאל דאָ אין אמעריקא און אפילו געלעזען אין די פּיי־
פּערס...

די לעצטע צייט האָט איהם אָנגעהויבען איין זאך צו פּער־
דריסען: אמעריקא איז א פרייע לאַנד און די מיסעסען זיינען
נאָר ניט קיין צדקניות'ן, מען ווייסט אלץ, נישטקשה. מען רעדט
נאָר אָפּען — און ער איז אזא שלים־מזל... אָט האָט זיך איינער
א לאנדסמאן פאר איהם בעריהמט, אָנווייזענדיג אויף א נאָר
נישטקשה'דיג ווייבעל, וועלכע ער, יאָסעל, וואָלט אויפגעגעסען
מיט די אויגען, אז, וואָס איז דאָ פיעל צו רעדען, אז איינס איז
צוויי...

ביי יאָסל'ן האָט זיך צוקאכט דאָס בלוט און אין הארצען
האָט זיך איהם אָנגעצונדען עפעס א מאַדנער פּיער...
— יא, ברודער, האָט ער זיין לאנדסמאן געענטפערט האלב

תם'עוואטע און האלב ציניש — מ י ר טרעפען ניט קיין גליי-
קען...

— דו ביזט ברודער, א יאָלד... אזוינע גליקען איז ניט פאר
דיך.

יאָסעל האָט שטיל אָפגעזיפצט, פערביסען די ליפען און גע-
שוויגען.

אַבער די גאנצע נאכט האָט ער געהאט שלעכטע געדאנקען.
איז אויף מאָרגען געשטאַנען ביי דער ארבייט ווי א צודולטער,
און האָט אלץ געקוקט אויף זיין לאַנדסמאַן, וועלכער האָט אויך
געארבייט אין איין שאפ מיט איהם און ענדליך בעשלאָסען, נאָך
דער ארבייט, אויסצודערצעהלען איהם זיין האַרץ.

און געהענדיג פון דער ארבייט, האָט ער נאָך א קורצען
שווייגען אָנגעהויבען צו שטאַמלען:

— אזוי, הייסט עס.. טרעפען דיך גליקען...

— אנטקעגען וואָס זאָגסטו עס, יאָסעל?...

— איך מײן אנטקעגען דעם, וואָס דו האָסט מיר דער-
צעחלט נעכטען וועגען דער ווייבעל. א וואויל ווייבעל טאַקע...
נאָך ניש-קשה...

— נו, ברודער, אָט די ווייבעל פֿערגעס... האָט דער לאַנדס-
מאַן ממזר'יש געבלינצעלט מיט די אויגען...

— כײַנ-כײַ-עס פֿערגעסט זיך ניט... א פיינע פרויקע,
צו אלדי טיוועל...

— נו, נו, יאָסעל, — האָב נישט קיין גרויסע אויגען:
האָסט געלערענט חומש... לאַ תחמוד, ברודער, א בפירוש'ר
פסוק...

— און דו מעגסט... א רוח אין דיין טאַטען...

— איך זעה, יאָסעל, דו ביזט טאקי שטאַרק בייז... האָט
דער לאַנדסמאַן גענומען די זאך ערנסטער... וועל... איך בין
דיינער אַ לאַנדסמאַן... איך וועל זעהן...

— וואָס מיינסטו... האָט זיך אין יאָסעל'ען דאָס גאנצע בלוט אָנגעצונדען...
 — כ'מיון, דו ביזט א לעבעדיגער מענש... וואָס אין דען, ברודער? אין אמעריקא פאר'ן דאָלאַר...
 יאָסעל האָט אין גאנצען געציטערט...

עס איז געווען 12 אויגער אין אבענד, ווען יאָסעל איז אראָפּ פון די טרעפּ פון א הויז, אין וועלכע דאָס מיטעלסטע פענסטער אויפ'ן דריטען שטאָק איז געווען אראָבגעלאָזט מיט א דיקער פאַרהאנג.

אראָבגעהענדיג פון די שטיגען און בלייבענדיג שטעהן אויפ'ן גאס, האָט ער אויפגעהויבען די אויגען צום פענסטער, ווי א מענש, וואָס פאלט, בעטראכט דעם אָרט וואו ער איז געפאָר לען, און ער האָט זיך מיט שנעלע טריט געלאָזט צו א וועלכער עס איז א קאַר, ווי ער וואָלט זיך וועלען ראַטעווען פון א גרוי-סע סכנה...

פאַר זיינע אויגען אָבער האָט נאָך אלץ געשוועבט דאָס שטאַרק געפאַרבטע און געפודערטע געזיכט פון עפעס א ווילד פּרעמדער פרוי, אין גאָז האָט געשלאָגען מאָדנע ריחות פון פּער-שיעדענע שאַרפע זאכען, און אין די אויערען האָט געקלונגען א האלב היזעריגער געלעכטער.

און באלד נאָכדעם האָט פאַר זיינע אויגען פאַרגעשוועבט, ווי אויפ'ן לייוואַנד פון מאַווינג פיקטשורס, זיין אויגען וויי-בעל אין דער היים, ביי די זייטען די צוויי קינדער, וועלכע האָבען אויף איהם געקוקט מיט רחמנות און פאַרוואַרף צוואַ מען. אין זיינע אויערען האָבען ווי מיט האַמערס געקלאַפּט:
 — „טאַטע, יאָסעל!“

און ער האָט זיך דערמאָהנט אַז דער היים, און איבער-

הויפט און זיין פרוי... וואס פאר א וואילע, טהייערע ווייבעל...
ער וואלט זי איצט אויסגעקושט אלע גליעדער. ווי ריין און ציב
טיג זי איז אלע טאג געווען...

ער האט זיך דערמאנהנט א געוויסען פרויטאג צוראכט. זי
איז טאקע דאמאלסט געווען אזוי שען.. און איידער וואס-ווען האט
ער זי געקושט... און זי האט געהאלטען די אויגען פערמאכט.
זיך געמאכט בלומרשט שלאפענדיג און ערשט נאכדעם, ווי ער
האט זי גענוג אנגעקושט, האט זי זיך ווי צוביזערט :
--- דו האסט מיך מיט דיין בארד דעם גאנצען פנים צו
שטאכען.

נארישקייטען, עם האט איהר דען געארט? נאר אזוי איז
שוין די מאדע פון די קליין-שמעדרטעלדיגע ווייבלעך... ניש
קשה, דא וועט זי קליגער ווערען...

קומענדיג צו זיך אהיים האט ער שוין געטראפען אלעמען
שלאפען.

ער האט געפונען א בויגעלע פאפיער, אויסגעזוכט דעם
טינט און פעדער, און זיך געזעצט שרייבען א בריעף:
„צו מיין ליבער און טהייערער פרוי האשע, זאל לעבען.
און צו מיין ליבער קינדערלאך!“

און נאכ'ן גרוס פון זיין גוטען געזונד, האט ער מיט בע-
גייסטערונג אנגעחויבען פארטזעצען :

„און שנית זיי וויסען, מיין ליבער און געשעצטע פרוי,
אז איך שיק דיר די מעג ארום א שיפסקארטע פאר דיר מיט
די קינדער און איך וועל דיר שיקען הונדערט דאלאר אויפ'ן
וועג און דו זאלסט גלייך זיך גרייסען אין וועג אריין, ווייל עם
איז מיר פער'מיואום'ט געווארען דער לעבען איינער אליין אלץ
מיט פרעמדע מענשען...“

ער האט זיך אָבגעשטעלט אַ ווײַלע און אַ טראַכט גע-
 טהאַן. אַ וואַרימער שטראַם פון געפיהלען האָט איהם דורכגע-
 נומען און ער האָט וויעדער גענומען שרייבען:
 „ווייטער שרייב איך דיר, אַז דו זאָלסט גאָר קיין מוראַ
 ניט האָבען... מיר וועלען לעבען ווי גאָט האָט געבאַטען...“
 אַנגעשריעבען דעם בריעף, האָט ער איהם פאר זיך
 דורכגעלעזען און ער האָט זיך דערפיהלט, ווי אמאָל אין דער
 היים ערב יום־כּפּוּר, נאָך דער תּפּילה זכה...

די מציאה.

מר. זייטשיק איז א געבוירענער פון ערגעץ א קליין שטערטעל
אין א ליטווישער גובערניע. זיין פאטער, משה דער דאמסקער
שניידער, א פרעהליך און פערשייט אידעל, איז געווען פון די
ערשטע, וואס האבען געהאט די העזה און דעם מוט צו לאזען
זיך איבער'ן ים קיין אמעריקא. מר. זייטשיק געדענקט עס ווי
דורך א חלום. די מאמע האט געוויינט, געווארט אויף בריעה און
געלד פון טאטען און זיך זעלטען דערווארט. עפעס האבען
ווייבער געשמועסט אז זיין טאטע האט גענומען דארטען א
דייטשקע. זייטשיק געדענקט, אז איהם האט זיך דעמאלט
שמארק געוואלט זעהן דעם טאטענ'ס דייטשקע. ער האט זיך
דאן פארגעשטעלט, אז זי מוז זיין אזא הויכע און א גראַבע, ווי
דעם פריסטאווי'ס ווייב, און זי מוז דעם טאטען דארטען געבען
קלעפ, און ער האט אויפ'ן טאטע'ן רחמנות געהאט...

שפעטער אבער, געדענקט ער, האט זיך ארויסגעוויזען, אז
די גאנצע מעשה מיט דער דייטשקע האבען די ווייבער אויסגע-
קלערט. דער טאטע האט לאנג ניט געשריבען, ווייל ער האט זיך
דארטען א נעהם געטהאן צו דער ארבייט און האט ניט געהאט
קיין צייט אפילו צו געהן זוכען א שרייבער אָנצושרייבען א
בריעף דער מאמע'ן. ביז ער האט אין א יאהר ארום זיך דער-
מאָנט, אז מען קאן דארטען מיינען, אז ער איז געשטארבען. און
ער האט געשיקט א לאנגען בריעה מיט געלד און שיפסקאר-
טען, און ער האט זיי אלע אראָנגעבראכט אהער, קיין אמע-
ריקא.

וויעזער געדענקט מר. זייטשיק, אז קומענדיג קיין אמע-

ריקא איז ער שוין געווען א דערוואקסען בחור'5. וויפיעל ער איז אלט געווען, געדענקט ער ניט. זיין געבורטס-טאָג האָט מען ניט געפייערט ניט אין שטעדטעל און ניט נאָכדעם אין אמעריקא. וועדלינג די מאמע האָט אמאָל בע'חשבונ'ט, איז ער געווען ארום פופצעהן יאָהר אלט זוען ער איז געקומען. דערפאר איצט, אז ער איז רייד געוואָרען, היט ער דעם חשבון ריכטיג. און אָט לויט יענעם חשבון איז ער אלט געוואָרען פופציג יאָהר.

אין דער זעלבער צייט האָט צו איהם אין הויז גענומען אלע טאָג קלינגען עפעס אז אונדרייסטע האנד. לויט'ן קלונג האָט ער פערשטאנען, אז דאָס איז א שלים-מזל. ער האָט געהיי-סען דאָס שטוב-מיידעל פרעגען, וואָס יענער דאַרף. יענער אָבער פלעגט אזוי צוטומעלט ווערען, אז ער פלעגט זיך גלייך פער-ענטפערען, אז עס איז רעכט, אז ער וועט קומען מאַרגען... אויף מאַרגען פלעגט ער וויעדער קלינגען, ביז וואנען מר. זייטשיק איז אליין ארויס צו דער טהיר, אָנגעקוקט דעם פארשוין, א איד אין די עלטערע יאָהרען, מיט באַרד און וואַנסעס און אין א האר-טען שטארק אָבגעטראָגענעם הוט.

מר. זייטשיק האָט איהם אָבגעמאַסטען פון קאַפּ ביז די פיס, זיך געשלאָגען מיט דער דעה, אריינלאָזען איהם צי ניט, און האָט ענדליך בעשלאָסען אויף יאָ.

דער איד איז אריין מיט וואקעלדיגע טריט אין רייכען קאַ-רידאָר, פון וואנען עס האָבען זיך געצויגען רעכטס און לינקס גרויסע, אָפענע, ליכטיגע צימערען. מר. זייטשיק האָט איהם ענדליך אריינגעפיהרט אין עס-זאל, געהייסען איהם מיט א שטרענגען טאָן זיך אנידערזעצען און געפרעגט:

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס ?

— גוטס ? — האָט דער אורח אָנגעהויבען שטאַמלען, —

עס איז ניט גוטס און ניט שלעכטס... הייסט עס... איד בין אליין פון דער אייגענער שטעדטעל, וואָס איהר...

זייטשיק'ס פנים האט זיך ביין אָנגעכמורעט. ער האָט
געוואָרפען א דורכדרינגענדען בליק אויפ'ן אורח און געפאַרשט:

— זיינט איהר שוין לאנג אין לאנד?

— שוין ביי צעהן יאָהר — האָט דער אורח געענטפערט.

— איז ווער זייט איהר פון שטערטעל? איך געדענק שוין

קיינעם ניט...

— מיך וועט איהר מוזען געדענקען... מיך האָבען גע-

וואוינט טאקע אין איין סטריט. איך מין, איז איין גאס,
ס'הייסט טאקע אין דער ווילנער גאס.

— ווילנער סטריט?! — האָט זיך מר. זייטשיק פער-

קלערט. — איך געדענק ניט אזא מין סטריט אין אונזער
שטערטעל.

— וויפיעל סטריטען האָט אינגאנצען דאָס שטערטעל גע-

האָט: ווילנער סטריט, מינסקער סטריט און שוהל־סטריט. נאָך-

דעם האָט זיך שוין אָנגעהויבען דער בית־עולם.

דערהערט דאָס וואָרט בית־עולם, איז מר. זייטשיק ווי

ווייכער געוואָרען. דאָס איינציגע, פאר וואָס ער האָט נאָך גע-

האָט דרד־ארץ, איז געווען דער טויט...

ער האָט א שטילען זיפץ געטהאָן, זיך פערטראכט און זיך

אָנגערופען:

— געדענקען אייך געדענק איך ניט... נאָר פונדעסטוועגען,

גלויב איך אייך. איהר וועט דאָך ניט אויסטראכטען פון קאָפּ...

איז בכו, וואָס־זשע פערלאנגט איהר?...

— פערלאנגען?... וואָס הייסט פערלאנגען? — האָט

דער לאנדטמאן גע'חקרה'נט. — קיין חלק האָב איך אין אייער

עשירות ניט אריינגעלעגט... נאָר „מיינע“, טאקע פון זעלבען

שטערטעל, לאָזט מיך ניט צורוח: דו ביזט אין אן עת צרה, געה

אריבער צו מר. זייטשיק... זי געדענקט אייך נאָר גוט... זי זאָגט

אפילו, אז איהר האָט זי אמאָל שטארק צוהרג'עט, ווי דער

שטיינער איז — קינדער...

— איז הייסט עס, וואס־זשע פערלאנגט איהר? — איז שוין מר. זייטשיק שטרענגער געווארען און בעשלאסען, אז אויב געלד, איז מעהר ווי א פינף דאלאר וועט ער איהם ניט געבען.

— איך האב געוואלט ביי אייך בעטען, אזוי ווי מיר מאכט זיך קויפען א „סטענד“, און דוקא אין א גוטען אָרט, מען קאן מאכען א שטיקעל לעבען, זאלט איהר מיר אויסבארגען א...

געוואלט האָט דער לאנדסמאן זאָגען א הונדערטער, נאָר ער האָט אָנגעקוקט דאָס עשירות אין צימער, האָט ער זיך ארויס־געכאַפּט :

— א צוויי הונדערט דאלאר...

— נישט מעהר און נישט וועניגער? — האָט מר. זיין טשיק צוגעשמייכעלט...

— נא, נישט מעהר... חלילה... — האָט דער לאנדסמאן בתמימות געענטפערט, און איז געווען זיכער, אז אָט באלד שרייבט איהם מר. זייטשיק אָן א טשעק.

— ניין, מיין פריינד — האָט מר. זייטשיק אָבגעהאַקט. — ביי מיר איז ניט קיין באַנק... — און אָנקוקענדיג דעם לאַנדס־מאַן, וועלכער האָט זיך שטאַרק פּערלאַרען נאָך דער ענטזאָנונג, האָט מר. זייטשיק צוגעגעבען :

— וואָס מיינט איהר, איך בין א מיליאָנער? איך ווייס, אויסהעלפען אייך דאַרטען אין א פינפערעל, לאָמיר זאָגען אין צעהן דאלאר... איך בין ניט אזא גרויסער גביר ווי איהר מיינט... דערצו בין איך שוין ניט קיין יונגערמאַן.

— יעס... — האָט דער לאַנדסמאַן חניפּה'דיג צוגע־שטימט — איך ווייס... איהר זיינט אין מיינע יאָהרען....

— אין אייערע יאָהרען... ווי אזוי? — האָט זיך מר. זיין טשיק אויפּגעהויבען פון אָרט.

— מיין מאמע פלעגט דערצעהלען, אז אונזער ברית איז געווען אין איין טאָג, זונטאָג...

— ווירקליך? — האט מר. זייטשיק זיך פּעראינטערע-
זירט.

— וואָס הייסט, איך וועל אייך דערצעהלען א ליגען? —
האָט דער אורח אָנגענומען א שטאַלצע מינע..

— אויב אזוי, ווי אַלט זייט איהר? — האָט מר. זייטשיק
אויסגעשטעלט די אויגען אויפ'ן לאַנדסמאן.

— מיר איז געוואָרען די וואָך אכט־און־פּערציג יאָהר...
— נישט מעהר? — איז מר. זייטשיק אויפגעשפרונגען
פון אַרט...

— ווי איהר זעהט מיך א אידען! — האָט דער לאַנדס-
מאן געשוואָרען און האָט געפיהלט, אז מיט דער דאָזיגער ענט-
דעקונג האָט ער זיך פּערריכט די מערכה ביים גביר דעם לאַנדס-
מאן.

מר. זייטשיק האָט גענומען אומגעהן איבער'ן צימער, גע-
מורמעלט עפעס, און ענדליך איז ער שטעהן געבליבען נעבען
לאַנדסמאן...

— איך וועל אייך זאָגען... צוויי הונדערט טאקע ניט...
אבער א הונדערטער באַרג איך אייך..

און גלייך האָט ער ארויסגענומען דעם טשעק־ביכעל און
זיך גענומען שרייבען... אין מיטען שרייבען האָט ער זיך אב-
געשטעלט, אָנגעקוקט דעם לאַנדסמאן און וויעדער געפּרעגט:
— זיינט איהר זיכער דעריין?

— וואָס הייסט זיכער? — האָט דער לאַנדסמאן ניט
פּערשטאַנען די פּראַגע. — איהר מיינט וועגען סטענד... לייט
זאָגען, אז מען קאָן מאַכען א שטיקעל לעבען. הלואי זאָל זיין
אייער גמילת חסד מזל'דיג.

— ניין, איך מיינ וועגען די יאָהרען... — האָט מר. זיי-
טשיק ווי פּערשעמט געפּאַרשט, — זייט איהר זיכער, אז איהר
זיינט אַלט בלויז אכט־און־פּערציג?

— וואָס הייסט זיכער... וועלכער מעגש ווייסט דאָס ניט

זיינע יאָהרען? ביי מיר איז דאָס פּערשריבען אויפ'ן מחזור... א
היימישער מחזור...

— און אונזער ברית איז טאקע געווען אין איין טאָג?...

— אינ'ם זעלבען טאָג... מײן מאמע פלעגט אלע מאָל דאָס
דערמאָנען, דערהויפּט דעמאָלט, ווען מען האָט דערהערט, אז
גאָט האָט אײך בעגליקט...

מר. זייטשיק'ס פנים האָט אינגאנצען אויפגעשטראהלט. ווען
ער וואָלט זיך ניט געשעהמט, וואָלט ער דעם דאָזיגען לאַנדס-
מאן געפאלען אויפ'ן האַלז... ער האָט זיך גענומען צו פּערענ-
דיגען דעם טשעק.

— איז ווי רופט מען אײך?

— מר. יאָקעל האַר-חורים...

— האו דו יו ספּעל? — האָט מר. זייטשיק געמיינט, אז
ער האָט דאָ צו טוהאַן מיט אַן אמעריקאנער ביזנעסמאן...

דער לאַנדסמאן אָבער האָט געמיינט, אז ער פּרעגט איהם:
וויפּיעל? האָט ער מיט אַ ברייטקייט געענטפּערט:

— צוויי הונדערט...

מר. זייטשיק האָט גוטמוטיג אַ שמייכל געטהאָן און אָנגע-
שריבען די סומע צוויי הונדערט...

— אָט האָט איהר צוויי הונדערט דאָלאַר, נאָר געדענקט,
איהר וואָלט מיך ניט אָכנארען...

— זאָל נאָר דער געשעפט נוט געהן, קעהר אײך אײך אום
ביז אַ סענט...

— ניין, אײך מײן מיט די יאָהרען... זיינט איהר, הייסט
עס, מיט מיר אין איינע יאָהרען — אכט-און-פּערציג?
— אכט און פּערציג, געוויס... די וואָך געוואָרען.

— טאָ געהמ'זשע מיר געזונטערהייט און מאכט גוטע גע-
שעפטען, — האָט מר. זייטשיק איהם דערלאנגט די האַנד.
און בלייבענדיג אליין האָט ער געמורמעלט :
— די בעסטע ביזנעס האָב איך געמאכט היינט. פאַר צוויי
הונדערט דאָלאַר איינגעהאנדעלט צוויי יאָהר לעבען... אַן
אמת'ער „באַרגנין“!
און ער איז געבליבען זיצען פערטראכט, מיט אַ גליקליכען
שמייכלעך.

גאלד.

געהענדיג אמאל אין איינע פון די שעהנסטע סטרימען אין דעם שטילען וועסט פון ניר-יאָרק, האָב איך אויס לאַנגוויילע זיך אַבגעשטעלט ביי די שוויפענסטער פון מאַנכע קלענערע און גרעסערע מאַנאַזינען און בעטראַכט די שפּיעלצייג, קליידער, היט און אנדערע זאַכען וואָס ציהען דיך שטענדיג צו, ווען דו שפּאַ-צירסט ערניץ אין אַ פּערוואָרפענעם אַבער שעהנעם געגענד. ענדליך בין איך געבליבען שטעהן ביי אַ שוויפענסטער פון אַ נאַלד-וואַרג. די שוויפענסטער איז ניט געווען איבער ראשענד רייך. אבער דערפאר האָט זי צוגעצויגען מיט איהר זאַרנפעלטיגקייט, אַרדנונג און גלאַנץ. די קייטעלעך, קליינע זיי-גערלעך און רינגעלעך זיינען געווען אויסגעלעגט אזוי, אז יעדע זאך האָט דיין אויג בעמערקט, בעוואונדערט און בעגעהרט. די פּערשיעדענע שפּילקעס, מעדאַליאָנען און בראַסלעטען האָבען ווי ליבעליך געוואונקען און געוואַלט דיך פּערלאַקען אינוועניג אין געשעפט.

איך געהער דוקא ניט צו יענעם זאַרט מענשען, וואָס זאָל הינגעריסען ווערען פון נאַלד-וואַרג. אויסער דעם וואָס איך קען קיינמאל ניט אונטערשיידען פון אמת'ן בין פאלשען נאַלד און ווייס אפילו ניט וואו צו זוכען די „פּראַבע“, בעציה איך זיך בכלל צו מענשען וואָס טראַגען נאַלדענע רינגען און קייטען, ווי צו געצענדיענער...

אַבער ניט צו פּערשטעהן אליין די סיבה, האָט מיר דאָך ראַס מאל געצויגען אריינצוגעהן אין דעם דאָזיגען מאַנאַזין. געהיימיספּול און מיסטיש!

איך האָב זיך דערמאָנט, אז אַ קליין־זייגערל, אויב ניט טייער, וואָלט איך טאקע געדארפט האָבען. און אויב אזוי פאר וואָס זאָל איך טאקע אַט איצט ניט אויסניצען די געלעגענהייט.

איך בין אריין.

איז געוועלב איז געשטאַנען אַ קליין אינגעל פון אַ יאהר פערצעהן־פופצעהן. דערזעהנדיג מיך האָט ער אָנגעריהרט אַ קליין־גאַלדען־גלעקעל, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן לאַנגען גלע־זערנעם שאַפּע, וואו עס איז הינטער'ן גלאָז געווען אויסגעלעגט, און אויסגעשטעלט ווערשידענע גאַלדענע חפצים.

פון אַ זייטיגע טיר האָט זיך באלד בעוויזען אַ יונגערמאַן זויבער און עלענאָנט געקליידעט. דאָס פנים גלאַט געראַזירט, די האָר איז דער גרעסטער אַרדענונג פערקאַמט. אויפ'ן קראַוואַט האָט געפינקעלט אַ גאַלדענע שפּילקע מיט אַ דימענטעל איז דער מיט.

איך האָב איהם אָנגעקוקט, ער מיך און מיר זיינען געוואָרען ווי פּערגליווערט.

דאָס איז געווען ניט קיין אַנדערער ווי מיין אַמאָליגער פריינד מיטעלמאַן, וועלכען איך האָב שוין ווייט צעהן יאהר ניט געזעהען.

— מיטעלמאַן! — האָב איך אויסגערופען — איהר איז אַ גאַלד־געשעפט! ווי אזוי?...

ער האָט געשמייכעלט, אָבערפּוצט מיט אַ קליין בערשטע־לע אַ בראַסלעט, וואָס איז געלעגען אויף דער גלעזערנער שאַפּע און געענטפערט.

— צוליב אַז אונגליקליכער ליבענע...

און ער האָט זיך צולאַכט.

דאָס לעהרען אינגעל איז געשעפט האָט זיך אָבערטראָנען אין צווייטען צימערל. איך בין געבליבען מיט מיין געוועזענעם פריינד אויב אויף אויב.

— מיטעלמאן — האב איך אנגעחויבען — איך בין זשער
 נייגעריג, דערזעהלט אדער דערזעהלט...
 — „דערזעהלט“... — האט מיטעלמאן ווי בעפויאט און
 זיין געזיכט האט אנגענומען א טרוקענעם אויסדרוק — איך
 בין איצט מיט קיינעם ניט אויף דו... אוועק די יאָהרען!
 איך האב זיך אומגעקוקט און האב זיך דערפֿוהלט עפעס
 ווי אונחיימליך אין דעם דאָזיגען נאָלדענעם ווינקעל.
 מיין געוועזענער פֿריינד האָט עס בעמערקט, האָט ווידער
 זיך צולאכט און זיך אנגערופען:
 — דאָך זייט ניט אזוי צושראַקען — קיין גלחֿן בין איך
 ניט געוואָרען. איך בין גאנץ צופריעדען וואָס איהר זייט אריין.
 — „צוליעב אן אונגליקליכער ליעבע“ זאָגט איהר — האָב
 איך ווידער איהם געוואָלט ארויפברענגען אויף דעם געשפרעך.
 דערזעהלט מיר... עס איז אזוי אינטערעסאנט.
 — מיטעלמאן האָט איבערגעווישט אַ רינג און דערזעהלט:
 „איהר געדענקט דאָך מיך פֿון אַ מאָל... אַ שטילער, צוריק-
 געהאלטענער, אָהן בעזונדערע טאַלאַנטען... געוואָלט האָב איך
 אלץ און געקענט האָב איך גאַרנישט, אויסער אויסארבייטען די
 עטליכע דאָלער אַ וואָך ביי פֿערשידענע אַרבייט, אַמאָל לייכטער
 און אַמאָל שווערער געצויגען האָט מיך אבער שטענדיג זיך אויס-
 צוצייכענען. מיינט איהר צוליעב וואָס — צוליעב כבוד? האָט
 איהר אַ טעות. אויסען בין איך געווען בלויז די פֿרויען... איך
 האָב געהאט אַ נואַלדיגע נייגונג צו פֿרויען... איהר שמייכלעלט:
 מיר אלע האָבען דיזעלבע נייגונג. געוויס! איך אבער בין גע-
 ווען דערויף ווי קראַנק. עס איז מעגליך, אַז עס איז דערפֿאר,
 וואָס איך האָב ביי זיין קיין ערפֿאַלג ניט געהאט. זיכער דער-
 פֿאַר!... אבער ניט פֿון די אורזאכען וויל איך אייך דערזעהלען.
 נאָר פֿון פֿאַקטען: פֿרויען האָבען מיר איגנאַרירט. געדענקט
 איהר אונזער אַלטען קרייז: עס זיינען געווען פֿערשידענע
 בחורים: איינער האָט געשפּיעלט פֿידעל און געגעבען קאַנצערמען.

א צווייטער האָט לייעדער געשריבען, א דריטער האָט געזונגען, א פערטער האָט געמאַלען... און יעדער פון זיי האָט געהאט פערעהרערינס, יעדער האָט געליעבט און איז געליעבט געוואָרן רען. אה, ווי מקנא איך בין זיי געווען. איך האָב געפיחלט, אז איך ווער פערברענט. איך האָב גענומען אויסזוכען אין זיך עפעס א טאַלאַנט. א בעקאנטער טאַנץ־לעהרער האָט אין מיר ענטדעקט דינע, לאַנגע פיס, „איחר וואַלט געקענט טאַנצען“, האָט ער מיר געטרייסט. איך האָב אַנגעהויבען נעהמען לעקציעס. א נעכטיגער טאַנ. די מיידלעך אין טאַנץ־האַל האָבען מיר אויסגעלאכט. איך האָב אַנגעשריבען דעמאָלט מיינעם א פריינד יא בריעה און אויסגעגאַסען מיין גאַנצע האַרץ... מיין פריינד איז געווען א דיכטער. איז ער געקומען צו מיר און האָט מיר געזאָגט, אז לויט מיין בריעה דאַכט זיך איהם, אז איך האָב א טאַלאַנט צום „שרייבען“. „שרייב“, האָט ער מיר געראטען. איך האָב זיך פערשפּאַרט אויף א וואָך צייט אין מיין צימערלי און געשריבן בען... איך האָב עס אוועקגעשיקט אין א צייטונג... געווארט א וואָך... צוויי... דריי... אויף דער פערטער וואָך בעקום איך אן ענטפער אין בריעה־קאַסטען.. דער רעדאַקטאָר זידעלט מיר... אן איריאַט א רעדאַקטאָר: וואָס זידעלסטו? אז א מענש זיצט פערשפּאַרט אין א צימער א וואָך צייט און פרופט מזל, וויל זיך ראטעווען פון אונטערגאַנג, וויל ארויפקלעמערען כאטש אויף איין טרעפּעל פון לעבען — קומסטו מיט דיין שטעכעדיגער, פערזשאַוועטער פען און ווילסט נאָך איהם נידריגער און טיע־פער אראַכטונקען...

„איז הייסט עס ניט טאַנצען און ניט שרייבען... צו וואָס־זשע טויג איך.

„און דאָ האָב איך זיי אלע אזוי לייעב... בערטע, בעלא און בעסי. אבער שעהנער און רייצענדער פון אלע איז לייע. און דוקא די לייע האָט קיינעם ניט... זי איז צו שעהן, צו קלוג און צו רייצענד. זי וויל אזוי פיעל, אז זי בלייבט ביי גאַרנישט, ביי

קיינעם. זי איז שטאַלץ, לאַזט קיינעם ניט צו צו איהר. מיט מיר איז זי דוקא געווען פריינדליך. איד פלעג זי אמאָל אפילו בעגלייטען צו איהר אהיים. אבער ווי איד האָב געוואָלט מאַכען אַ „שריט“ נעהענטער איז זי פון מיר אזוי ווייט. און איינמאָל האָט זי דייטליך געזאָגט: „איהר אויך“? ...

„אָ, מיין נאָט! וויפיעל פּעראַכטונג עס איז געלעגען אין רעם דאַזיגען „איהר אויך“?

„איד בין אוועק פון זיי אלעמען... איד האָב זיך געכאַפּט, אז אום זיי צו קריגען מוז מען עפעס זיין.

„איד האָב זיך פּערטראַכט: וואָס קען איד זיין, אום מען זאָל פון מיר ריידען, אום איד זאָל דערוועקען אינטערעס...

„און דאן האָב איד זיך דערמאַנט, ווי איד בין אמאָל מיט ליעז' פּערביינגענאנען אַ גאַלד־געשעפט. זי האָט מיר געגעבען אַ וואונט, איד זאָל זיך אַבשטעלען. זי איז צוגעגאנגען צום שוויפּענסטער און האָט זיך איינגעזאַפּט אין גלאַז פון וואנען עס האָבען ארויסגעקוקט פּערשידענע פינקלענדיגע גאַלד־זאַכען.

„אוועקגעהענדיג פון שוויפּענסטער האָט זי מיר גאַרנישט געזאָגט. איד האָב אבער דערפיהלט, אז גאַלד קען זיי אונטערטע־כין מאַכען...

„האָב איד שווער און ביטער גענומען אַרבייטען. געאַרבייט ווי אין פּיעבער. געשפּאַרט, געזאַמעלט אַ פעני צו אַ פעני בין איד האָב צונויפּגעזאַמעלט אַ פּאַר טויזענד דאָלער און איהר זעהט מיין געשעפט“...

גאַר איידער ער האָט געענדיגט די פּראַגע האָט זיך גע־עפּענט די טיר און עס איז אַריין אַ יונג, שעהן מיידעל. אַריין איז זי מיט אַ ליעבען שמייכעל און ניט אַראַכגענו־מען די אויגען פון מיטעלמאַנען. מיך האָט זי אפילו ניט בע־מערקט.

גאַר אַ קורצען איבעררעדען זיך מיט איהר האָט ער איהר אַ וואונט געטהאָן און זי איז אַ גליקליכע אַרויס.

„איהר האָט זי געזעהן?“ האָט ער זיך צו מיר נאָך איהר ארויסגאנג געווענדעט.

„אד, א הערליך מיידעל!“

„זי שטארבט נאָך מיר...“, האָט ער זיעגערש געשמייכעלט.

„איהר מוזט איהר אמאָל שענקען א דינגעלע, צי וואָס?“

האָב איד געפרובט טרעפען.

„גאָט זאָל אויסהיטען!“ האָט ער זיך אָנגעהאפט. „אז זי

דארף עפעס קויפט זי און צאָהלט טאקע דעם אמת'ן פרייז. דאָס

האָט אבער ניט דערצו... ליעב האָט זי מיך אליין... און נאָר זי

דען? אלע? אעס קומט אמאָל א פאָר'ל, ערשט נאָך דער פערלאַ-

בונג... ער קלייבט פאר איהר א מתנה: א בראַסלעט, א מעדא-

ליאָן, א קיימעל. אין דערזעלבער צייט קוקט זי אויף מיר און

איד זעה, ווי זי עסט מיך מיט די אויגען. אזוי אינטערעסאנט

בין איד פאר זיי געוואָרען...

„אמאָל פאָסירט, אז דיזעלבע מיידעל קומט אין א וואָך

ארום צו מיר, שוין אליין. פרעג איד זי, וואו איז דער חתן?

לאַכט זי און ענטפערט, אז ער געפעלט איהר שוין ניט... „ווער

דען געפעלט דיר?“ שווייגט זי און רויטעלט זיך, און ענטפערט

שוואַך: „איהר“.

„דאָס הייסט: איד, מיטעלמאן האָב געפאנגען איהר יארן.“

„אַבער ווער האָט צו זיי אלעמען געדולד! צו פיעל זיינען

זיי דאָ און דאָס געשעפט איז מיר איצט טייערער“.

„נו, און ליוזע?“... האָב איד שוואַך געפרעגט, ניט וועלענ-

דיג אַנדריהרען אן אלטע וואונד ביי אן אלטען פריינד.

ער האָט א שמייכעל געטהאן און געענטפערט:

„ליוזע קומט צו מיר זעהר אָפט.. זי איז שוין ניט די וואָס

אמאָל... פערוועלסט... אד, ווי זיי וועלען!“ האָט מיטעלמאן, ווי

מיט נקמה אויסגערופען.

אַבער באלד האָט ער זיך פערכאָפט:

„דאָך האָב איד מאַנכמאָל אויף איהר רחמנות. זי קומט

אזוי אַפּט און קוקט אויף מיר אזוי פּערליעכט און יעדעס מאָל
 בעוואונדערט זי : „אד, זואַס פאַר אַ שענהער מאַגאַזין!“...
 „און זי געהט ארויס אַ טרויעריגע מיט וואַקלענדע פּיס...
 דרויסען בלייבט זי נאָך שטעהן לאַנג ביים שוויפּענסטער און
 איהר געזיכט בעקומט דעם זעלבען גלאַנץ ווי די אויסגעשטעלטע
 גאָלד־חפּצים...“

„דאן וואַרף איד מיינע בליקען איבער'ן געוועלכ, און וואו
 מיין בליק פאַלט פינקעלט עס מיט גאַלד, לויטער גאַלד... און זי
 קוקט אריין אין שוויפּענסטער — דורך אַ גלאַז...
 און אַט אזוי האָב איד איבער זיי געזייענט.
 „און ווי געהט עס איד אין ליעבע ?“ האָט ער נאָך אַ קליי-
 נע פּאַוזע מיד געפרעגט.

„איד האָב אַ שמייכעל געטהאָן און געענטפּערט :
 „א, מיר וואַלט אויך ניט געשאַרט צו עפענען אַ געשעפּט
 פון גאַלד“...
 און מיט'ן זעלביגען שמייכעל האָב איד פּערלאָזען מיין גע-
 וועזענעם פּריינד און האָב אַ לאַנגע צייט געטראַכט פון ליעבע,
 פּרויען און גאַלד...“

דעם ברודער'ס קוילען.

קיינמאל איז נאך דייווידסאָנען ניט אָנגעקומען אזוי גרינג צו בעקומען ארבייט אין אמעריקא ווי דאָס מאל. אריין אין דעם אָפּים פון דער גרויסער אמוניציאָנס פעקטאָרי, האָט מען איהם שטרענג, אבער אַהן זייטיגע בעמערקונגען און פראַגען אָנגענומען. איהם איז אפילו געווען פערשפארט צו דערצעהלען זיין יחוס, אז ער איז א שלאָסער פון פראַפעסיע. די הויפט שאלה איז נאָר געווען פון וועלכען לאַנד איז ער א געבוירע-נער. דאן האָט ער געענטפערט, אז ער איז שוין אן אמעריקא-נער „סיטיזען“ און געצייגט די פאפירען... עס האָט קענטיג אביסעל געשטערט, וואָס ער שטאמט פון א שטעדטעל אין גא-ליציען, דאָס האָט ער בעמערקט אן דער נאָז פון דעם מענע-דזשער, וועלכער האָט די פאפירען דורכגעקוקט. אבער אויף דערזיף האָט מען קיין בעמערקונג ניט געמאכט. דערפאר האָט מען זיך וועגען פרייז ניט געדונגען. דער פרייז איז געווען נאָר א גוטער. ארבייטענדיג איז די בעסטע יוניאָן שעפער האָט ער נאָך קיינמאל אזעלכע „ווידזשעס“ ניט בעקומען און איז טיעף אין הארצען דאנקבאר געווען, ניט וויסענדיג אליין וועמען, וואָס ענדליך וועט ער מאמען א שעהנערען לעבען. ער האָט זיך שוין גענוג אָנגעמוטשעט, דאָ ארבייטענדיג פאר קליינע וויי-זישעס און דאָ ארומדרעהענדיג זיך נאָר אַהן ארבייט.

די שטארט, וואו די ארבייט איז אָנגענאָמען איז געווען ניט בעזונדערס גרויס. אבער זי איז געוואקסען פון וואָך צו וואָך. א דאנק די אמוניציאָנס פעקטאָריס, וואָס האָבען אויסגע-ארבייט אלע טאָג טויזענדער געצייג פאר'ן טויט איז די שטאַרט

אלץ לעבעדיגער געווארען. דייווידסאן פלעגט אין דער פריה, פאָהרענדיג צו דער פעקטאָרי און פאר נאכט צוריק פאָהרענדיג פון דער ארבייט, קוים קריגען א פלאץ אין קאר. דער דאָזיגער מענשען-געדראנג אין די קארס האָט איהם דערמאָנט דאָס גרויסע ניו יאָרק און עס האָט איהם אָנגענומען, ווי א שטאַלץ!...

און אַפט האָט ער געטראכט, אז אויב די מלחמה וועט לאנג אנהאלטען, וועט די דאָזיגע קליינע שטאָדט אריבעריאָגען ניר יאָרק. אזוי האָט ער אויך געהערט רעדען צווישען די ארבייטער.

און צוזאמען מיט דער שטאָדט אין געוואקסען די פעקטאָרי. ארבייטער זיינען געשטאַנען און צוגעבויט אלץ נייע גע-ביידען אזוי, אז אין פערלויף פון עטליכע מאָנאטען אין דער גאנצער שטיק פעלד, וואָס האָט זיך פריהער געפונען א לעדי-גער, פערבויט געווארען מיט א קייט פעקטאָריס.

אויבען אין דער הויך, אונטער'ן דאך פון די פעקטאָריס אין ברייט און לאנג געהאנגען א שילד מיט פשוט'ע שווארצע ווערטער, וואָס האָבען אויסגערעכענט די אלערליי מינים גע-וועהר, וואָס די דאָזיגע פעקטאָריס האָבען פון זיך ארויסגעגעבען. דייווידסאן האָט דאָס געשריבענע אויפ'ן שילד ערשט דורכגע-לייענט אין א צייט ארום, ווייל די ערשטע צייט פלעגט ער אָהן קיין שום בעאַבאכטונגען, גלייך אריינגעהן אין פעקטאָרי. און וואָס געהען איהם אָן די אלע נעמען? ער אליין ארבייט ביי די קוילען פאר די ביקסען. די קוילען זיינען אלע ווי איינע. איין מאָס! אבער פיעל האָט ער ניט געטראכט וועגען זיי. מאַנכעס מאַל האָט ער גאָר פערגעסען, אז די דאָזיגע קוילען דיענען פאר דעם צו לעכערען מענשליכע קעפ און הערצער, און אוועקלעגען א לעבעדיגען יונגע-מאן אויף טויט. שפעטער האָבען ביי איהם די קוילען בעקומען דעם אויסזעהען פון שפיעלצייג פאר קליינע קינדער...

ערשט אין א צייט ארום, אז ער האָט בעקומען אַ בריעף פון דער היים, וואו מען איז איהם מודיע, אז זיין אינגערער ברודער איז אוועק אין קריעג, האָבען ביי איהם די קוילען בעקומען אז אויסזעהען ווי לאַסענדיגע וועזענס און איינמאַל, אז ער האָט אַ קויל גענומען אין האַנד איז עס ווי מיט אַ געלעכערטער פון האַנד אַרויסגעשפרונגען און זיך צורעדט:

— וואָס זאָנסטו עפעס אָן, דייווידסאָן, צו דיין ברודער? דייווידסאָן האָט אַ ציטער געטהאָן. ער האָט גענומען צוריק די קויל, האָט עס בעטראַכט און זיך פעסט איבערצייגט, אז אָט די קויל וועט זיכער טרעפען דעם ברודער. האָט ער גענומען די קויל און אומקוקנדיג זיך, צי קיין נער זעהט ניט, בעהאַלטען אין טאַש.

און ער האָט דערפיהלט, אז ער האָט געראַטעוועט זיין ברודער פון אַ זיכערען טויט. אָבער נאַכדעם האָבען זיך אָנגעהויבען ווייזען מאַדנע מינים קוילען. איין קויל האָט ער חוישד געווען, אז זי וועט אַריינדרין גען דעם ברודער אין אויג. ער האָט עס דערקענט נאָך איהר מאַדנעם בעהאַלטענעם שמיילכעל. נו, געוויס וועט דייווידסאָן ניט דערלאָזען אזא זאַך...

מיט שרעק האָט ער זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און די דאָזיגע קויל ווידער אַריינגעלעגט אין טאַש. איצט איז ער שוין גאָר רוהיג: וויעדער געראַטעוועט דעם ברודער.

ער האָט פרייער אַבגעאַטעמט און זיך גענומען פעס־טער צו דער אַרבייט. פאַר'ן אוועקגעהן האָט זיך ווידער געוויזען אַ קויל וואָס האָט אויסגעזעהען פונקט צוגעפאַסט פאַר'ן ברודער'ס רעכטע האַנד...

ער איז זיכער, אז די קויל וועט גלייך אַריין אין אַרעם, אָט דאָס.

נאטירליך וועט ער עס ניט דערלאזען. און דיווידסאן האט אויך די קויל בעהאלטען טיעף אין טאש.

פון דער ארבייט איז ער שוין ניט געפאָהרען גלייך אויף זיין וואוינונג, ווי ער האט געטהאָן אלע טאָג. ער האט אין מיטען וועג, אראַבגעשטיגען ביי אַ שענק, בנגכה אריין אינוועניג, און געבעטען אַ גלעזעל ברענדי.

אויסטריןקענדיג דאָס גלעזעל ברענדי האט ער זיך דער-פיהלט מוטיגער, האט אריינגעלעגט די האַנד אין טאש און זיך געשפיעלט דארטען מיט די דריי קוילען...

אויף מאָרגען אבער האָבען זיך ביי דער ארבייט ווידער גע-נומען ווייזען פערדעכטיגע קוילען... איינע האט מיט אַזאַ מין בעהאלטענער דראָהונג געקוקט אויף דיווידסאָנען, אז ער האט זי גלייך צוגעכאפט און אריינגעלעגט טיעף אין טאש.

דערפיהלט זיך אַ וויילע גרינגער, האט אבער גלייך אַ צוויי-טע און נאָכדעם אַ דריטע און אַ פערטע דאָס זעלבע אויסזעהען בעקומען.

אַ מאָרנע זאד. ער הויבט אָן דערקענען יעדע קויל, וואָס דארף אריינפאלען איז זיין ברודערס קערפער...

און ער האט די אלע קוילען ארויסגעכאפט און נאָך יעדעס מאָל געטהאָן אַ שמייכעל.

שפעטער אָבער האט ער שוין ניט געקענט אויף זיכער אונטערשידען וועלכע קויל וועט יא טרעפען דעם ברודער און וועלכע ניט — און ער האט געמוזט אויסכאפען צו צוויי צו דריי מיט אמאָל.

דאן האט ער נאָך דער ארבייט געטרונקען דאָפּעלע גלע-זער ברענדי.

און נאָך שפעטער האט ער בעמערקט, אז אַט דער גאנצער אויבערשטער פאָך קוילען איז זעהר אַ פערדעכטיגער. עפעס קור קען די אלע אויבערשטע קוילען, ווי זיי וואָלטען זיכער געווען, אז נאָך זיי וועלען טרעפען איז דעם ברודער.

און דיווידסאָן האָט געשיקט אַראַכנעכאפט דעם נאנצען אויבערשטען פאך.

זיין טאש איז מיט אמאָל פול געוואָרען.
ער האָט זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און דערזעהענדיג
דין דעם פאַרמאן פון דער אבטיילונג האָט ער גלייך אַראַכנע-
לאַזט דעם קאַפּ און זיך גענומען ווידער צו די קוילען.
איצט וועט ער שוין מעהר ניט געהמען. די איבעריגע
קוילען געהען איהם שוין ניט אָן... דעם ברודער'ס קוילען האָט
ער אלע צוגענומען.

נאָר וואָס איז דער מעהר מיט דעם צווייטען פאך? ... עפעס
קוקען זיי איהם אָן מיט אַ מאַדנעם אויסדריק.
אַט בלויז דעם פאך קוילען וועט ער נאָך אַראַכנעכאפט און
זיין ברודער וועט ניצול ווערען פון טויט.
אַבער דאן איז שוין שפעט געווען.

דער פאַרמאן איז צו איהם צוגענאנגען, האָט איהם גע-
טאפט די טאַשען און ארויסגעהמענדיג פון דאָרט אַ הויפען קויר
לען האָט ער איהם פּערוואונדערט אַנגעקוקט:

— צו וואָס געהמט איהר עס די קוילען?

און באלד איז דער פאַרמאן נאָך שטרענגער געוואָרען:

— צו וואָס גנב'ה'ט איהר די קוילען? ...

איז שוין דיווידסאָן ביזן געוואָרען און זיך אַנגערופען:

— איך בעט אייך, זייט העפליכער... איך גנב'ע ניט...

— וואָס דען טהוט איהר עס?

— הם... — איז דיווידסאָן צומישט געוואָרען — עס

זיינען דא געוויסע קוילען, וואָס טוינען ניט...

— אלע טוינען! — האָט דער פאַרמאן אויסגעשריען.

און בעטראכטענדיג די קוילען אין האַנד האָט ער צוגע-

געבען:

— וואָס הייסט זיי טוינען ניט? ... וואָס זייט איהר אן

אינספעקטאָר? ...

— מיר האָט זיך געדאַכט, אז די דאָזיגע קוילען וועלען...
 — אַד, לאָזט צורוה... — איז דער פאַרמאן ביז געווארען
 און האָט אריינגעשאַטען צוריק די קוילען אין קאסטען.
 דאן האָט דייווידסאָן זיך אין גאַנצען פערלאָרען, האָט אָנ-
 געקוקט דעם גרויסען קאסטען, וואו עס זיינען געלעגען אויבען
 דעם ברודער'ס קוילען און האָט שוין זיי צוריק ניט געקענט
 בעקומען...

איצט איז זיין ברודער פערלאָרען!

פאַהרענדיג פון דער ארבייט איז ער וויעדער אראָפגעשטיי-
 גען ביי'ן זעלבען שענק. ער האָט געמוזט אויסטרינקען דריי
 גלעזלעך ברענדי. אנדערס האָט ער זיך ניט געקענט בערוהיגען.
 אָבער די דריי גלעזלעך האָבען ניט געהאַלפּען. דער גע-
 דאַנק, אז ער האָט איז פעקטאָרי איבערגעלאָזט אין קאסטען דעם
 ברודער'ס אלע קוילען האָט איהם ניט געגעבען קיין רוה.
 ער איז שטעל ארויסגעלאָפּען פון שענק און האָט זיך גע-
 לאָזען צום פעקטאָרי...

דאַרטען אָבער האָבען איהם די דעמעקטיווס פערשטעלט
 דעם וועג און איינער האָט שטרענג געפרעגט:
 — וואוהין?

דאן האָט דייווידסאָן מיט בלוט פערנאַסענע אויגען אויס-
 געשריען:

— איד האב דאָ געלאָזען מיין ברודער'ס קוילען... לאָזט
 מיך אריין!... איד מוז ראַטעווען מיין ברודער...
 אַ דעמעקטיוו האָט אַ פייה געטהאָן. עס איז אונטערגע-
 לאָפּען אַ פאַליסמאן.

— נעחמט איהם אין פאַלים סטיישאָן אָדער אין דול-הויז,
 ווי איהר פערשטעהט...

דער פאַליסמאן האָט דייווידסאָנען גענומען אונטער'ן האַנד
 און איהם אוועקגעפיהרט.
 אויפ'ן וועג האָט ער איהם געפרעגט:

— האַסט געוואַלט די פעקטאָרי אויפֿרייסען? ...
 — אַ, ניין! — האַט זיך דיווידסאָן ערוואַכט — אויפֿ־
 רייסען די פעקטאָרי, ניט. איך האָב נאָר געוואַלט מיין ברודער'ס
 קוילען ארויסבעקומען. איך האָב זיי אַליין געמאַכט... איהר
 פערשטעהט? אַליין געמאַכט... פאר'ן ברודער...
 און דיווידסאָן האַט זיך צולאַכט מיט יענעם געלעכטער.
 מיט וועלכען עס לאַכען אַלע די יעניגע, וועמעס הערצער עס
 פּרעסט אַ שווערע חרטה...
 דער פּאַליסמאן האַט זיך פּערטראַכט:
 — וואוהין פיהרט מען איהם? אין „סטוישאָן“ צי אין דול־
 הויז?
 אַ שווערע פּראַבלעמע...

די פערטיידיגונג.

דאס האט פאסירט מיט א יאָהר צעהן צוריק. א צוויי וואָך
בען פאר פסח. געוואוינט האָב איך דאמאלט אין א שטאָדט,
וואָס האָט געהאט א אירישע און קריסטליכע בעפעלקערונג.
עס איז געווען א מילדער פרייהלינגס־טאָג. די זון, כאָטש
גאָר א קיהלע און נאָך ניט קיין זיכערע, האָט דאָך שוין גענוג
כח געהאט צו צושמעלצען די שטיקער אייז פון די דעכער און
פענסטער און טראָפּענס, לאַנגזאָמע, רוהיגע, ווי צופרידען פון
דער זונס בעריהרונג האָבען זיך אראַבגעלאָזט מיט א הימליכען
קלאַנג אויף דער ערד.

אין אזא טאָג שמעלצט זיך אויך דאָס אייז אין דעם מענ-
שענס האַרץ. אין אזא טאָג פערליערסטו אלע קליינליכע פער-
לאַנגען און אַרימע בענעהרען. איין גרויסער פערלאַנג, איין ווייך
כער בענעהר פילט זיך אינגאנצען אָן. דאָס איז דער בענעהר
צונויפניסען זיך מיט דער גאנצער וועלט, מיט אלע איהרע
לעבעדיגע ברואים.

אין אזא טאָג ביזטו לויטער ליכע און גוטסקייט!
און מיט דער דאָזיגער געהויבענער שטימונג בין איך גע-
גאנגען אָהן ציעל, פון גאס צו גאס, פון פלאץ צו פלאץ.
גאס צו גאס, פון פלאץ צו פלאץ.

מענשען האָבען געהאנדעלט און געוואנדעלט. נאָר מיר
איז דאָס מאל זייער גאנצער האַנדעל און וואַנדעל געפעלען גע-
וואָרען. די זון שפיעלט אויס'ן הימעל און זיי שפיעלען זיך
אויף דער ערד. און פאר וואָס ניט? זאָלען זיך די קינדער
שפיעלען. אייגענטליך זיינען דאָך אלע קינדער און אפילו אַט

דער איד מיט דער לאנגער שווארצער באָרד. וואָס יאָגט מיט דעם קויש אין דער האַנד איז דאָך אַ קינד — אַ קינד מיט אַ באָרד, אַ וואונדערליך קינד! און אַט דער פּוילישער שליאכטשיץ מיט די גרויע וואַנצען און מיט די גרויע אויגען, וואָס קוקט כלומרשט שטרענג אויף אלץ, וואָס ער זעהט פאַר זיך איז דאָך בלויז אַ קינד — אַ קינד מיט וואַנצען, אַ וואונדערליך קינד. מען קען באמת לאַכען פון אַט די דאָזיגע מאַדנע קינדער!

און אַט אזוי בין איד גענאנגען און גענאנגען און ניט גע-וואוסט וואוהין און צו וואָס. דרויסען האָט געשטראהלט די זון און אינוועניג האָט ביי מיר געשטראהלט די ליעבע. „דו ביזט דאָך אַ וואוילער מענש!“ האָב איד שיעור מיר אליין ניט גע-זאָגט. איד האָב מיר קוים איינגעהאלטען. עס איז גענוג, אז מען טראכט אזא נארישקייט, צי וואָס דאָס נאָך הויך צו זאָגען.

בין איד בין אזוי פערנאנגען אין אַ ווייטער גאס. דאכט זיך אַ גוי'שע גאס. אבער ווער טראכט אין אזא שעהנעם פריהר לינגס-טאָג פון גוי'אישע און אידישע גאסען. אין אלע גאסען וואוינען דאָך מענשען. און גלייך האָב איד זיך אומגעקוקט און בעמערקט ביי אַ קליין שטיבעל, ביי'ן טירעל פון טויער, שמעהט אַז אַרים קריסטליך אינגעלע פון אַ יאָהר דריי-פיער. ער איז געווען אַנגעטאָן בלויז אין קורצע הייזקעלעך, פון דעם ברודיג צוריר-סענעם העמדעל האָט ארויסגעקוקט אַ צוקראצט, דאָר ברוסטעל, אין איין פלאץ האָבען זיך צוויי בלוטיגע פאסעלעך איבערגע-קרייצט און ס'האָט אויסגעזעהן, ווי אַ בלוטיגער צלם'על... זיין בלייך פנים'על איז געווען פערשמירט, ס'איז געווען קענטיג, אַז ער האָט ניט לאנג צוריק געוויינט.

ווי געזאָגט, עס איז געווען צוויי וואַכען פאַר פסח. אבער דעמאָלט האָב איד אינגאנצען פערגעסען, אַז איד בין אַ איד און פסח עסען מיר מצה. ווער רעדט, אַז מיר ברויכען כלומרשט בלויז אויף מצות, דערפון האָב איד אינגאנצען פערגעסען. מאַלע וואָס שלעכטע מענשען האָבען אמאָל געזאָגט. איצטער איז דאָך

פריהלינג. אזוינע נאָרישקיימען קענען נאָר לייט אויסטראַכטען אין פינסטערען, קאלטען ווינטער. אין פריהלינג — ווער וועט עס גלויבען און ווער געדענקט נאָר די דאָזיגע נאָרישע מעשיות? און עס האָט מיר צום דאָזיגען אינגעלע אַ ציה געטהאָן. ווי אַרים ער איז — האָב איך זיך געטראַכט, אין מיין האַרצען האָט זיך וואָס געריהרט. איך בין מיר מודה, איך בין דעמאלט געוואָרען סענטימענטאַל.

איך בין צו איהם צוגעגאנגען און פריינדליך איהם אַ גלעט געטהאָן איבער'ן קעפּעל.

— ווי רופט מען דיך, אינגעלע?

ער האָט געשוויגען.

— דערשלאָגענער! — האָב איך איהם פּערענטפּערט און

זיך גענומען איהם אויפמונטערען.

— צוקערלעך זווילסטו?

ער איז געשטאַנען און האָט תּם/עוואַטע מיר אַנגעקוקט.

ער האָט אריינגעלעגט זיין שמוציגען גראַבען פינגערעל אין

מיילכעל און האָט געשוויגען.

זיין שוויגען האָט מיר נאָך מעהר צונומען. זיין פּערשמירט

פּנים'על און די שטומע בליקען זיינע האַבען מיר געפּאַקט. איך

האָב ארויסגענומען אַ מטבעה און האָב זי איהם אריינגעלעגט

אין זיין הענטעל.

— נא, וועסט קויפען צוקערלעך... יא?

— יא... האָט ער שוין געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ און זיך גע-

נומען בעטראַכטען פריהער מיר, דערנאָך די מטבעה און ס'האָט

אויסגעוויזען, אז פון ביידען איז ער געווען צופריערען.

און אַ גלעט טהענדיג איהם אַ צווייטען מאל, האָב איך

זיך געלאָזט געהן, אַ דערוואַרימטער, אַ צופריעדענער און אַ

גליקליכער.

נאָר באלד האָב איך דערהערט הינטער זיך טריט.

געהט מיר נאָך דאָס אינגעלע?

אבער די שטימע וואָס קומט צוזאמען מיט די טריט איז אזאָ בייזע און אזאָ נרילעצנדיגע.

— וואָס ווילט איהר פון דעם קינד ?

איך האָב מיר דערשראָקען אומגעקוקט און דערזעהן נעבען זיך אַ הויכע מאָגערע גויע מיט גרויע אויגען. איך האָב זי בערוהיגט:

— אַד, וואָס רעדט איהר... גאר נישט... אַ שעהנער טאָג. דאָס קינד איז מיר געפעלען געוואָרען. האָב איך איהם געגעבען צו שפיעלען זיך אַ מטבעה. אין געגענטהייל...

די פרוי וועלכע איז דעם קינד'ס מוטער געווען, האָט מיר מיט האַס אָנגעקוקט — ארויסגעריסען די מטבעה פון אינגעלס הענטעל און אַ וואָרף טהוענדיג עס מיר אין פנים אריין. האָט זי זיך הייזעריג צושריען:

— מיר ווייסען, מיר ווייסען אייער גוטסקייט. געהט אייך און לאָזט אונזערע קינדער צורוה...

און אַ כאַפּ טהוענדיג דאָס קינד פאר'ן האַנט פון וואָס עס האָט זיך פאר וועהטאָג צושריען. האָט זי איהם פון מיר אַבגעראַטעוועט...

זי איז מיט איהם אנטלאָפּען אין פינסטערן שטיבעל, וואָס האָט זיך טיעף אין הויף געפונען.

איך האָב מיר דערמאָנט אַן פּסח, אַן דער נאָרישער לעַ-גענדע און האָב זיך געלאָזט געהן צוריק...

פון הויף האָבען זיך געטראָגען קולות פון קינד, איך האָב געפיהלט ווי דאָס אַרימע קינד בלוטיגט אונטער איהרע הענט.

דאָס האָט זי איהם פערטיידיגט פון שלעכטע מענשען... געהענדיג אויף מאָרגען צוריק אין דער זעלבער גאָס, האָב איך שוין דאָס קינד ניט געטראָפּען. זי האָט איהם שוין געלאָטען פערשפּארט אינ'ם פינסטערען שטיבעל...

דער אפטייקער.

ווען דער אלטער בינוש איז נאך אין זיין שטעדטעל געדווען און ער האט בעקומען א בריעה פון זיין זוהן, אז ער האט שוין געענדיגט זיין שטודירען און איז געווארען אן אפטייקער, האט איהם אנגענומען א געפיהל פון שטאלץ.

ער האט דעם בריעה געבראכט אין בית-מדרש און פארגעלייענט פאר'ן שמש, וועלכער האט אויך געהאט א זוהן אין אמעריקא; אבער יענער איז צו דער מדרגה פון אן אפטייקער נישט דערגאנגען, ער איז א פשוט'ער בעל-מלאכה. דער שמש האט געזיפט און געזאגט:

— יא, וועמען גאט העלפט! מיינער מוז נעבעך ארכייטען שווער און ביטער.

דער אלטער בינוש האט זיך דערפיהלט נאך שטאלצער, ער האט דעם בריעה אריינגעלעגט אין קעשענע און געהענדיג צוריק פון דאוונען, האט ער ביי דעם שטאדטישען אפטייק זיך אבגעשמעלט, אריינגעקוקט אינוועניג דורך די גרויסע פענסטער און דערזעהן דעם אפטייקער שטעהען ביין כופעט, איבער-גיסענדיג פון איין פלעשעל אין א קלענערע, און פארענט שטעהען מענשען און ווארטען מיא מורא.

ער האט זיך שטארק פעראינטערעסירט, הייסט עס, אז זיין זוהן שטעהט אויך איצט אזוי דארטען און טריעפט פון איין פלאש אין דער צווייטער, אדער וועגט עפעס אויף אונזעס און דראכמעס — א קלייניגקייט זייער וואג — עס איז דאך אלץ אויף א האר!

ער האט דערפיהלט א נויטווענדיגקייט אריינצוגעהן אינ-

יועניג. כאַטש ער האָט קיין זאָך נישט בעדארפט, ער האָט בלויז געוואָלט זעהן, ווי אזוי זעהט אויס זיין זוהנס אפטייק דאָרטען..
ער איז אריין און האָט זיך אוועקגעשטעלט.

דער אפטייקער איז געווען פערנומען מיט פערפערטיגען א רעצעפט און ער האָט ביינוש'ען נישט בעמערקט. ביינוש איז געשטאַנען אַהו א היטעל און האָט מיט עהרפּורכט געקוקט אוי- בען אויף דער וואַנד, וואו עס איז געהאַנגען דאָס בילד פון קיי- סער... ער האָט זיך משער געווען, אז אויך דאָרטען, אין זיין זוהנס אפטייק, היינט דאָס בילד פון פרעזידענט און כאַטש דער אמעריקאַנער פרעזידענט איז א גוטער, פונדעסטוועגען איז ווער עס געהט אריין מוז אראַבנעהמען די היטעל, ניט אזוי פאַר'ן פרעזידענט ווי פאַר זיין זוהן דעם אפטייקער..

דערווייל האָט ער זיך געשלאָגען מיט דער דעה, וואָס ער זאָל זאָמען דעם אפטייקער, ווען ער וועט איהם פרעגען, וואָס ער דארף. ער האָט בעשלאָסען, אז ער וועט קויפּען פאַר א צעה- געריל קאַנפער, וועט עס צוניץ קומען צו א פערקיהלונג. כאַלד האָט ער זיך מיט געווען, אז צו ווינטער איז נאָך ווייט און צו וואָס זאָל ער אויסגעבען א צעהנעריל. ער וועט איהם זאָגען, אז ער איז אריין פרעגען עפעס וועגען זיין זוהן אין אמעריקא...
אז דער אפטייקער איז פאַרטיג געווארען האָט ער בע- מערקט ביינוש'ן.

— טשטאָ נאָראַ? — האָט ער שטריינג געפרעגט.

ביינוש האָט זיך פערלאָרען. ער האָט ניט געוואוסט ווי אזוי מען זאָגט אויף רוסיש „קאַנפער“ האָט ער שוין געוואָלט קוי- פען ריצען-אויף, האָט ער אויך ניט געוואוסט ווי אזוי הייסט עס אין רוסיש, — איז ער געשטאַנען מיט אויסגעלאָצטע אויגען און געקוקט דאָ אויפ'ן קייסערס בילד און דאָ אויפ'ן אפטייקער. דער אפטייקער האָט געדריקט מיט די פלויצעס, א שמיי- כעל געטהאַן און געהייסען ביינוש'ען געהן.

ביינוש האָט זיך א דערשראָקענער און א פערשעהמטער

ארויסגערוקט און אז ער איז שוין געווען אויפ'ן גאס, האָט ער זיך גע'מוסר'ט:

— געדארפט איהם זאָגען, דעם ארון, אז איך האָב א זוהן אן אפטייקער... וואָלט ער געהאט דרך ארץ.

אַבער זייט דעמאָלט האָט איהם אָנגעהויבען ציהען צום אפטייק... דער אפטייקער, נישט קוקענדיג, וואָס ער איז געווען אן אמת'ער גוי, איז איהם געוואָרען זעהר טהייער. ער האָט אלעמאָל פערבייגעהענדיג דעם אפטייק אריינגעקוקט אינוועד-ניג און אז ער פלעגט זעהן אז אין אפטייק זיינען דאָ מענדיגען, פלעגט ביינוש'עם האַרץ וואַקסען פאר שמחה. הייסט עס, ער לייזט געלד... און איז אן אפטייק איז וואָס מען לייזט איז אלץ כלו רוח... ער האָט זיך פאַרגעשמעלט, ווי דאָרט אין אמעריקא קא מאכט זיין זוהן אויך גילדערנע געשעפטען און דערצו מוז ער זיין אָנגענומען ביי אלעמען. א קלויניגקייט אן אפטייקער! לויט איהם דאכט זיך, האָט אן אפטייקער א דעכט צו מאכען אן אַקט, אויב עס איז ניט ריין אין גאָס. ער האָט געוואָלט וויסען עס אויף זיכער און האָט וועגען דעם איבערגערעדט מיט'ן שמש:

— מיר דאכט, אז דער פריהערדיגער אפטייקער האָט אמאָל געמאכט אן „אַקט“?

— א, יענער איז געווען א צורר היהודים! — האָט דער שמש זיך דערמאָהנט — ער פלעגט נאָר ארומגעהן מיט נאָר טשאַלסטוואָ, מיט'ן אוריאדניק און מיט'ן פריסטאָוו. דער היינטיגער איז א בעסערער...

עס זיינען פערנאנגען א פאָר יאָהר. ביינוש, וועלכער האָט געלעבט נאָר מיט דעם געדאַק, וואָס זיין זוהן איז אן אפטייקער, קער, האָט ענדליך אָנגעהויבען צו בענקען נאָכ'ן זוהן און טראכט מען וועגען אמעריקא: ער וויל אליין זעהר מיט די אויגען.

ווי אזוי זיין זוהן מאכט א רעצעפט, ווי אזוי מען קומט אריין צו איהם אין אפטייק און מען מוז אראפ נעהמען דאס היטעל... ער שמעלט זיך פאר, אז ער אליין, כאטש א טאטע, וואלט אויך דאס היטעל אראפגענומען. געוויס וואלט דער זוהן איהם געהייסען אנטהאן צוריק דאס היטעל. ער אבער, בינוש, וואלט איהם געענטפערט:

— עם שאדט נישט... ווי באלד, אז עם איז א זאקאן, וויל

איהם אויך היטען...

און נאכדעם ווי זיין זוהן האט איהם פארנעשלאגען אין א בריעף, אז ער וויל אז ער און די מאמע זאלען קומען נאך אמעריקא, און ער וועט זיי שיקען טיקעטס און געלד, האט ער אהן קיין שום ישוב הרעת זיך גענומען גרייטען אין וועג.

אז ער איז מיט דער „אלטער“ אָנגעקומען אין עלים איי-לאַנד, האט ער געווארט מיט דער גרעסטער אונגעדולד אויף דעם זוהן. דער אידישער בעאמטער האט איהם געסטראישעט אז מען קען איהם צוריק שיקען, אבער ער האט געטרייסט דער ווייב און געזאגט:

— האב נישט קיין מורא — מיר האָבען א זוהן אן אפ-

טייקער.

ענדליך איז דער אפטייקער געקומען. ער איז געפאלען דעם טאטען נאכדעם דער מאמען אויפ'ן האלז און זיך ענט-שולדיגט:

— איך בין איינער אליין... ניט געקענט לאזען די סטאר...

— וואס? — האט בינוש איבערגעפרעגט.

— די סטאר... איך מיין די קראם...

— דו ביזט א קרעמער... — האט זיך בינוש דערשראך

קען...

— וואס דען? אלץ איז דא א סטאר — א קראם...

— ביזטו, הייסט עס, אויס אפטייקער... — האָט זיך בייך
 ניש נאָך מעהר דערשראָקען.
 — ניין, איד בין אן אפטייקער, ווערליג עס הייסט אין
 דער היים.
 ביינוש איז קוים צו זיך געקומען נאָך דעם שרעק וואָס ער
 האָט געהאט. ער איז אבער נאָך אלץ ניט געווען זיכער, און
 ער האָט נאָך אמאָל איבערגעפרעגט:
 — אָבער דו ביזט דאָך אן אפטייקער?...
 — אן אפטייקער, אן אפטייקער — האָט דער זוהן גע-
 שמיכעלט און א זיפץ געטהאָן...

דער זוהן האָט אוועקגעפיהרט דעם טאַמען מיט דער מאד
 מען צו זיך אהיים אין זיין וואוינונג אין די בראַנקס. דעם
 זוהן'ס ווייב, די „אפטייקערשע“, האָט זיי אויפגענומען זעהר
 ווארעם, גערעדט מיט זיי אידיש און ביינוש האָט זיך דערמאָנט
 אן דער הימישער אפטייקערשע און איז געווען אונצופרידען...
 אז עס איז אריבער א פאָר וואכען, האָט ביינוש אויסגע-
 דריקט זיין וואונש צו געהן אַנקוקען דעם אפטייק. די שנור האָט
 איהם אָבגערעדט.
 — איהר וועט נאָך זעהן, שווער לעבען... גרינט זיך אויס
 אביסעל!

אזוי איז אריבער א פאָר חדשים און ביינוש האָט דעם
 זוהן'ס אפטייק נאָך אלץ ניט געזעהן.
 ערשט אויפ'ן דריטען חודש האָט איהם דער זוהן ממגע-
 נומען „דאונטאון“.

ביינוש'ס הארץ האָט געקלאַפט פאר ערווארטונג. אָט וועט
 ער עס באלד אריינפאלען אין א שעהנעם אפטייק. די פּאַליצעס
 אָבגעפארבט און אויף זיי פינקלען פערשיעדענע פלעשער און
 פארצעליענע סלאָיען. אין די וועגן זיינען איינגעמויערט אל-

מערס מיט שפיגעלנע טיהרען. אויבען הענגט דער פארטרעט פון פרעזידענט. דער פראוויזאר, א יונגער שעהנער „שייגעץ“, שמעהט ביים בופעט און מאכט א רעצעפט... זיין זוהן גיט אכר טונג ווארום איין איבעריגער טראָפּען און דער חולה שטאַרבט!.. דער זוהן אבער האָט איהם אריינגעפיהרט אין א קליינער דראַגסטאָר. בינוש האָט אויסגעשמעלט די אויגען און גע- קוקט אויף די ווענט, אויף דעם בופעט און איז געבליבען ווי אז אַפּגענארטער...
 — אָט דאָס איז דאָס? ... — האָט ער געשטאַמעלט...

— יא, דאָס איז מיין דראַגסטאָר... — האָט דער זוהן געענטפערט.

— דאָס איז, ווייסט עס, דער אפטייק? ... — האָט ביי- נוש איבערגעפרעגט.

— יא, אין דער היים הייסט עס אפטייק.

דערווייל איז אריין א בחור אָהן א ראָק, זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן הויכען בענקעל ביי די אייזקרים סאָדא און בעשמעלט א גלאָז „אייז קרים סטראַכערס סאָדא“...

דער זוהן האָט איהם אריינגעלעגט א שטיק אייזקרים אין גלאָז, אַנגעגאסען וואסער, געמישט מיט א לעפעלע און איהם דערלאנגט. דער בחור האָט געבעטען א שטרויעלע.

בינוש האָט די פראַצעדורע אויפּמערקזאַם בעטראכט און ניט פערשטאַנען וואָס דאָס איז פאר א מין רפואה...

אז דער בחור האָט אבגעצאהלט דעם ניקעל און איז ארויס, איז בינוש געווען טשיקאווע צו וויסען וואָס פאר א מין חולאת דער בחור האָט, און וואָס דאָס איז פאר א מין רפואה, וואָס מען טרינקט עס מיט א שטרויעלע אין אפטייק נופא...

דער זוהן האָט געשמייכעלט און ערקלערט:

— דאָס איז ניט קיין רפואה... דאָס איז פשוט אזא קאל- טער געטראנק. דאָס טרינקען געזונטע...

— אזוי... — האָט ביינוש אונצופרידען געמורמעלט —
הייסט עס, אז פאר געזונטע מענשען האָסטו אויך סחורה...
— יא... האָט דער זוהן א מורמעל געטהון.
— נו, און מעדיצינען, רעצעפטען? ... — האָט ביינוש גע-
פרעגט...
— דאָס קומט אויס זעלמען... דער עיקר איז דאָ די אייז-
קרים, אָט דאָס, וואָס דער בחור האָט געטרונקען — און אנדערע
קלייננקייטען...
און איז א וויילע ארום האָט ער זיך געווענדעט צום טאטען
און געזאָגט :
— איך דארף אריינגעהן דאָ אנטקעגען — וועגען ביזנעס,
אויף א מינוט, גיב אכטונג, טאטע... איך קום באַלד צוריק.
און בלייבענדיג אליין איז „אפטייק“, האָט ביינוש גע-
שמייכלעלט אין באַרד אריין און געטראַכט :
— אָט, הייסט עס, בין איך שוין אליין אויך אין אמעריקא
אז אפטייקער... און גלייך האָט ער א טיעפען זיפץ געטהאָן
אויפ'ן היימישען שטייגער : נננו, רבנו של עולם! ... א וועלט! ..

דער יוניע־היטער.

(„ניו־יאָרקער טיפּ“)

איך בין געזעסען אין הימישען רעסטאָראַן. עס איז גער
ווען נאָך פאר מיטאָג צייט און דערפאר איז מיר אויסגעקומען
צו זיצען ניט מיט נאָר נאָהענטע בעקאנטע. מוין שכן ביי'ן טיר
שעל, מר. וואכמאן, א מענש אין די פיערציגער, מיט גראַהליך
כע האָר ביי די ביידע שלייפען האָט געוואָלט מיט מיר פערפיהר
רען א שמועס. ער האָט אבער ניט געוואוסט ווי אזוי איהם
צו פערבינדען. ענדליך האָט ער זיך צו מיר געווענדעט:

— האָט איהר ניט א סיגארעטי? ?

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען, האָב איך זיך אָנגעכאפט
און ארויסגענומען פון טאש די סיגארעטען־קעסטעלע, אויפגע־
מאכט און איהם פאָרגעלעגט.

ער האָט דאָס קעסטעלע גענומען אין זיין האַנד, צוגערוקט
זי צו די אויגען, געזוכט עפּים אויף איהר און נישט געפינענדיג,
האָט ער זיך פערקרימט און מיר עס צוריק דערלאנגט.

— פאר וואָס־זשע נעהמט איהר נישט קיין סיגארעטי? ?

האָב איך זיך פערוואונדערט.

— א דאָנק, איך רויכער ניט פון דעם סאַרט...

— עס איז ניט קיין שלעכטע סיגארעטליך — האָב איך

ווי בעלעדיגט זיך אָנגערופען.

— מעגליך... האָט מר. וואכמאן, מיט א איראָניע געצויגען

דאָרט וואָרט — ווי פאר וועמען... איך רויכער נישט אזעלכע
געמיינע סיגארעטלעך.

— געמיינע? — האָב איך אויסגעשריען — וואָס רערט

איהר, פונפצעהן סענט א צעהנדליג...

— אבער וויזט מיר דעם „לעיבעל“ — האָט ער ווי מיט נצחון אויסגערופען.

— אד, דעם לעיבעל... האָב איך ווי פּערשעהמט גענומען שטאַמלען... יא, ווירקליך, איך האָב זיך גאָר נישט געכאַפּט... — אַט דאָס איז די מעשה, וואָס מען כאַפּט זיך ניט און דערוויילע ווערען די ארבייטער עקספּלאָאַטירט און קענען זיך אויף די פּיס ניט שטעלען...

ער האָט א פּרומען זיפּץ געטהאָן, געקוקט מיט זשעדנע בליקען אויפ'ן קעסטעלע מיט די סיגארעטליך און האָט ענד-ליך צוגערופען דעם קעלנער.

— וועיטער! — האָט ער שטרענג געזאָגט — דערלאַנגט דעם מיסטער א פּעקעל יוניאַן סיגארעטען.

דער ווייטער האָט ערפילט דעם בעפעהל, איך האָב צוגעדנומען, בעטראַכט דאָס קעסטעלע און האָב דערזעהן א לעיבעל. מר. וואַכמאַן האָט מיך בעאַבאַכטעט און פּון מיר הנאה געהאַט. ער האָט באלד געזאָגט:

— אַט דאָס איז א יוניאַן סיגארעטעל, פּערזוכט, ער איז ניט שטאַרק שלעכט...

איך האָב פּערזוכט. ווירקליך נישט שטאַרק שלעכט... מען קען רויכערען.

מר. וואַכמאַן האָט גערויכערט און געמורמעלט:

מיינט איהר, אז דער סיגארעט שטעלט מיר שוין אין גאַנצן צופריערען? ווער ווייס ווער עס מאַכט די באַקסלעך... זיך כער ניט קיין יוניאַן ארבייטער, היינט ווער שניידט דעם טאַג באַס, ווער קלעפט? ... ווער ווייס? ווער קען וויסען? ...

און אָפּזיפּענדיג ווי א פּרומער איר, וואָס קלאַנט זיך אויפ'ן זינדיגען דור, האָט ער אויסגעלאָזט:

— עס איז א פּנים דאָ א סטריקטלי יוניאַן סיגארעט? ... גאָר אז עס איז דאָ א „לעיבעל“ איז שוין מעהר אָדער וועניגער כשר, פּלאַנט ניט אזוי דער געוויסען.

איך האָב איהם אויסגעהערט און האָב זיך געכאפט, אז
איך האָב צו טהאָן מיט א געוויסען טיפּ יוניאָן־היטער. אין דער
דאָזיגער צייט פון ציניזם און הוּק־מאַכעריי, איז ער מיר גע-
פֿעלען געוואָרען. הייסט עס, אז אין סדום איז נאָך דאָ איין
צדיק, האָב איך זיך געטרייסט און האָב בעשלאָסען אויסצו-
פֿאַרשען איהם גענויער.

— הייסט עס, אז איהר געברויכט נאָר יוניאָן ארבייט—
האָב איך אָנגעהויבען מיין פֿאַרשונג.

— דאָס איז ביי אייך א חרוש? — האָט ער אויף מיר
אויסגעשטעלט צוויי אויגען, אז איך האָב מיך באמת דערשראָ-
קען און האָב זיך פֿערכאפט צוריק:

— ניין, איך מיין נאָר, אז עס איז שווער...

— מאַלע, וואָס עס איז שווער — האָט ער אויסגעזיפֿצט—
אונזערע זיידעס איז נאָך שווערער געווען אָבצוהיטען איריש-
קייט, פונדעסטוועגען האָבען זיי זיך ווען אָבגעשטעלט פאר
שווערינקייט? ניט, זייט מוחל, נאָך א סיגארעטעל, אבער פון
די יוניאָן סיגארעטלעך, נישקשה זיי זיינען נישט שטארק
שלעכט, מען קען זיי רויכערען...

— אדרבא, זיי זיינען נאָר פיין! — האָב איך ארויסגע-
כאפט דאָס קעסטעלע און איהם דערלאנגט.

ער האָט פֿעררויכערט און פֿרום געלאָזט דעם רויך מיר אין
פנים אריין.

— איהר וועט זיך צו זיי צוגעוועהנען וועלען זיי אייך
שמעקען בעסער ווי אייערע, די סקעב סיגארעטס — האָט ער
מיד, כדי די צייט זאָל ניט אוועקגעהן אין רויך, דערוויילע
בעלעהרט.

איך האָב אויך פֿעררויכערט און האָב איהם פֿערויכערט, אז
זיי שמעקען מיר שוין בעסער, ווי מיינע, די פֿריהערדיגע.

ער האָט אין גאנצען געשטראהלט פאר גליק, און ער האָט
זיך צו'דרשנ'ט:

— עם איז ווירקליך א פערברעכען צו רויכערען אָדער בכלל צו נוצען זאכען, וואָס ווערען אויסגעארבייט גיט פון א יוניאָן. —
 — ועם איז אבער שווער צו וויסען... האָב איד געפרובט וויערער אבווענדען זיין שטרענגקייט.

— געוויס: — איז ער שוין ווייכער געוואָרען — מיר אליין איז אמאָל שווער... אַט האָב איד מיט א פאָר יאָהר צוריק שיער ניט געראזירט זיך אין א באַרבער־שאַפּ אַהן א „לעיבעל“... איד בין געווען עפעס יענעם טאָג צופיעל ביזן איד ארייַן געלאָפּען אין דער ערשטער באַרבער שאַפּ, וואָס עס האָט זיך געטראָפּען. א שיינו האָב איד געמוזט נויטיג האָבען, איד האָב מיך געמוזט זעהן מיט מענשען, איד געה אריין, איד זעה דער אַר־בייטער איז אָנגעטהאָן, ריין, ער זעצט מיך העפליך אוועק, וואָשט אויס דאָס גלאָז מיט הייסע וואַסער... שאַרפט אָן דעם „רייזער“ איין מאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל, ער נעהמט מיך דאזירען — עס איז א מחיה, דער רייזער געהט ווי אויף פּוֹר טער... עפעס איז מיר די זאך קשה געוואָרען... עס איז צו גוט... און פּלוצים פאַלט מיר אריין אין קאַפּ: וואַכמאַן, וואוהיין ביזטו אריינגעפאלען. איד הויב אָן קעהרען דעם קאַפּ צום פענסטער זיך כען א לעיבעל און דאָ בעט זיך דער באַרבער העפליך: מיסטער, זיצט רוהיג, איד וועל אייך איינשניידען... קען איד אבער ניט איינזיצען רוהיג, איידער איד ווייס צי איז דאָס א יוניאָן באַר־בער־שאַפּ. איד דרעה זיך אהער, אהין, איד זעה ניט אין ער־געץ א זכר פון א לעיבעל. איד זעה, אז עס איז שלעכט, ער האָט שוין מיך באלד אַבגעראזירט איין האַלבען פנים און איד ווייס נאָך ניט וואו איד בין אין דער וועלט, שטעל איד מיך אויף, כאַטש איד האָב געקענט צושניטען ווערען, אבער איד קוק נישט דארויף, די יוניאָן איז מיר טהייערער ווי מיין פנים, איד שטעל מיך אויף און גיב א פרעג:

— איד בעט אייך, איז דאָס א יוניאָן באַרבער־שאַפּ צי

ניט?

מיין בארבער האָט אַכגענומען דער לשון. ער הויבט אָן דרעהען אהער, אהין, קורץ, עס איז ניט קיין יוניאן שאַפּ. ער טענה'ט, אז מען שיקט איהם שלעכטע ארבייטער... איהר הערט א תירוץ? וואָס זאָל טהאָן דער שלעכטער ארבייטער, זאָל ער שטארבען פאר הונגער.. קורץ, איד האָב ניט געלאָזען פאר קיין פאל דאָס אנדער האַלבע פנים צו דערענדיגען, האָב בעצאָהלט פאר א האַלבען שיוון און בין ארויסגעלאָפּען פון שאַפּ.

— נו, איהר האָט זיך נאָר ניט געשעהמט צו געהן אין גאס מיט א האַלבען ניט געשיווטען פנים...

— געשעהמט? — האָט ער פּראָטעסטירט — וואָס הייסט שעהמען זיך! א חרפה וואָלט געווען ווען איד שיוון מיך אין גאַנצען דארטען אַפּ. אין א סקעב באַרבער שאַפּ. דאָס וואָלט געווען א חרפה. אבער אזוי האָב איד, פּערקעהרט, זיך בעריהמט דערמיט און אלעמען דערצעהלט. זאָל מען וויסען, ווי אזוי אב-צוהיטען דעם לעיבעל.

— און מיט וואָס בעשעפטיגט איהר זיך אליין? — בין איד ענדליך נייגעריג געוואָרען צו וויסען.

— איד אליין — האָט ער אַנגעהויבען צו שטאַמלען — איד אליין בין דערווייל אָהן א דזשאַב...

— וואָס האָט איהר אַמאָל געטהאָן?

— אַמאָל, אַמאָל בין איד געווען אן אַרגאַנניזער... נו, פּער-שטעהט איהר מיך, בין איד צו סטריקטלי געווען... אביסעל איד בערגעטריבען... איד קען ניט אנדערש! אזא כאַראַקטער... איד בין דאָ פון די ערשטע סאַציאַליסטען. ביי מיר דאַרף צוגעהן נישט נאָר יוניאָניסטיש, נאָר טאַקי אויך סאַציאַליסטיש... אין האָב איד דערווייל ניט קיין דזשאַב...

ער האָט א זיפּץ געטהאָן און נאָך א קליינעם שווייגען. זיך זיידער געווענדט:

— גיט מיר נאָד א סיגארעטעל, אבער פון די יוניאָן סיר
גארעטלעך... זיי זיינען נאָר גיט אזוי שלעכט, ווי מען מיינט...
פערקעהרט...
ער האָט פעררויכערט דאָס יוניאָן סיגארעטעל און זיך גע-
קוויקט מיט'ן רויך...

די גרעניצען.

(רייזע בילד)

די כמארע האט זיך געדריקט אלץ געהענטער און געהענר
טער... כאטש די טעג זיינען געווען זעהר לויטער און שעהן, ווי
אין ענדע יולי. אבער זי האט זיך געפיהלט ניט אויפ'ן הימעל,
נאך אין די אויגען פון די מענשען אויף דער גאס, אין הויז, אין
קאפע; מיין דייטשע ווירטהיז, אלע מאָל פריינדליך צו מיר,
ווי צו א אידען פון א פערפאלגט לאַנד, האָט זיך ענדליך גע-
כאפט, אז אידן בין א רוס... און אלע וויילע האָט זי מיך געשטאָ-
כען מיט א ווערטעלע, מיר פאָרגעווארפען מיין „פאָטער“ דעם
צאר. די טאָכטער איז שוין געווען אָפגענער און האָט געזאָגט, אז
דאָס צימער ברויך זי פאר איהר... אידן זאָל ארויסציהען.

ארויסציהען איז ניט געווען וואו, גאנץ בערלין האָט אויס-
געזעהן ווי א קינפטיגע שטייג פאר מיר. מען מוז זיך ראטעווען,
איידער די טהיר פון דער שטייג איז נאָך ניט פעהאקט געוואָ-
רען.

אידן האָב געפרעגט עצות: וואוהיין? פראַנקרייך איז א
פריי לאַנד, אבער קלוגע האָבען פאָראויסגעזעהן, אז זי וועט
קוסען קרום אויף איינעם, וואָס קומט איצט פון דייטשלאַנד;
שווייץ איז צופיעל שכנה מיט דייטשלאַנד, צו שוואַך זי זאָל
קענען איהר שטעדטעל אליין ביישטעהן. דענעמארק איז צו
נאָהענט — אָט איז קיעל און אָט איז קאָפענהאָגען — מיט'ן
האָנט צו דערלאַנגען; אין אנטווערפען — בעלגיע! א פריי, אונז-
אבהענגיג לאַנד! יא, אידן פאָהר קיין אנטווערפען.

דער דאָזיגער פריהמאָרגען איז געווען דער לעצטער פרייה-
מאָרגען, וואָס די שטייג איז נאָך ניט פערמאכט געוואָרען.

דער קאסיר האָט מיר ווי א צוטומעלטער דערלאנגט א רייזע־קארטע. אויפ'ן באַן־האַף זיינען די בעאמטע, ביזע און אומזיך היגע ארומגעלאָפּען הין און צוריק און הויך געשריען, די גע־פעקטערעגער האָבען געפיהרט אין איילעניש אויף זייערע ווע־געלעך שווערע קאסטענס און האָבען הויך זיך געזידעלט, אויף אלע פאסאזשירען האָבען זיי געקוקט ווי אַניף שונאים, וואָס זיינען געקומען טהאַן שלעכטס זייער לאַנד און זיי האָבען גע־וואַלט גיכער פטור ווערען פון זיי.

ענדליך שטעהט שוין דער צוג גרייט צו לאָזען זיך אין וועג. מען זאָגט, אז דאָס איז דער לעצטער צוג וואָס וועט פיהרען פאסאזשירען. די מלחמה איז נאָך אַפיציעל ניט ערקלערט, אבער בשתיקה איז זי שוין א וואָך צייט. די גרויסע משוגעת דארף ערשט אַנקומען. דערווייל איז ערב משוגעת און דאָס פאַלק גרייט זיך משוגע צו ווערען. — עס דארף נאָר געמאַרען ווערען פון געוויסע הויכגעשטעלטע פּערוואַנען...

דער צוג ריהרט זיך. אין וואַנאַן זיינען לויטער דייטשען. זיי זיינען אלע אונרוהיג. מיין פּרעמדקייט בעמערקט מען ניט, מיין אנצוג איז ניט לאַנג געקויפט געוואָרען אין בערלין, אין האַנט האַלט אַיך א „טאַגעבלאַט“ און לייזען, מיין שכן פּער־פיהרט מיט מיר א געשפּרעך. אַיך בין פאַרזיכטיג מיט יעדער וואָרט וואָס אַיך ענטפּער איהם. ער שימפּט מיין פאטערלאַנד — זאָל ער! ער שימפּט די פּראַנצויזען — אַיך שווייג און שמיי־כעל מיט א מאַדנעם שמייכעל. אַיך פיהל אז מיין שכן איז דאָס מאַל ניט אויפריכטיג. ער האָט קיין שום אורזאכע פיינט צו האָ־בען ניט די רוסען און ניט די פּראַנצויזען, ער איז דאכט זיך א קויפּמאַן און האָט מיט ביידע פעלקער גוטע געשעפּטען גע־מאַכט... אַיך האָב מורא, אז ער איז ווי געדיהרט.

צוועלף א זייגער. דער צוג שטעלט זיך אָב ביי העסען. אין מיין וואַנאַן זיינען געבליבען אזוי וועניג מענשען. אַיך און צוויי ינגע ארכיטער און א פאַר פּרויען. מיר קוקען אַרויס אין פענס־

טער און פון דער ווייטען זעהען מיר די שטאָרט, א שעהנע, א בעגולדעמע מיט שמראהלען פון דער ווארימער יולי זון. אויפ'ן מארקפלאץ שטעהען גאנצע מחנות. איך רוק ארויס דעם קאָפּ פון וואַנאָרפענסטער און קויף ביי א צייטונגס-אינגעל א צייר טונג. דאָס אינגעל דערלאנגט זי מיר דערשראָקען. ער נעהמט פאר איהר א דאָפעלען פרייז, אָבער דאָס גליק געהט איהם ניט איין. שוין — דער קריעג איז ערקלערט!

איצט האט מען רעכט זיך צו פעהראלטען. איך פערלאָזן מיר אױף גאַט'ס בעראָט. זאָלען זיי טהאָן מיט מיר וואָס זיי ווילען. אָבער דער צוג געהט ווייטער. מען זאָגט אז דאָס איז דער לעצטער צוג! איך ציטער, אז א ראָד זאָל זיך היליך ניט צוברעכען. דער לאַקאָמאָטיוו זאָל ניט קאליע ווערען. און איך בערהויפט דער מאשיניסט, וואָס פיהרט דעם צוג זאָל ניט לאָז זען האק און פאק און אוועקגעהן איז קריעג און מיר ניט איך בערלאָזען אליין אין פעלד.

דער צוג שטעלט זיך ערגעץ אָב ביי א סטאַנציע. ארום אין פעלד און וואַלד, ווי רהיג איז אלץ און דאָך איז דאָס אונגליק שוין געקומען, אראַבגעפאלען. נאָר דאָס פעלד און וואַלד ווייסען נאָך אפנים ניט. די זון מוז נאָך אויך ניט ווייסען, זי קוטט אראָב אזוי רהיג... מעגליך, אז דער צוג זאָל שוין ווייטער ניט געהן... די קאָנדוקטאָרען פליהען ארום ביים צוג און רעדען עפעס מאָד נע, אונפערשטענדליכע ווערטער. אזוינע יונגע און געזונטע. זיי מוזען היינט שוין אלע גע'הרג'טע ערגעץ ליעגען...

אָבער דער צוג לאָזט זיך ווייטער אין וועג. מעגליך, אז ער וועט זיך דערשלעפען זיי עס איז צום בעלגישען גרעניץ. איך פרעג אונזיכער ביים קאָנדוקטאָר: נאָך ווייט? ער ענטפערט, אז נאָך פיער סטאַנציעס, ער ווייס אָבער ניט זיכער צי דער צוג וועט זיך ניט דארפען צוריק אומקעהרען. מען ווארט אויף **בעפעהל!**

דערווייל אָבער לויפט דער צוג דורך פעלדער און וועל-

דער, אט איז שוין נאך א סטאנציע און נאך איינע. דער צוג שטעלט זיך אָב און בלייבט שטעהן לענגער ווי געוועהנליך. עס דאכט זיך, אז דער צוג אליין איז דערשראָקען. איד אבער בין שוין רוהיגער. עס איז געבליבען בלויז איין סטאנציע... אבער צו לאנג שטעהט שוין דער צוג!

— אויסשטייגען! — הער איד ווי דער קאנדוקטאר שרייט אויס. דער צוג קעהרט זיך אום צוריק.

עס שטייגען אויס די איינציגע פאסאזשירען פון יעדען וואגאָן. איד מיט די צוויי ארבייטער אויך. פרעגען האָב איד מורא. איד זוף נאָר מיט די אויגען: וואו ליענט דער וועג צום לאַנד פון פריעדען — צו בעלגיען, וועלכע דארף מיר בעשיצען פון דער גרויסער משוגעת, וואָס געהט ארומכאפען די וועלט... ענדליך ווענד איד זיך צו די צוויי ארבייטער, וועלכע זעהען אויס ווי ניט קיין דייטשען. זיי זיינען אויך פערצווייפלט, דאָס פערשטעה איד, ניט לויט זייער שפראך, נאָר לויט זייערע בליקען.

אבער איינער פון זיי זאגט מיר אויף א צובראָכענעם דייטש: מיר וועלען געהן צום גרענעץ צורפום...

איד לאָז זיך געהן נאָך די צוויי רוהיגע, פריעדליכע מענ-שען און עס דאכט זיך, אז מיר דריי זיינען איבערגעבליבענע פון דער גאנצער מענשהייט און מיר זוכען א ניי-לאַנד מיט נייע מענשען... אין די הענט טראָג איד צוויי פעק. זיי זיינען מיר אזוי שווער, אבער אוועקווארפען האָב איד ניט קיין הארץ... טאמער וועט נאָך געלינגען צו קומען א לעבשרייגער צום גרענעץ און פון דאָרט אין לאַנד פון פריעדען. ניין, איד וועל מיינע פעק ניט אוועקווארפען.

ענדליך איז דער וועג ביים סוף. איד קוקט אום און זעה, אז באַלד זיינען שוין הייזלעד.

מיר געהען דורך די טאמאזשנעהייזעל. לייכט קוקט מען

דורך מיניע געפעט. גוטע מענשען! איד בין זיי אזוי דאנקבאר, וואָס זיי לאָזען מיר דורך.

און אַט געפֿין איד זיך שוין אויף דער אנהערער זייט פֿון שטיבעל. ניט ווייט שטעהט א גרויסע געביידע: ס'איז א האַר טעל. איד ווייט ניט צי געהערט ער צו דייטשלאַנד צי צו בעל־גיען. און דאַרטען שטעהען אזויגע שעהגע הייזלעך — צי וועל־בען לאַנד געהערען זיי? אַט שטעהט אן אַלמער, גוטער פֿויער, איד וועל איהם פרעגען ווי אזוי זיך דאָ צו קעהרען בין עס וועט קומען דער צוג וואָס וועט מיר געהמען קיין אנטווערפען.

דער אַלמער ערקלערט מיר אין א מאַדנער שפראַך, וואָס קלינגט ווי דייטש און איריש און עס איז גאָר האַלענדיש. הייסט עס אז דער האַלענדישער גרענעץ איז אויף דאָ. איד געפֿין מיר דאָ ביי דריי גרענעצען: דייטשער, בעלגישער און האַלענדישער. דער פֿויער ערקלערט מיר ווי אזוי איד קאָן אריין אין אַט דעם שטיבעל און טרינקען עפעס. איד לאָז מיר אריין.

ארויסגעעהנדיג פֿון הייזעל, פערליער איד די סמנים פֿון די גרעניצען. עס דאכט מיר, אז אלע זיינען אייגס... אַט שפּרינגט אריבער א פּויגעל פֿון בוים צו בוים און דאָס קומט אויס אז ער שפּרינגט אום פֿון האַלאַנד קיין בעלגיען און פֿון בעלגיען קיין דייטשלאַנד... ווייט ער גאָר ניט, אז אין דייטשלאַנד איז איצט מלחמה... אַט שפּרינגט ער איבער צוריק, ער איז שוין אין בעל־גיען...

איד בעטראכט די אלע דריי גרעניצען — איין שטיק פעלד, קיין שום אונטערשייד פֿון דער ערד, איין הימעל שפּרייט זיך אויף זיי, און דאָד מוז איד איצט אזוי פּאַרזיכטיג זיין. איד טאָר ניט מאכען קיין שריט, וואָס פיהרט צום גרענעץ פֿון דייטש־לאַנד: דאָרט איז שרעק, געפאהר און משוגעת!...

אַבער איד האָב שוין פּערגעסען, ווי אזוי דער אַלמער פֿויר ער האָט מיר ערקלערט: וואַרושע בין איד? שטעה איד אין בעלגיען. האַלאַנד אָדער דייטשלאַנד?

דער אבענד איז צוגעפאלען... דונקעלע שאַטענס האַבען
 בעדעקט די גרענעצען. איד בין צווישען זיי געשטאַנען און אונ"ן
 געדולדיג געווארט אויף א צוג, וואס זאל מיר אוועקפיהרען, ווייל
 דא האב איד פערלוירען דעם וועג. איד קען בשום אופן ניט
 אונטערשיידען פון איין גרענעץ ביז'ן צווייטען און באלד פאלט
 צו די נאכט... מיין גאט, וואס וועט דא פארקומען ביי די גרע-
 ניצען?

אויגוסט 1, 1914.

דער ערשמער שאם.

(ריווע-בילד)

עס איז געווען אכט אזויגער פארנאכט. דער צוג פון בעל-גישען גרעניץ האט שוין געדארפט אַנקומען און געהמען די פאר-סאזשירען נאך אנטווערפען. אבער פון א צוג איז קיין זכר ניט געווען. ארום און ארום האט געהערשט א שטילע ערווארטונג. די פאסאזשירען זיינען אומגענאנגען הין און צוריק איבער דער ברייטער פלאטפארם און געקוקט צו דער זייט פון וואנען דער צוג דארף אין א געוועהנליכער צייט אַנקומען, כאַטש געפיהלט האָבען זיי, אז פון דעם מאָל אַז איז די אַרדנונג פון דער וועלט צושטערט געוואָרען. עס קומט אַז דער כאַאָס, די אונבעשטימט-קייט און צורודערמקייט.

עס איז אוועק א שעה, און א צווייטע, דער צוג איז ניטאָ. מאַנכע פאַסאָזשירען האָבען שוין אויפגעהערט צו גלויבען, אז ער וועט ווען קומען. אנדערע האָבען אפילו ניט געגלויבט, אז אַזאָ בעקוועמליכע זאך ווי א צוג האָט גאר ווען עס איז עק-זיסטירט. א טייל ווידער, די מעהר אַפטימיסטישע נאַטורען, האָבען זיך איינע די אנדערע געטרייסט, אז פריהער־שפעטער — דער צוג וועט קומען!

— דערווייל איז נאָך דער קריעג ניט אַנגעהויבען, — האָט איינער פון די אַפטימיסטען צוגעגעבען מוט.

און דאָס מאָל האָבען געזייעגט די אַפטימיסטען. דער צוג איז שפעט אין דער נאכט, געהילט אין א געדיכטער פינסטערניש, ענדליך אַנגעקומען.

ער איז געווען מיער, דערשראָקען און האָט שטילער ווי

שטענדיג געאטהעמט. עס האָט זיך געראַכט, אז דאָס מאָל קומט
ער אָן אין געהיים.

די פּאַסאַזשירען האָבען ניט דרייסט גענומען איינשטייגען
אין די שוואַד-בעלויכטענע וואַגאַנען און האָבען מיט שרעק זיך
אומגעקוקט, ניט טרויענדיג איינער דעם צווייטען. מען האָט
מורא געהאָט זיך אַנצורופען מיט אַ וואָרט, מען האָט מיט דער
גרעסטער אונגעדולד געוואַרט, אז דער צוג זאָל זיך געהען
ריהרען.

אַבער די אַרדנונג איז שוין געהער ניט געווען. דער צוג איז
געשטאַנען און קענטיג געוואַרט אויף שווערע און געהיימע בע-
פעהלען פון פינסטערע לענדער, פון שוואַרצע היילען, פון טיעפע
אַברונדען.

— מיין גאָט, אויף וואָס וואַרט ער? — האָט יעדער אין
דער שטיל געפרעגט. הויך צו פרעגען עס האָט מען מורא געהאַט.
עס קען אַרויסגעבען, אז מען איז געגען מלחמה, אז מען איז אַ
פרעמדער, אז מען פֿלוכט אין האַרצען די פיהרער און הערשער.
וואָס האָבען דערטריבען די וועלט צום בלוטיגען סוף...
אַ טויטע שטילקייט!

באלד אבער האָט די שטילקייט איבערגעריסען אַ שטילער
שלוכצען וואָס איז אין אַ וויילע אַרום אריבערגעגאַנגען אין אַ
העפטיג געוויין.

די פּאַסאַזשירען זיינען פון דעם דאָזיגען געוויין ווי ער-
מונטערט געוואָרען. פונקט ווי אין אַ שלאָפֿלאָזער נאַכט, ווען דו
ליענסט אין בעט און עס שרעקט דיך די פינסטערניש און די
שטילקייט און פֿלוצים צוואווינט זיך ערגעץ אַ קינד און איבער-
צייגט דיר, אז עס איז נאָך דאָ אויף דער וועלט ערגעץ לעבען
און זאָרג...

ווער וויינט עס אבער?

אין אַ פינסטערען ווינקעל פון וואַגאַן זיינען געזעסען, גע-
טוליעט איינע צו די אנדערע צוויי פינסטערע געשטאַלטען. אז

מען האָט זיי גענוי בעטראכט, האָט מען אין זיי דערקענט א יונג-מיידעל איינגעוויקעלט אין א טוף און א יונגען סאַלדאט, געקליידט אין פולער אמוניציע. צווישען זיינע פיס אין געשטאַ- גען א שווארצע דראָהענדע ביקס... עס האָט זיך געדראכט, און דאָס לעבען טוליעט זיך צום טויט...

א שוידער איז דורכגעלאָפּען איבער'ן לייב ביי דעם דאָ- זיגען בילד. דאָס שלוכצען פון דער מיידעל אין אלץ געווארען העכער און העכער, הארצרייסענדער און טרויעריגער. אַבער באלד איז איהר וויינען שוואכער און שוואכער גע- וואָרען. דער סאַלדאט, איהר געליעבטער, האָט איהר עמוואס איינגערוימט אין אויער און געגלעט איבער איהר נאסע באקען. זי האָט זיך קענטיג בעהערשט. אין וואגאן האָט ווידער די טויטע שטילקייט אָנגעהויבען הערשען.

ווען דאָס מיידעל וואָלט עמוואס העכער וויינען, וואָלט דאָך פרעהליכער געווען!

ווייל זי אבער ניט דעם עולם פרעהליך מאכען.

די פאַסאזשירען זיינען געזעסען ווי פער'משפּט'ע און גע- ווארט...

דאָן האָט זיך דערהערט א געזאנג. אַנפאנגס שטיל, ווי פאר זיך אליין, באלד אבער אלץ העכער און העכער, שניידענדיגער און הארצרייסענדיגער. געזונגען האָט עס דער יונגער סאַלדאט און געזונגען פאר איהר, פאר דער געליעבטער.

„דער ערשטער שאָס פאר דיר,

פאר דיר מיין טייערע...“

ער האָט ניט דערמאָנט ניט דעם קעניג, ניט דאָס פאַטער- לאַנד, נאָר זיין געליעבטע, פאר וועלכע ער וואָלט אזוי געוואָלט לעבען, אָבער מען לאזט איהם ניט.

דערפאר וועט ער שטארבען פאר איהר.

דאָס מיידעל איז אינגאנצען אַנשוויגען געוואָרען. געהערט האָט זיך בלויז דאָס ליעד:

„דער ערשטער שאם פאר דיר,
פאר דיר מיין טייערע...“

און געדאכט האט זיך, אז דאָס וויענט ער זי איין דאָס לעצט
טע מאָל. ער וויענט זי מיט אַ ליעדעלע פון טויט און זי הערט
און ווערט בערוהיגט.

און רוהיג זיינען געוואָרען אלע פאָסאָזשירען.

אַלע זיינען ווי פערוועגט געוואָרען פון דער דאָזיגער לעצט
וטער ליעד און האָבען אין חלום געזעהן דעם יונגען סאַלדאט ליי-
נען אויסגעצויגען אויף אַ ברייטען פעלד מיט אַ זיסען שמייכעל
אויפ'ן פערבלומטען פנים, און ער זינגט דאָס ליעד מיט דעם
לעצטען אַטהעם :

„דער ערשטער שאם פאר דיר,
פאר דיר מיין טייערע...“

מענדיל'ס פעלדער.

כאָמט מענדיל לעווין איז געווען א איד מיט א הדרת פנים און זיין זילבערנע באָרד איז געווען פון יענע בערד, וואָס ניט א יעדער איד וועט האָבען די העזה צו טראָגען. שוין אָבער דערט פון זיינע זויבערע קליידער און שטענדיג געפּוצטע שאַטיר וועל, — איז ער דאָך אינגאנצען געווען ניט מעהר ווי אן אמת'ער פּויער, ווי אנטאָש, איוואן און פּראַקאָפּ... און טאָמער פּלעגט ער האָבען א משפּט פּלעגט ער גערופּען ווערען, ניט ווי אלע שטאָרדישע אידען, צום פּריעדענסדיכטער, נאָר ווי א פּשוט'ער פּויער — צום „סטאַרשינאַ“ איז „וואַלאַסט“ און — א ברירה האָט ער געהאַט — ער האָט געמוזט געהן.

אמת, דער סטראַשינאַ פּלעגט איהם רופּען פּאני לעווין און פּלעגט זיך בעגעהן מיט איהם ווי מיט א שליאַכטשיץ, נאָר איז די פּאפּירען איז ער פּאַרט ניט מעהר געווען ווי א פּויער. און דאָס אונגליק זיינס איז בעשטאַנען נאָר דעריין, וואָס זיינער א זיידע, דוקא איד א למדן איז א מאל „משונע“ געוואָרען און ווען ניקאַלאַי דער ערשטער האָט געגעבען אידען ערד, האָט דער דאָזיגער זיידע אָנגענומען די מתנה... און זייט דער מאלט איז די משפּחה געוואָרען א פּויערשע...

די שטערטילשע אידען האָבען געשאצט, אז מענדיל לעווין פּערמאַנט אפּשר ביי א צוואַנציג „וואַקאַס“ ערד! ווען ער זאָל זיי אליין „איינטהאַפּן“ וואַלט ער געווען אן עושר. אבער אזוי ווייט איז מענדיל איז זיין פּויערשקייט ניט געגאַנגען. ער איז געווען אן איידעלער איד, א למדן, און ניט נאָר ער האָט די ערד ניט בעארבייט, ער פּלעגט זעלמען קומען אויף די פעלדער,

וואו געדונגענע פויערים זיינען געשטאנען און געאקערט, גע-
זעמט און שפעטער, אין אב-צייט, זיינען שוין געשטאנען יונגע,
געזונטע פויערטעם, שמעדטילשע שיקסעס און האבען געשניטען
און געבונדען די זאנגען אין גארבען, פונקט, ווי אין תנ"ך'ס ציי-
טען... פלעגט ער יא אמאל קומען אויפ'ן פעלד, פלעגט ער, ווי
בוועז, זיך שטעלען ביים ברעג פון פעלד בעטראכטען די שני-
טערינס וועלכע ער האט אלע געקענט און געפינענדיג אמאל אן
אונבעקאנטע, פלעגט ער פרעגען טאקע ווי בוועז: ווער איז די
דאזיגע שיקסע? נאטירליך, האט זיך ארויסגעוויזען, אז די אונ-
בעקאנטע איז פונקט א שכנ'טע, וואס וואוינט ניט ווייט פון
זיין הויז, נאר אזוי ווי זי האט זיך פערבונדען דאס פנים צו
בעשיצען זיך פון דער זון, האט ער זי ניט דערקאנט.

פלעגט ער דארט טרעפען אמאל זיינע זיהן וואס האבען
געלערענט אין דער שמעדטילשער ישיבה, פלעגט ער זיי מוסר'ן:
— וואס טהוט איהר דא, שקצים? — אייער ארט איז אין

בית מדרש!...

אבער דער אינגערער זוהן, יודעל, א געוויקסיגער, געזונ-
טער בחור'עץ, ניט קענענדיג בעהערשען דעם יצר-הרע, פלעגט
זיך נעהמען העלפען די שניטערינס — פלעגט מענדיל שוין אויף
איהם גוט אנטרייען:

— לעג אוועק, פויער דו, די קאסע... יודלען אבער, האט
דוקא געצויגען צו דער קאסע, צו דער הריאבלע און צו די גאר-
בען... און ווען ער פלעגט נאר האבען א געלעגענהייט זיך אב-
גנב'ענען פון בית-מדרש, צי פון הויז, פלעגט ער זיך לאזען צו
די פעלדער און זיך שטעלען ארבייטען גלייך מיט די פויערים און
פויערטעם.

מען האט איהם שוין אמאל געכאפט ווי ער איז נאכגעגאנג-
ען נאכ'ן פערד מיט'ן אקער און געאקערט ווי אן אמת'ער גוי...
די דאזיגע ידיעה איז אָנגעקומען צו מענדל'ין אליין. ער
האט איהם גענומען אויפ'ן פעהער:

— וואו ביזט דו געווען?
 — אין בית-מדרש...
 — מען זאגט, אז דו ביזט געווען אין פעלד...
 האט זיך יודעל געמוזט מודה זיין.
 — וואס האסטו דארטען געטהאן?
 — גאר ניט...
 — איך האב געהערט, אז דו האסט געאקערט...
 — איך האב ניט געאקערט... — האט יודעל פערזיכערט,
 אבער דער פאטער האט געפיהלט אז יודעל זאגט א ליגען און ער
 האט זיך גענומען צו איהם גאך שמרענגער:
 — אז מען וועט זיך כאפען נאך אמאל ביים אקער, וועל
 איך זיך פון הויז ארויסטרייבען, דו פויער איינער... דער ראש
 הישיבה האט מיר טאקע דערצעהלט אז דו ווייסט קיינמאל ניט
 דעם „שיעור“, און האסט נאך איהם קיין איין רעכטע „קשיא“
 ניט געפרעגט...

וויפיעל מענדיל לעווינ'ס פעלדער זיינען ווערטה געווען,
 האט מען אויף זיכער ניט געוואוסט: קיינער פון די שטעדטעלשע
 אידען האט מיט פעלדער קיין מסחר ניט געפיהרט, אבער גע-
 שאצט האט מען מענדיל'ס ערד אין די צעהנדליגער טויזענדער...
 דער פרוש פון בית-מדרש, וואס אין געווען בעהאווענט אין
 מסכתא „זרעים“, האט געזאגט, אז אין ארץ-ישראל וואלטען
 אזוינע פעלדער ווי מענדיל'ס, אנגעטראפען אז אוצר, אבער אין
 רוסלאנד איז ערד בחצי חנם, ווייל „פאניע“ קען אלע טאגן חרטה
 האבען און צוריק אוועקנעהמען... פון דעסמוועגען האט ער זיך
 געוואונשען צו פערמאגען א דריט-חלק, וואס איין „וולאקע“
 מענדיל'ס ערד איז ווערט.

— און ווען מען גיט אייך ערד אומזיסט, וואלט איהר גע-
 נומען? — האט איהם א צווייטער בית-מדרש איד געשטעלט א
 שאלה...

— אומזיסט? ווייס איד... וואָס וואָלט איד געטהאָן דער-
מיט? אז אליין טויג איד צו דעם ניט...
— וואָלט איהר געדונגען גוים...
— יא, דאָס „שיקט זיך“ שוין, אבער געה האָב צו טהאָן
מיט גוים!

און דערפאר האָט קיינער ניט מקנא געווען מענדלין זיינע
פעלדער, מען האָט געשמועסט אז מענדיל אליין איז א איד אָן
אַרימאָן, מאכט א לעבען ברוחק, ווייל העלפט פון די תבואות
מזו ער אוועקגעבען די גוים, וואָס בעארבייטען איהם די ערד
און דאָס וואָס ער בעקומט פון דער אנדערער העלפט, וואָס ער
פערקויפט, איז וועניג צו לעבען א גאנץ יאָהר... ווייל כאָטש
מענדיל איז אויפ'ן פאפיער א פויער, האָט ער זיך געפיהרט
מעשה גביר... געוואוינט איז א שעהן הויז, געטראָגען די שעהנס-
טע קליידער און געקויפט די טייערסטע עליות...

דערפאר איז מענדיל געווען שמענדיג א בעל-חוב און באַר-
גען עטליכע רובעל איז איהם אָנגעקומען שווער, ווייל בעריל
כאטשע'ס, דער שטעדטעלשער וואַכערניק, פלעגט בלויז באַרגען
געלט אויף ממלטים, ווי קישענס, לייכטער און שנירלעך פעריל,
אבער ניט אויף קרקע...

— וואָס וועל איד מאכען מיט א שטיק קרקע — איד וועל
עס דען בייסען? אזוי פלעגט בעריל כאטשע'ס פרעגען מענדיל
לעווין ווען ער פלעגט צו איהם קומען באַרגען א ביסעל געלט
צו בעצאָהלען די גוים פאר'ן בעארבייטען זיינע פעלדער...

און מענדיל פלעגט איהם אין האַרצען געבען גערעכט:
און קומענדיג אחיים, פלעגט מענדיל אן אָנגעכמורעטער
אַראַבוארמען פון זיך דאָס היטעל, אַנטהאָן די שבת'דיגע יאר-
מאלקע און זיך אוועקזעצען ביים טישעל וואָס איז געשטאַנען
געבען דעם אלמער ספרים און זיך געהמען לערנען מיט א טרויר-
ריגען ניגון, אוועקטראָגענדיג זיך אין אנדערע וועלטען ווייט פון

די פעלדער, וואָס ניקאלאי דער ערשטער האָט געשענקט זיין זיידען...

און באלד האָט ער שוין אינגאנצען פּערגעסען, אז איהם פּעהלט צו בעצאָהלען די גוים וואָס האָבען בעארבייט זיין ערד: ער האָט פּונקט געהאט אויפּצופּלאַנטערען דעמוזעלבען ענין אין דער גמרא, וואו עס האָט זיך געהאנדעלט, וועגען א געוויסען מאן, וואָס האָט פּערמאַנט פּעלדער און האָט זיינע ארבייטער פּארנאכט ניט בעצאָהלט — ווי איז דער דין? האָט מענדיג אריינגעקוקט אין רש"י, אין תּוספות, אין „פּני יהושע" און געזוכט צו פּערענטפּערען דעם דאָזיגען מאן, וואָס האָט געלעבט מיט טויזענדער יאָהרען צוריק אין אן אנדער ווייטען לאַנד...

„נימשע“.

שוין עטליכע חדשים ווי הערמאן האט פערלוינדען זיין שטעל צוליב א קאפריז און געפינט זיך די לעצטע צייט אין א שווערער מאטעריעלער לאגע.

ענדליך האט ער בעשלאסען זיך צו ווענדען צו איינעם פון זיינע בעקאנטע נאך הילף...

— צו אלדע טייוועל! — האט ער געמורמעלט, אומגע-הענדיג אין זיין צימער, פון וועלכען עס איז ניט לאנג ארויס דער ווירט און אָנגעזאָגט מיט'ן האַרבען וואַרט, אז ער מוז איהם בעצאָהלען פאַר די דריי חדשים דיר-הגעלט — צו אלדי טייוועל! לענגער אזוי קען עס דאָך ניט געהן. אדער אהער, אָדער אהין...

ביי'ן וואַרט „אהין“ האַט הערמאן געקוקט אויף די „געז“. אבער דאָס האַט ער בלויז געסטראשעט די פיער ווענט. הערמאן איז בטבע אן אפטימיסט און איז גענען אזוינע מיאס'ע זאכען...

— עס זיינען דאָך דאָ אייגענטליך מענשען! האַט ער ווי ביי עמיצען געמאָהנט... עס איז דאָך באמת איינער פון די גרעסטע פערברעכענעס צו לאָזען א מענשען אונטערנעהן, צוליב אַ וועלכער עס איז נישטיגער סומע.

נאָך דער דאָזיגער טענה האַט ער דערפיהלט א בערעכ-טיגונג צו פאָדערן פון וועמען עס איז הילף... ער האַט איבער-געוואַרפען אין קאָפּ אלע זיינע בעקאנטע, פריינד און פערוואַנ-דעמע. פאַר זיינע אויגען האַבען זיך גענומען טראָגען פערשיע-דענע פנימ'ער: שוואַרצע און בלאַנדע, יונגע און מיטעלמעסי-

גע: פנים'ער מיט לאנגע נעזער, פלאכע נעזער און גראַכע נעזער. פנים'ער מיט גרויע אויגען און ברוינע אויגען: פנים'ער ערנסטע און שמיכלענדיגע, פנים'ער לאנגע און קורצע, ווי ניטדערענדיגטע... און פון די פנים'ער האָט ער זיך אָבגעשטעלט אויף א גאָרניש-קשה'דיגען פנים מיט שווארצע, כאַטש צו קליינע אויגען, מיט רונדע בעקלאַד און צוויי קליינע זאפטיגע ליפער-לאַך...

דאָס איז געווען דאָס פנים פון'ם אדוואָקאט לואי איזאק-סאָן, הערמאַן'ס א גוטער בעקאנטער. ער געדענקט נאָך דעם דאָזיגען איזאקסאָן, ווען ער איז געוועזען א סטודענט און א גרויסער רעוואָלוציאָנער, פלעגט זיך שטענדיג ארומטראַגען מיט מיכאילאָווסקי'ן, און זיך אלץ געקליבען צו „געהן אין פּאַלק“ און לעבען גלייך ווי איינער פון פּאַלק.

ליידער האָט ער נאָכ'ן ענדיגען בעקומען א רייכע כלל און נאָך דער חתונה א רייכערע קונדשאפט און איז דערפאר געווען זען געצוואונגען צו שידען זיך מיט זיין לעבלינגס-פּלאַן, אוועק-צוגעהן אין שאַלק, און איז דערווייל געבליבען מיט זיין יונגע ווייבעל, וועלכע האָט דוקא געשטאמט פון אריסטאָקראַטען... אבער א ליבעראַלער מענש איז ער געבליבען ביז איצט. ער פּאַלגט נאָך די נייעסמע ליטעראַטור און דעכאטורט אָפּט-מאָל מיט פיעל טעמפּעראַמענט און אויפריכטיגקייט וועגען די גרויסע גייסטער פון דער צייט.

— עס איז דאָך אונמעגליך, אז דער דאָזיגער מענש וועל-כער שעצט אָפּ מיין אינטעליגענץ, זאָל מיך אַבלאָזען אָהן הילף. האָט הערמאַן זיך געמוטיגט מיט דער האַפּנונג און האָט זיך מכין געווען צו בעזוכען דעם דאָזיגען איזאקסאָן אין אן אווענד, ווען יענער איז פריי פון זיין קונדשאפט.

— עס זאָל נאָר קיינער אויסער איהם ניט זיין דערביי! — האָט הערמאַן זיך געשראַקען.

שמעהנדיג שוין געבען שעהנעם הויז, וואו איזאקסאָן האָט געוואוינט האָט הערמאן איבערגעטראכט, ווי אזוי דעם דאָר זיגען אלטען בעקאנטען זיינעם פאַרבערייטען, אז יענער זאָל זיך לאָזען דיענען... דער ערשטער געשפרעד וועט נאטירליך זיין איבער ליטעראטור — דאָס איז איזאקסאָן'ס שוואכע זייט. אזוי געדענקט ער איהם, וועניגסטענס, זייט דער לעצטער בע-גענעניש מיט א האלב יאהר צוריק. דעמאָלט האָבען זיי גערעדט וועגען דעם ווי אזוי דאָס הומאנע געפיהל דריקט זיך אויס בולט'ער אין די ווערק פון די רוסישע שריפטשטעלער און ווע-ניגער ביי די גערמאנער... איזאקסאָן איז פון דער דאָזיגער ענטדעקונג געווען צופריעדען און אלס בעווייז האָט ער זאָגאר דערמאָנט אייניגע שמעלען פון די רוסישע קלאסיקער...

און אויף דעם חשבון פון די הומאנע רוסישע קלאסיקער האָט הערמאן מיט שטאַלץ אָנגעקלונגען אין טהיר. ער האָט דערהערט לייכטע אבער זיכערע טריט, וועלכע האָבען זיך גענעהענטערט צום טהיר פון אינוועניג.

די טהיר האָט זיך אויפגעעפּענט און צו הער-מאָן'ס גליק איז ניט געווען קיין גרעניץ: געעפענט האָט איהם טאקע איזאקסאָן זעלבסט.

— איהר זייט אליין! — האָט הערמאן, אנשטאט צו גריי-דן,

סען, פאר פרייד אויסגעשריען!

— יא! וואָס איז דען?

— ניין... אזוי... האָט הערמאן זיך געכאפט, אז זיין פרייד

קען איהם גלייך ארויסגעבען און ער האָט זיך געפיהלט אין אז אונבעקוועהמער לאגע.

אבער איזאקסאָן האָט איהם פריינדליך אָנגענומען פאר

די אקסלען און איהם אריינגעפיהרט אין זיין קאבינעט.

— אד, מיין גאט, וואָס ביכער איהר האָט! — האָט הער-

מאן מיט בענייסטערונג אויסגערופען און איז געווען זיכער, אז

אָט דער בעזיצער פון אַזאַ רייכען ביכער-אוצר, בעזיצט אויף די

שעהנסטע און הומאנסטע געפיהלען צו זיינע מיט־מענשען.
 — נעוויס... — האט איזאקסאן צופריעדען געשמייכעלט —
 ביכער זיינען נאך אלץ מיין שוואכע זייט. איך קויף זיי און
 לייען זיי...

— וואס לייענט איהר איצט? — האט הערמאן געפרעגט
 און געווארפען א בליק אויפ'ן ביכעל, וואס איז געלעגען אויפ'ן
 טישעל אין א שעהנעם איינבינד.
 — ניעט א קוק וועט איהר וויסען... — האט איזאקסאן
 ווי טראַציג געמורמעלט.

הערמאן האט ניט אהן א געוויסער שרעק אויפגעפענט
 דעם לינקען טאוועל, א בלעטער געטהאן דאס ערשטע זייטעל
 און ווי עמיצער וואלט איהם פון הינטען ארום ערגעץ א בים
 געטהאן, האט ער אויסגעשריען:

— פריעדריך ניטשע!... אלזא, שפראך זאראטוסטרא!..
 און האט דאס ביכעל פון האנד ארויסגעלאזען, ניט געפינענדיג
 מעהר קיין ווערטער...

— קענט איהר עס? — האט איזאקסאן געפרעגט.
 — יא... האט הערמאן שוואך, ווי פערשולדיגט געענט־
 פערט... איך האב עס געלעזען...

— א גרויסער גייסט! — האט איזאקסאן געריהמט...
 — הם... א דיכטער... האט הערמאן געוואלט איהם מבטל
 זיין.

איזאקסאן האט זיך אבער אלץ מעהר און מעהר בענייט־
 טערט:

— איך האב שוין לאנג אזוינס ניט געלעזען, וואס זאל
 אויף מיר ווירקען אזוי שטארק, ווי דאס דאזיגע ווערק.
 — וואס געפעלט אייך אייגענטליך ביי דעם דאזיגען
 „פאנטאזיאַר“? האט הערמאן ניט געקענט בעהאלטען זיין
 שלעכטע מיינונג וועגען דעם בוך.
 — ווי רופט איהר איהם? — האט זיך אייזיקסאן בעלע־

דינט „פאנטאזיאָר“... כאַכאַ-כאַ! ניטשע איז א פילאָזאָף!
 זיין טעאָרי וועגען דעם איבער-מענש איז ערהאבען... און ווירק-
 לייך — האָט זיך איזאקסאָן אלץ מעהר בענייסטערט — איז דען
 אונזער ביז אהעריגע מאָראַל ניט געוועזען אַ שקלאַפען-מאָראַל?
 — פון דעסטוועגען וואַלטען מיר איין מינוט ניט געקענט
 עקזיסטירען מיט דער העררז-מאָראַל פון ניטשע... האָט הערמאן
 זיך געפרובט ראַטעווען...

— ווארום דען? — האָט איזאקסאָן זיך אָנגעכאפט —
 זאָלען טאקע די שוואכע אונטערגעהן און זאָלען בלייבען בלויז
 די שטארקע...

הערמאן איז געבליבען ווי פערווררט. „נא דיר נאך א נייע
 טעאָריע... די שוואכע זאָלען אונטערגעהן... הייסט עס, אז ער
 אליין איז דער ערשטער אויפ'ן צעטעל... און ווי אזוי ווענדט
 מען זיך צו איהם איצטער נאך הילף... א קאמישע לאַגע...
 ער איז געזעסען נאך א וויילע, געפרובט אַבשלאָגען נישט
 משעם טעאָרי מיט קראַפּאטקינ'ס „געגענזייטיגע הילף“, ער
 האָט אפילו פער'מסור'ט ניטשע'ן, אז ער איז ענדליך משוגע
 געוואָרען, אבער דאָס אלץ האָט ניט געהאָלפען. איזאקסאָן האָט
 זיך געהאלטען פעסט ביי זיין מיינונג, אז ניטשע איז גערעכט.
 די שוואכע דארפען, מוזען און וועלען אונטערגעהן און אז די
 ביזאהעריגע מאָראַל איז אלט און פערשימעלט און דער מענשלי-
 כער גייסט מוז זיך פון איהם אַבטרייסלען...

— יא, האָט ענדליך הערמאן וועלכען עס איז שוין געוואָ-
 רען הייס — ארויסגעמורמעלט — עס איז אלענפאלס א וויכטי-
 גע פראגע... מיר וועלען נאך אמאל שמועסען דעריבער...

— א געוויס, געוויס! — האָט איזאקסאָן פון זיין זייט
 מסכים געווען... — איך בין איצט אין גאנצען דורכגעדרינגען
 מיט זאָראַטוסטראַ... איהר איילט זיך, וועל איך איך ניט אבי-
 האַלטען, אבער פאר'ן אוועקגאנג זאָג איך אייך, אז גערעכט
 איז ניטשע...

און ארויסגעהענדיג פון איזאקסאן'ען האט הערמאן גע-
טראכט :

— ווי קאמיש! ווי קאמיש! געהסט צו א מענשען בעמען
ער זאל דיר קומען צו הילף און ביזט גליקליך, וואס קיינער איז
דערביי נישטאָ. מיט אמאל — מיט זיך אריין ניטשע פון יע-
נער וועלט און לאָזט דיר דאָס מויל ניט עפענען...
און געהענדיג האָט זיך איהם געדאכט, אז דער זעלבער
ניטשע געהט איהם נאָך פון הינטען און פליסטערט איהם : די
שוואכע מוזען אונטערגעהן... און זיין בעקאנטער איזאקסאן מיט
א צופריעדענעם שמייכל פאַרטאַקעוועט :

— געוויס! געוויס!

און הערמאן האָט זיך געלאָזט שנעלער געהן, ווי ער וואָלט
געזוכט ערגיץ א שוץ פון די דאָזיגע צוויי...

שמענדיג א בעל-חוב.

איז די שלעכטע צייטען האָט בערקמאן מעהר פון אלץ געד
ליטען פון בעלי-חובות. בטבע א מענש א גומער און א ווייב
הערציגער איז איהם געווען שווער בכלל עמיצען צו אַבזאָגען,
אפילו ווען ער איז יענעם ניט שולדיג געווען, בפרט אזא וועל-
כען ער איז יאָ שולדיג געווען.

דערפאר האָט בערקמאן געמאכט א בעשלוס, אז ווי באלד
ער וועט אויסצאהלען אלע חובות, זאל ער נאָכדעם, מעג ער
אפילו וויסען, אז עס וועט איהם אויסקומען צו לידען. קיין
חובות מעהר ניט מאַכען.

און ווירקליך, ווי נאָר ער האָט געקראָגען בעשעפטיגונג,
האָט ער גענומען אויסצאהלען די אלע חובות. און אבצאהלענדיג
דעם לעצטען חוב האָט ער פריי אַבגעאטהעמט און, קעגען זיין
געוואוינהייט, אויפגעהויבען די הענד צום הימעל און מיט א
שמייכעל אויסגערופען:

— איד דאנק דיר גאָט! ענדליך זיך בעפרייט!
די געשעפטען זיינען גענאנגען נאָר נישקשה'דיג. זיינע
אייניקינסטע האָבען איהם ערלויבט, נאָכדעם ווי ער האָט אלע
חובות אויסגעצאהלט, צו לעבען ברייטער און פרייער. דערפון
זיינען גלייך געוואָהר געוואָרען די בעקאנטע און ניט איינער
פלעגט קומען צו איהם אויסקלאָגען דאָס הארץ און בעטען ער
זאל איהם בעהילפיג זיין מיט געוויסע סומען.

די דאָזיגע געבעטענע סומען זיינען אבער געווען צו גרויס,
אז מען זאל יעדען קענען געבען מיט אמאָל, איבערהויפט איז
צו גרויס געווען די סומע, וואָס עס האָט ביי איהם פערלאנגט

עפעס איינער א יונגער מאן, וועלכען ער האט ערנעציוואו אין דער וועלט געזעהן. דער דאזיגער יונגער מאן האט איהם אויפֿגעזוכט און געמאכט דעם אַנשטעל, אז ער איז מיט איהם, מיט בערקמאן'ען הייסט עס, געווען אמאל גאר נאָהענטע חברים, כמעט ווי אויף „דו“. און האט דערביי זעהר צוגעלאָזט געשמיידֿכעלט.

— יעס, מר. בערקמאן, אמאָליגע צייטען... דו געדענקסט — איהר געדענקט... אין קיעוו? ...

— אין קיעוו בין איך קיינמאל ניט געווען — האט פֿער־טידיגט זיך בערקמאן.

— אד, איך מיינ איז קאוונא... — האט פֿערריכט דער יונגערמאן זיין פֿעהלער.

— יא, אין קאוונא האב איך טאָסי אמאל פֿערבראכט א פֿאר זאָכען.

— א האלב יאָהר! — האט פֿערריכט וויעדער דער יונגער־מאן.

בערקמאן האט אבער געוואוסט אויף זיכער, אז נישט מעהר ווי א פֿאר וואָכען, אבער ער האט ניט געקענט אזוי פֿיעל דינגען זיך מיט איהם און האט איהם דערלעגט א פֿאר חדשים. — מעגליך, אז צוויי־דריי מאָנאט... —

— איך זאָג אייך א האלב יאָהר איז א האלב יאָהר! — איהר קענט זיך שוין אויף מיר פֿערלאָזען!

און דער יונגערמאן האט זיך גענומען דערצעהלען, ווי אזוי אין יענער צייט האָבען זיי זיך ביידע געמוטשעט.. און ווי באלד אז אמאל האט מען זיך צוזאמען געמוטשעט, וויל ער היינט צו־זאמען פֿרעהען זיך, און אזוי ווי גאט האט בערקמאן'ען איצטער געהאָלפֿען, פֿערלאַנגט דער יונגערמאן, אז בערקמאן זאל איהם איצט בעהילפֿיג זיין מיט א הונדערטער.

— א הונדערטער!... — האט בערקמאן ארויסגעשטאַמעלט —

אזוי פיעל קען איד איצט ניט... פארלויפן בעקומט איהר א פופֿ ציגער... די איבריגע וועל איד אייד געבען א צווייטען מאָל.
דער יונגערמאן האָט זיך אביסעל געדונגען און איז ענדליך מרוצה געוואָרען, אבער מיט דעם תנאי, אז די צווייטע העלפט זאל ער איהם א צווייטען מאָל געבען.
בערקמאן האָט נישט געהאט קיין אנדער ברירה ווי צו פערשפרעכען.

דער יונגערמאן האָט זיך אָבעזעגענט נאנץ העפליך און איז ארויסגעגאנגען.

בערקמאן איז געווען זיכער, אז מעהר וועט ער איהם שוין ניט אָנזעהן און איז געווען צופריעדען. דער יונגערמאן איז איהם ניט בעזונדערס סימפאטיש געווען.

אָבער אין א וואָך ארום קומט צו געהן דער יונגערמאן צו בערקמאן'ען אין צימער, זאָגט איהם א פריינדליכען „גוד-איור-נינג“, אויסשטרעקענדיג דערביי די האַנד, און נאָד'ן אַפיציעלען בעגריסען זיך, ווענדעט ער זיך פאַרמעל :

— איהר האָט מיר נאָך צו געבען א פופֿציגער...

בערקמאן, וועלכער האָט שוין כמעט ווי פערגעסען יענעם פופֿציגער, ערוואַכט ווי פון א חלום און פיהלט, אז דער יונגער-מאן איז איהם עפעס אזוי שווער, און כדי ד ע ר ו ו י י ל פטור ווערען פון איהם, זאָגט ער איהם שנעל :

— יעצט האָב איד ניט... קומט א צווייטען מאָל...

דער יונגערמאן קווינקעלט זיך אביסעל, אבער ענדליך איז ער מסכים :

— מיילא, איד וועל ארויפקומען נעקסטע וואָך...

נעקסטע וואָך איז שוין בערקמאן אין דער היים ניט געווען.

ער איז געזעסען אין א רעסטאראן מיט בעקאנטע.

דער יונגערמאן איז גלייך געוואָהר געוואָרען דעם פלאץ.

האָט זיך שטיל אריינגערוקט און געווענדעט זיך צום קעלנער:

— איז דאָ ניטאָ מר. בערקמאן ?

דער קעלנער רופט אב בערקמאן'ען.

— א יונגערמאן פרעגט אויף אייד.

בערקמאן שטעלט זיך אויף און דערזעהענדיג דעם יונגען מאן, וויל ער זיך ווענדען צום קעלנער ער זאל איהם הייסען געהן, אבער אום ניט צו מאכען א סקאנדאל, ווענדעט ער זיך צום יונגענמאן מיט א געמאכטען שמייכעל:

— קומט איבערמארגען צו מיר אהיים וועלען מיר סעט-

גען! ...

דער יונגערמאן פיהלט זיך ווי בעלידיגט און רופט זיך אן

מיט בעהאלטענעם צארן:

— איהר ערלויבט זיך צופיעל מיט מיר, מר. בערקמאן.

איך האף אז דאס צווייטע מאל וועט איהר זיך ניט ערלויבען אזוי... אלץ, ווען זאל איך קומען? ...

— קומט איבער-אכטאג דאָנערשטאג א זיגער 7 אין

אבענד צו מיר אהיים... רופט זיך אב בערקמאן, אום דערווייל ניצול צו ווערען...

דערווייל האבען ביי בערקמאן'ען די געשעפטען גענומען געהן מיט'ן קאפ אראב. דאס ביסעל געלט וואס ער האט נאך געהאט אכגעשפארט פון די לעצטע גוטע וואָכען האט ער בע-שלאָסען צו שפארען ווי ווייט עס וועט זיך לאָזען.

אבי קינעם ניט שולדיג זיין, האט ער פאר זיך אליין ארויסגעשריט.

און באלד האט ער זיך דערמאָנט אן דעם יונגען מאן און בעשלאָסען מעהר איהם נאָר נישט צו געבען: גענוג פאר איהם די ערשטע פופציג דאלאר! ..

אָבער דער יונגערמאן איז געקומען צו דער בעשטימטער שעה.

— איהר וועט מיר ענטשולדיגען — האט בערקמאן אָנ-

געהויבען...

— ניין! ניין, מר. בערקמאן, מעהר קען איך נישט וואר-

טען...

— וואס קענט איהר ניט ווארמען? — איז בערקמאן איר

בעראשט געווארען.

— איך מיינ די פופציג דאלאר...

— וועלכע פופציג דאלאר? ...

— וואס איהר זיינט מיר שולדיג...

— אד, יא... האט בערקמאן זיך ווי צוטומעלט... ס'חייט

אייגענטליך ווי אזוי שולדיג? ... ווען האב איך ביי אייך גענומען?

— איהר מאכט זיך צום נאר, מר. בערקמאן, איז דער יונג-

גערמאן געווארען גערווען — וואס הייסט, איהר האט ביי

מיר גענומען? איהר האט נאך געוואלט ביי מיר נעהמען? ...

ווען איהר נעהמט ביי מיר, וואלט איך ביי אייך ניט געמאהנט—

א י ד האב ביי אייך גענומען פופציג דאלאר... איהר האט

שוין פערנעמען? ...

— טא ווי אזוי-זשע בין איך אייך שולדיג...

— ווייל איך האב געדארפט נעהמען הונדערט... איהר

פערשטעהט? — איך האב געדארפט נעהמען הונדערט און גע-

געבען האט איהר מיר בלויז פופציג, שוין צייט אייך צו וויסען

דעם חשובן קלאר...

— דארף איך אייך הייסט עס געבען נאך פופציג...

— געוויס! — האט זיך דער יונגערמאן אָנגעכאפט — עס

איז דאך א קלאָרער חשובון: געדארפט געבען האט איהר חונ-

דערט און געגעבען האט איהר פופציג דאלאר...

— איהר מיינט צו זאגען, אז איהר פערלאנגט נאך א פופ-

צינער... האט בערקמאן געוואלט אכשוואכען דעם איינדרוק פון

א חוב...

אבער דער יונגערמאן איז געשטאנען פעסט:

— איך פערלאנג פון אייך קיין טובות. איך מאהן בלויז

דאס, וואס מיר קומט פון אייך.

דא האט זיך שוין בערקמאן אינגאנצען צוטומעלט און מיט
א שוואכער שטימע, ווי אין די שלעכטע צייטען, ווען ער איז א
בעל-חוב געווען, האט ער זיך געווענדט צום יונגענמאן :
— נו, בעט איד אייך איהר זאלט מיר ווארטען נאך א
ק ו ר צ ע צ י י מ, ל א מ י ר זאנען נאך א וואך...
איז א וואך ארום האט זיך בערקמאן געווענדט צו זיינעם א
נאָהענטען פריינד ער זאל איהם באַרגען א פופציגער.
— אויף וואָס דארפסטו? איז דער פריינד נייגערדיג געווען.
— איד מוז ברודער, בעצאָהלען א זעהר מאוס'ען חוב...
— הויבסט שוין אָן וויעדער מאכען חובות... האָט דער
פריינד איהם גוטמוטיג גע'מוסר'ט.
— איד האָב מיר ניט געקענט העלפען... — האָט זיך
בערקמאן פערענטפערט.
און זיצענדיג ביי זיך אין צימער און ווארטענדיג אויפ'ן
יונגען מאן, האָט בערקמאן פילאָזאָפירט :
אייגענטליך איז א מענשען אונמעגליך צו לעבען נאָר אַחַן
חובות... אזוי צי אנדערש, אבער שטענדיג זיינען מיר אימיצען
עפעס שולדיג.

געשפיעלט פאר'ן קייסער.

דער אַרקעסטער פון דאַנסקי פּאַלק, וואָס איז בעשטאַנען פון זעקס און דרייסיג מאָן. האָט צווישען זיינע מוזיקאַנטען געזעהלט גאַנצע דרייסיג אידען, די דאָזיגע גרויסע צאָהל פון אידען האָט זיך געווארפען צופיעל אין די אויגען און ניט נאָר די זעקס קריסטליכע מוזיקאַנטען אַליין, נור אפילו א מאַנכער אָפיצער פלעגט דעם דאָזיגען אַרקעסטער רופען מיט פּעראַכטונג און מיט קנאה: „זשידאָווסקאַיאַ קאַמאַנדאַ“.

מיט קנאה מעהר ווי מיט פּעראַכטונג. די מוזיקאַנטען האָט זיך טאַקע געלעבט ניט שלעכט. א דאַנק דעם בעריהמטען קאָ-פּעלמייסטער, א טשעף, האָט דער דאָזיגער כמעט אידישער אָר-קעסטער געשפּיעלט די גרעסטע קאַמפּאָזיציעס פון די בעריהמט-טע קלאַסיקער. און איינמאָל איז דער קאַפּעלמייסטער אוועק אזוי ווייט, אז ער האָט מיט דעם שטרײַך אַרקעסטער איינגעלערנט מאַצאַרט'ס און בעטהאָווענ'ס א סימפּאָניע!

דער קליינער שוב, א געוועזענער סטאַליער פון מינסקער גובערניע און דאָ א שפּיעלער אויף א געדרעהטען אינסטרומענט, וואָס מען רופט „וואַלדהאַרץ“, פלעגט זיצענדיג ביי מאַצאַרט'ס סימפּאָניע אין גאַנצען ציטערען. אין דער דאָזיגער סימפּאָניע האָט ער געהאט מעהר פּאָווען איידער טאַקטען, און די דאָזיגע פּאָווען צו צעהלען איז איהם אָנגעקומען זעהר שווער. פון מאָ-צאַרטען און בעטהאָווען האָט ער וועניג געוואוסט, אבער די פּאַר-היימישע אידישע מוזיקאַנטען, וואָס האָבען זיך אין דעם דאָ-זיגען מיליטעראַרקעסטער געפונען, האָבען איהם ערקלערט ווי גרויס זיי זיינען געווען און אז א סימפּאָניע איז ניט קיין מאַרש

און אפילו ניט קיין „באזשע צאריא כראני“ און דערפאר טאקי פלעגט ער זיצענדיג ביי דער סימפאניע פון מאצארטען אדער פון בעטהאווען מעהרער שווייגען ווי „בעגליימען“, ווארום זיין שווייגען פלעגט דער קאפעלמייסטער זעלטען דעהערען, אבער קוים פלעגט ער א בלאז טהאן דוקא דארט וואו מען דארף ניט, פלעגט דער קאפעלמייסטער זיך ווארפען צו איהם מיט „צוי-בערשטעקעלע“ און זיך צושרייען: „מאלטשי, מאלטשי!...“

און אט א דאנק די דאזיגע סימפאניען אין וועלכע דער קליינער טוב פלעגט דאך אן אנטייל געהמען, איז דער דאזיגער פאלקאדאנץ ארקעסטער געווען בעריהמט און פלעגט מען דארפען ערניץ גוטע מוזיק, פלעגט מ'זיך שוין ווענדען צום דאזיגן גען ארקעסטער. אויף אזא אופן האבען זיך די אידישע מוזיקאנטן טען געפיהלט געהויבען און אויסער דאס געלד, וואס זיי פלעגען בעקומען, שפיעלענדיג אמאל ביים גובערנאטאר, ביים ארכירעי און אנדערע הויךגעשטעלטע פערזאנען, פלעגען זיי בעקומען אויך „ספאסיבא'ס“ און ניט זעלטען פלעגען זיי אויף די דאזיגע בעלער און ארגינען זיך צונויפמישען מיט די אפיציערען און אג דערע הויכע געסט און די מעהר ענטוויקעלטע און שעהנערע פלעגען זיך זאגאר צושארען צו א מאנכע יונגע דאמע פון באל, וועמעס מאן איז געווען אן אלטער פאלקאווניק, בעהאנגען מיט מעדאלען, אבער אהן א פונק לעבען...

דערפאר אבער פלעגט דער דאזיגער אידישער ארקעסטער האבען אויסצושטעהן צרות ביי א גרויסען „סמאטר“, ווען מען פלעגט זיך ריכטען, אז דער קארפוסנער קאמאנדיר אליין וועט אריבערקומען „קוקען“...

דער קאמאנדיר פון פאלק, אליין א ליעכהאבער פון מוזיק, פלעגט מורא האבען, אז דער קארפוסני זאל אמאל ניט בעמער-קען די צו גרויסע צאהל אידען אין דער קאמאנדע. פאר אזא סמאטר פלעגען די אידישע מוזיקאנטען זיך מוזען גוט ארומ-גאלען, זיין געשירען צום קאפ און בכלל אָננעהמען א בייזען,

שטרענגען קוק, עס זאלען די אידישע אויגען ניט ארויסגעבען...
 ערב סמאָטר פלעגט דער קאָמאָנדיר, וואָס איז שטענדיג
 געווען מילך צו די אידישע מוזיקאנטען, זיך פּערוואַטלען אין
 אַ בייזען און אויפגערעגטען פיהרער. אריינקומענדיג אין דער
 קאָמאָנדיע און בעגריסענדיג די מוזיקאנטען, פלעגט ער מיט זיין
 ערשטען ענטפער ניט בלייבען צופריעדען.

— זינגט ניט, ווי איז סינאָגאָגע! — פלעגט ער בעמערד
 קען בייז. און פלעגט געהמען איינשטודירען מיט די מוזיקאנטען,
 ווי אזוי מאָרגען צו ענטפערען דעם קאָרפּוסנאָי קאָמאָנדיר.
 — זדראווי זשעלאיעם וואשעמו, וויסאָקאָמו פּרעוואָסכאָר
 דיטעלסטוואו...

און מעהר ווי אלע האָט דאָן געהאט אויסצושטעהן דער
 קליינער שוב, וועלכען עס האָט ניט געהאַלפּען קיין שום גאַלען
 זיך. דער איד איז געלעגען אויף זיין מונדיך און שינעל, זאָגאָר
 אויף דער קאָסארדע. דער „קאָמאָנדיר“ פלעגט איהם דרעהען
 אהער און אהין, הויבען איהם דעם קאַפּ און עס איז ניט גענאָג
 גען — שוב איז געבליבען מיט זיין אידישען אויסזעהן, אונט
 געענדערט... ביז וואָנען דער קאָמאָנדיר פלעגט פאלען אויף אַ
 פלאַז, ער זאל שמעהן נאָר אין דער הינטערשטער רייהע, כאָטש
 לויט זיין אינסטרומענט קומט איהם די דריטע רייהע...

שוב פלעגט זיך פיהלען פון דער דאָזיגער בעשטימונג זעהר
 בעליידיגט. עס איז איהם אויסגעקומען צו שמעהן הינטער די
 גרויסע באַסען און טראַמבאָנען און ער איז שיער נישט פער
 טויבט געוואָרען פון זייערע ברייטע און היכענדיגע נאָטען,
 וואָס זיי האָבען איהם אריינגעבלאָזען אין די אויערן.
 איינמאָל איז אויסגעקומען דעם דאָזיגען אַרקעסטער מיט
 צונעהן אויף אַ קייזערליכער מאַנעוורע...

עס האָבען מאַנעוורירט צוויי „אַקרוגען“, דער ווילנער און
 דער וואַרשאַווער. דער אידישער אַרקעסטער מיט די זעקס
 קריסעטן, פון וועלכע איבריגענס, איינער איז אין וועג פראַנק

געוואָרען, האָט זיך געפּיהלט צווישען די טויערע פרעמדע
 מחנות, ווי אַ צוגעוואָרפען־פעקעל... דערצו דאָס געפּיהל, אז
 ערניץ פּאַהרט נאָך דער צאַר, די צאַרינע מיט דער גאַנצער סווי-
 טע... שוב האָט זיך געפּיהלט מיט זיין וואַלד־האַרן אין אַ טראַני-
 קאַמישער לאַגע. ווי אזוי איז ער אַריינגעפּאלען צווישען אזאַן
 עס רב? ... דערצו נאָך פּלעגט מען זעהן אַפּט הייסען דעם אַר-
 קעסטער אַבשיידען זיך פון פּאַלק און בעהאַלטען זיך אין זועל-
 דיג, די אידישע מוזיקאַנטען האָבען עס ערקלערט מיט סטראַ-
 טעניק, די עטליכע גוים אָבער האָבען געברומט, ביז אַנגעקומט
 די אידען און געגעבען אַן אַנדער ערקלערונג:

— דאָס איז צוליעב אייך, אידען! מען וויל ניט, אז דער
 צאַר זאָל אייך זעהן... צוליעב אייך, דאַרפען מיר, פּראַוואַס-
 לאַונע, אַבקומען און ניט זעהן אונזער צאַר...
 פּלעגט שוב זיך פּערטיידיגען:

— דאָס איז צוליעב סטראַטעניק!
 נאָר די גוים־אישע מוזיקאַנטען, האָבען זיך געהאַלטען, אז
 דאָס איז בלוין דערפאַר, וואָס מען שעהמט זיך צו ווייזען די איר
 דישע קאַמאַנדע און האָבען געדראָהט, אז קומענדיג פון דער
 מאַנעווערע, וועט מען זיי אלע צושיקען צוריק אין די ראַטעס...

אזוי האָט זיך געצויגען ביי אַ דריי וואָכען. דער אידישער
 אַרקעסטער האָט זיך אין דער קייזערליכער מאַנעווערע געפּיהלט
 ווי קאַנטראַבאַנדע, און ביי יעדען מאָל, ווען עס האָט זיך פּער-
 שפּרייט אַ קלאַנג, אז דער קייסער איז נאָהענט, פּלעגען זיי ער-
 וואַרטען, אז באלד וועט קומען דער קאַמאַנדיר און זיי ערנעץ
 פּערשטעקען אין אַ וועלדעל.

דערצו זיינען די מאַנעווערען געווען שווער ווי אַן אַמט'ע
 מלחמה. די מוזיקאַנטען האָבען פאַר דער גאַנצער צייט ניט גע-

שפיעלט און דאס האט זיי נאך מעהר געדריקט און האבען זיך געפיהלט ווי איבעריגע...

עס איז אנגעקומען דער לעצטער טאג. שוב איז געלעגען אין זיין אייגענאוויפגעבויעטער פאלאטקע מיט נאך פיער אידען און געווארט אויף בעפהלען... זיין וואלדהארן איז געלעגען געבען איהם א פערטריקענטע און פערשעהמטע. פלוצים האט ער דער-הערט, ווי דער דעזשורנע זיינער, אויף א איד, האט גערופען פון די פאלאטקעס.

— שטעלט זיך אויס מיט די איסטרומענטען... האט ער מיט א ציטערדיגער שטימע זיי בעפוילען — עס איז מעגליך, אז מיר וועלען דארפען באלד געהן שפיעלען פאר'ן קייסער...

שוב איז שיער ניט אומגעפאלען פאר שרעק, אבער באלד איז דאס געפיהל פון שרעק פערשוואונדען און א געפיהל פון נצחון האט איהם בעהערשט. הייסט עס, אז ווען מען דארף אמת'ע גוטע מוזיקאנטען, מוז מען אנקומען צו אונז... ער האט זיין מיינונג ארויסגעזאגט פאר צארפינען, וואס האט שוין דאס יאהר געדארפט געהן א היים.

— ווי געפעלט דיר, צארפיו, מיר וועלען שפיעלען פאר'ן קייסער.

צארפיו האט לוסטיג געשמייכעלט און צוגעברומט:
— וואס דען, זיי וועט מען שיקען? ...

באלד איז געקומען פון זיין פאלאטקע דער קאפעלמייס-שער, ער איז געווען זעהר פרעהליך, כאטש שטארק אויפגע-רעגט:

— ברידער! — האט ער זיך פריינדליך געווענדעט צו זיי. — אויף אונזער ארקעסטער איז אויסגעפאלען דער גרוי-

סער כבוד צו שפיעלען פאר'ן קייסער. זייט גרייט און פער-
שעהמט ניט אייער בערוף...

און באלד האט ער זיך גענומען רעפעטירען מיט דעם אר-
קעסטער אייניגע וויכטיגע זאכען.

שוב האט זיך דאס מאל מעהר ווי אימער געפלייסט, ניט
נאר יעדער טאקט, וואס זיין בלאט נאמען האט פערמאגט האט
ער געשפיעלט מיט געפיהל, אפילו די פאזען האט ער געקלאפט
מיט'ן פוס מיט גרויסער בענייסטערונג :

— איינס, צוויי, דריי, זיעבען... צוועלף, הונדערט...

שוב איז געזעסען אין דעם גרויסען פאוויליאן אויף אן
עסטראדע און ניט געוואגט זיך אומקוקען. ער האט מורא געהאט
אויפצוהויבען זיינע אויגען, ער זאל זיך ניט בעגעגענען מיט'ן
צאר'ס בליקען... דערצו האט ער ניט געוואלט, אז דער צאר זאל
דערקענען אין איהם זיין אידישקייט. איינגעגראבען זיינע אויגען
אין דעם בלאט נאמען מיט די פאזען, האט ער געזעהלט זיי
מיט דער גרעסטער פארזיכטיגקייט. געדאכט האט זיך איהם,
אז טאמער מאכט ער א פעהלער, וועט דער קייסער גלייך דער-
הערען.

שוב אבער האט אין דער מינוט באמת געוואלט דעם קיי-
סער צופריעדענשמעלען.

און ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען, איז דער קייזער טאקי
געווען צופריעדען, ווייל גלייך נאכ'ן „אביעד“ האט זיך דער
קייסער אויפגעשמעלט און גלייך נאך איהם דער ארקעסטער און
אבשפיעלענדיג א צווייטען מאל די הימן, האט דער קייסער
הויך אויסגערופען :

— האראשא, בראטצי!

עס הייסט, אז דאס שפיעלען איז איהם געפעלען.
און דא האט זיך שוין שוב נישט געקענט איינהאלטען און

געווארפען א בליק אין דער זייט וואו דער קייסער אין געשטאט
נען.

אבער אזוי ווי דער קייסער אין געווען ארומגערינגעלט
פון א גרויסער סוויטע, האט שוב ניט געקאנט אונטערשיידען
צווישען זיי און דעם קייסער.

קומענדיג פון די טאנעוורעם צוריק אין שטאדט אין דער
קאמאנדע, האט שוב זיך געזעצט שרייבען א היים א בריעה, וואו
ער האט געמאלדען זיין טאטען דעם סטאליער, אז עס געהט
איהם גאנץ גוט: ער האט געשפיעלט יענע וואך פאר'ן קייסער
און אזוי גוט געשפיעלט, אז ער האט בעקומען א „ספאסיבא“
און ווערליג מען רעדט אין „קאמאנדע“ ליגט פאר זיי אין פאל-
קאוואיע קאזנאטשייסטווע צו רובעל אלס בעלוינונג...

דער געפונענער נאמען.

וי איז געווען הערמאז'ס א נאָר נאָהענטע בעקאנטע. עס האָט שוין געהאלטען שיער—שיער ביי ליעבעס ערקלעהרונג. ער האָט אלץ אבגעלייגט אויף א מעהר פייערליכען מאַמענט. נאָר ס'האָט זיך געטראָפּען עפעס א שטערעניש. ער האָט איינ-מאָל ניט געקענט קומען צו דער בעשטימטער צייט און נאָכדעם האָט ער גערעכענט, אז זי וועט ביזן ווערען — און פון דער בע-קאנטשאפט האָט זיך אויסגעלאָזט א טיף.

אפּט פלעגט ער זיך אָן איהר דערמאָהנען, געוואַלט בענייען צוריק די פריינדשאפט. ער האָט אבער ניט געפונען קיין גע-לעגנהייט. דערווייל זיינען די וואַכען, שפעטער די מאַנאטען פּערנאנגען. אַט איז שוין באלד א יאָהר, אז ער האָט זי ניט געזעהן.

נאָר איינמאָל, געהענדיג אזוי, אין גאס, האָט ער זי גע-טראָפּען, זי יונגע, א שעהנע, א שטאַלצע...

דאָס הארץ האָט איהם אָנגעהויבען שטארק צו קלאַפען. ער האָט דערפיהלט די בלאסקייט פון זיין פנים. צו בעקלערען: יאָ אבמעלען זי אָדער ניט? — איז קיין צייט ניט געווען. אַט איז ער שוין געבען איהר.

— העללאָן! — האָט ער גלייך אויסגעשמרעקט די האַנד. געוואַלט אויסרופען איהר נאָמען, אָסער דאָ האָט פאסירט איינע פון די גרעסטע הינדערניסע. ער האָט פּערגעסען איהר ערשטען נאָמען. אַה, עס האָט זיך אזוי געפאסט אויסרופען איהר ערשטען נאָמען. עס איז ווארימער, פריינדליכער און מיט'ן ערשטען נאָמען געווינט מען גיכער דעם צוטרוי...

זי דאָנענען האָט גאָר נישט פּערגעסען, האָט איהם אַבער
ענטפּערט אויף דעם העללאָו מיט אַ פּריינדליכען שמויכעלע:

— העללאָו, הערמאן!

— העללאָו, העללאָו! וואָס מאַכט איהר... און וועלענדיג
אַנרופּען איהר נאָמען האָט ער זיך אָנגעשטרענגט צו דערמאָהר
נען איהם. „ראָזע“... ניין, „בערטשאַ“... ניין... „ליזאַ“, ניין...
„ראַכעל“, ניין... העללאָו... העללאָו!... ווי אזוי הייסט זי?...

האָט ער שוין געוואַלט מאַכען אַ פּשרה און רופּען זי ביים
צווייטען נאָמען: זי מוז דאָך האָבען אַ נאָמען... מען קען דאָך
ניט רעדען מיט אַ נאָהענטער בעקאָנטער און ניט אַנרופּען קיין
איינציגען מאל איהר נאָמען... זאָל זיין באַטש דעם פּאַמילי-
נאָמען. ראַכנאוויטש, ניין... בערמאן... ניין... „לוריע“... ניין
„גאַרמאַן“... ניין... „ביילין“... ניין... ניין! אַך, ווי הייסט זי...

— וואָס זייט איהר אזוי פּערזאָרנט, הערמאן?

— איך פּערזאָרנט? ... — האָט ער זיך דערשראָקען... ניין...

אַך, דאָ האָט זיך ווידער אזוי געפּאַסט אַנצורופּען איהר נאָמען:
ניין, ליזאַ... אַבער זי הייסט נישט ליזאַ... און אפּשר יא... זאָל
ער פּרוּאווען!... אַך, טאַמער הייסט זי ניט אזוי, וועט זי דער-
ווייל ערפּאהרען, אז ער האָט פּערגעסען איהר נאָמען, ביידע נער-
מען, דעם ערשטען און דעם צווייטען. עס איז אַ שאַנדע פּאַר
איהם און אַ בעלידיגונג פאַר איהר. אזוי, הייסט עס, געדענקט
ער מיך!... ניין, אויסזאָגען איז געפּעהרליך... ער מוז ביי איהר
ארויסקריענען דעם נאָמען, דעם ערשטען אָדער דעם צווייטען...
— איהר זייט יא פּערזאָרנט... — האָט זי איהם געפּאַרשט
און בעטראַכט זיין שטערען, וועלכען ער האָט געהאַלטען אין
אייין קנייטשען. וואָס איז מיט אייך, הערמאן... עפעס האָט מיט
אייך פּאַסירט...

ער האָט איהר געוואַלט פּערזיכעדען, אז גאָר נישט... אין
געגענטהײל, עס געהט איהם זעהר גוט... בלוין איין קלייניגקייט:

ער האט פערגעסען איהר נאמען: האשע? ניין, זעלדע? ניין...
לעאנארא?

— ניין.. אין געגענטהייל, איך פיהל מיך גאנץ גוט... האט
איהר מיך טאקע געוואלט זעהן?...
— געוויס, הערמאן... — האט זי זעהר פריינדליך געענט-
פערט, כאטש אייער ווארט האט איהר דעמאלט ניט געהאל-
טען...

— א, גלויבט מיר... — האט זיך הערמאן גענומען פער-
טהיידיגען... אבער ס'האט זיך דא אזוי געפאסט אַנצרופען איהר
נאמען. „פרידע?“ ניין... „דבורה?“ ניין... אד, מיין גאט זוי
הייסט זי?... — א, גלויבט מיר, אז איך האב שטענדיג גע-
טראכט פון אייך...

— יא, איך גלויב אייך! — איז זי פערטרויליך געווא-
רען... — מיר וועלען, הייסט עס, וויעדער ווערען פריינד...
— געוויס, געוויס... — ע... אד! איהר נאמען! איהר
נאמען! אזא נאָהענטע בעקאנטע!... — געוויס, געוויס! ווילט
איהר ערגעץ געהן...

— ליידער, הערמאן, בין איך איצט פערנומען. א צווייטען
מאל... איך וועל אייך געבען מיין אדרעס... וועט איהר מיר
שרייבען ווען צו טרעפען זיך...

הערמאן האט זיך דערפרעהט: „איצט וועט ער הערגעהן
איהר נאמען: ער וועט זיך ראטעווען, עס פייניגט איהם אזוי
דאס פערגעסען... נאלדע? ניין! ציפע?... אד, ניין! אַט שרייבט
זי שוין... באלד וועט זי ערפאהרען... ער וועט זי כאטש ביים
אוועקגאנג קענען אַנרופען ביי'ן נאמען...“

זי האט איהם דערלאנגט די אדרעס: הערמאן האט דורכ-
געלאפען מיט די אויגען דאס צעטעלע: ניטא קיין נאמען: בלויז
די נאם, די נומער פון הויז... עס הייסט, אז זי איז זיכער אז
איהר נאמען ווייס ער דאך... א נאָהענטער בעקאנטער... כמעט
א געליעבטער...

— אייער אדרעס... — האָט ער געשמייכלעלט, — 1753...
— יא... דער נומער פון הויז... פאר מיר, — האָט זי
געשמייכלעלט...

— יא... פאר אייד... איך ווייס... איך ווייס... איך וועל
אייד שרייבען...

א קאלטער שווייס האָט איהם בעגאַסען: ווי אזוי וועט ער
איהר שרייבען? גאָט מיינער! איך וועל וויעדער בלייבען אונ-
פינקטליך מיט איהר... זי איז אזא לייעבע מיידעל...

זי האָט איהם אויסגעצויגען די האַנד, לייעבליך געשמיי-
כלעלט און זיך גענומען זעגענען...

— הייסט עס, הערמאן, אויף דאָס ניין...

— יא... יא... טעמע? ניין! „נעמי“, ניין... „אסתר“,

ניין... יא... אויף דאָס ניין... איך וועל אייד שרייבען... 1753...

איך וועל אייד שרייבען... חנה ציפּעראַוויטש! ניין... יא, איך
וועל אייד זיכער שרייבען.

— איך האָף, הערמאן... איצט וועט איהר זיין פינקטליך

כער...

— א יא... געוויס...

אד, ווען ער קען אַנרופען איצט ביים זעגענען איהר גאָד

מען: „נעכע“... ניין — „שרה“... ניין, „רבקה“... ניין... לאה...
ניין!

אט איז זי שוין אוועק אין דער זייטיגער גאַס... ער וועט

זי צוריק אַניאָגען און פרעגען: ער וועט זיך איהר מודה זיין, אז

זי האָט ער גוט געדענקט... די גאַנצע צייט געטראכט פון איהר,

אבער דעם נאָמען האָט ער נראד פּערגעסען... זי וועט עס פּער-
שטעהן...

אָבער עס איז געפּעהרליך... זי וועט איהם חושד זיין, אז

ער האָט זי אפילו אין זינען ניט געהאט... ווי אזוי פּערגעסט מען

עס א נאָמען פון א נאָהענטער? זי וועט זיך בעלידיגען... ניין,

בעלידיגען וויל ער זי ניט... ער וועט איהר שרייבען... 1753... עס

וועט ניט אַנקומען... ער וועט וויעדער בלייבען ניט קיין וואַרטס־
 מאן ביי איהר... זי וועט איהם ענדליך פּערהאַסען!
 ער האָט זיך געלאָזט געהן צוריק, אין דער ריכטונג וואוהין
 זי איז אוועק. אפשר וועט ער איהר נאָמען ארויסקריענען... זי
 איז שוין אבער געווען צו ווייט. ווען ער זאָל וויסען איהר נאָם־
 מען, וואָלט ער הויף אויסגעשריען, און זי וואָלט דערהערט...
 איצט מוז ער סיידען יאָגען זי... יא. ער וועט זי יאָגען...
 אבער אַניאָגענדיג זי וועט ער דאָך מוזען אַנרופען זי ביים
 נאָמען... ניין, ער וועט זי אַנריהרען מיט דער האַנד... זי וועט
 זיך דערשרעקען... זי וועט זיך ווענדען צו איהם... ער וועט זאָל־
 גען: הערט! עס וועט קלינגען אזוי קאלט... זי וועט ביזן ווע־
 רען...

דאָך האָט ער זיך פּערקירעוועט אין דער ריכטונג וואו זי
 איז אוועק, האָט זיך געלאָזען מיט שנעלע טריט, ער האָט זי
 אַנגעיאָגט...

— ע... ע...

זי האָט זיך אַבגעקעהרט צו איהם:

— א, הערמאַן... איהר ווילט מיר נאָך עפעס זאָגען...

— יא... אייער אדרעס... איך בעט אייך, שרייבט עפעס

צו...

— וואָס זאָל איך אייך צושרייבען... עס איז דאָך ריכטיג...

— יא... אבער... האָט הערמאַן געשטאַמעלט...

— וואָס אַבער...

— אייער נאָמען...

— מיין נאָמען, נו איהר ווייסט דען ניט מיין נאָמען...

אך, הערמאַן. איהר זייט נאָך אלץ אַ וויצלונג... נוט, איך וועל

אייך צושרייבען מיין נאָמען!...

— אייער נאָמען! אייער נאָמען! א, ער איז מיר אזוי

טהייער! איך וויל איהם האַבען אויפ'ן פּאַפיער...

זי איז געוואָרען געריהרט: ער האָט זי ווירקליך לייעב

און גערענקט זי נומ... יא, זי פיהלט עם איצט... זי איז צוגע-
גאנצען צו א וואנד, אויסגעשפרייט דאס צעטעלע און צוגע-
שריעבען איהר נאמען.

— א, העלענא! העלענא! העלענא! — האָט ער זיך צו-
זונגען פון פרייד — איך דאנק אייך, ליעבע העלענא... איהר
האָט מיר גליקליך געמאכט...

— מיט אזא קלייניגקייט... — האָט העלענא געשמי-
כעלט פערגעניגט! עם פּרעהט מיר זעהר...

— איך וועל דאָס צעטעלע מיט אייער נאָמען האַלטען
טהייער. העלענא! העלענא!...

און צושיידענדיג זיך מיט איהר, אַנרופענדיג זי ביים נאָ-
מען, האָט ער דאָס צעטעלע מיט'ן אדרעס בעהאַלטען צווישען
די נויטיגסטע פּאַפּיערען, און ניט זייענדיג דאָך זיכער, אז ער
וועט עם ניט פּערליערען, האָט ער געהענדיג דעם גאנצען וועג
גע'חזר'ט:

— העלענא! העלענא! העלענא!

און קיינמאָל איז איהם א נאָמען ניט אזוי טהייער געווען,

ווי דאָס מאָל!

עם שאקעלט זיד.

ביי נחמו, או ארעמער בעל-הבית אין שטערמעל, לעבט מען
שמענדיג אין איין שרעק און ביי יעדער ארבייט, ביי יעדער
בעוועגונג שרייט מען דאָרט אין שטיבעל איינער צום אנדערן:
פאמעליד!

ביי נחמו'ען עסט מען קיין מאָל רוהיג ניט אָב קיין ביסעל
געקעכטס. ווייל ווי מען שטעלט אוועק די שיסעל אויפ'ן טיש,
הויבט זיך דער טיש אָן צו שאַקלען. דאָס בעסטע ביסעל — די
אויבערשטע — גיסט זיך אויס, און נאָך דעם מוז מען פאַרויב'ן
טיג עסען, סטארען זיך אַ צושטארקען ריהר ניט צו טהאָן דעם
טיש, מדי ניט אויסצוגיסען דאָס רעשט ביסעל געקעכטס.
אז מען עסט אָב רוהיג אַהן אַ סבה דעם „וואַרמעס“, פיהלט
יעדערער פון הויזגעזינד אַן ערנדינגערונג און דאנקט אין דער
שטיל גאָט פאר'ן חסד, וואָס דער טיש האָט דאָס מאָל ניט גע-
קאפּריזעט.

ערנער איז אבער מיט דער וועטשערע! וועטשערע עסט מען
שוין ביים לאַמפּ און די שרעק ווערט אין צווייען. ווייל די גלאָז
פון לאַמפּ, וועלכע מען האָט געקויפט אויף באָרג, איז מיט אַ
נומער גרעסער און זי שאַקעלט זיך אום אויף דער מאַשינקע.
די פאַרזיכטיגקייט ווערט גרעסער, און ווען איינער שרייט
„פאמעליד, דער טיש!“ מוז אַ צווייטער קומען צו הילף און
שרייען: „פאמעליד — די גלאָז!“ און אַמאָל אז עס האלט
שטאַל, סיי דער טיש, סיי די גלאָז הויבען זיך אָן צו שאַקלען,
שרייט מען צוזאמען, נאָר פערקירצט: „די גלאָז, דער טיש“.

און מען הערט אויף צו עסען. ביז מען בערוויינט נישט די בייידע
אונגארמאלע הוידווירטהשאפט.

נחמן און זיין הויזגעזינר האבען שוין צום טיש גאן צום
לאמפ איבערנעמחאז פיעל סגולות. אונטער דער חתונהדיגער
פיסעל האט מען א ציענעל אונטערנעלעגט, עס האט אבער נישט
געחאלטען ווייל די פארלאנגע איז נישט קיין גלייכע; די מאשיני-
קעט פון לאמפ האט מען מיט א פאפיר ארוםגעדרעהט, האט עס
געחאלטען איין אבענד און עס איז ווידער ברייט געווארען און
זיך גענומען שאקלען ביז מען האט זיך מיאש געוועזען, און
עס איז געבליבען אזוי.

און נאך וועטשערע, אז מען ווערט שוין ווידער רוחיגער,
הויבט זיך אן א סדרה מיט די צוויי בעטען. זיי האבען זיך קעגן
טיג אנגעשטעקט פון טיש און שאקלען זיך שוין אויף עמליכע
יאהר. און אז מען לעגט זיך אין זיי אריין דאכט זיך, אז אט-
אט פאלט מען פון זיי ארויס, און נאך מיט נישטם שלאפט מען
איבער די נאכט.

און אמאל, אז דער ווינט איז דרויסען בלאזט, שאקעלט
זיך ביי נחמן'ען די שויבען פון די פענסטער, די שינדלען פון
דעם דאך און דאס גאנצע שטיבעל, און דאמאלס דאכט זיך
נחמן'ען, אז אט-אט פאלט אלץ איז גאנצען איין און ער וועט
נאך נישט האבען: נישט קיין צובראכענעם טישעל, נישט קיין גלאז
מיט א נומער גרעסער, נישט קיין בעטען וואס שאקלען זיך, און
נישט קיין אלט שטיבעל.

און נחמן לעבט אב זיין גאנצען לעבען איין שרעק, און זיין
גאנץ לעבען שאקעלט זיך.

די נקמה.

(א מעשה'לע)

איז א גרויס לאנד, וואו עס האָט רעגירט א בייזער הער-
שער און אלע זיינען עבדים ושרים האָבען נעמהאָן דעם הער
שערס ווילען, דאָס הייסט — רשעות און רשעות — האָט גע-
לעבט א נביא.

דער דאָזיגער נביא פלעגט אומגעהן איבער די גאסען און
מערקט אין יעדער שטאָדט און פלעגט זאָגען מוסר און פלעגט
ניט שוויגען יונג און אלט, אַרעם און רייך.

דאָס פּאָלק פלעגט ניט שטענדיג הערען דעם דאָזיגען
נביא'ס ווערטער. א גאנצען טאָג האָט עס געארבייט אין די
פעלדער, אין די געדיכטע וועלדער אָרער ביי די גרויסע און
רייכע האַרען; אויך האָט דאָס פּאָלק ניט אלע מאָל פערשטאַנען
וואָס דער נביא רעדט און דאָס גרעסטע טהייל פון פּאָלק פלעגט
בעסער אין א פרייער מינוט אוועקגעהן אין שענק אריין אויס-
טרינקען א גלעזעל בראָנפען, כדי צו פערגעסען די צרות און די
קנעכטשאפט אונטער וועלכע יעדער האָט זיך געפונען אין דעם
דאָזיגען לאַנד.

נאָר דעם נביא האָט ניט שטאַרק געאַרט, וואָס דאָס פּאָלק
הערט איהם ניט. ער האָט סיי ווי סיי ניט דאָס פּאָלק גע-
מוסר'ט, נאָר די פיהרער פון פּאָלק און די דאָזיגע פיהרער —
פּעראירער — פלעגען זיינע ווערטער טרעפען ווי שארפע פיילענ-
בויענס אין האַרץ אריין און זיי זיינען אויף איהם זעהר בייז
געווען.

אַבער בייזער פאר אלע איז אויפ'ן נביא געווען איינער א
גרויסער האַר. חעם דאָזיגען האַר האָט זיך שטענדיג געדוכט,

אז דאס גאנצע מוסר, וואס דער נביא זאגט איז אָנגעמאסטען פונקט פאר איהם, ווייל יעדע זינד, וואס דער נביא האט אויס- גערעכענט איז אויף זיין נשמה געלעגען און ער האט זיך גע- פיהלט שרעקליך בעליידיגט און איהם זיינען ניט איינגעגאנגען גען אלע זיינע תענוגים: ניט די וויינען, ניט די ווייבער, ניט די מוזיק, וואס פלעגט פאר איהם שפיעלען און זיין גרימצארן האט געפלאקערט ווי א פלאם-פייער און ער האט שטענדיג געטראכט וועגען עפעס א שטארקע נקמה אין דעם הייליגען נביא.

נאך שוואך און פערשטאפט איז זיין קאפ געווען און ער האט בשום אופן ניט געקענט דערקלערען קיין פאסיגע נקמה. האט ער זיך איינגמאל מיט געווען און זיך געווענדט צו א גרויסען חכם אין לאנד און האט איהם צוגעזאגט א סך אוצרות מיט גאלד, ער זאל איהם זעהן אז עצה געבען וואס פאר א נקמה ער זאל נעמען אן נביא.

— איך בין אויף איהם אזוי ביין! אזוי ביין! — האט ער זיך געקלאגט פאר'ן חכם. גיב אן עצה וואס איך זאל איהם אבטהאן. ווי מיינסטו גרויסער חכם, אפשר זאל איך ביי איהם אלע זיינע פעלדער און גיטער אָבנעמען און לאזען איהם אויף דער וועלט אָרעם און נאקעט, ווי אן איינפאכער פויער. און דער חכם האט געענטפערט:

— די דאזיגע נקמה איז שוין צו שפעט, ווייל דער נביא האט אלע זיינע פעלדער און גיטער, וואס ער האט געהאט בירושה, אָרעמע פויערן פערטהיילט און פאר זיך האט ער גאָר נישט איבערגעלאזט.

— אפשר זאל איך הייסען מיינע קנעכט זיי זאלען האַפען איהם ערנעץ אין א ווינקעל און גוט אָנברעכען איהם די ביינער? דער חכם האט געשמייכעלט און געענטפערט:

— ניין, גרויסער האר. ניט קיין נקמה וועט עס זיין נאָר א טובה. דו ווייסט דאָ, אז דער נביא וויל יסורים האַבען פאר זיינע הייליגע ווערטער, וואס ער רערט אין גאָטס נאָמען. די

קלעפ — דאָס איז זיין שכר. און אנשטאָט נוקם זיין זיך —
וועסטו איהם בעל־והנעו.

— אפשר מאכען אויף איהם א בלבול, אז ער איז א מורד
במלכות און איז טורמע ארייטווארפען איהם? האָט דער האָר
וויעדער פאָרנעלעגט זיינע פלענער.

— וויעדער ניט קיין נקמה, נאָר א טובה! — האָט דער
חכם געשמייכעלט. צווישען די הונדערטער פער'משפט'ע איז
טורמע, וועט ער זיך פיהלען ערשט גליקליך און פריי, ווייל די
אונגליקליכע זיינען זיינע ברידער און חברים. אדרבא, פאר איהם
גרויסער האָר, איז אונזער גאנצע לאַנד א טורמע.
דאָ האָט זיך דער האָר אָנגעבויגען און אויפ'ן אויער דעם
חכם עפעס איינגערוימט.

— דאָס איז אויך ניט קיין נקמה פאר איהם. אזוינע מענך
שען ווי אונזער נביא האָבען קיין מורא ניט פאר'ן טויט. זיי,
פערקעהרט, האַלטען זיך פאר טויט בשעת זיי לעבען און פאר
לעבענדיגע — נאָכ'ן טויט.

דאָ איז דער האָר אין א העפטיגען צאָרן אריינגעבראכט
געוואָרען און האָט קריצענדיג מיט די צייהן און דריקענדיג מיט
די פויסטען, אויסגעשריען:

— קלעהר עפעס אויס פאָרט א נקמה! איד מוז מיך אין
איהם נוקם זיין! איד קען ניט רוהען! ער איז מיין גרעסטער
שונא!

דער חכם האָט רוהיג געשמייכעלט און געענטפערט:
— בערוהיג זיך גרויסער האָר. איד האָב אז עצה, ווי אזוי
זאָלסט זיך אין איהם נוקם זיין, אז ער זאל פיהלען שטארק און
טיעף די נקמה.

אָנגעצונדען מיט א בייזער שמחה האָבען זיך די סארע
אויגען פון האָר און ער האָט אויסגעשריען:

— ניכער, זאָג — ווי אזוי?

און דער חכם האָט געענטפערט:

— אויב דו ווילסט ווירקליך זיך נוקם זיין אין נביא, מוז-
סטו מיט איהם שלום ווערען, ווערען זיינער אַ פריינד און לויבען
איהם און ריהמען איהם און גרויסען איהם. וואָרום קיין ערנגערס
איז ניטאָ פאר א נביא ווען עס ווערען מיט איהם שלום אזוינע
מענשען ווי דו! ...

די לבנה.

איינמאל געהט חייקעל דער קירושנער ארויס איינס א זיי גער ביינאכט אויפ'ן הויף און ער ווערט מאַדנע פּעדוואַנדערט. עפעס אין דרויסען איז ליכטיג, פונקט ווי עס וואָלט שוין טאָג געווען און פון די הייזער ליגען אויסגעצויגען גרויסע, ברייטע שאַטענס אזוי רוהיג און שטיל, אבער מיט עפעס א גאוו; און זיין שאַטען אליין איז אויף אזא מאַדנער גרויסער, א לאַנגער און א דיקער, פונקט ווי ער וואָלט אין דער אמת'ן טאקע א מענש געווען... עס זאָל שוין זיין „גרויסער טאָג“ קען ניט זיין: אויפ'ן גאס איז אזוי מאַדנע שטיל, אז ער הערט זיין אייגענעם אַטעם, די לאַדען פון די הייזער זיינען אומעטום פּערמאכט, און אַט הערט ער אפילו די קאַלאַקאָטקע פון נאכט־וועכטער. וואַס־זשע בעדייט דאָס אזא מין ליכטיגקייט!

ער ווארפט די אויגען אויף אלע זייטען, ווי ער וואָלט גע־זוכט יענעם לאַמפּ, וואָס האָט אזוי ליכטיג געמאכט די נאַכט. ענדליך הויבט ער אויף די אויגען צום ריינעם הימעל, וועלכער איז נאָר וואו ניט וואו בעשפּרינקעלט מיט קליינע ווייסע וואָל־קענדלעך, און ער דערזעהט אין דער מיט א קיילעכדיגע ליכטיגע רעדעלע, אזוי קיילעכדיג און אַבגעאַקט, פונקט ווי א שטיקעל סחורה אויף א דעקע צו א הימעל... דאָס דאָזיגע שטיקעל קיילעכדיגע איז איהם מאַדנע בעקאנט, ער האָט עס אמאָל ערגעץ געזעהען... מאַדנע בעקאנט, ווארט לאַמיד זיך אַקאָרשט דער־מאָנען“...

אלערליי עראינדערונגען פון זיין יוגענד הויבען אָן ווי פון א נעבעל ארויסגעהן פון איהם, טאַנצען און שפּרינגען פאר איהם, און פּלוצלינג דערמאָנט ער זיך דעם חדר, דאָס געהען ביי נאַכט

אהיים, די ליעדלעך „אדוני מלך“, „היי, חיי העמערייל“: דער-
נאכדעם דערמאנט ער זיך דעם בית-המדרש: אידען דאוונען
מעריב, נאך מעריב געהען אידען, א סך אידען ארויס פון די
בתי-המדרשים. נאך נישט אהיים געהט מען: מען שטעלט זיך
אויס אין א רעדעל אויפ'ן שול-הויף און מען הויבט אן וויערער
דאוונען.

— אוי, דאס איז דאך די לבנה! — גיט זיך חייקעל א
חאפ, ווי ער וואלט זיך דערמאנט אן אן אלטער שעהנער מעשה,
וואס ער האט אין חדר אמאל בין בנחה למעריב געהערט... און
זיין הארץ שפרינגט שיער ארויס פאר שמחה.

— די לבנה, ווי איד בין א איד, די לבנה! — שרייט ער
אויס הויך אויפ'ן קול. אוי, אוי, אוי! ווי לאנג איד האב זי
גיט געזעהען, זינט איד ארבייט... קוים-קוים, זי דערקענט... אז
ביי טאג ארבייט מען און ביי נאכט שלאפט מען, ברוך-השם—
פערענטפערט ער זיך...

און ער הויבט אן צו בעמראכטען די אלטע בעקאנטע, אויף
וועלכער ער פלעגט קינדווייז אזוי ליעב האבען צו קוקען, דער
הויפט אויף דער נאז, אויף די צוויי אויגען... ער הויבט אן
יעצט זוכען די נאז מיט די אויגען, אבער — ניטא.

ער ווערט מאדנע איבעראשט. ער קאן שווערען, אז אמאל
האט די לבנה געהאט א נאז מיט צוויי אויגען, ער געדענקט דען
נישט, וואס?... וואו זשע איז עס אהינגעקומען?...

ער שטרענגט אן די בליקען און זוכט. די לבנה, א קיילעכ-
דיגע און א ריינע שווימט זיך רוהיג, דאכט זיך מיט א שמיי-
כעלע, אבער קיין נאז און קיין אויגען — ניטא...

חייקעל דארף געהן שלאפען צוריק, א גאנצען טאג האט ער
שווער געארבייט און היינט דארף מען טאקי פריה אויפשטעהן,
נאר עס פערדריסט איהם, פאר וואס זאל ער דאס גלאט גיט
געפינען די נאז מיט די אויגען... כאטש די נאז אליין, און
אפשר איז דאס נאר נישט די לבנה?

פאר דעם געדאנק דערשרעקט ער זיך צוליבע צוויי זא-
 כען: ערשטענס, אויב דאס איז ניט די לבנה, טא וואס-זשע
 איז דאס? און צווייטענס, ווי איז דאס מעגליך, אז א מענש
 זאל ניט וויסען, וואס יא לבנה און וואס ניט... אז איז מאסטער-
 סקאיא וואלט מען זיך דערוויסען, וואלט מען דאך איהם גע-
 מאכט פאר א משוגענעם.

ער קוקט אויפמערקזאם ארויף אין דער הויך און זוכט...
 נאר אויסער דער איין לבנה און עטליכע ווייסיגע וואלקענדלעך
 איז נאר נישטא.

אויב אזוי איז דאס טאקע די לבנה! אייגענטליך איז זי
 די זעלבע ווי אלע מאל, ער וואלט זי דערקענט אפילו, ווי מען
 זאגט, אז אבגעשוונדענע...

נארשיקייטען! ער ווייס דען ניט וואס א לבנה איז? ...
 ווער ווייס דען ניט?

ער ווערט שוין זיכער, אז דאס איז די לבנה. און דער-
 פיהלענדיג, ווי די אויגען קלעפען זיך איהם, וויל ער שוין געהן
 צוריק שלאפען, נאר פלוצלונג ניט איהם וויעדער א קלאפ אין
 קאפ: וואו איז אבער פארט דער לבנה'ס נאז, מיט די צוויי
 אויגען? אז ער געדענקט אויף קלאר, אז אמאל האט זי געהאט
 א נאז מיט צוויי אויגען...

ער הויבט זיך אן אויף אז אמת צו בעאונרוהיגען. עס ארט
 איהם ניט אזוי, וואס די לבנה האט פערלוידען די נאז מיט די
 אויגען, ווי עס ארט איהם דאס, וואס ער ווייס ניט ווי אזוי איז
 דאס אהינגעקומען...

קען דאס זיין, אז פאר דער לאנגער צייט, וואס ער האט
 זי ניט געזעהען, האט זי זיך געביטען...

ער מוז דאס דערנעהן. פרעגען וועט ער ניט, מען וועט
 געוויס לאכען, אבער ער קען דאס דערנעהן אין דעם ביכעל „א
 וועלט מיט וועלטעלעך“... דארטען שטעהט פון דער זון און פון
 דער לבנה און פון אלץ... א שאד, וואס שבת לייענט ער אלץ

די פאליטישע ביכלעך, און פון אנדערע זאכען הויבט ער ניט
אָן צו וויסען... איז „א וועלט מיט וועלטעלעך“, געדענקט ער,
דערט זיך דערפון. ער האט דאס אמאל געלייענט — נאָר ער
האט אינגאנצען פערגעסען...

פראגמענטען.

1

ז י י א ו ז ע ר .

אויף די בעל־בתים, ביי וועמען הערמאן האט געוואָהנט
אין אַ קליין זייטיג צימער'ס, האט ער געקוקט מיט פּעדאכטונג.
— בעל־בתים! — פּלעגט ער שטענדיג אַ ברום טהאָן. בער
גענענדיג זיך מיט זיי.

טייער אין הארצען אבער, אליין גיט וויסענדיג פון דעם
געפיהל, האט ער זיי געאַכט.
— דאָס זיינען מענשען! — פּלעגט ער, אראַכפּאלענדיג
ביי זיך, אמאָל אַ מורמעל טהאָן.

זיי זיינען שוין אלט איבער פּופּציג יאהר, און דאָך זיי
נען נאָך זייערע פּנימ'ער פּריש, די אויגען העל און קוקען זיכער
אויף אלץ און אויף אלעס, אפילו די געזער זייערע קוקען אויס
אזוי פעסט אריינגעזעצט, ווי איינגעפונדעוועט אין די פּנים'ער.
„איינגעפונדעוועטע!“

דורכגעהענדיג אמאָל די קיך, פּלעגט זיין אויג פּאלען אויף
די שווערע קופּערנע כלים, פּאנען, טעפּ, שטויסלען און אנדער־
רע חפּצים, מיט וועלכע די ווענד זיינען געווען אויסגעהאַנגען
און איהם פּלעגט זיך דאַכטען, און זיינע בעל־בתים זיינען אויך
אזוי שטאַרק, פעסט, ווי אַס די קופּערנע כלים.

היינט דער קאַסטען, דער גרויסער קאַסטען אין קיך מיט
די אייזערנע דייפּען: ווי שווער ער איז, ווי פעסט, ווי אייזנע־
פונדעוועט! היינט דער טיש אין מיטען שטוב! זיי פעסט ער
שטעהט — אייזען!

און א נעשעפט האַבען זיי אויף א גרויסען, זיי האַלטען
די שטאַדט־מיהל, וועלכע ניט שעהנע פרנסה. אויסדינגען קען
זי קיינער ניט, זיי האַבען א קאַנטראַקט אויף דרייסיג יאָהר!
איינגעפונדעוועט!

היינט די אמונה זייערע! — ווי זיכער זיי זיינען אין
גאָט, אין גיהנם, אין גוֹדערן!

און ער ווייס ניט, וואָס מיט איהם וועט מאַרגען זיין! עס
קען זיין, אז מאַרגען וואַרפען איהם אָט די איינגעפונדעוועטע
לייט פון זיין צימער'ל ארויס. ער קען זיך אפילו אויף איין
חודש מיט א דירה ניט איינפונדעווען. ער און אלץ, וואָס ער
האַט, הענגט אין דער לופט.

אפילו די פאַר ביכלעך, וואָס ער האָט, וואָס זיינען
כלומר'שט זיין נאנץ לעבען, זיינען ניט איינגעבונדען, איינציגע
בלעטלעך, זיי צופאלען, צושיטען זיך... אפילו זיין פאספאַרט
איז אלט, צערניטען, צוקנייטשט, צופאַלט...

אפילו די פאַר אידעען, וואָס ער האָט אין קאָפּ, זיינען
ניט איינגעפונדעוועט. ביי דער מינדסטער בעוועגונג פון דער
גשמה ווערט פון זיי רויד, גאַר נישט, און ער בלייבט א פער־
צווייפּעלטער...

ער האָט גאַר ניט איינגעפונדעוועטעם...

2.

ד ע ר ט ש כ ו ן .

מיין חבר יאנקעל, וואו איז ער איצטער? צו איז ער פארן
זיין גוטסקייט פערלויבען גענאנגען?
יא, ער איז א נומער געווען! זיין גוטסקייט האָט דער
גרייכט יענע שטופע, ביי וועלכע מען קאן שוין זויטער ניט
געזען — די שטופע דערגרייכט דעם הימעל און קומענדיג צו
איחר, קאן מען שוין מעהר אויף דער ערד ניט לעבען...

און איך זעה איהם שוין מעהר ניט!...
 נאָר ווען עס טרעפט מיט מיר אמאָל, אז איך הויב אָן
 זוכען דעם גוטען מענשען צווישען די טויענדער, דאן זעה
 איך איהם, שטעהענדיג פאר מייע אויגען, און איך צווייפעל,
 צו וועל איך צווישען אנדערע טויענד געפינען נאָך איינעם,
 ווי ער....

עס איז ווינטער געווען: דער פראַסט האָט געברענט. שנעל
 האָב איך געשפּאנט איבער די גרויסע רוישענדע גאסען. איך
 האָב זיך אויף קיינעם פון די פּערבייגעהענדע נישט אומגעקוקט,
 טאַמער בעגענען איך א בעקאנטען און וועל דארפּען ארויסגעהן
 מען די האַנד פון טאַש, אום זיך צו גריסען. און דאמאָלס האָב
 איך מיין חבר בעגעגענט און, ניט ווילענדיג, האָב איך זיך
 אַבגעשטעלט; ער האָט זעהר קאַמיש אויסגעזעהען. אויפ'ן פלייז
 צע האָט ער געטראָגען א גרויסען פּאַק. געגאנגען איז ער אַהן
 א היטעל און איהם איז נאָכגעגאנגען א קליין אַבגעריסען אינ-
 געלע און האָט פון איהם די אויגען נישט אראַבגענומען.

— יאנקעל, וואָס איז דאָס?

— געה, געה, שפעטער וועל איך דיר דערצעהלען.

און שפעטער האָט ער מיט אַט וואָס דערצעהלט:

— א נאַריש אינגעל, פּערשטעהסט... געהט אין נאם, פּער-
 שטעהסט, און טראָגט אזא שווערען פּאַק... איך זעה, עס איז ניט
 נאָר זיינע כחות, עס פּאַלט אונטער איהם, א קינד פון 12 יאָהר,
 פּערשטעהסט, און דארף שוין האַרעווען... איך געה, ווייסט דאָך,
 איז לעדיגען, זאָג איך איהם: ווייז מיר, אינגעלע, דעם פּאַק.
 איך וועל דיר העלפּען אונטערטראָגען, וויל ער ניט... ד. ה.
 וועלען וויל ער זעהר, נאָר ער האָט מורא, פּערשטעהסט, איך
 זאָל מיט'ן פּאַק ניט ענטלויפּען... פּערשטעהסט, מייע כּגדים
 זיינען איהם נישט געפּעלען... איך פּערויכער איהם, ער גלויבט

ניט. „ווייסטו נאָר וואָס, אינגעלע, פאל איד אויף אן המצאה, איד וועל דיר עפעס געבען פאר א משכון. איד דערמאָהן זיך אָבער, אז איד האָב ביי זיך נאָר נישט... מילא, פערפאלען, זאָל ער טראָגען אליון, וואָס קאן איד איהם העלפען. איד זעה אבער, ער נעהמט עס אויפ'ן פלייצע און ער פאלט... מילא, וואָס האָב איד געזאָלט טהאָן? איד האָב איהם דאָס היטעל פאר א משכון געגעבען...“

— און איד האָב געמיינט, אז דו האָסט זיך מיט עמיצען גע-
שלאָגען, און מען האָט ביי דיר דאָס היטעל אראָבעכאָפּט —
האָב איד לאַכענדיג געזאָגט.

— ניין, ברודער, — האָט ער זיך ווי דערשראָקען, שלאָגען
שלאָג איד זיך ניט, למאי זאָל מען זיך שלאָגען? ...“

3.

„ניט אין פוס“.

אמאָל איז ערגעץ וואו איז א רענימענט געווען א סאָל-
דאט. דער דאָזיגער סאָלדאט איז געווען טריי און בראון, גע-
פאלט אלץ וואָס די עלטסטע האָבען איהם געזאָגט און גע-
לעהרענט. די שוועריגקייטען וואָס עס קומט אויס דורכטראַ-
גען ביי דיענען איז דער ארמע, האָט ער אָנגענומען פאר
ליעב, ווי א פילאָזאָף, וואָס נעהמט אָן פאר גוט יעדע אונפער-
מיידליכע שלעכטס אויף דער וועלט. האָט אבער דער דאָזיגער
סאָלדאט געהאט א מאַדנע אייגענשאפט, וואָס האָט איהם
פערשאפט פיעל צרות. ער האָט נעמליך געהאט זעהר א שאַרפע
חוש פון הערען. אָט צוליב דעם דאָזיגען פערשפיצטען געהער
זיינעם האָט ער געמוזט אויסשטעהן שפאָט, שאַנד, און אמאָל
פשוט קלעפּ פון די עלטסטע און פיהרער.

יעדער ווייס, אז סאָלדאטען מוזען מאַרשירען אלע אין פּוס. דאָס הייסט ביי'ן אַרויסגעהן מוזען די טויזענדער געהן ווי איינער. צום אָנפאַנג וואַרפט מען אַרויס דעם לינקען פּוס, נאַכדעם דעם רעכטען, און אזוי געהט מען שוין דעם נאַנצען וועג: איינס צוויי... איינס... צוויי. אונזער סאָלדאט וואָלט אוראי אויך געוואָלט געהן גלייך מיט אלע. האָט ער אבער ניט געקענט זיין קיין פאַלשער, ווייל נאָך זיין געהער איז אויסגע-קומען, אז ער געהט ריכטיג און די איבעריגע טויזענדער געהען פאַלש. זיין נישט גלייך געהן מיט אלע האָט געשטאַמט דערפון, וואָס, ווי געזאָגט, זיין געהער איז געווען זעהר שאַרף און ווי דער קאמאַנדיר האָט אויסגערוּפּען: מאַרש! האָט ער עס דער שרשטער דערהערט און גלייך „אַרויסגעוואַרפּען“ דעם לינקען פּוס. די איבעריגע אבער האָבען דעם דאָזיגען אויסגרוּף: „מאַרש!“ דערהערט מיט אַ סעקונדע שפּעטער, איז אויסגעקור-מען אז ער דער איינציגער פּלעגט געהן שטענדיג ניט אין פּוס. פּלעגט אונטערלויפּען אין מיטען מאַרשירען איינער פון די עלטסטע, אַ קלאַפּ טהאַן דעם דאָזיגען „ניט־פּוס־גען“ סאָלדאט אין פּוס און זיך צובייזערן:

— העי, דו, איריאָט! ווי אזוי מאַרשירסטו: איינס צוויי... איינס, צוויי... מיט דער לינקער... שנעל! בייט איבער!... אַ ברירה האָט ער געהאַט און געמוזט פּאַלגען, אבער אין האַרצען האָט ער שטאַרק פּראָטעסטירט:

— א י ד בּין גערעכט... איך געה ריכטיג, און זיי געהען פאַלש...

זיין טעאָרי האָט ער איינמאַל אויסגעלעגט פאַר אַ צווייטען סאָלדאט, ווען יענער האָט פון איהם, נאָכ'ן מאַרשירען, חוּק געמאַכט.

— פּערשטעחסט... איך בּין ניט שולדיג... איך געה ריכ-טיג...

— ווי אזוי געהסטו ריכטיג — האָט דער צווייטער גע-

שמייכלט — אז ווען אלע געהען מיט דער רעכטער געהסטו מיט דער לינקער און פערקעהרט.

— דאס איז דערפאר, מיין פריינד, ווייל איך דערהער גלייך דעם קאמאנדירס מארש... איך מאך דעם ערשטען טריט ריכטיג, איהר אבער זינט טויב און דעם מארש דערהערט איהר שפעטער ווי איך, קומט אויס אז איהר געהט אלע גלייך און איך ניט, אבער איך ווייס דאך, אז רעכט האָב א יך...
דער חבר האָט איהם אָנגעקוקט מיט חוזק און זיך אָנגע-
רופען:

— הייסט עס, אז דו ביזט דער חכם און מיר די טויזענע-
דער זיינען די אידיאָטען...
— אזוי מיין איך מאנכעמאל — האָט דער איינער שוואך,
אבער מיט גלויבען אין זיין גערעכטיגקייט געענטפערט.
— אויב אזוי — איז דער צווייטער ביז געוואָרען — וועט
מען דיך אוועקשיקען אין וואַיענעם דול-הויז... דאָרטען וועסטו
מארשירען לויט דיין טעאָרי...
דער איינער האָט זיך פערטראכט און זיך דאָך ניט אונטער-
געגעבען: און איז געגאנגען ניט „אין פוס“.

4.

וואו איז די גערעכטיגקייט.

מיין פריינד האָט זיך געכאפט, אז אויף דער וועלט איז מעהר ניטאָ קיין גערעכטיגקייט. וואו איז זי פערפאלען געוואר-
רען? ער האָט זי געזוכט און געזוכט און ניט געפונען. ער איז
געוואָרען שטארק פערצווייפעלט, האָט זיך פערשפארט ענדליך
אין דער היים און גענומען זוכען א מיטעל, ווי אזוי צו געפינען
די גערעכטיגקייט און אוועקזעצען זי צוריק אויף איהר טראָן.

טראכמענדיג אזוי וועגען דעם האָט ער ענדליך געפונען א וועג: ער וועט ארויסגעבען א זשורנאל און דער דאָזיגער זשורנאל וועט טראָגען דעם טיטעל: די גערעכטיגקייט. ער איז געוואָרען בעניוסטערט פון דער אידעע. ער איז זיכער געווען, אז דער דאָזיגער זשורנאל וועט צוריק אומקעהר רען די גערעכטיגקייט אויף דער וועלט. מײן פריינד איז געווען א מענש מיט א שטארקען ווילען. האָט ער וואָס פאַרגענומען אין געדאַנק, האָט ער עס געמוזט ארויסברענגען אין דער ווירקליכקייט. אין א חודש ארום האָט די גערעכטיגקייט שוין געזאָלט ערשיינען.

איך בין צו איהם אריין.
 אין זיין ארבייטס־צימער איז ער געזעסען און געבען איהם איז געשטאַנען זיין יונגע פרוי.
 זי האָט גע'טענה'ט:

— דו ביזט דאָך שוין דריי טעג און נעכט ניט געווען אין דער היים. מיר איז אומעמינג... דאָס קינד בענקט אויך. וואו איז די גערעכטיגקייט? ...
 שפעטער איז אריין א יונגערמאַן. ער האָט ניט געזאָגט קיין גוט־מאָרגען, האָט בייז אָנגעקוקט דעם חבר מיינעם און גענר־מען טענה'ן:

— הערט, יונגערמאַן, איהר האָט ביי מיר געבאָרגט אויף צוויי טעג א סומע געלד ארויסצוגעבען דאָרט אייער נאַרישען זשורנאַל, און אָט איז שוין באַלד א חודש און איהר האָט נאָך נישט בעצאָהלט. וואו איז די גערעכטיגקייט?
 באַלד איז אריין א דריטער:

— הערר רעדאקטאָר, איך האָב אייך מיט צוויי וואַכען צוריק געבראַכט א מאַנוסקריפּט, איהר האָט צוגעזאָגט מיר געדען און ענטפערן אין פערלויף פון דריי טעג... אָט איז שוין צוויי וואַכען און איהר ענטפערט ניט... איך האָב דעם מאַנוסקריפּט

שוין לאנג געשענט פערקויפען. פֿרעג איך אייך : וואו איז די גערעכטיגקייט ?

שפעטער איז געקומען דער קארעקטאר און גע'טענה'ט :
 — אבער האט אייך אָנגעמאכט נייע בעמערקונגען אויף די אָנגעזעצטע בויגענס... וואָס מיינט אייך — איך האָב צייט אזוי פיל צו ענדערן !... איך קען ניט בלענדען די אויגען אויף אייערע גרייזען דארטען... וואו איז די גערעכטיגקייט ?
 באלד איז געקומען נאָך איינער, דאָס איז געווען אן אנענט :
 — הען, הערר רעדאקטאר... איך האָב אייך בעצאָהלט פֿאַראַויס פֿאַר דרייסיג אבאָנענטען... דער זשורנאַל איז נאָך נישט... וואו איז די גערעכטיגקייט ?
 דא איז הער רעדאקטאר צוטומעלט געוואָרען, זיך אויפגע-
 שטעלט און אויסגערופען :

— מיינע פריינד, די גערעכטיגקייט וועט ערשיינען אין צוויי טויזענד עקזעמפּליארען, עס וועט זיין פֿאַר אלע...
 איך האָב מיט מיטלייך אָנגעקוקט מיין חבר, בעטראכט זיין קאַמישן-חמיומת'דיגען גלויבען און איהם פֿערלאָזט, מורמלענדיג פֿאַר זיך :

די גערעכטיגקייט וועט דאָר ענדליך ערשיינען אין צוויי טויזענד שטיק...
 ענדליך וועט זי ערשיינען...

דער רויבער.

(ניו-יארקער בילד)

די סטאר איז געווען א לאנגע און א שמאלע. סחורות האט זי געהאט פון א „פארווערטס“ און א „דזשוירנאל“ ביז אכט שטיקלעך קענדי פאר א י י ז פעני.

איד פלעג דארט קויפען א „פארווערטס“ און סיגארעטס. צוליב דער דאזיגער סטאר האב איד איינגעשפארט עטליכע פענים א טאג, א דאנק דעם, וואס די בעסערע סארט סיגארע-טען זיינען דארט ניט געווען צו קריגען און איד האב געמוזט צוליב מין טריישאפט צו די אייגענטימער פון סטאר רויבער-רען א ביליגען און ערגערען מאָרט, אבי איד זאל האָבען די געלעגענהייט אין דער פריה, געהענדיג צו מין בעשעפטיגונג און פארנאכט, געהענדיג צוריק פון דער בעשעפטיגונג — אריינגע-הן צו זיי און פערוויילען א פּאַר מינוט מיט איינעם פון די לייעבע מענשען, וואס האָבען די דאָזיגע סטאר געהאלטען.

איד האָב לייעב געהאט די מוטער פאר איהר פיינקייט און עכט אידישע עדעלקייט. אויף איהר גוטען פערעלטערטען פנים זיינען געלעגען פיינע גוטמוטיגע קנייטשען, ווי געמאכט בכיון, עס זאל צוגעבען איהר פנים מעהר גוטסקייט און טרויער; איד האָב לייעב געהאט איהר עלטערע 19-יעהריגע טאָכטער פאר איהר בעמיהען זיך צו רעדען מיט מיר אידיש, וואס עס איז איהר ניט זעהר לייכט אָנגעקומען, א דאנק דעם, וואס זי איז דא געבוירען געווארען.

און אפילו אז איד פלעג אמאל טרעפען אין סטאר דאס אָנגענעהמע קינד, א אינגעלע פון א יאהר צוועלף, ביז איד געווען

גליקליך. עס איז געווען א וואויל טייער באַיטשיקעל, מיט לער
בעדיגע אויגען און מיט זעהר זשיוואווע בעוועגונגען.

— יו וואָנט פאַרווערטס ?

— סיגארעטען...

פלעגט ער ארויפקריכען אויפ'ן בופעט, זיך אוועקשטעלען
און זוכען אויף די פּאַליצעס יענעם סאַרט וועלכען איך האָב
געפאַדערט און געפינענדיג, א גליקליכער מיר דערלאנגען.

— דו ביזט א ביזנעס-מאַן ! — פלעג איך איהם ריהמען.

פון דעם דאָזיגען קאַמפּלימענט האָט ער גאָר אָנגעקוואַלען,
און אז די מוטער פלעגט אַנקומען פון וואָהנונג, וועלכע האָט
זיך געצויגען ערגעץ פון א זייטיגער טהיר דורכ'ן סטאַר, פלעג
איך מיין קאַמפּלימענט פּערגרעסערען :

— א, אייער באַיטשיקעל איז גאָר א כוואט !

די מוטער פלעגט אַנקוועלען און ענטפערען :

— יע, ער איז גראד א גוטער באַן, ער ארבייט געביך
שווער : געהט אין סקוהל און אין תלמוד תורה און אז איך און
מיין מיידעל זיינען פערנומען, העלפט ער צו אויך אין סטאַר...
וואָס ווייטער ביו איך מיט דער דאָזיגער לייעבער אַרימער
פאמיליע מעהר נאָהענט געוואָרען, זיך געפיהלט צו טהאָן פאר
זיי עפעס, אבער זייער שמאַלץ און פארנעהמעס האלטען זיך
האַט מיר ניט דערלאָזט. דאָס איינציגע וואָס איך האָב געקענט
טהאָן איז קויפּען זונטאג אן איבריגען ענגלישען סאַנדי פּייר
פער און אמאָל סתם עפעס א זאך, וואָס איך האָב ניט גער
ברויכט, נאָר גלאט אזוי, געבען צו לייען די דאָזיגע גוטע מענ-
שען, וועלכע האָבען שווער געארבייט פאר זער עקזיסטענץ און
זיינען געווען פול מיט לעבען, לייעבע און ענערניע צום קאמפּפּ
פאר'ן לעבען...

אפט האָט זיך מיר געדאַכט, אז זיי דארפּען זיין ניט זעהר
אַרים. די טאַכטער ארבייט און פערדיענט ביי א צעהן דאָלאַר א
וואָך. די מוטער ליזט אין סטאַר גאָר ניט שלעכט. דער געגענר

האָט געהאָט אין דער נאכבארשאפט א גרויסע סקוהל און אוי-
סער קענדי האָט די סטאָר אויך פערמעגט פאפיער, מינט און פע-
דערס...

און דאָך, גענוי בעקאנט ווערענדיג מיט דער דאָזיגער קליי-
נער און ריהרעוודיגער פאמיליע, האָב איך דערזעהן די אַרימ-
קייט אין איהר נאנצער נאקעטקייט. די צוויי צימערען מיט דער
קיך, פון וועלכע די וואָהנונג הינטערן סטאָר איז בעשטאָנען, איז
געווען אַרים מעבלירט. די פענסטער האָבען אַרויסגעקוקט אין
אן ענגען שמאַלען רוף, וואו עס האָבען זיך געטריקענט און גע-
פלאטערט וועש פון פערשיעדענע מינים און האָבען דאָס אַרימע
פאנאראמע נאָך דייטליכער און בולט'ער געמאכט.
די טאכטער פערדיענט און די סטאָר טראָגט אודאי אריין
א געוויסען פראָפּיט און דאָך, ווי אַרים די דאָזיגע לייעבע מענ-
שען לעבען!

האָט זיך מיר גענומען דאכטען, אז זיי זאמלען געלד.
יא, געוויס זאמלען זיי געלד... א מיידעל אין הויז מוז דאָך
פריהער אָדער שפעטער חתונה האָבען. איך בין זיכער, אז עס
איז שוין אָנגעזאמעלט פאר איהר ערגיץ שווערע הונדערטער.

איינמאָל, אין א טאָג, ווען איך בין געווען פריי, בין איך
אריין אין דער דאָזיגער סטאָר א זיינער צוועלף בייטאָג. געבען
טראָטואר פון הויז, וואו די סטאָר האָט זיך געפונען, איז גע-
שטאָנען א שעהנער קערירדוש, מיט א שעהנעם שמאַלצען פערד.
אין קערעדזש איז געזעסען אן אלטער דיקער מאן און מיט
פערגליווערטע אויגען געקוקט ערגיץ און געווארט.
איך האָב מיך מיט דער דאָזיגער ערשיינונג פּעראינטע-
דעסירט.

— ווער איז דער מאן אין קערירדזש? — האָב איך גע-
פרעג די סטאָר-קיפּערין, וועלכע איז געווען פערנומען אין צעה-
לען פאפיערענע געלד.

...איינס, צוויי, זיעבען, ניין, צוואנציג, פינף און צוואנציג... דאס איז דער לענדלאַרד, זיעבען און צוואנציג, היינט איז דער ערשטער, ניין און צוואנציג, יעדען ערשטען קומט ער צו פֿאַהרען, דרייסיג... אַט, פונקט ווי א זיגער, פינף און דרייסיג... יעדען ערשטען נעהמט ער צו ביז א פעני, זיעבען און דרייסיג... דאָס בלוט צאפט ער אויס... זיעבען און דרייסיג... אפשר האָט איהר בין מאַרגען דריי דאָלאַר...

איך האָב שנעל ארויסגעכאַפט דריי דאָלאַר און דערלאַנגט דער פרוי.

זי האָט עס צוגענומען מיט א לייערנרען שמייעל. א זיפֿן נעטהאַן און זיך אַנגערופען :

— אַט אזוי ארכייטען מיר אלע פאר דעם דאָזיגען קריי פּעל...?

— א קריפעל ?

— געוויס. — האָט די פרוי געקרעכצט ווי מיט רחמנות... ער קען זיך א פנים דען ריהרען? ... שוין יאַהרען, אז ער איז פאראַליזירט... מעהר ווי די הענד דיענען איהם ניט... קיין קינד און קיין רינד... אזוי ווי א שטיין. האָט ער אבער אן אויפזע הערין, אן אלטע מויד... א מכשפה, קומט זי מיט איהם יעדען ערשטען און נעהמט אונז אלע ארום... דעם גאַנצען בלאַק... אכט טענעמענטס זיינען זיינע, אַט דעם קריפעלס...

אויף די רייד איז אריין אן עלטערע לידי מיט א פערשטיי נערטען אויסדרוק און שטום אַהן ווערטער דערלאַנגט עפעס א צעטעל, א קבלה.

די פרוי האָט איהר דערלאַנגט דאָס פעקעל פאַפיר-געלד... יענע האָט עס איבערגעצעהלט, בעהאלטען אין א לעדערנעם האַנד זעקעל און איז ארויס... איך האָב איהר נאַכגעפאַלגט מיט די בליקען און האָב בעמערקט ווי דער אלטער אין קערידזש האָט אויסגעצויגען די האַנד, א לאַנגע און א בענעהרענרע. דער גאַנצער קערפער און די געזיכטסציגע האָבען זיך ניט בשועגט.

די אלטע איז אריין אין קערירזש, זיך געזעצט נעבען אל-
טען און שטומערהייך גענומען די לייצען און זיך אוועקגעפאָה-
רען...

— וואוהין פאָהרען זיי דאָס?

— שוין אַהיים — האָט די פרוי פון געוועלכ געענטפערט —
הינטער'ן שטאָדט אין זייער פאלאץ... אהער קומען זיי נאָר
איינמאָל אין מאָנאָט, די רויבער, געהמען אוועק די לעצטע פע-
נים און פאָהרען אוועק...
אויף די רייד איז אריין דער באַיטשיקעל מיט דער טאַכ-
טער:

— שוין, קינדער... ער איז שוין דאָ געווען...

— דער לענדלאַרד? — האָט די טאַכטער טרויעריג גע-
שמיכעלט.

— יאָ... — האָט די מוטער געזיפצט. — דער מיסטער
האָט מיר דאָ צוגעבאָרגט דריי דאָלאַר... די לעצטע פעני אויס-
גערוימט...

די טאַכטער האָט אויף מיר געוואָרפען אַ דאנקבארען שמוי-
כעל און ארויסגענומען פון איהר פאקעטבוק א פאָר דאָלאַר:
— איך האָב נאָך עטליכע דאָלאַר ביי זיך. נאָט איך.
— אַ, עס מאכט ניט... האָב איך געפרוואוּט זיך וועהרען...
עס קען זיין אין אַ וואָך ארום און שפעטער...

— ניין, ניין! — האָט די טאַכטער זיך געהיצט — עס
איז אַללאַרַיט, מאַרגען האָב איך מיין „פעני“... איך געהם אַפּ
אַ סך געלד...

— אויף איהם געזאָגט געוואָרען, — האָט די מוטער גע-
שאַלטען דעם לענדלאַרד... — אַט אזוי יעדען ערשטען געהמט
ער צו די לעצטע פעני, ווי אַ רויבער... און פרעג, וואָס דארף
ער אזוי דאָס געלד... אין גאַנצען איז דאָס אַ קריפעל...
דער באַיטשיקעל האָט זיך צולאכט פון דעם מאַדנעם וואָרט
און די יונגע טאַכטער האָט זיך טרויעריג פערטראכט.

אין א אידישען קאבארעט.

(ניו-יארקער בילד)

א גרופע יונגע לייט, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפֿור
גען א פֿאַר לעבע־קינדער, האָבען זיך אַרומגעשלעפֿט אין דער
איסט־סייד און האָבען זיך שטאַרק געלאַנגווייליגט.

עס איז ערשט געווען צעהן א זייגער אין אווענד. וועגען
געהן אהיים האָט קיינער ניט געטראַכט: דאָס רוב פֿון דער
גרופע זיינען געווען אונפֿעהירראַטע און די צוויי דריי פֿער
הייראַטע האָבען נאָך מעהר מוראַ געהאַט פֿאַר זייערע היימען.
ווי די „סינגעל לייט“.

דאָן האָט איינער פֿון די לעבע־קינדער פֿאַרגעלענט: — לאַך
מיר געהן אין א קאבארעט, אויף בראַדוויי.

דער גרעסטער טהייל פֿון דער גרופע האָט זיך אויסגער־
פען גרייט צו געהן, און מאַנכע האָבען שוין אָנגעהויבען חשבון־ען
אין קאַפּ זייערע קאַפיטאַלען, וואָס געפינען זיך אין זייערע
טאַשען. איינער אבער פֿון די לעבע־קינדער האָט זיך געקווייכ־
קעלט.

— זיי זיינען מיר נמאַס געוואָרען, די בראַדווייער קא־
בארעטס. טרוקען, אַהן נשמה, אַהן גייסט.

און טראַכטענדיג א ווילע האָט ער זיך אָנגערופֿען :

— איד וואָלט זיך געוואָלט אַביסעל אַנוואַרעמען... עפעס
וועגען אין א היימישען פֿלאַץ. אד, פֿאַר וואָס זיינען ניטאָ קיין
אידישע קאבארעטס. איד וואָלט איצט אזוי גערן אהין גע־
גאַנגען.

— עס איז דאָ א אידישער קאבארעט! — האָט א יונגער־
מאַן פֿון דער גרופע געמאַרען.

— א אידישער קאבארעט — ווירקליך! — האָט זיך דער „לעבע-יונג“ בעגייסטערט — איך גלויב עס ניט!
— קומט, איך פיהר אייך! — האָט דער ענטדעקער זיך אונטערגענומען.

די גרופע האָט זיך געלאָזען פיהרען. די נייגיריגקייט איז געוואקסען מיט יעדען טריט, וואָס יעדער האָט געמאכט.
— איז נאָך ווייט? — האָט געהענדיג א מאַנכער פער-לויצען דאָס געדולד און זיך פאַרגעשמעלט, אז דער אידישער קאבארעט געפינט זיך אוראי ערגעץ ארום סמבטיון...
— אַט באלד! — האָט דער פיהרער געטרייסט און גע-געבען האָפענונג.

די גרופע האָט איהם נאַכגעפאלגט. באלד האָט דער פיהר-ער, ווי א פערדמארשאל זיך געווענדעט מיט'ן פנים צו דער גרופע, געגעבען א צייכען אין וועלכער סטריט צו פערקירע-לוען זיך און אריינפאלענדיג אין א טומעלדיגע ענגבעפעלקער-טע גאַס, איז דער פיהרער ענדליך שטעהען געבליעבען געבען א טענעמענטיהויז.

דער עולם האָט זיך געלאָזט געהן אין קאָרידאָר. אבער דער פיהרער האָט א שמייכעל געטהאָן:

— קריכט זייט מוחל אין קעלער, אונטען...
— איז קעלער! — האָט זיך דער עולם דערפרעהט — איז נאָך אינטערעסאנטער.

און אראבלאָזענדיג זיך אין דער ניעדער אויף טרעפלאך איז דער עולם אריינגעפאלען אין אידישען קאבארעט.
די ערשיינונג פון אזא'ן עולם אין א מיטענוואַכעדיגען אבענד האָט דעם ווירטה פון קעלער אביסעל איבערראשט. די בעל הבית'טע איז גלייך אוועקגעלאָפען אין קיך אַנגריימען מאכלים, וועלכע עס האָט קענטיג אויסגעפעהלט פאר אזוי פיעל מענשען.

דער צימבאליסט פון קאבארעט, א הויכער שעהנער יונגער-

מאן מיט גרויסע דונקעלע, עטוואס טרויעריגע אויגען, האט די גרופע מיט א פריינדליכען שמייכל בעגריסט און אָבגעצימט בעלט פאר די געסט א לכבוד — א וואָלאָד...

דער ווייכער, מינארנער בענקענדער ניגון האָט זיך צוגאָר סען איבער'ן קעלער און ניט געפינענדיג גענוג פלאץ, האָט ער זיך אריינגעכאפט אין די הערצער פון דער גרופע, וועלכע האָט זיך שוין אויסגעזעצט ביי דריי טישען, וואָס דער קעלנער, א מיל' דער גוטמוטהיגער יונגעראַן, האָט אימפראָוויזירנדיג צוזאָר מענגעשטעלט.

די קליינע גרופע געסט, וועלכע האָבען זיך געפונען נאָך פון פריהער זיינען אויף לעבעדיגער געוואָרען, מיט נייגיגריגקייט בעטראַכט די נייע אָנגעקומענע און האָבען בעשטעלט פרישע קריגלעך וויין.

דאָס זיינען געווען גוטמוטהיגע אירען אין די מיטעלע יאָהרען, קענטיג ארבייטער, וואָס זיינען אין דער היים, אין בער סעראביען אָדער רומעניען, פון וואַנען זיי האָבען אלע גער שטאַמט, געוועהנט געווען צו א גלעזעל וויין און צו א וואָלאָד... דאָס האָבען זיי דאָ געקריגען און זיי האָבען זיך געפיהלט, ווי אין דער היים.

די גרופע נייע האָבען זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען מיט דער אלטער גרופע. עס איז באלד געשלאָסען געוואָרען פריינדשאַפט.

— וואָס עפעס בעזונדער! — האָט איינער פון די פריי הערדיגע זיך אויפגעשטעלט, ווי א טשערמאן, און געקוקט צו די נייע — איהר זייט טאקי געבילדעטע מענשען, אבער מיר זיי גען חלילה אויך ניט קיין פאנאטישע. אָט דער יונגעראַן, זעהט איהר — האָט ער אָנגעוויזען אויף א הויכען אירען — ער איז ניט מעהר און ניט ווייניגער ווי א מעמבער אין ארבייטער רינג...

דער אַפענהערציגער טאָן פון דעם איינמאכען אירען, האָט

דער אינמיליגענמער גרופע זערווארעמט. עס האט זיך פער-
בונדען און אינטימער געשמרעק.

באלד איז צוגעקומען א זינגערמאן, וועלכער איז די נאנצע
צייט געזעסען געבען צימבאליסט. די אידישע גרופע האט איהם
אינגעלארען זיך זעצען ביי זייער טיש.

— ער איז א זינגער... — האט ער איהם פארגעשטעלט—
ער האט א זעלמענע בלי!...

דער זינגער האט זיך ווי פערשעהמט פון דעם קאמפלי-
מענט. האט זיך אויסגעהוסט און געפרעגט:

— וואס זאל איך איד זינגען?

— זינגט עס זאל עפעס געהמען ביי'ן הארץ — האט זיך
דער מעגלעכער פון ארבייטער רינג געבעטען.

דער זינגער האט זיך ווי פערגעהוסט און זיך געווענדעט
מיט א ריינע הויכע שטימע צום צימבאליסט:

— יאסעל, שפיעל א חלום!...

צווישען דער ערשטער גרופע פון די איינפאכע אידען איז
געווארען א בעוועגונג.

דער מעמבער פון ארבייטער רינג האט זיך אָנגערופען צו
דער פרעמדער גרופע:

— א „מאראלישע“ ליעד!

דער זינגער האט אָנגעהויבען גלייך אויף דער העכערער
אקטאווע. געזונגען האט ער מיט געפיהל וועגען דעם ווי דאס
גאנצע לעבען איז חבל חבלים און אלץ איז א חלום...
דער צימבעל האט נאך יעדער פערז צוגעצימבעלט מיט א
בעשטעמיגונג...

אלץ איז חבל חבלים,

דאס גאנצע וועלט איז א חלום!

אז דאס ליעד פון חלום איז אָבעזונגען און אָבעצימבעלט
געווארען, איז די אידישע גרופע פערזונקען געווארען אין
געראנקען. ביז וואנען דער ערשטער פון זיי וואס האט זיך

געהאלטען פאר דעם געבילדעטען און אלץ־וויסענדען, האָט אויס־
געשריען :

— מילא, אז די וועלט איז א חלום דארף מען דאָך ערשט
טרינקען א גלעזעלע וויין... טאָ דערלאנגט מאַקי נאָך צו קרײַ־
געלעך... און דו — האָט ער זיך געווענדעט צום זינגער, זינג
לכבוד די יונגע לייט, נאָך א שעהנערע ליעד, דו האַסט דאָך
זײ.

— איך וועל אײף זינגען דאָס ליעד פון קישינעווער פּאָג־
ראָם! — האָט דער זינגער מיט א שטראהלענדען פנים גע־
מאלדען.

— א טהייערע ליעד — האָט דער איד, וואָס איז געווען
טאַקי א קישענאַווער, זיך אַנגערופען.— אבער זינג ריכטיג, ווייל
איך ווײס די גאַנצע מעשה...

דער זינגער האָט זיך וויעדער מכין געוועזען, זיך אויסגע־
הוסט און אַנגעהויבען :

מיכען בלוט האָט גערונען
נאָר אין מיטען העלען טאָג,
הרוגים אין גאַסען געפונען —
אוי, אַ יאָמער און אַ קלאַי...

— ריכט ווי נאָלד! — האָט דער קישאַנעווער בעשטע־
טיגט.

אַבער אז עס איז געקומען צו דעם ווייטערדיגען סטראָף,
וואו די צאָהל הרוגים איז געוואָרען פון זינגער גענוי אַנגענע־
בען, האָט דער קישינאַווער איהם איבערגעשלאָגען :

— דו האַסט א טעות... עס איז געוועזען זיעבען און פער־
ציג...

און דער זינגער האָט געמוזט פערריכטען, אויסזינגענדיג :
— זיעבען און פערציג הרוגים!...
אז דאָס ליעד פון קישענאַוו איז געוואָרען אַנגעזונגען האָט

זיך דער זינגער אויפגעשטעלט און געקוקט אויף די פערזא-
מעלטע:

— מיר ווייסען, מיר ווייסען! — האט דער קישענאָווער
גוטמוטהיג געמורמעלט. — אידען! לאַמיר זיך צונויפלעגען!
עס איז באלד געזאמעלט געוואָרען א פּאָר דאָלאַר. דער
מעמבער פון ארבייטער רינג האָט עס דעם זינגער איבערגע-
געבען.

דער זינגער האָט די סומע שנעל אריינגעלאָזט אין טאַש,
איז געוואָרען פרעהליכער און האָט זיך גענומען זינגען אַ ליעד,
אויס דאנקבארקייט.

דאָס ליעד איז שוין געווען באַמט אַ פרעהליכס. דאָס איז
געווען וועגען אַ מיאוס'ע כלה, וואָס האָט אַ סך געלד, און יעדע
סטראַפע האָט זיך געענדיגט:

— אוי, האָט זי אן אוצר!...

ביי'ן וואָרט „אוצר“ האָט ער צוגעוואונקען מיט די אוי-
גען, ווי אן אקטיאָר אַ קאָמיקער.

— דער יונג קען, זאָל איד אזוי געזונד זיין! — האָט דער
קישענאָווער ערשט גענומען איהם ריהמען:

אמאָל איז ער געווען פון די בעסטע זינגער אין טהעאטער.
האָט ער זיך צוקריעגט מיט'ן „סטאַר“ און איז געוואָרען אַ זינג-
ער אין וויין־קעלערס... ער מאַכט אבער איצט אויך אַ פיינעם
לעבען — ניט צו פערזינדיגען...

און ווערענדיג גוט געשטימט פון די ליעדער און פון די
פּאָר קריגעלעך וויין האָט ער בעשטעלט נאָך וויין, שוין פאר'ן
גאנצען עולם!

— איד צאָהל! — האָט ער הויך געמאָלדען. די יונגע
לויט פון דער גרופע האָבען זיך געפיהלט אונבעקוועם, אז אַ
וויכד פרעמדער איד זאָל צאָהלען פאר זיי. אבער דער ערפאהר-
רענער לעבעיונג האָט מתיר געמאכט.

— עס שאַדט נישט! אויף בראַדוויי פאסירט אזוינע

מעשיות זעהר אָפּט. עס פאלט אריין איינער און צאָהלט פאר אלע. מיר געפעהלט עס.

און איז א פאָר שמונדען ארום זיינען די ביידע גרופען אזוי נאָהענט געוואָרען, אז זיי האָט זיך געדוכט, אז זיי קענען זיך שוין יאָהרען לאנג און נאָך דעם ווי עס איז אויסגעטרוגן קען געוואָרען א צאָהל קריגעלעך ווייז, האָבען זיי זיך צוזונגען:

אוי, אוי — אוי!

שכור איז אַ גוי!

פלוצים האָט זיך דער עלטערער איד פון דער ערשטער גרופע אויפגעשטעלט, זוי ער וואָלט זיך דערמאָהנט אַז א וויכטיגע זאך און איבערשלאַגענדיג דאָס ליעד מיט א פאטש איבער'ן מיש האָט ער אויסגעשריען:

— אידען, עס איז נאָך פאר צוועלף, איד וויל א דאווען

טהאן מעריב...

צו איהם זיינען צוגעשטאנען די איבעריגע פון דער ערשטער גרופע איינפאכע אידען. די נייע אָנגעקומענע לייט האָבען זיך אנפאנגס פערלירען, דער לעבע-יונג פון בראָדוויי האָט זיך דערפיהלט ווי בעלידיגט: מעריב דאווען אין א קאבארעט! די איבעריגע אָבער איז דער ענין דוקא געפעלען און איינער האָט פאָרגעשלאָגען צו דאווען בציבור!

און באלד האָט אין דעם אידישען קאבארעט א קלונג גע-טהאן דער וואַכעדיגער „והוא רחום" פון די אלטע אידישע שוהלען און בתי מדרשים אין דער היים...

דער לעבע-יונג האָט געוואָלט אויך מיט-דאווען, אָבער ער האָט זיך ניט געקענט דערמאָהנען קיין איין וואָרט, דאָך ווען דאָס „פובליקום" האָט זיך געשמעלט שמונה עשרה, האָט ער זיך אויפגעשטעלט און געמורמעלט אונדייטליכע אלטע ווערטער, וועלכע האָבען איהם זיך נאָך געבאַמבעלט פון דער קינדהייט...

גאלדעם פריינד.

דער נייער פלאץ, וואו גאלדע האָט געקראָנען צו ארכיב טען איז געווען ניט בעזאָנדערס גרויס, אבער דערפאר אינטער רעסאָנאַנט. די דרייסיג ארכיבטער־מיידלעך וואָס דער שאַפ האָט פערמאָגט זיינען אין פערלויף פון די ערשטע עטליכע טעג געוואָרען איהר נאָהענט, מיט אייניגע האָט זי זיך זאָגאר בעי פריינדעט. איבערהויפּט מיט די צוויי, וואָס האָבען געארבייט מיט איהר ביי איין טישעל. דאָס זיינען געווען צוויי אמעריקאניזירטע אידישע מיידלעך, וואָס האָבען גערעדט א גוטען ענגליש און א שלעכטען אידיש. זייער שלעכט אידיש רעדען האָט גאלדען מעהר אימפּאַנירט, ווי דאָס גוטע ענגליש אויף וועלכען זי איז געווען א קנאָפּע מבינטע. זי איז ערשט אין לאַנד דריי יאָהר און כאַטש זי האָט שוין בעזוכט א נייט־סקוהל האָט זי אָבער די נייע שפּראַך נאָך וועניג בעהערשט. דערפאר אָבער האָט זי גערעדט א שעהנעם ליטווישען אידיש, אבער דערמיט האָט זי ניט שטאַלצירט, ווי איהרע חבר'טעס מיט זייער ענגליש לִיש. זי האָט זיך געסטארעט צו רעדען וואָס מעהר ענגליש און וויסענדיג ווי שוואַך זי איז אין דער נייער שפּראַך, איז זי געווען זעהר פאַרזיכטיג מיט לאַנגע פראַזען און אויסדרוקע. זי פלעגט אויף א פראַגע ענטפערען נאָר אנדערש, ווי זי וואָלט געוואָלט, בלויז דערפאר, וואָס זי האָט ניט געוואוסט ווי אזוי מען רעדט ארויס ריכטיג א געוויסען וואָרט. עס איז ביי איהר רעכט געווען אמאָל אָנגעבען איהר וואוינונג אין אן אנדער סטריט בלויז דערפאר, וואָס די סטריט, וואו זי האָט געוואוינט

איז איהר געווען שווער ארויסצוזאגען מיט'ן ריכטיגען אקצענט. זי האט למשל, ניט געקענט אויסרעדען ווי געהעריג איז פוירסט סטריט און דערפאר האט זי געזאגט, אז זי וואוינט אין סעקאנד סטריט...

איבערהויפט האט זי אויף פיעלע פראגען אין נייעם שאפ געענטפערט ניט ווי עס איז געווען, נאר ווי עס האט זיך ביי איהר סתם ארויסגערעדט, אמאל צוליעב דער שפראך, אמאל צוליעב פערווירדונג און אמאל גלאט אזוי נישט אראבצופאלען פאר די אמעריקאניזירטע מיידלעך. שפעטער אביסעל, פלעגט עס איהר פערדריסען. גאלדע איז פון דער נאטור נישט געווען קיין לינגעריז, אבער צוריק צו כאפען איז שוין איהר געווען שווער.

איבערהויפט איז זי אריינגעפאלען מיט דעם ענטפער אויף דער פראגע וועגען א „פריינד“. דאס רוב מיידלעך פון נייעם שאפ האבען גערעדט וועגען זייערע „פריינדס“. מיטוואך פלעגען זיך פיעלע נאך דער ארבייט, איילען מעהר ווי אלע טעג, ווייל מיטוואך איז ביי זיי געווען דער אויסגאנגס-טאג מיט זייערע באַיעס, חתנים און „פרענדס“. איינע פון די צוויי נאָהענטע מיידלעך, וואָס האָבען געארבייט מיט איהר ביי איין טישעל האָט איהר מיט א שמיכעל א פרעג געטהאן:

— און דו, גאלדע, האָסט נישט קיין פריינד?

איז זי געבליבען פערווירט און ניט בעטראכטענדיג זיך האָט זי מיט א זיכערען טאָן געענטפערט:

— שור... איך האָב...

און איז גלייך רויט געוואָרען.

די חבר'טעס ביים טישעל זיינען געוואָרען נייגעריג, וואָס פאר א סאָרט „פריינד“ א גרינע מיידעל קען האָבען און זיי האָבען זיך גענומען אויספאָרשען זי:

— שוין לאַנג? — האָט איינע געפרעגט.

— דריי מאָנאַט! — האָט גאלדע געענטפערט און איז

נאך רויטער געווארען.

איז די אנדערע חבר'טע שוין מעהר נייעריג געווארען
און האט געוואלט וויסען זיין „טרייד“... עס איז כאמת געווען
טשיקאווע צו וויסען וואס פאר א סארט באי אזא גרינע, כאטש
חנו'דיג מיידעל קען אריינקריגען. און זי האט גאלדען העפליך
געפרעגט:

— וואס פאר אן ארבייט האט דוין פריינד?

— אן ארבייט... איז גאלדע ווי צומישט געווארען און
נישט געפינענדיג גלייך קיין פאסיגע ארבייט פאר איהר אויס-
געטראכטען חתן האט זי ווי שיער וויינענדיג אויסגעברומט:

— מיין פריינד איז נישט קיין ארבייטער.

— נישט קיין ארבייטער! — האבען זיך ביידע אָנגעכאפט
און אָנגעקוקט פֿערוואונדערט איינע די אנדערע און נאָכדעם
גאלדען — און איינע האט איבערגעפרעגט:

— אזוי? ניט קיין ארבייטער? א ביזנעס-מאן...

— ניין! ניט קיין ביזנעס-מאן — האט גאלדע געשטא-
מעלט און אויף איהר שטערען האט ארויסגעשלאגען א שווייס.
— וואס דען? — האבען ביידע מיידלעך זי געצויגען
פאר דער צונג.

און אזוי ווי גאלדע האט נעכטען געלעזען אין א צייטונג
א מאַדנע מעשה וועגען א סילעסמאן, אזוי אז דער דאָזיגער
זוארט איז איהר פעסט אין קאפ געבליבען, האט זי גלייך ארויס-
גערעדט:

— ער איז א סילעסמאן!

— אה! סיליסמאן! — האט איינע ווי מיט קנאה אויס-
גערופען.

און די צווייטע חבר'טע האט זיך נאך מעהר זיך צוהיצט
און ווי צוגעזונגען:

— א סיליסמאן! פיין! פיין!

אבער דער דאָזיגער ליגען האט גאלדען פערשאפט אונזר-

הינע טעג און שלאָפלאָזע שטונדען ביי נאכט. אין עטליכע טעג ארום האָבען שוין אלע מיידלעך פון קליינעם שאַפ געוואוסט, אז גאַלדע'ס פריינד איז א סיליסמאן און יעדע איז געווען משיקאווע צו וויסען וויפיעל ער בעקומט וויידושעס. און וואו אהין ער נעחמט זי אויס און וויפיעל מאָל אין וואָך ער גיט איהר גרטיימס.

אויף די אלע פראגען איז גאַלדען גיט בעזונדערס געווען לייכט צו ענטפערען, וויידושעס האָט זי איהר פריינד בעשטימט צוואנציג דאלאר א וואָך, האָט זיך איין מיידעל געוואונדערט וואָס אזוי וועניג; דאן האָט גאַלדע געמוזט פערשפרעכען, אז אין אַ חודש ארום בעקומט ער א „רייז“ פינף דאלאר און ער וועט שפעטער נאָך מעהר בעקומען.

האָט איהר א מעהר נייגעריגע מיידעל געפרעגט:

— ווען?

האָט גאַלדע דאָס געמוזט אַפלייגען נאָך דעם ווי זיי ווער לען חתונה האָבען, דאָס הייסט, זי מיט'ן סיליסמאן...
האָט זיך ביי די מיידלעך אָנגעצונדען די אויגען: זי רעדט שוין וועגען חתונה! אויב אזוי, איז דאָך כדאי צו וויסען ווען וועט זיין זייער חתונה?

האָט גאַלדע דאָס געמוזט אַפּלעגען אויף א נאנצען יאָהר. דאן האָט איהר אייגע געראטען, אז זי זאָל אזוי לאנג גיט פער-ציהען, ווייל גיט אלע סיליסליימע זיינען רעלע מענשען. דאָ האָט זיך גאַלדע געמוזט איינשמעלען פאר איהר סיליסמאן, אז ער איז גיט גלייך צו אנדערע פון זיין סאַרט... זי ווייס אויף, אז עס זיינען דאָ סיליסלייט, וואָס זיינען גרויסע שאר-לאַטאַנעס און פערפיהרען בלוז מיידלעך, מיט איהרען אבער איז זי זיכער. אזא ווי איהר סיליסמאן איז גיטאָ אויף דער נאנצער וועלט נאָך איינער.

און נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבען אַ סדרא מיט „ציהרונג“.

— האָט דיר דער סיליסמאן שוין געקויפט מתנות? —

האָט מען איהר אין א פֿאַר טעג ארום געפרעגט.
 די פראגע איז שוין געווען גאַר אן אונגעריכטע, און גאַל-
 דען האָט שוין ניט געלונגען לייכט דערויף צו ענטפערען. זי האָט
 א שטאַמעל געטהאָן, אז קיין וויכטיגע מונות האָט זי נאָך דער-
 ווייל פון איהם ניט, אָבער ער וועט איהר קויפֿען די שעהנסטע
 ציערונג.

וואָס ווייטער זיינען אבער די מיידלעך צודריינליכער גע-
 וואָרען. מאַנכע האָבען געוואָלט זעהן איהר פריינד.
 — פאר וואָס זאָלסטו טאָסע, גאַלדעלע ניט בעקענען אונז
 מיט דיין „פריינד“ — האָט איינע פֿאַרגעשלאָגען.
 — וואָס האָסט מורא? מיר וועלען ביי דיר איהם אָפֿנה-
 מען? — האָט שוין א צווייטע ווי א שטאַך געטהאָן, פֿערייכ-
 טענדיג די פרייזר מיט די שעהנע הענט. און פיעלע פון די
 מיידלעך האָבען זיך א געהם געטהאָן צו גאַלדען.
 — בעקען אונז מיט איהם!
 — אַלרייט! — האָט גאַלדע א פֿערשעהמטע געזאָגט —
 אויב איהר ווילט אזוי שטאַרק פאר וואָס ניט... ער וועט זיין
 זעהר צופריעדען...

און עטליכע טעג נאָכאַנאַנד האָט גאַלדע געטראַכט ווי אזוי
 ארויסצופלאַנטערען זיך פון איהר סייליסמאן, וואָס זי האָט אזוי
 אונשולדיג און אַהן שום כונות איהם פאר איהר התן געמאַכט.
 דער אויסגעטראַכטער סייליסמאן איז איהר געשטאַנען פאר די
 אויגען, א שעהנער, אן אויסגעפּוצטער און האָט איהר פריינד-
 ליך צוגעשמייכעלט. זי האָט זיך געשעהמט פאר זיך און פאר'ן
 דאָזיגען יונגען מאַן, וועלכער האָט פאר איהר שוין עקזיסטירט.
 זי ווייס בלוין ניט ווי אזוי צו געפינען איהם און פֿאַרצושמעלען
 איהם פאר איהרע חבר'טעס אין שאַפ. אויב זי וועט איהם ניט
 פֿאַרשמעלען די טעג, וועט זיין די חרפה זעהר גרויס. זי וועט
 מוזען פֿערלאָזען דעם שאַפ.
 דער שאַפ איז איהר אבער געווען נויטיגער ווי דער סייליסמאן.

אָהן דעם פריינד, דעם סײליסמאן איז אומעטיג, דאָס לעבען
האַט נישט קיין זין, אבער לעבען קען מען דאָך, אבער אָהן
שאפ קען מען ניט אויסקומען א טאָג... אויב זי וויל זיך ראָ-
טעווען האָט זי נאָר איין וועג, זיך אַבזאָגען פון סײליסמאן...
און קומענדיג איין מאָל איז שאפ האָט זי זיך געמאכט
טרויעריג און פערטראכט.

— וואָס איז מיט דיר גאַלדע, ביזט היינט אזוי צורור
דערט — האָט איהר די חבר'טע ביין טישעל געפרעגט.
דאָ האָט גאַלדע געפונען א וועג ווי זיך צו בעפרייען און
האַט נאָך טרויעריגער ארויסגעוויפצט:

— איד בין זיך צוגאנגען מיט מיין פריינד...
— מיט'ן סײליסמאן! — האָט זיך די חבר'טע פער'חדושט.
— יא, מיט איהם... האָט גאַלדע ביין געענטפערט. עס
וויוזט זיך ארויס, אז ער איז טאקע ניט בעסער פון אלע... בין
איד זיך מיט איהם צוגאנגען.

דאן האָבען די מיידלעך זי געטרייסט און געראַטען איהר
צו געפינען אן עהרליכען ארבייטער, וויל די סײליסלייט זיין-
נען שוין בעוואוסט פאר גרויסע פערפיהרער און גאַלדע דארף
דאנקען גאָט, וואָס זי איז פון איהם פטור געוואָרען.
און גאַלדע האָט טאקי געדאנקט גאָט: פטור געוואָרען
פון סײליסמאן, זי קען צוריק ארבייטען אין שאפ. די מיידלעך
זיינען אלע אזעלכע גוטע און פריינדליכע. ביז מען געפינט
א רעכטען שאפ איז דאָך אזוי שווער...

אין וועג.

1.

דער ליטערארישער פעטער.

„דער ליטערארישער פעטער“
אזוי הייסט אין בערלין א אידעל, הערר איקס, וועלכער
וואוינט שוין דאָרט א יאָהר 15 — אזוי בעריהמט ער זיך פאר
יעדען ניי־אָנגעקומענעם:

— שוין 15 יאָהר א בערלינער!

אויף איהם, נאַטירליך, קען מען קיין פּעראַיבעל ניט האָבען
ווען ער רעדט דייטש, 15 יאָהר פון ליטאַ קען מען די אידישע
שפראַך פּערגעסען; אויף אַבער דאַרף מען אויף איהם קיין
פּאַראַיבעל ניט האָבען וואָס זיין „דייטש“ איז ניט פון דער עכ־
טער פּראָבע — צו געטהע'ס דייטש קומט עס ניט. נאָר 15 יאָהר
איז פאר אַזאַ אידען ווי איקס א גענוג קורצע צייט אום אויס־
צולערנען זיך גוט דייטש.

דייטש איז א קאָפּריוזנער לשון — אזוי האָט נעבעך אונז
זער בערלינער איד גאָר קיין לשון ניט. נאָר זאָרגט זיך ניט —
רעדען רעדט ער און דוקא א סך, און כאַטש זיין לשון איז ניט
קיין אידישער און ניט קיין דייטשישער, דאָך פּערשטעהן פּער־
שטעהט איהם סיי א איד, סיי א דייטש, ווייל ערשטענס רעדט
ער שטענדיג מיט פּתח'ן — זאָגען, האָבען, א. ד. ג. — וואָס
דאָס איז פּערשטענליך סיי פאר א דייטש, סיי פאר א אידען.
און צווייטענס איז ער אַביסעל מסביר מיט די הענר, מיט אלע
גליעדער ווי אין פּסוק שטעהט: כל עצמותי תאמרנה — ער
רעדט מיט די ביינער, און ער איז ווירקליך א יונג מיט ביינער,
פון דער פּראָפעסיע א זייגערי־מאַכער, האָט ער שוין זייט צעהן
יאָהר די ארבייט געוואָרפּען און לעבט ספּעציעל פון אַנאַנסען

זאמלען פאר אידישע און פאר דייטשע צייטונגען. און אזוי ווי אנאנסען האָבען צו טהאָן מיט דער ליטעראטור, בפרט די לעצטע פּאַר יאָהר, ווען דער איינציגער צייכען פון א גוטער צייטונג איז, אז זי האָט א סך אנאנסען, איז דער דאָזיגער איד, הערר איקס, אין גאנצען אויסגעמישט מיט דער ליטעראטור, נאטירליך, אלס איד הויפטזעכליך מיט דער אידישער, אבער אויך די דייטשע ליטעראטור איז פאר איהם ניט קיין פער-שלאסענער גארטען. דער אנאנסען טהייל איז, ווי בעוואוסט, אינטערנאציאנאל, — אויב איהר האָט אן ענגלישע אנאנסע פאר א אידישער צייטונג קענט איהר זיך אויך ווענדען צו דעם דאָזיגען הערר איקס, און ער וועט אויך פערזאָרגען על צד היותר טוב.

רייבענדיג זיך ארום אנאנסען, איז ער, ווי געזאָגט, אויסגע-מישט מיט ליטעראטור און מיט ליטעראטען. קומענדיג אין בערלין, וועט איהר זיך פון איהם ניט אויסדרעהען אויב איהר זענט נאָר א ליטעראט מיט א נאָמען, ווייל אלס אנאנסען-זאָמלער, זוכט איקס נאָר פירמעס, בעקאנטע פירמעס. זענט איהר א ליטעראט מיט א נאָמען און קומט נאָר בערלין, זאָלט איהר קיין האַטעל ניט געהמען, ס'איז אומזיסט אייער טרחה: איקס וועט אויך שוין אויפזוכען און וועט אויך ניט לאָזען שטעהן אין האַטעל פאר קיין פּאַל.

— א אידישען ליטעראט — זאָגט ער — איז ניט קיין מענדעלסאָהן (ער מיינט נאטירליך דעם באנקיר מענדעלסאָהן) קומט אריבער צו מיר, „שלאַפּט“ איהר ווי א פריץ פאר איין מארק און איהר זענט צווישען אייגענע מענשען.

און ווירקליך האָט דער איד א וואוילע קאנאפּע, אויף וועל-כע — לויט ער בעריהמט זיך — זיינען שוין געשלאַפּען די גרעסטע אידישע שריפטשטעלער. איבערהויפט אבער שטאַל-צירט ער, וואָס אויף דער קאנאפּע איז שוין אויך געשלאַפּען שלום-עליכם.

— צוויי וואַכען איז ער דאָ געשלאָפּען! — לאַזט ער
ענדליך אויס מיט גדלות... און אַט אויף דעם טיש—ווייזט ער—
האַט ער אָנגעשריבען זיין שעהנסטעס ווערק... פּרוּוואוס מיר גע-
בען אַ מיליאָן פּאַר'ן טיש וועל איך אייך ניט אוועק געבען...

בייז איז ער נאָר אויף אש'ען, דער לעצטער וויל צו איהם
אפילו ניט אריינשמעקען, דערפאר אבער איז ער זיך אין איהם
נוקם און לייקענט אין גאַנצען אין זיין טאַלאַנט.

— מיט זיין „גאָט דער דאַכע“ — זאָגט ער — האַט ער
בלאמירט דעם כלל ישראל, און בכלל טויג עס אויפ'ן פּייער...

און אויב איך וויל איהם אויפווייזען אז די מעשה איז ניט
אזוי, ווייזט ער מיר די „אידישע גאזעטען“ פון ניו־ארק, וועלכע
ער בעקומט אלע וואָך, וואו עס איז געדרוקט שוואַרץ אויף
ווייס — און איך מוז שווייגען...

אַ שטארקער חסיד איז ער פון פּראָפּעסאָר „זעליקאָ-
וויטש...“ — אזא שרייבער ווי ער — זאָגט ער — איז ניטאָ אפילו
צווישען די דייטשען... „די אידישע גאזעטען“, וועלכע ער בעד-
קומט שוין עטליכע יאָהר, זאמעלט ער ניט — זיין צימער איז צו
קליין דערצו, — אבער זעליקאוויטש'עס „שטיקלעך“ שניידט ער
אויס פון יעדער נומער, קלעפט עס איין אין אַ בוך. קומט אַ
ליטעראַט פון רוסלאַנד צו אפילו פון אמעריקא, געהמט ער
ארויס און ווייזט, ווי ער וואַלט געזאָגט:

— נאָ לערען זיך ביי גרעסערע...

אידישע שריפטשמעלער האַט ער אין האַרצען ליעב, אבער
ער האַט צו זיי טענות: „איז דינימנות זיינען מאַנכע נישט
פינקטליך.“ אַ פאַר פון זיי זיינען איהם געבליבען שולדיג צו
פאַר מאַרק.

— פּערפאַלען, — טרויסט ער זיך, — איז עס אפילו ניט,
אבער עס טאָר אזוי ניט זיין. פּראָפּעסאָר זעליקאוויטש וואַלט

עס ניט געטהאָן...

נאַטירליך האָב איך פון איהם זיך אויך ניט ארויסגע-
דרעהט. געטראָפּען האָט ער מיך טאקע אין קאפּע הויז מאַנאַפּאַל,
און דערהערט, אז איך בין אַ אירישער שריפטשטעלער אין ער
צו מיר צוגעגאנגען, זיך פאַרגעשטעלט און געזאָגט, אז נאָך שלום
עליכם און פּראָפּעסאָר זעליקאָוויטש בין איך דער דריטער,
הייסט עס, וואָס געפּעלט איהם און וועלכען ער לעזט מיט „גראַ-
סער הנאה“ (לשוננו ממש). פון איין זייט האָט מיך געפרעהט,
וואָס אויך אין בערלין האָב איך אַ חסיד, אבער פון דער אנדער-
זייט בין איך געווען אייפּערזיכטיג צו שלום-עליכם און צו פּראַ-
פּעסאָר זעליקאָוויטש. וואָס מאכט מען אָבער? „מיט גוואַלד
וועסטו לייעב ניט זיין.“ פּערפאַלען! דערהערט, אז איך בין
שוין דעם צווייטען טאָג אין בערלין און שמעה אין אַ האַטעל,
איז ער אַ פּאַרציטערטער געוואָרען:

— וואָס הייסט עס? — האָט ער מיר גע'מוסר'ט גאנץ
פאַמיליאַריש — זענט איהר עפּעס אַ מענדעלסזאַהן, צו ווער?
קומט אריבער צו מיר וועט איך קאַסטען ביליגער און איהר
וועט זיין צווישען אייגענע מענשען...

און דעם אמת געזאָגט, האָב איך די פאַר נעכט ביי דעם
דאָזיגען בערלינער ליטוואַק זיך געפיהלט גאנץ נישקשה'דיג,
ווען ניט זיין אירישער לשון מיט די דייטשישע אָדער ארץ-
ישראל'דיגע פּתח'ן, וואָלט ער אפילו מיר גאנץ אנגענעהם גע-
ווען, פאַרט אַן אייגענער מענש, אויף וועמעס קאנאפּע עס זיי-
נען שוין געלעגען ווירקליך אַ סך אירישע שרייבער, אויסער דעם
פּערמאַנט ער אלע אירישע טעגליכע צייטונגען פון וועלכען יאָהר
איהר ווילט, אַ שאַד נאָר וואָס מען קען זיך צו זיי ניט צושטעקען.

איך מיין ניט דעם שטויב, נאָר פשוט ער לאָזט ניט צו!

— זיאַ ווערדען מיר צומישען די גומערען, בין איך
קאפּוט! ... — הויבט ער אַן צו וואַרנען, אז מען געהט נאָר צו די
פאַליצעס, וואו די צייטונגען זיינען אויסגעלעגט.

און ער ערקלערט מיר, אז די נומערען מוז ער היטען צו-
ליעב אלטע חשבונות, וואס ער האט מיט יעדער רעדאקציע
פאר אנאנסען.

ווירקליך א שאד! ווער ווייס וואס פאר אנטיקלעך איך
וואלט צווישען די אלטע נומערען געפונען — דארף ער נאך
האבען חשבונות מיט די רעדאקציעס. נאך צוריק געשמועסט,
ווער האט דען ניט מיט זיי קיין חשבונות. עם וועט קומען א
צייט וועט מען זיך שוין אויס'חשבונ'ען...

פאר מיין אוועקפאָהר פון בערלין האָב איך דעם ליטעראַ-
רישען פעטער אויסגעדיקט מיין צופרידענהייט סיי פון דער
קאָנאָפּע סיי פון איהם אליין, און האָב איהם צוגעזאָגט שרייבען
וועגען איהם אן ארטיקעל.

ער האָט פאר גליק אין גאנצען געשיינט, האָט מיר מיט
א כלה'דיגער שעמעווידיגקייט געפרעגט: וואו וועל איך עס
דרוקען.

— אין „פאָרווערטס“! — האָב איך ניט אַהן שטאַלץ
געענטפערט.

— פאר וואָס ניט אין די „אידישע גאזעטען“ — שמעהט
אייד ניט אָן צו זיין אין שכנות מיט זעליקאוויטש'ען? מיט
פראַפעסאָר זעליקאוויטש'ען!

— אדרבא... — האָב איך איהם בערוהיגט, — נאך פער-
שמעהט איהר מיר, איך בין א שטיקעל מיטארבייטער פון
„פאָרווערטס“. שוין אן אוואַנס, פערשמעהט איהר מיר, גע-
נומען...

— אויב אוואַנס איז עפעס אנדערס. — איז ער מרוצה
געוואָרען. — זאָגען זי מיר אַבער, געהט דער „פאָרווערטס“
גוט?

— 72,072! — האָב איך מיט אמת'ן שטאַלץ אויסגע-
רופען.

— אוי וועה! — האָט ער עכט אידיש אויסגעשריען, פער-

געסענדיג זיין גאנצעם דייטש — ס'איז דאך עפעס גאר א מיר-
ליאנערסקע צייטונג... וועט איהר מיר כאַטש שיקען אן אויסגע-
שניטענעם שטיקעל פון דעם ארטיקעל וועגען מיר? שיקט, איד
בעט אייד, — האָט ער זיך געבעטען.

— נאָמירליך! — האָב איד איהם פּערוזיכערט; — זאָ-
נאר דעם גאנצען נומער, איד האָט, אז דער „פּאַרווערטס“ וועט
דרוקען די דאָזיגע אויפלאַגע מיט אַ נומער מעהר... ספּעציעל
פאר אייד...

ער האָט אין גאנצען אויפגעשיינט, האָט מיר געדריקט
די האַנד און געוואונשען צו ווערען אַ נגיד און ניט דארפען לע-
בען פון דער פּעדער:

— ווי דער תלמוד זאָגט... — האָט ער ערקלערט: על
מנת שלא לקבל פרס... זאָ צו זאָגען...
בערלין, 1904.

די וועטשער ינסע אין פאריז.

ביי דער קאסע נעבען טהיר איז געוועסען אן עלטערע מיידל
דעל מיט שפורען פון אמאליגער שעהנקייט, מיט גרויסע
שווארצע אידישע אויגען, און האט פערקויפט בילעטען, דאָס
מעהרסטע טהייל צו האלבען פראנק. די קליינע צאָהל טהייערע
בילעטען האָט זי נאָר פאַרגעלעגט די בורזשואַנע נעסט, וואָס
זיינען, איבריגענס, אויף געווען אלטע גענאָסען. נאָר ביי איין
גאָסט, וואָס איז געווען אן אמת'ער בורזשוי און בלוז צוליעב
זיין יונג ווייבעל, פלעגט ער בעוועגן די דאָזיגע בעלער, — האָט
די בילעטען־פערקויפערין גענומען אַ גאנצען צעהן פראַנק־
שטיק. זי האָט עס גלייך פערצעהלט מיט שמחה דעם שעהנעם
בונדיסט סערגיי, וועלכער איז געשטאנען ביים טהיר און אבר
גענומען די בילעטען:

— צעהן פראַנק אויסגעריסען! — האָבען איהרע אויגען
געשטראַהלט און די קנייטשען פון פערעלטערטען געזיכט זיינען
ווי אונדימליכער געוואָרען.

— א מצוה! — האָט דער בונדיסט געענטפערט, ווי זיין
שטייגער איז, מיט אַ אידיש ווערטעל, און האָט אויף דעם חשבון
דורכגעלאָזט 5 אַרימע עמיגראַנטען נאָר אַהן בילעטען.

דער זאָל האָט ביסלעכווייז אָנגעהויבען פול צו ווערען,
נאָר די גוטע שטימונג, צוליעב וועלכער דער עולם איז געקומען,
האָט זיך נאָר ניט בעוויזען. דער עולם האָט זיך אַרומגעדערהט
אַהן אַ שטאָף אַרבייט הין און צוריק, נעכאפט אַ וואָרט איינער
מיט דעם אנדערן און יעדערער האָט געזוכט עפעס אינטערע-
סאנטעס, שאַרפעס, אונגעווענהליכעס.

דאָס איינציגע אינטערעסאַנטע איז געווען אין אַ זייט דער

בופעט, אויף וועלכען עס זיינען געעלנען אויף טאצען פערשיע-
דענע בוטער-בראָדען, הערינג און אפילו פיש. אינטערעסאנט-
טער נאָך זיינען געווען די פלעשער מיט שנאפס און וויין, וואָס
זיינען געשטאַנען אויפ'ן בופעט, ארומגערינגעלט פון אַ רייע
קעלישקעס און גלעזלעך.

צום דאָזיגען בופעט פלעגט יעדער צוגעהן און ווארפען
א בליק פון דער ווייטען און צוריק אוועקגעהן אַן א זיט, ווי
פון א פלאץ, צו וועלכען מען טאָר ניט צו נאָהענט צוגעהן...
דאָס פריילין, וואָס איז געזעסען ביי'ן בופעט, אן אלמע
בונדיסטין, וואָס איז אַקארשט געקומען פון וואָלאַנדע, וואו זי
איז געווען פערשיקט, האָט אויסגעזעהן טרויעריג און עלענדיג
און האָט דערמאָהנט אַ קליין-שמעטעלדיגע אידישע קרעמע-
רין, וואָס ווארט אויף קונים.

ענדליך איז צום בופעט צוגעגאנגען א פאָר'ל: אינגערמאן
מיט רוסישע געזיכטס-צייגע, מיט לאנגע בלאַנדע האָר, געקליי-
דעט איז אַן אַרימען אַבגעטראָגענעם אנצוג, מיט אַ אידיש מיי-
דעל פון אַ יאָהר פינף און צוואַנציג, אין ברילען. ער האָט גע-
בעטען געבען צוויי שנאפסען און ווענדענדיג זיך צו דער מיי-
דעל, האָט ער מיט זיין רוסישען באַסען-שטימע אַרויסגעברומט:
— מיר וועלען טרינקען פאר דער צוקונפט פון רוסלאַנד.
דאָס פריילין איז ברילען איז ווי פערשעהמט געוואָרען,
איחר געזיכט האָט זיך גערויטעלט, וואָס עס האָט איחר ניט בע-
זאָנדרעם שעהנעם געזיכט צוגעגעבען אַ געוויסען חן, און זי האָט
שוואַך געענטפערט, געהמענדיג דעם כּוּס אין האַנד:
— פאר דער צוקונפט און וואָהל פון די אלע צובראָכענע
לעבענט, וואָס געפינען זיך דאָ.

דאָס מיידעל ביי'ן בופעט האָט ווי אַ ציטער געטהאָן און
האָט פון זיך צוגעגעבען:

— אייער וואונש, חבר'טע, איז אונערפיללבאר...

דער רוסישער יונגער מאן האָט דערויף ניט איינגעשטימט:

— איהר האט א טעות, גענאסין, דאס לעבען איז נאך פאראויס...

און אָנעהמענדיג זיין פריילין, דאָס אידישע קינד, אונז טער'ן אַרעם, איז ער מיט איהר אוועק אין אַ צווייטער זייט. דאָס מיידעל ביי'ן בופעט האָט ווי כננבה ארויסגענומען אַ קליין שפיעגעלע פון האַנד־טאַש, וואָס זי האָט געהאַלטען געבען זיך, זיך שטעל אַיינגעקוקט, איבערגעזעצט דעם קאַס פון קאַפּ אַביסעל נירדיגער און האָט, אַריינלעגענדיג צוריק דאָס שפיע־געלע אין האַנד־טאַש, טיעף אָבגעזיפצט...

שפעטער אַ ווילע האָבען זיך ביי'ם בופעט בעוויזען מעהר געסט. דאָס מיידעל איז פרעהליכער געוואָרען: דער פּראָפּיט געהט פאר די פּערשיקטע חברים און ווער ווי זי ווייס נאָך אזוי גוט ווי גרויס איז דאָרט דער עלענד! זי איז ביסלעכווייז אַריין אין דער ראַל פון אַ פּערקויפּעריז, און ווען אַ רייכערער גאַסט פּלעגט צוגעהן עפעס געהמען פון בופעט און פּרעגען אַ פּרייז, פּלעגט זי מיט אַ חבּר'שען שמיכעל ענטפּערען:

— פאר אונזערע חברים אין סיביר איז קיין פרייז ניט צו פיעל!

אין די דאָזיגע מינוטען איז זי הערליך געווען!

דער עולם איז געוואָרען וואָס ווייטער געדיכטער, דער גער־רויש — פרעהליכער און אינטימער, נאָר די נשמה פון דער וועטשערינקע האָט נאָך אלץ געפּעהלט.

שולדיג דערין איז געווען אַן אַלטער גענאַסע, וועלכער האָט געזאָלט האַלטען די פעסט־רעדע און איז ניט געקומען.

פאר וואָס איז ער ניט געקומען? — פיעלע האָבען בע־הויפטעט, אַז ער איז עפעס קראַנק געוואָרען. נאָר דער אלגע־מיינער אַיינדרוק איז געווען, אַז פרעהליכעס האָט ער ניט גער־האַט וואָס צו זאָגען און וועקען די וואונדען האָט ער ניט געוואָלט.

— זאל גענאָסע ב. האַלטען די פעסט־רעדע! — האָט מען פאַרנעשלאָגען.

נאָר גענאָסע ב., איינער פון די אמאָליגע פיהרער פון דער „בעוועגונג“ איז יעצט געזעסען אָן א זייט ביי א קליין טישעל און האָט פערבראכט מיט אן אלטען עמיגראנט. הערענדיג די פאָדערונג פון עולם, האָט ער זיך געווענדעט צום אלטען שכן:

— היינט וועט זיי ניט געלינגען!

— פאר וואָס? — זאָגט עפעס! — האָט דער אלטער גע־בעטען — עס וועט ווערען א שטיקעל שטימונג. — א, גיכער וועל איך זיי קאָליע מאכען די שטימונג, — האָט דער אמאָליגער פיהרער מיט א ביטערען שמייכל געענט־פערט — זאָלען זיי געהמען צו ביסלעך שנאפס וועט בעסער ווירקען ווי מיין רעדע... דער אלטער האָט געשוויגען.

באלד האָט זיך דערהערט אן אויסרוף: חברים, זאָל מען עפעס זינגען.

— זינגען, זינגען! — האָבען פיעלע אונטערגעכאפט. און באלד האָט זיך געגענאיבער דעם בופעט געבילדעט א רעדעל און א מאן פון א יאהר פינף און דרייסיג האָט אויס־גערופען:

— די שבועה!

— די שבועה, די שבועה! — האָבען אלע מסכים געווען. אפילו די עטליכע רוסען, וואָס האָבען זיך דאָרט געפונען. און גלייך האָט א דונער געטהאן א כאָר פון צעהנדליגע שטימען דאָס ליעד, וואו מען ניט זיך אלע א הייסע שבועה צו קעמפפֿען... די איינפאכע, אבער שטארקע, אויפמונטערנדע ווערטער, דער האלב־מינאַרנער ניגון, האָט אלעמען ווי עלעק־טריזירט.

אלע געסט, ניט אויסגעשלאָסען די עטליכע סטודענטישע

פערליעבטע פארלעך, וואס זיינען געקומען אהער מעהר צוליב גענום, אלס צוליב דער „אידעע“, זיינען אויך הינגעריסען גע- וואָרען און גלייך מיט די איבעריגע מיטגעזונגען.

נאָר'ן זינגען איז די שטימונג גלייך געוואָרען געהויבען. דאָס מיידעל ביי'ן בופעט האָט אָנגעגאסען א גלעזעל בראַנפען. בעצאָהלט מיט איהרע לעצטע עטליכע סו און האָט הויך אויס- געשריען:

— פאר דעם געזונד פון אונזערע פערשיקטע חברים!

א „הוראה“ האָט פעהילכט דעם זאַל.

דער שעהנער בונדיסט, וואס איז געשטאַנען ביים טהיר און אָפגענומען די בילעטען, האָט פערלאָזט זיין אָרט, טראַכ- טענדיג: זאַל אריינגעהן ווער עם וויל, און צוגעהענדיג צום בופעט האָט ער געפאָדערט מיט א פעהליכען טאָן:

— שאַמפאַניער!

דאָס מיידעל ביי'ן בופעט האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט מיט א פעהליכען געלעכטער. עם איז געווען קענטיג, אז זי האָט שוין לאַנג, לאַנג אזוי ניט געלאַכט, ווייל טרעהרען זיינען איהר באַלד געקומען אין די אויגען, און זי איז קוים אים שטאַנד געווען אויסצורעדען:

— שאַמפאַניער טאָד מען ניט — אונזערע חברים אין סי-

ביר...

— איך וויל נישט הערען — האָט דער שעהנער בונדיסט איבערגעהאַקט — די שכועה האָט איהר געהערט, ווי איך... פעהליך לאָמיר זיין!

און גלייך בערוהיגענדיג זיך, האָט ער גענומען א פלאַש וויין און אויסגערופען הויך:

— בונדיסטען אהער!...

— מיר זיינען אלע בונדיסטען! — האַכען זיך געהערט פיעלע שטימען און א נאנצע מענגע האָט זיך א לאָז געטהאָן צום טישעל.

— עם זאל לעבען דער בונד! — האט דער שעהנער בונד-
דיסט אויסגעקנאקט.

און וויעדער האט א הורראה פעהילכט דעם זאאל.
— איצט וועט עם ערשט פעהליך ווערען! — האט
דאס מיידעל פון בופעט געשטראהלט פאר אמת'ער פרייד.
— אז דער „בונד“ איז דא מוז זיין פעהליך! — האט
דער שעהנער בונדיסט, האבענדיג שוין אויסגעטרונקען א גלאז
רויטען וויין — פעסט געזאגט און זיינע שווארצע אויגען האבען
איהם געגלאנצט.

די איבעריגע געסט, נישט בונדיסטען, האבען זיך די ערש-
טע מינוטען געפיהלט ווי אונבעקוועם, נאך נישט וועלענדיג צו-
שטערען די אלגעמיינע הארמאניע, וואס קומט אן אזוי זעלטען
צו שאפען אין דאס רוב פערזאמלונגען, האבען זיי זיך צוזאמען-
געגאסען אין איין פרייד. איין רוס, א פייערדיגער „עס דעק“ האט
זאגאד, אויסטרינקענדיג א גלאז וויין, זיך אָנגערופען אויף א
הויכער שטים אין רוסיש, נאטירליך:

— חברים, איד בין אויך א בונדיסט!...

דער עולם האט זיך צולאכט און דאס מיידעל ביים בופעט
חאט עם אָנגענומען פאר גוט-געלד און ערנסט, כאַטש גענוג
פעהליך האט זי אָנגעענטפערט:

— נו, וואס איז? מיין ערשטער לעהרער, א רוס, איז גע-
ווען א פייערדיגער בונדיסט און זיין כלה — א אידיש מיידעל,
פלענט מיט איהם שטענדיג דיסקוטירען. זי איז געווען א פייר-
ערדיגע „איסקראָווקע“.

דער עולם האט זיך וויעדער צולאכט, נאך באלד האט מען
אָנגעהויבען אויף דאס ניי די שבועה צו זינגען און די „וועטשע-
רינקע“ האט זיך אָנגעהויבען...

פאריז, 1907.

א נרויסער מענש.

אויסריכטענדיג מיך אין וועג אריין, קיין לאַנדאָן, האָבען מיינע פאריזער פריינד, פון וועלכע א טהייל האָבען לאַנדאָן גע-
קענט, מיך שטארק געוואָרענט פון ווהייטשעפעל.

— ווי גאָט איז אייך ליעב, פארפאָהרט נאָר נישט אין אַ
האַמעל אין ווהייטשעפעל.

פון ווהייטשעפעל האָב איך נאָך אין דער היים, אין רוסי-
לאַנד, געהערט און אַבדאנקענדיג מיין פאריזער פריינד פאר
זייער אויפמערקזאמקייט צו מיר, בין איך, אַנקומענדיג קיין
לאַנדאָן, גלייך פערפאָהרען אין אַ באַרדינגהויז און דוקא אויף
ווהייטשעפעל.

איך האָב שוין אזא טבע: ניט צו פאַלגען קיין עצות פון
פריינד. איך הער שטענדיג אויס וואָס מיינע פריינד זאָגען מיר,
מאָך אַ מינע פון דער העכסטער אויפמערקזאמקייט, דאָנק זעהר
פיעל מאָל פאר זייער פריינדשאפט און טהאָן טהו גראַד ווי דער
בעסטער פריינד מיינער הייסט מיר, און ווער איז מיר אזא
פריינד, ווי איך אַליין? ווי היינע זאָגט ערגיץ.

אַנגעקומען בין איך אין לאַנדאָן דוקא אין אַ שעהנעם הע-
לען זונעדטאָג. און דאָ האָב איך מיך דערמאָהנט אבן עזרא'ס
טייערע ווערטער: ווען איך זאָל האַנדלען מיט תכריכים וואָלט
קינער ניט געשטאַרבען; און ווען איך קום אין לאַנדאָן, אין
דער שטאָרט פון נעבעל און פאָגעס איז דוקא אַ שעהנער טאָג
און איך בלייב פער'הדוש'ט און וויל שיער ניט פרעגען ביי
מענשען, צו האָב איך ניט פערבלאַנדזשעמ. צי איז דאָס אַמאָל
ניט לאַנדאָן?

ווארום נישט איין מאָל האָב איך שוין אין מיין לעבען גע-
בלאָנדזשעט.

ווייזט זיך ארויס, אז דאָס מאָל האָב איך טאקע געמראָ-
פּען דעם ריכטיגען וועג: איך בין געקומען אין לאַנדאָן, און
פּערבלאָנדזשעט האָט עס נאָר די זון.

און איך האָב זי העכסט בעדויערט. ווייל פאר דער זון איז
לאַנדאָן ווירקליך קיין אָרט ניט. אין א סך גאסען האָט זי דאָרט
אפילו ניט וואו איהרע שטראהלען אהין צו טהאָן. אזוי שמאָל
זיינען לאַנדאָנער גאסען, אזוי שוואַרץ זיינען איהרע בילדינגס
און באַנק-הייזער.

קיין סך אָבער האָט די זון דאָרט ניט געבלאָנדזשעט. איך
בין געקומען א זייגער צוויי און פיער האָט זיך שוין די זון אָב-
געמראָנען, אודאי פּעררייזט אין דעם שעהנעם פּרעהליכען פּאָר-
רין, וואו זי פּאסט זיך אזוי פאר די לייעבע פּאריזער שמייכלענ-
דיגע בירגער און איבערהויפט פאר די לייעבע בירגערניס...

און לאַנדאָן האָט איינגעהילט א דיקער שליער.
— אָט דאָס הייסט עס איז א פּאָנע! — האָב איך גע-
פּרעגט מיין נייעם פּריינד, וואָס האָט מיך געפיהרט ווייזען
לאַנדאָן.

דער פּריינד האָט געשמייכעלט אויף מיין גרינקייט און
האָט גוטמוטהיג געענטפּערט:

— דאָס איז דאָס געווענהליכע טעגליכע וועטער פון לאַנד-
דאָן. א פּאָנע, ברודער, וועט איהר געהן און ניט זעהן ווי אזוי
איהר געהט, אין א פּאָנע מוז מען זיך פּעסט האַלטען איינע אָן
די אנדערע און טאפּען דעם וועג.

און איך האָב בשעת מעשה געמראַכט — יא, יא, ביי אייך
איז לאַנדאָן לעבט מען טאקי אין גרויס חושך...

די באַרדינג הויז אויף ווהיימשעפּעל, וואו איך בין פּער-

פאָהרען, האָט געהערט צו מיסעס, לאַמיר זי רופען, איקס, ווייל קיין סך גוטס וועגען איהר, ווי וועניג איך פאָרער נישט פון מענשען, האָב איך נישט צו זאָגען, דאָך וויל איך ניט שאַרען איהרע ביזנעס און וויל נישט ענטדעקען איהר אמת'ן נאָמען. כאַטש פון דער צווייטער זייט וואָלט איך געקענט טהאָן א טובה פיעל וואַנדערער, וואָס וועט אויסקומען צו פערפאָהרען צו איהר. נאָר מיט דעם דאָזיגען ארטיקעל בין איך ניט אויסגען קיינע מענשען־פריינדליכע צוועקען. איך וויל מיך פשוט טהיילען מיט מיינע איינדיקע, וואָס האָבען זיך אָנגעזאמעלט אין מיין אָרד־מען האַרץ, זייענדיג אין לאַנדאָן און פאר דעם וואויל פון אונז־זערע וואַנדערער וועלען שוין וואַהרשיינליך זאָרגען די עמיג־ראַציאָנס־געזעלשאַפטען וועלכע זיינען אין דער לעצטער צייט אזוי פיעל געגרינדעט געוואָרען ביי אונז...

מיסעס איקס איז א אירישע פרוי אין פולען זין פון וואָרט: רעדט פשוט מאמע לשון און טראַגט א שייטעל. דער שייטעל איז שוין דוקא ניט פשוט. ער ליגעט איהר אויפ'ן קאָפּ ווי א באַרג. עס ווייזט אבער אויס, אז דער דאָזיגער באַרג איז איהר ניט שווער. דער קאָפּ איז איהר שטענדיג לייכט און קלאַר און איבערהויפט ביי א חשובן מיט א באַרדער וועט זי קיינמאָל ניט מאכען קיין טעות. לויט איך האָב בעמערקט געדענקט זי, ניט נאָר די צאָהל פון די גלעזער טהיי וואָס יעדער באַרדער טרינקט ביי איהר, זי געדענקט אפילו די צאָהל פון די שטיקלעך צוקער.

ביי מיסעס איקס איז דער פרייז פאר א צימער נישט טייער. צום אונגליק האָט די מיסעס אבער א שוואַכהייט, זי וויל ניט אז איהרע געסט זאָלען ערגעץ אנדערש עסען: צו וואָס זאָל מען זיך ערגעץ אנדערש פערדארבען דעם מאַגען? און אט ווען מיסעס איקס מאכט א חשובן פאר'ן „רום“ מיט'ן עסען צוזאמען, פאָהרט שוין אריין דער חשובן אין פונטען, און א פונט איז א גרויסע מטבע: די ענגלענדער זיינען א רייך פאָלק

און פון ניקעלס און קוואַדערס ווייסען זיי ניט, איבערהויפט ווייס דערפון ניט מיסעס איקס; זי האָט שטארק ליעב פונטען... א מעלה האָט אבער מיסעס איקס, וואָס איהרע באַרדערס, סיי די שטענדיגע. סיי די געסט אויף עטליכע טעג, לאָזט זי זיך נישט לאַנגוויילען. זי האָט פאר זיי פעק מעשיות, און דעם אמת געזאָגט, זעהר אינטערעסאנטע. מיסעס איקס האָט, צום גליק פון די באַרדערס, געהאט א מאַל א מאַן און כאַטש דער מאַן איז שוין פונפצעהן יאָהר טויט, לעבען נאָך זיינע מעשים טובים אין דער אלמנה'ס מויל, און אַט מיט די מעשים טובים פון איהר מאַן אמוזירט זי איהרע באַרדערס, איבערהויפט ווען די לעצטע זיצען ביים טיש און עסען. א פנים, אז מיסעס איקס ווייס פון דער נייעסטער טעאָריע פון דער היגיענע, אז ביים עסען דארף מען זיך פיהלען אין א גוטער לוינהע. און מיסעס איקס איז עס טאקי אין שטאַנד צו שאַפן מיט איהרע העכסט פיקאנטע עפיזאָדען פון איהר מאַנ'ס לעבען, איבערהויפט ביי יענער שטעל, וואו עס ווערט דערצעהלט, אז ער, עליו השלום, האָט זעהר וועניג גענעסען...

מיד האָט מיסעס איקס בעהאנדעלט נאָך פריינדליכער ווי די איבעריגע. זי האָט געהאט ברעה, אז איד זאָל דערמאָהנען איהר באַרדינג הויז ערגעץ אין א צייטונג. זי האָט עס מיר דרייטליך געגעבען אַנצוהערען.

אדווערטייזען איז א שאַד דאָס געלד — אבער דערמאָנען אזוי ערגעץ אין אן ארטיקעל איהר באַרדינג הויז מיט די גרויסע בעקוועמליכקייטען, וואָס דאָרטען געפינט זיך — וואָלט זעהר, זעהר כדאי געווען — זאָל די וועלט וויסען. און איד בין ניט קיין שלעכטער מענש און איד טחו עס איהר צוליעב. בפרט, אז זי האָט עס ווירקליך פערדיענט.

די לעצטע פאר טעג איז זי א פערסאָפעטע אריין אין מיין „רום“ און מיר זעהר העפליך געמאָלדען, אז דעם רום מוז זי

איצט נויטיג האָבען און מיר וועט זי געבען אן אנדער רום, אויך
בען! (זי האָט גאָט צו דאנקען רומס גענוג!)

— זי וואָלט מיך נישט בעמיהט, — האָט זי מיך פּערזיר
כערט, נאָר עס איז געקומען צו איהר צו פּאָהרען איהרער און
אלטער בעקאנטער: זעהר א גרויסער מענש!
דערהערט זעהר א גרויסער מענש, האָב איד זיך דער
פּרעהט, איד האָב בטבע ליעב גרויסע מענשען און איד האָב
געפּרעגט אויף זיין נאָמען: א קשיא אויף א מעשה — אפשר
א בעקאנטער.

— א שרייבער? — האָב איד געפרופּט טרעפען.

— חלילה! — האָט זי זיך פּערקרימט...

ווייזט זיך ארויס, אז עס זיינען דאָ אנדערע מינים גרויסע
לייט — ער אליין איז ניט פון מיין פּאָד, ער האנדעלט גאָר מיט
וואָלד.

— ער האָט אין דעם יאָהר פּערדיענט אויף זיין חלק —
האָט זי א צוהיצטע געענדיגט — מינה טויזענד פונט! זעהר
א גרויסער מענש!

איד בין געבליעבען א פּערציטערטער און האָב איהם
גלייך אָנגעטראָמען מיין צימער.

לאַנדאָן, 1907.

דער פערלארענער שטאלץ.

עס איז געוועזען איינער פון די געמיטליכסטע בעלער, וואָס
הערמאן האָט די לעצטע צייט בייגעוואוינט. דאָס פובליקום איז
ניט געווען בעזונדערס גרויס, דערפאר אבער א זעהר נעטס און
פיינס. איבערהויפט די פרויען. הערמאן האָט גראד דעם אַבענר
געהאט ערפאלג. אנשטאט צו יאָגען זיך נאָך זיי, ווי זיין שטייג
גער איז געווען אויף די פאַריגע בעלער, האָט מען זיך דאָ גע-
יאָגט נאָך איהם. דאָס האָט איהם געמאכט שטאַלץ. „אויב
אזוי, לאָך איך פון איך אלע... ברויך איך איך נאָר ניט...“
דער דאָזיגער שטאַלץ האָט איהם, דעם פינף און דרייסיג
יאָהריגען מאן, צוגעגעבען מעהר מענליכען חן... און
די פרויען האָבען אָנגעווענדעט, יעדערע אויף איהר
שטייגער, אלע מיטלען צו געווינען איהם. ער איז
אַבער געווען שטאַלץ און גרויסמוטיג: איינער געשענקט א
שטייבעל, דער צווייטער א פריינדליכען בליק, דער דריטער זאָ-
גאר בעמערקט, אז איהר האַרנאָדעל אויפ'ן קאָפּ איז ניט אין
אַרדנונג, פאר וואָס זי האָט איהם הערצליך בעדאנקט — אַבער
מעהר ניט. פערבראכט האָט ער מעהר מיט מענער, געוויצעלט
זיך, ארומגעשפאצירט און האָט זיך ענדליך נוקם געווען אן דעם
שעהנעם געשלעכט פאר לאנגע, פיעלע און מאנכמאָל שווערע
בעליידיגונגען, וואָס ער איז פון צייט צו צייט, פון באָל צו באָל
פון זיי אויסגעשטאַנען...

איצט וועט ער שוין וויסען, ווי אזוי מיט דער דאָזיגער
„חברה“ צו האַנדלען: אויסערליך איגנאַרירען זיי און ערשט דאָן
וועט ער איבער זיי זיענען, בעזיצען וועלכע ער וועט נאָר

וועלען. אט די שעהנע ברונעטע מיט די צולאזטע האר אין ציי-
ניינערקאסטיום, און אפשר נאך אט די גאלדענע-בלאנדע,
מיט די גרויסע בלאהע אויגען — ווען ער וויל נאך א גוט ווארט
זאגען און ער ווערט דער בעזיצער, דער אייגענטימער.

א צופריעדענקייט האט זיך אויסגעגאסען אויף זיין פנים.
א שעהנע, יונגע ווייבעל, נישט נאך קיין נאהענטע בעקאנטע,
האט איהם געכאפט אונטער'ן ארעם און געצויגען:

— הערמאן, קומט איבער'ן זאל...

— אף, איך דאנק אייך... איך האב ליבער צו שמעהן
און צו בעטראכטען די פארלעך. עס איז קאמיש, אבער אנגע-
נעהם און אינטערעסאנט... לאזט מיך אליין.

דאס שעהנע ווייבעל האט זיך בעליידיגט, זי האט אבער
ניט געקענט פון איהם אוועקגעהן און זי האט זיך געהאלדעלט:

— איך בין דא איינע אליין... איהר זייט א שלעכטער...

— א, ניין! — האט הערמאן זיך צוריק גע'חל'דעלט —
גאר ניט קיין שלעכטער... אבער אייער מאן וועט דאך זיין
אייפערזיכטיג...

— א, ניין, מיין מאן איז אזא גוטער, אזא גוטער... איברי-
גענס איז ער נאך ניטאָ היע... ער איז אוועקגעפאָהרען אויף א
פאר וואַכען... א, איך בענק אזוי נאך איהם. וועט איהר מיר
אפשר שפעטער בעגלייטען א היים...

הערמאנען איז אויסגעקומען אויסצושמען א נסיון... דאס
ווייבעלע איז ווירקליך שעהן... אבער ער האט דאך ערשט אב-
געמאכט צו זיין שטאלץ און ערשט דאן ווערען א זינער, — האט
ער זיך אנגערופען שטרענג, אבער גרויסמוטיג.

— לידער קען איך איך דאס מאַל ניט בעגלייטען... איך
וויל היינט אבער אין נאנצען זיין פריי. איהר וועט מיר מוזען
ענטשולדיגען. איך קען ניט...

ער האט געמיינט אז ער האט איבערגעכאפט די מאַס. דאָס
ווייבעלע וועט ווערען ביז און וועט איהם אַבזידלען און ענטלוי-
רן.

פען פון איהם. אבער ניין, זיין שטאלצער טאן האט איהם אין איהרע אויגען נאך מעהר אויפגעהויבען. זי האט אויף איהם גע- קוקט מיט פערליעכטע בליקען און געפליסטערט:

— איך האב היינט צו אייך קיין גליק ניט... איהר זייט היינט אזוי אנציהענד... קומט הערמאן... איך האב אייך היינט ליעב...

הערמאנס געזיכט האט זיך צושטראהלט. אויב אזוי וועל איך שוין דערפיהרען ביז'ן סוף.

— „ניין, מיין גנעדיגע פרוי, — האט ער קאקעטירט. — איך בין היינט ניט געשטימט פאר די פרויען... איך וויל בלויז בעאבאכטען, זעהן, הערען און אליין בלייבען אן דער זייט, ניט אנטהייל נעהמען. איך בין שוין, שליסליך, ניט קיין יונגער מענש — האט ער געענדיגט מיט א מענערליכען קאקעטישען שמייכלעך.

— ווירקליך, ווירקליך! — האט זיך דאס ווייבעל צושריען פאר כעס, וואס ער איז אזוי הארטנעקיג, — ווירקליך, זייט איהר שוין אן אלטער מאן, אן איהר זאגט זיך אב פון גליקען... ביים ווארט גליקען, האט איהר יונג שעהן פנימ'על בעסער מען א ראזעווע פארב. די אויגען, וועלכע זי האט אויף איהם אויסגעשטעלט, האבען געפינקעלט מיט א ספעציפישען פייערל. — ליידער, ליידער... — האט זיך בערמאן ניט אונטער געגעבען... ליידער, ליידער...

און א נויג טהוענדיג זיך, איז ער אוועק פון איהר.

ער איז געבליבען שטעהן ביי א קליין טישעל, ביי וועל- כעז עס איז געזעסען א פרוי אנגעשפארט אן צוויי שעהנע לאנגע הענד מיט ענטבלויזטע ארעמס דעם שעהן פריזירטען קאפ מיט א געפלאכטענע קרוינדעל אין פריזור... ער האט זי אג- געקוקט און געוואלט שוין אוועקגעהן, אבער די פרוי האט אויפ- געהויבען אויף איהם איהרע אויגען און האט בלויז איין קוים-

בעמערקבארען שמייעל געטהאָן... ער האָט איהר צוריק א שמייר
 כעל געטהאָן... זי האָט איהם א וואונק געטהאָן מיט איין פינגער,
 א לאנגער, א ווייסער, א ליילען פינגער... מיין גאָט... האָט
 ער שיער ניט אויסגערופען — וואָס פאר א פינגער... ער וועט
 זיך בלויז צוועצען... א, ער איז היינט אין א שטאַלצער שטיי-
 מונג — ער וועט זיכער אויסהאלטען!...

— איהר זייט מיר ווי בעקאנט... — האָט ער אָנגעהויבען
 און געפיהלט, אז א געוויסע מאָס שטאַלץ, מיט וועלכער זיין
 הארץ איז נאָר וואָס פול געווען, האָט שוין די פאָר אויגען איהר
 רע אויסגעצאפט... — יא, מיר דאכט איד האב אייך ערגעץ
 וואו געזעהען...

— איהר זאָגט ליגען... — האָט זי דרויסט געשמייעלט—
 וואו האָט איהר מיר געקענט זעהען, אז איד בין ערשט דא אין
 שטאָרט איינמיטל טעג, ביי א טאָנטע...

— אד, ענטשולדיגט, — האָט ער שוין געשטאַמעלט און
 געפיהלט, ווי פון זיין שטאַלץ איז שוין אויסגעצאפט א גרויסער
 טייל... — יא, מיר האָבען אָפט טעות'ן... — ער האָט געוואָלט
 זיך געהמען מיט זיין פריהערדיגען שטאַלץ, אינגאָרירען זי און
 בעהערשען זי, אבער אזוי ווי קיין שטאַלצע פראזע האָט ער ניט
 געפונען אין דער דאָזיגער הייסער מינוט, האָט ער א זאָג געטהאָן
 פון העפליכקייט וועגען:

— וועלכע שעהנע פינגער איהר האָט!...

זי האָט אויסגעצויגען איהר האַנד, בעטראכט איהרע פינגער,
 גער, ווי זי וואָלט זיי אליין דאָס ערשטע מאל געזעהען און זיך
 אָנגערופען:

— ווירקליך?...

ער האָט זיך שוין אינגאָנצען פערלאָרען: ניט נאָר די פינגער,
 גער, נאָר איהר שטים... אזא שטים האָט ער נאָר קיינמאל ניט
 געהערט...

— א, איהר זייט א קעניגין!

— אה, איהר רעדט שוין ווי א פערליעבטער, — האָט זי אָפּען הונק געמאכט און געשפּיעלט אויפ'ן טיש מיט איהרע לאנגע פינגער.

ער האָט געוואָלט עפעס זאָגען שטאַלצעס, מוטיגעס, גרוי-סעס, אָבער דער שטאַלץ איז שוין געווען אין גאנצען אויסגע-צאפט, און ער האָט זיך געבעטען:

— ערלויבט מיר קושען אייערע פינגער!

זי האָט איהם ווי א קעניגין אויסגעצויגען איהרע הענד. ער איז ווי פער'שכור'ט געבליבען פון זיסען דופט און אראַמאט, וואָס האָט פון זיי געשלאָגען. ער האָט זי א קוש געטהאָן אין אַרם...

— אה, איהר ערלויבט זיך צופיעל! — איז זי געוואָרען שטרענג — איהר האָט דאָך געבעטען אין די פינגער...

ער האָט זיך געפיהלט פערזינדיגט און פערשולדיגט... זי איז דאָך גערעכט: וואָס געהט ער אזוי ווייט — פון איהרע פינגער ביז די ארעמס איז דאָך אזא ווייטער וועג... ווי אזוי האָט ער פערבלאָנדזשעט... און וואָס איז עפעס וועגען זיין שטאַלץ?... זי האָט אויף איהם אָנגעשטעלט איהרע אויגען, גרויסע גרינע און אפשר בלאַהע אויגען. ער האָט דעם קאַליר ניט גע-קענט בעצייכענען. אזוינע אויגען האָט ער זעהר זעלטען גע-זעהן. די אויגען האָבען אויף איהם געקוקט מיט שטרענגקייט און מחילה...

— דאָס מאַל בין איך אייך מוחל... — האָט זי ענדליך א שמייכל געטהאָן.

עס איז פערביי א קעלנער.

— בעשטעלט עפעס — האָט זי ווי בעפויִלען.

— אה, מיט פערנגיגען! — האָט ער זיך אָנגעכאפט.

וואָס טרינקט איהר... וויין?

— וויין?... — האָט זי זיך געקווינקעלט — עס איז דען

דאָ גוטער וויין?

דער קעלנער האט גלייך ארויסגעכאפט א ווייזקארטע.
אנגעוויזען מיט א פינגער אויף א געוויסען סארט. ביי דער
זייט איז געשטאנען א שטרענגע אימער — דער פרייז... הערמאן
האט זיך דערמאנהאט, אז אין טאש האט ער ניט פיעל... טאמער
קומט אויס צו נעהמען א פיאקער! ... פערפאלען! ... ער האט
גלייך בעשטעלט.

זי האט אויף איהם געווארפען א גוטמוטיגען בליק און
געפרעגט:

— איהר זייט רייך? ...

— א, ניט זעהר, אבער...

— איך האב נישט ליעב קיין ארימע לייט... — האט זי
געלאכט.

— א, ניין — האט זיך הערמאן דערשראקען — איך בין
ניט אריים...

הערמאן האט זיך גענומען גריבלען אין זיין הארץ, אויס-
צוגעפינען א שטיקעלע שטאלץ, כאטש א קליין טיילכעל, ווען
ניט, איז ער פערלאָרען.. די דאזיגע פרוי וועט איהם מאכען
צום נאר. ער פיהלט עס, ער זעהט עס פאר... אסער קיין וועג
צוריק איז שוין ניט געווען... דער וויין איז שוין געבראכט גע-
וואָרען... דער קעלנער האט עס גראציעז אויפגעמאכט און אָנ-
געגאסען צוויי בעכער...

— פראַזיס! — האט זי אויסגערופען און מיט גראציע
אָבערטונקט אין בעכער איהרע ראַזע ליפען מיט א קליין שפיי-
צעל פון רויט-בלוטטיגען צינגעלע.

הערמאן האט זיך פערלוירען, פערגעסען, ער איז ענטציקט
געוואָהען...

— ערלויבט מיר אייך צו קושען אין די ליפען...

— א, האט זי געשמייכעלט — דאס איז נאָך צופרייה...
ער האט אויסגעטרונקען דעם בעכער וויין מיט איין סאל,

ווי ער וואלט געוואלט לעשען א גרויס פייער, וואס עס האט
אנגעצונדען זיין הארץ, זיין נשמה, זיין גאנץ וועזען.

— ווי רופט מען אייך?

— בעללא! — האט זי ווי אויסגעזונגען...

— פון וואנען קומט איהר?

— פון דער וועלט... — האט זי חוזק געמאכט.

— צו וועמען און וואוהיין?...

— צו אלע און צו קיינעם ניט, איבעראל און ערגעץ ניט...

— איהר זייט א קעניגין! — האט ער געזאגט נאכ'ן צוויי-

טען נלאזן וויין.

— אבער א בייזע... — האט זי געלאכט, א זעלבסטהער-

שערין... קיין גנאד פאר מיינע אונטערטאנען...

— פאר מיר יא! — האט ער זיך געבעטען.

— ניין... איבריגענס בין איך היינט דא ניט אליין...

און איידער הערמאן האט געהאט צייט עפּים צו פרעגען,

איז ווי אויסגעוואקסען געבען טישעל א הויכער, גראציעזער,

רייכגעקליידעטער יונגער מאן...

ער האט געווארפען א בייזען בליק אויף הערמאן'ען, א

פריינדליכען צו דער קעניגין און געזאגט:

— מיר געהען...

— יא...

זי האט זיך אויפגעהויבען פונ'ם אָרט, אויסגעצויגען נאכ-

לעסיג די האנד הערמאנען, און קיין איינציגס וואָרט...

זי איז פערשוואונדען פון די טרעפּ. הערמאן איז געבליבען

ביי א האלבען בעכער ניט דערטרונקענעם וויין. איהר בעכער איז

געשטאנען פול... און האט אָנגעקוקט מיט חוזק הערמאן'ס

בעכער.

ער האט האסטיג אויסגעטרונקען ביז'ן דעק זיין בעכער

און האט זיך געלאזט איבער'ן זאָל.

ער האָט שוין געגארט און געזוכט דאָס פריהערדיגע שעהנע
ווייבעלע... יענע אַבער האָט אַרויסגעשפּאַצירט מיט אַ צווייטען.
בעמערקענדיג הערמאַנ'ען האָט זי אויף איהם געוואַרפען אַ
אינגאַרירענדען בליק און האָט זיך הויך געווענדעט צו איהר
קאַוואַליער:

— לאַמיר געהן... יאָ?

— מיר געהען...

הערמאַן איז געבליבען אליין...

ער האָט געטראַכט פון זיין פריהערדיגען שטאַלץ און פון
דער פרוי בעלא, וואָס געהערט צו אלע און צו קיינעם ניט, און
וואָס אלע מיטלען זיינען נישטיג צו דערגרייכען דאָס, וואָס
דאָס מענשליכע האַרץ בענעהרט...

דער פראלעמארייער.

בעריל דער ישיבה-בכור אין נייעם קלוין האט קיינמאל
ניט געהאלטען פון זיך און איז געווען שטענדיג שטארק אראב-
געפאלען ביי זיך מיט זיין תורה, וועלכע ער האט געלערענט
ניט לשמה, נאר טאקע צוליעב די „טעג“ און צוליעב דער האר-
טער באנק אין בית-המדרש, וואו ער האט יעדע נאכט זייטע
ביינער אויסגעגלייכט. אודאי קען מען אויף זיך אליין קיין גרוי-
סען כבוד ניט לעגען. אז עסען עסט מען פרעמס און שלאפען
שלאפט מען אין קלוין, צוזאמען מיט א פאר בטלנים און אויף
אמאל, אין א ווינטער נאכט, מיט דעם שטאדט-משוגע'נעם, וואס
גנב'עט זיך אריין שפעט ביי נאכט און כאפט א „משוגע'נעם“
דרעמעל אויף דער געגענאיבערדיגער באנק, וואו ער, בעריל,
שלאפט.

און אזוי ווי בעריל האט קיינעם ניט געקענט, אויסער די
בעלי-בתים און יונגע לייט פון בית-המדרש, וואו ער האט געלע-
רענט, איז זיין השגה וועגען מאכט און גדולה ווייטער פון דעם
דאזיגען „קלאס“ ניט גענאנגען. זיי האט ער בעטראכט פאר די
גרויסע, פאר די שטארקע, פאר די פרייע, פאר די מענשען מיט
א „בחירה“, און איז פערנגלייך מיט זיי האט ער זיך געפיהלט.
ווי א ווערימעל.

און געטרוימט האט שטענדיג בעריל צו ווערען אויף אמאל
א בעלה-בית, א יונגערמאן מיט א ווייב, מיט א „שטאדט“ אין
בית-המדרש און מיט אן אייגענעם „טיש“.

ווי אזוי אבער וועט ער עס דערגרייכען, האט ער ניט גע-
וואוסט. ער האט אפילו גענלויבט, אז פריהער אדער שפעטער

וועט ער חתונה האָבען, אבער פון חתונה האָבען ביז ווערען אליין א בעל־הבית איז זעהר ווייט. אָט איז דאָ אין בית־מדרש דער בריסקער פרוש, אויף א בעווייבטער, און פונדעסטוועגען איז ער אין אזא מצב, ווי בעריל אליין. און אז יענער האָט שוין א „שבת“ ביי א שעהנערען בעל־הבית, איז דען שוין גוט? ווען דער „שבת־דינער“ בעל הבית זיינער איז א חסיד, מוז ער זינען זיינע חסיד'ישע זמירות, כאַמש בערל אליין איז א מתנגד.

און בעריל איז געווען שטענדיג אומעטיג, פערטראכט. און אויף די בעל־בתים פון בית־מדרש האָט ער געקוקט מיט גרויס דרד־ארץ און מיט שטארק אראַבגעפאלענקייט. דערזעהענדיג א בעל־הבית נישט ווייט פון זיך, פלעגט ער זיך אויפשטעלען און נישט וויסען, וואוהין צו טהאָן זיין קליינעם, דארען גוף...

א בעל־הבית האָט ביי בערלען געהייסען יעדער, וואָס איז נישט קיין בעל־מלאכה. אפילו לייב דער געפאלענער, וואָס לעבט שוין צעהן יאָהר פון קצבה, איז ביי איהם געשטאַנען העכער פון חיים דעם שניידער, וואָס האָט געהאַט אן אייגענע שטוב און איז בכלל געווען נישט קיין עס־הארץ און פלעגט אמאָל גאָכ'ן דאוונען זעצען זיך אין בית־מדרש ביי א ספר.

— ס'איז פאָרט א בעל־מלאכה! — פלעגט בעריל בעד שליסען, קוקענדיג דאן אויפ'ן שניידער — עס איז נאָר אַנ'אנ' דער שניט!... — וועגען די יונגע ארבייטער האָט בעריל נאָר נישט געוואָלט טראַכטען — אויף זיי האָט ער שוין לאנג א מאַך געטהאָן מיט דער האַנט. — דאָס זיינען חמורים!

און פּרִוצלונג, אין דער לעצטער צייט, דערווייט זיך בעד־ריל, אז אָט די בעל־מלאכות זיינען די גרעסטע יחסנים אויף דער וועלט. אז זיי הייסען נאָר נישט קיין בעל־מלאכות, נאָר אויף לעמין — פּראַלעטאריאט, און נאָר דער פּראַלעטאריאט איז דער בעל־הבית פון דער וועלט, אלץ געהערט צו איהם, ער

האָט אלץ בעשאַפּען און מיט דער צייט וועט ער טאקי אלץ אַרר־
 געהמען און ער וועט געוועלטיגען איבער דער גאנצער וועלט.
 ווי אזוי דאָס וועט ווערען, קען בעריל נאָך נישט משיג זיין.
 די עטליכע אידישע בראַשורען, וואָס ער האָט די לעצטע צייט
 וועגען דעם געלעזען בישתיקה אין בית־מדרש, האָבען דאָס נאָך
 איהם נישט דערקלערט. נאָר וואָס איז שייך? דעם גרען האָט
 איהם די גמרא אויך נישט דערקלערט און פונדעסטוועגען
 גלויבט ער דאָך. היינט פאַר וואָס זאָל ער נישט גלויבען אין
 פּראָלעטאריאט, אין וועלכען די גאנצע וועלט גלויבט.

און בעריל זעהט טאקע בחוש, אז דער יחסן איז דער בעל־
 מלאכה, דער פּראָלעטאריאט; די בעל־ביתים — שטעהט אין
 די ביכלעד געשריבען — וועלען אונטערגעהן — „אזוי ווי א
 מעקענע פון א וויגל“ — גיט בעריל א משל פון תהילים אין גע־
 דאנק, און זעהט נקמה און ער האָט אויף זיי נאָר קיין רחמנות
 נישט. און וואָס וועט ער זיי אין דער אמת'ן זשאַלעווען? דעם
 נרויסען נחת, וואָס ער האָט פון די בעל־ביתים געהאט! ... סך־
 הכל האָט ער אויף אלע „טעג“ זיך זאָט נישט אָנגעגעסען —
 זאָלען זיי פערשוואַנדען ווערען! רערט ער אויס מיט כעס.

אַבער וואָס וועט זיין מיט איהם, ווער איז ער? דער גע־
 דאנק האָט איהם קיין רוה ניט געגעבען... צום בעל־הבת'שען
 קלאס געהערט ער געוויס ניט, א שענער בעל־הבית איז ער, אז ער
 האָט אפילו קיין קעסטיל ניט, און די איינציגע פאַר העמדרע,
 וואָס ער פערמאָגט, ליעגען אין א שטענדרע, וואָס האָט גראַד א
 טהירעלע מיט א שלאַס.

אַבער קיין פּראָלעטאריער איז ער דאָך אויך נישט. ארביי־
 טען ארבייט ער ניט.

און ווער ווייס? אפשר יא, לערנען לערנט ער דאָך נישט
 לשמה, נאָר צוליעב די טעג, הייסט דאָך דאָס „טויש“, ווי אין
 די בראַשורען שטעהט. ער גיט תורה, און זיי ניבען עסען. —
 עס איז אבער א דרש, צווייפעלט ער ביטער — וואָס דארפּען

די בעלי-בתים מין תורה, נאָר צוליעב יענער וועלט. און יענע וועלט איז אפשר א זאך שלא בא לעולם...

אלענפאלס גלויבען דאָך נישט די פּראָלעטאריער אין יעדער וועלט. קענען זיי דאָך מיר אין זייער חברה נישט אריינ-נעהמען.

אט, למשל, האָבען די ארבייטער געמאכט א שמרייט. אז ער וואָלט געווען א פּראָלעטאריער, וואָלט ער דאָך אויך געדאַרפט שמרייקען. ער איז אָבער געזעסען אין בית-המדרש און געלעך רענט, ווי אלע מאָל. און זאָל שוין זיין, אז ער וואָלט נישט געלערנט, הייסט עס דען געשמרייקט! קיינער וואָלט זיך אפילו ניט ארומגעקוקט.

— טאָ וואָס בין איך, ווער בין איך? — פלעגט בעריל די לעצטע צייט אלץ מעהר און מעהר זיך פערטייעפען אין דער פראגע.

זי וועט ער צוזאמען מיט אלע הענדלער און קרעמער אויך אונטערגעהן, פערשווינדען, ווי א מעקעגע פון א ווינד? ... טרויעריגע געדאנקען!

ערשט נאָך פורים, אז בעריל האָט זיך געשמעלט אין א פאָדריאד רעדלען מצה, האָט ער זיך א ביסעל בערוהיגט. — איצט בין איך א פּראָלעטאריער, ווי אלע, האָט ער נישט אַהן שטאַלץ געטראכט, — איך ארבייט 14 שעה אין טאָג.

דער לעצטער ארגומענט האָט איהם אבער בעאונרוהיגט. די ארבייטער, די אמת'ע פּראָלעטאריער, האָבען שוין אויסגעקעמפּט א סך א קירצערען ארבייטס־טאָג. נאָר די רעדלער ארבייטען נאָך אלץ צו פיערצעהן שעה אין טאָג און אמאָל — זעכצעהן.

זי וועמען ווענרט מען זיך וועגען דעם? ווער ווייס, צו

וועלטען די אמת'ע פראלעטאריער איהם נישט אויסגעלאכט.
 ווען ער זאל זיך צו זיי ווענדען דערמיט.
 און בכלל, ווען קען ער זיך צו זיי ווענדען? ביזן פסח האט
 ער אמילו קיין צייט נישט אבצוקעזערען זיך פון בלעד, און נאך
 פסח איז ער וויעדער אויס פראלעטאריער.
 טא ווער איז ער פארט? און וואס וועט מיט איהם זיין.
 ווען דער פראלעטאריאט וועט הערשען אין דער וועלט און די
 בעלי-בתים, די קרעמער און די הענדלער, הייסט עס, וועלען
 פערשווינדען, אונטערגעהן?...
 וועט ער אויך אונטערגעהן? אוי, ווי איהם ווילט זיך נישט
 אונטערגעהן!

די פרעמדע תפלה.

(א בילד פון לעבען אין קאזארמע)

שטיץ, טרויריג, מיט אראבעללאזמע קעפ און מיט א נאָר
גענדיגע בענקעניש אין הארצען זיינען די מוזיקאנטען פון דאָר
נער פאלק אריין אין קאזארמע, נאָכדעם ווי זיי האָבען בעגלייט
צום צוג דעם „זאפאס“.

אויסהענגענדיג אויף די הילצערנע הענגערס די אינסטרור
מענטען, האָבען זיי אפילו זיך נישט גענומען אָבערווייניגען די
קאָזיאַנע שמיזעל, ווי זייער שטיינער אין שטענדיג. שטום, אַהן
ווערטער, האָט זיך ווער אויף דער נאָרע אויסגעצויגען, ווער
אַנדערגעזעצט און געטראַכט פון דער היים, פון וועלכע זיי זיי
נען אלע אזוי ווייט און פון וועלכער זיי דארפן נאָך אזוי לאַנג
זיין אָבעריסען. וועניגסטענס האָבען זיך אזוי געפיהלט די איר
דישע מוזיקאנטען, וועלכע זיינען בעשטאָנען פון 35 מאַן. די
דריי קריסטען, וואָס זיינען איבערגעבליבען, האָבען אויסער דאָס
בענקעניש נאָך דער היים, וואָס דער אוועקגאנג פון זאפאס האָט
ביי זיי ארויסגערופען, נאָך א בעזונדער ביטער געפיהל דורכ־
געלעבט: דריי קריסטען, דריי פראַוואַסלאַוונע צווישען אזוי
פיעל „נישט גע'צלמ'טע“!

די אלע דריי, אייוואַנאָוו, יעמעליאַנאָוו און סטעפאַנאָוו,
האָבען זיך צוזעצט אויף איין נארע, הארט איינער נעבען דעם
אַנדערען און האָבען פון אייוואַנאָוו'ס בייטעלע מיט מאַכאַרקע
גענומען זיך שטום אַהן ווערטער, דרעהען פאפיראַסען אין גראַבע
גאזעמען־פאַפיער.

— נעהם נאָך אביסעל! — האָט ענדליך אייוואַנאָוו, וועל־
כער איז שטענדיג קארג געווען אויף אן איבעריג קערענדיג

מאכאָרקע—זעהר ברייטהערציג, אבער מיט א קול פון אן אַבל, ארויסגעזאָגט.

— עט, גענוג! — האָט יעמעליאנאָוו, ווי געריהרט ווערענדיג פון זיין חבר'ס גוטסקייט, ווייך געענטפערט, און אום דאָר צוליעב צו טהאָן זיין חבר, האָט ער צוגעשאַטען צו זיין פאָרפיראָס, וואָס איז נאָך נישט פארקלעפט געווען, נאָך א דריי קערענדלעך.

— געהס דו אויך נאָך אביסעל, עס איז זעעניג! — האָט איוואנאָוו אויך סטעפאנאָוו'ן פאָרגעלעגט.
סטעפאנאָוו האָט זיך שטום ענטזאָגט.

אַז זיי האָבען שוין די צונויפגעדרעהטע פאָפיראַסען פעררויכערט איז צו זיי צוגעגאנגען דער „דערזשורנער“, דער איך הייס קאַץ, און האָט זיי ווייך געמאַלדען:
— שוין פארטיג דער אוזשין!

— מיר דארפען נישט דעם אוזשין — האָט איוואנאָוו זיך טרוקען ענטזאָגט, ווי ער וואָלט זיך וועלען נוקם זיין.
דער דעזשורער, אן אונטער-אַפיציער, האָט זיך נישט קורענדיג אויף זיין צווייענדיגע ממשלה, וואָס ער האָט היינט, ווי פערלאָרען זיך, און האָט הכנעה'דיג געפרעגט:
— פארוואָס?

— עס וועט זיין וועניג פאר דייע „ברידער“ — אָן וויפיעל זיי זיינען! — האָט סטעפאנאָוו אונטערגעהאלטען.
— א נאנצע סינאָגאָגע! — האָט יעמעליאנאָוו א שטאָך געטהאָן.

דער דעזשורנע איז אָבענדיג אוועק פון זיי.
— זיי זיינען ברוגז! — האָט ער צוגעהענדיג צו א פאָר אירישע סאָלראַטען געשמייכעלט.
די אירישע סאָלראַטען האָבען טרויריג געשוויגען.

2.

אין א שעה ארום איז דער דניעוואלניע, בערקע שיף, צר
גענאנגען צום דעזשורנעם און האט איהם געמאלדען:
— איך שמעה שוין צוויי איבריגע שעה — שוין צייט מיך
צו בייטען.

— אהא! — האט זיך דער דעזשורנער א כאפ געטהאן—
ביזט, ברודער לעבען, גערעכט, און נאך א קליינער פאווע האט
ער הויך איבער דער קאזארמע אויסגערופען:
— וועמען „אטשערעד“ איז דעם דעוואלניע צו בייטען?
די אידישע מוזיקאנטען האבען זיך איבערגעקוקט און הא-
בען נישט געענטפערט. אנדערע האבען געקוקט אויף אייווא-
נאוו, וועלכער איז געלעגען אויסגעצויגען אויף דער נארע
און האט זיך געמאכט ווי איהם געהט די גאנצע פראגע ניט אן.
— נו, קיינער איז זיך נישט מודה! — האט דער דעזשור-
נער גומהערציג געשמייכעלט און געווארט אויף אן ענטפער.
ניט דערווארטענדיג זיך, האט ער וויעדער געזאגט:
— מיר האבען, דאכט זיך, ערגעץ א „טאבליצע פון אטשע-
רעד“. עס וועט אייך שוין דער שווארץ-יאָהר אליין נישט העל-
פען.

ער איז צוגעגאנגען צו דער וואנד, וואו עס איז געהאנגען
א צעטעל מיט די נעמען פון די אלע מוזיקאנטען, און האט גע-
נומען לעזען מיט די אויגען, דורכלאזענדיג יענע נעמען, וואס
זיינען בעצייכענט געווען מיט א קרייצעלע, ווער עס האט שוין
אבגע'פטר'ט זיין אטשערעד.

— אייוואנאוו! — האט ער פאר זיך א מורמעל געטהאן—

זיין אטשערעד!

דער דעזשורנער האט זיך א קראץ געטהאן אין קאפ, ווי
ער וואלט זוכען עפעס אן עצה. ער האט נישט געוואוסט, וואס
צו טהאן.

אָוועקגעהענדיג פון דער טאבליצע האָט ער זיך מיט קליי-
נע, ניט דרייטע טריט געלאָזט צו איוואנאָוו'ן, בלייבענדיג
שטעהן נעבען איהם אין אן אונבעהאַלפענער פּאַזע.

— איוואנאָוו! — האָט ער איהם שוואַך אַ ריהר גע-
טהאַן פאר'ן פּוס.

— נייע לאַפּאי! — האָט איוואנאָוו וויסענדיג אויף וואָס
ער דאַרף איהם, אויפגערעגט אויסנערופען.

דער דעזשורנער האָט איהם געוואָלט זאָגען: דיין אַטשע-
רעד, געה בייט דעם דנעוואַלניע, ער האָט אבער קיין מוט נישט
געהאַט דאָס ארויסצורעדען.

ער איז צוגעגאנגען צו איינעם פון די אידישע מוזיקאנטען.
— בלאַחשטיין! זיי אַ גוטער ברודער, בייט דו דעם דניע-
וואַלנעם!

— עס איז דען מיין אַטשערעד ?

— ניין — איוואנאָוו'ס...

— נן, איז ער חולה ?

— לאָז איהם געמאד, נישט כדי צו עסק'ן מיט זיי. דריי

שטיקלעך גוים... שטעל זיך דו!

— שטעל זיך! שטעל זיך! — איז צוגעגאנגען נאָך אַ

אידישער מוזיקאנט. — זעהסט נישט ווי ביז זיי זיינען.

— זיי וועלען דאָך צולאָזט ווערען! — האָט בלאַחשטיין

בעמערקט, און האָט געביטען דעם דנעוואַלניעם.

איוואנאָוו האָט זיך שטום איבערגעקוקט מיט יעמעליאנאָוו,

און סטעפאנאָוו האָט שוין הויך ארויסגערעדט:

— וואָס דען ? נאָך דניעוואַלנע שטעהן: וועניג זיינען זיי

דא.

און די דריי „איבערנעבליבענע“ פראוואַסלאוונע זיינען מיט

אַ בייזען שמייכעל ארויס אונטען, אין בופעט, פערניסען די

צרות.

3.

ניין א זיינער אין אַווענד אין אריין דער פֿעלדפֿעבעל, א הויכער קרויסט, מיט א נלאַט־געגאַלטער מאָרדע. זיינע וואַנסען זיינען געווען פֿערדרעהט און זייערע צוויי שפיצען האָבען גע־קוקט מיט בייזקייט ווי זיינע אויגען, אזוי, אז עס האָט גע־ראַכט, אז ער האָט פֿיער אויגען.

— זיינען אלע דאָ? — האָט ער געפֿרעגט מיט א טאָן פֿון אן אליינהערשער, וואַרפֿענדיג בליקען אין יערער ווינקעל.
— אלע! — האָבען די אידישע סאַלדאטען, ווי א כאַר, האַרמאַניש אויסגערופֿען.

— זעהט־זשע! — האָט ער בייז־שמייכלענדיג זיך גע־ווענדעט צו די אידען — זאָל מיר פֿרובֿען איינער פֿעהלען! נא פֿאווערקיין — האָט ער א קאַמאַנדעווע געטהאָן.
די אלע אידישע סאַלדאטען האָבען זיך אויסגעשטעלט פֿאַר־ווייז. אייוואַנאָוו האָט זיך געשטעלט נעבען יעמעליאַנאָוו, סטעפֿאַנאָוו האָט זיך געדריקט צו זיי.

דער פֿעלדפֿעבעל האָט אָנגעהויבען אויסרופֿען די נעמען, פֿריהער די אידישע. די דריי רוסישע האָט ער ווי מיט א כיון געלאָזט צום סוף. ווי אַברייניגען מיט זיי די צונג... צוקומענדיג צו די דריי רוסישע נעמען האָט ער דעם טאָן אומגעבימען און נאָך יעדער נאָמען זייערען האָט ער געמאַכט א קליון פֿאוועלע, ווי ער וואָלט זיך בעלעקט...

— נא מאַל־טוואו! — האָט דער פֿעלדפֿעבעל א קאַמאַנדע־ווע געטהאָן, ווי ער וואָלט ניט געוואוסט, אז עס זיינען נאָר גע־בליבען דריי פֿראוואַסלאַווען.

אלע מוויקאנטען האָבען געמאַכט א טריט לינקס, לויט מיר ליטערישען שטייגער, און כהרף עין זיינען זיי אלע געשטאַנען מיט'ן פֿעלדפֿעבעל בראש קעגען די הייליגע בילדער.

— אַמשע נאש ! — האָט דער פעלדפעבעל, אלס חזן, אָנ־
געהויבען מיט זיין באסאָווען קול צו זינגען.
עס האָט געהערשט א שטילשווייגען.

די אידישע סאַלדאטען זיינען געשטאַנען בלייד. אין דער
שטילקייט האָבען זיי געהערט הויכע שטעכיגע ווערטער. זיי האָר־
בען געשפּירט, אז אין דעם שווייגען ליגענט פּערבאַרגען א בייזע
כונה... זיי האָבען מורא געהאט א קוק צו טהאָן אויפ'ן פעלד־
פעבעל, אויף די דריי רוסען...

— נו, וואָס ווארט מען ? — האָט דער פעלדפעבעל מפּסיק
געווען.

שטיל.

פּלוצים, ווי צונויפּרעדענדיג זיך געהיים איינע מיט די
אַנדערע, האָט א זעץ געטהאָן א גאַנצער כאָר הויך, האַרמאָניש
און ערנסט. די ווערטער און דער ניגון פון דער פּרעמדער תּפּלה
האָבען זיך צוגאַסען איבער דער גאַנצער קאָזאַרמע. די קריס־
טען האָבען דאָס מויל נישט געעפּענט. אבער שוין נישט להכּעים
צו טהאָן, נישט צו ווייזען, אז דאָ זיינען צופיעל אידען, נאָר
פון ערשטוינונג און איבעראַשונונג...

נאָר דער תּפּלה, אז דער פעלדפעבעל איז שמום, אָהן קיין
נע בשפּעהלונג, ארויסגעאַנגען, האָט ווידער גענומען הערשען
א שטילקייט. די אידישע מוזיקאַנטען האָבען, ווי בעטראַכטענ־
דיג, וואָס זיי האָבען געטהאָן, געשוויגען.

די דריי קריסטען האָבען זיך, אוועקזעצערניג זיך אויף איין
נארע און זעהר שטיל זיך גע'סוד'עט.

ענדליך האָט זיך איבער דער קאָזאַרמע דערהערט איוואַ־
נאָו'ס שטים :

— זשירי חיטרי !

די אידען האָבען זיך איבערגעקוקט און געשוויגען.
אין דער קאָזאַרמע האָט געהערשט א דריקענער שטילקייט.
די הייליגע בילדער אין ווינקעל האָבען געקוקט מרה־שחורח'דיג.

דער שכור.

חיים דער מלמד איז געווען א איד א חלוש, האט געהאט א סך מיחוש'ן און דערפאר האט ער געהאט די בעסטע תלמידים; ווייל די מיחוש'ן, האבען אלע געוואוסט, איז איהם געקומען נאָר פון דער תורה, און די שטערטעלשע אידען לאָזען א תלמיד-חכם ניט פאלען.

מעהר פון אלץ האט חיים געליטען פון קאַפּוועהטאָג.

— איד בין נאָר אַהן א קאַפּ! — פלעגט זיך חיים אמאָל קלאָגען פאר זיינע נאָהנטע בית-מדרש אידען — טאָמער פער-בלוסט זיך אמאָל מיין אלטער פרעגלען א שטיקעל הערינג, הרג'ט זי מיר נאָר אוועק — פאר טשאד ציטער איד...

נאָר נאָך מעהר ווי פאר טשאד האָט חיים מורא געהאט פאר בראַנפּען, בראַנפּען, האָט ער געזאָגט, איז א מלאך-המות, דאָס קענען נאָר גוים פערטראַגען.

און חיים האָט ניט נאָר קיינמאָל קיין בראַנפּען ניט גערטרונקען, ער האָט עס אפילו קיינמאָל ניט אָנגעזעהן... דער ריח פון בראַנפּען איז איהם אפילו פרעמד געווען. עס האָט זיך אמאָל געמאכט, אז, דורכגעהענדיג דעם מאַרק איז בית-מדרש אריין, איז ער פערטראכטערהייט צוגעגאנגען צו לייבע שענער קערס היין. עפעס א מאַדנער ריח האָט איהם דעם אַטהעם פּערהאלטען.

— וואָס זאָל דאָס זיין פאר א ריח? — האָט חיים זיך געוואונדערט — אפשר סמאלעניש חלילה, עס קען נאָך א שרפה, חלילה זיין.

און חיים האט געהאלטען פאר א חוב אריינגעהן צו לייבען
 אין שענק אריין און וואָרענען איהם.
 — איך בין געגאנגען פארביי — האָט ער געזאָגט אריינגע-
 הענדיג — הער איך עפעס א ריח, אפשר איז דאָס סמאלעניש —
 אין שטוב דאָ הערט זיך אויך... א גרויל!... וואָס איז דאָס פאר
 א ריח?

— וואָס זאָל זיין פאר א ריח, ר' חיים? — האָט לייב
 געקוועטשט מיט די פלייצעס — איך הער קיין שום ריח ניט. עס
 הערט זיך געוועהנליך אין א שענק — בראַנפּען...
 — אזוי גאָר — בראַנפּען! — האָט חיים ווי עפעס זיך
 דערמאָהנט — האָט בראַנפּען אזא שאַרפען ריח, הייסט עס?
 פּלאַי פּלאַים!...

און חיים האָט זיך דערנאָך א גאָנצען וועג גע'הרוש'ט, וואָס
 פאר א שאַרפען ריח בראַנפּען האָט... און ער האָט פאר בראַנפּען
 גאָר מעהר מורא בעקומען. שמחת־תורה האָט חיים געזעהן, ווי
 אלע אידען זינגען און מאַכען משונענע הויזות. ער איז אפילו
 געווען צופריעדען, וואָס אידען זיינען זיך משמח מיט דער
 תורה, דאָך אינוועניג אין האַרצען איז עס איהם געווען פריקרע:
 די שמחה זייערע איז דאָך אייגענטליך פון בראַנפּען, פון די
 ביסעל פּראָסטע בראַנפּען, וואָס זיי האָבען געטרונקען. און חיים
 פלעגט זיך גראָד דאמאָלס דערמאָהנען אָן נח'ן, אָן חס'ן, אָן
 לוט'ן, און כדי צו פערטרייבען די מיאוסע געדאנקען, פלעגט
 ער אריינקוקען אין א ספר...

האָט זיך אבער אמאָל שמחת־תורה געמאכט א מעשה, אז
 אונזער חיים האָט זיך אָנגעשכור'ט...
 ער האָט גראָד דעם זומער געהאט א שלעכטע קנעלונג,
 ניט חלילה דערפאר, וואָס ער האָט זיינע מיחוש'ן פערלירען און
 דערפאר איז ער געפאלענער געוואָרען ביי די בעל־יביתים, —
 ניין, אזא אונגליק האָט חיים'ן ניט געמראַפּען. ער האָט געהאט

די זעלבע מיחוש'ן, פערקעהרט, דעם לעצמען זומער איז איהם צוגעקומען נאך נאך א פרישער, עכט אידישער מיחוש: דער גאלדענער אדרע... נאך די שלעכטע קנעלונג האט געשטאמט רערפון, וואס א פאך בעלי-בתים, יודים, האבען איהם ניט בע-צאחלט, חיים האט אפילו קיין פאך נייע לאטעס אויף סכות ניט געקענט לאזען לעגען; זיינע שטיוועל האבען שטארק גערונען, און דאס האט געשאדט צו זיין געזונד; דעריבער האט חיים שמחת-תורה זיך מתיר געמאכט און געדאווענט אין דער פריה אין א גאנצטען בעל-הבית'ישען מנין. אין מנין האבען געדא-ווענט עטליכע פרעהליכע יונגע לייט און האבען חיים'ן פון זיך איבער'ן גאנצען דאוונען ניט אָבגעלאָזט:

— מיר וועלען אייך, ר' חיים, היינט ביי אונז איינ-שכור'ן! — האט איינער איהם אין מיטען דאוונען פרעהליך א זאג געטהאן.

— חלליה וחס! — האט זיך ר' חיים דערשראקען — זאל אייך גאט בעהיטען... פאר מיר איז דער ריח פון בראנפען — חיות!

— נישקשה, לכבוד שמחת תורה שאדט ניט! — האט נאך איינער אונטערגעהאלטען.

— ניין, ניין! רעדט בעסער נאך ניט! — האט זיך חיים אָבגעטרייסעלט.

נאכ'ן דאוונען האט דער עולם אָנגעהויבען פרעהליך אונ-טערהאלטען זיך.

דער בעל-חבית פון מנין האט צוגעשטעלט שטוחלען צום טיש, ארויסגענומען לעקער און בראנפען און זיך אָנגערופען:

— נו, אידען צום טיש!

חיים האט א מוק געטהאן אויף די גרויסע פלאש בראנפען און איז א פערציטערטער געוואָרען.

— אזא פלאש! — האט ער געמורמעלט — עס פאלט אן א פחד...

ער האָט אָנגעהויבען מיט ציטעריגע הענד צונויפלעגען דעם טלית.

— נו, ר' חיים צום טיש געהט, וואָס אנטלויפט איהר? —
האָט זיך דער בעל־הבית פון מנין צו איהם געווענדט.

— ניין, ניין! — האָט חיים צוטומעלטערהיים ארויסגע-
מורמעלט — איך טרינק ניט — חלילה!

— א שטיקעל לעקעד האַמש...

— א שטיקעל לעקעד... מהיכא־תיתי... א שטיקעל לעקעד
וועל איך געהמען.

— ניין! ניין! ר' חיים מוז טרינקען מיט אונז לחיים! —
האָט א יונגער מאן אויסגערופען — אנדערש ניט. ר' חיים
מאכט קדוש!

— קדוש וואָלט איך געמאכט מיט'ן גרעסטען כבוד, נאָר
אויף מעד... איהר וואָלט געהאט אביסעלע מעד, וואָלט טאקי
זעהר גוט געווען...

— וואָס טויג אייך די מעד? פסח צו די סדרים וועט איהר
טרינקען מעד — אַט געהמט א קעלישעק און מאכט קדוש.

— געהמט, ר' חיים, געהמט! — האָט דער עולם אונטער-
געהאלטען.

חיים איז געבליבען ווי צומישט. עפעס א עולם אידען בע-
טען איהם, מען קען קיין גראַבער יונג ניט זיין.

— זאָגט מיר, עס איז ניט, חלילה, קיין שפירעמעס? —
האָט ער ווי מיט א געבעט געפרעגט.

— חלילה, חלילה...

— און ניט צו שאַרף? — האָט ער ווייטער געפרעגט, און
א טרעחר האָט זיך איהם אין אויג געשטעלט.

— ניין, ר' חיים, ניין! שוואכע בראַנפען. נאָר שוואכע...

— נו, איך וועל מאכען קדוש, איך וועל געהמען א ביסע-

לע. — האָט חיים זיך געמאכט האַרץ...

ער האָט געזאָגט די ברכה און האָט דעם קעלישעק צוגעטראָגען צום מויל. די הענד האָבען איהם געציטערט.

— נו, נו! — האָט איהם דער עולם געטריבען.

— לח — — — קח. — קח. — קח. — קח. — האָט ער זיך פונד אַנדער געהוסט און אוועקגעשטעלט דעם קעלישעק או פֿ'ן טיש.

— איהר האָט דאָך גאָר ניט געטרונקען, ר' חיים?

— גע — קח. — קח. — גענוג! קח. — קח. — קח. — ...!

— נו פערבייסט א שטיקעל לעקעד!

חיים האָט גענומען א שטיקעל לעקעד. דער הוסט האָט איהם געשטיקט און ער האָט קוים ארויסגערעדט:

— שארפע בראַנפען! ... קח. — קח. — קח! ...!

דער עולם האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט.

חיים איז געקומען אַ חיים, געזאָגט קוים „גוט יום־טוב“, האָט זיך אוועקגעשטעלט צום מזרח־וואַנד און האָט זיך פונאַנד דערגעוויינט.

— מאמע, דער טאָטע וויינט? — האָבען די קינדער אויס־געשריען דערשראָקען.

— וואָס איז? האָ? חיים? — האָט זיך אויך דאָס ווייב דערשראָקען.

— ניין! ניין! גאָר נישט! נאנץ גוט... א מחיה... א מחיה... האָט חיים געשטאַמעלט. — איך בין שכור... שכור... עפעט וויינט זיך מיר.

— שכור איז ער, בריה מיינער... — האָט דאָס ווייב זיך געקרימט געטרונקען?

— גאָר נישט, גאָר נישט... — האָט חיים זי געטרייסט — אַ מחיה... עס וויינט זיך.. שארפע משקה...

— משוגענער, געה וואש זיך, אין מיט'ן שמחת תורה נאָר
וויינען! ... לייט טאָנצען — און ער וויינט! ...
אויף מאָרגען, אז חיים האָט זיך אויסגעניכערט, האָט ער
דערזעהלט פאר זיינע נאָהנטע אידען אין בית-המדרש בזה
הלשון:

— איהר ווייסט, ואז בראַנפען איז א טהייערע סגולה צו
טרעהרען! איד האָב נעכמען זיך איינגע'שכור'ט, האָב איד דעם
גאנצען טאָג אָבגעוויינט, אבער אזוי געשמאק, אז איהר קענט
זיך ניט משער זיין. טעם גז'ערן!

אונזער אננא איסאקאוונא.

(דערזעהלט פון אן ארבייטער).

אונזער אננא איסאקאוונא איז א פרייליך פון מיטעלען וואוקס מיט צוויי שווארצע אויגען און מיט א קאפ שווארצע האר.

צי זי איז שעה? ?

לויט די מבינות פון א בורזשוי איז זי אפשר ניט קיין שעהנחייט. זיי פאָדערען עפעס אנדערש: ביי אונז אבער איז אננא איסאקאוונא די שעהנסטע פרוי אין דער וועלט, און מיר אלע ארבייטער זיינען אין איהר פערליעבט און זי איז אין אונז.

„פערליעבט“ — קענט איהר אוראי מיינען, אז ווער פון אונז האָט טאקע רעיונות וועגען איהר אויף חתונה האָבען, ווי ביי אייך פיהרט זיך, זאָגען מיר אייך, אז איהר האָט ניט געטראַפען דעם אָרט. אונזער אננא איסאקאוונא איז ניט פון די מיידלעך, וואָס רעדען און קלערען פון חתונה האָבען, זי איז גאָר אנ'אנדערע, און מיר ארבייטער האָבען זי ליעב אויף אנ'אנ' דער שטייגער. איהר קענט עס ניט פערשטעהן.

וואָס איז אונז אננא איסאקאוונא ?

ווי זאָל איך אייך זי אָנרופען ? מיין טאטע איז א חסיד, וואָלט איך איהר וועלען אָנרופען א רבי, אונזער רבי, איך וויל זי אָבער ניט בעליידיגען מיט אזא פערגלייך... איך האָב אמאָל געלערענט תנ"ך, באַמבעלט זיך מיר שטענדיג אין קאָפּ, אז אננא איסאקאוונא איז א נביאה, אזוי ווי דבורה, וואָס אין שופטים. זי משפט אונז ארבייטער. עפעס אזוי שטעלט זי זיך מיר פאָר... עס קען זיין, אז דער משל איז א נאָרישער, נאָר מיר געפעהלט

ער. אונזער אננא איסאקאוונא איז א מין דבורה הנביאה, און זי לערנט אונז, ווי צו בענעהן זיך מיט די פלשתיים. איהר מיינט, אז דאָ איז נישטאָ קיין פלשתיים? — האָט איהר א טעות. ביי אונז אין רוסלאנד איז דאָ א סך פלשתיים... קומען מיר זיך צונויף אלע פאר נאכט נאָך דער ארבייט אויפ'ן טראַטואר, וואו אונזער בירושע איז, און וואו דבורה הנביאה, איך מיינ אננא איסאקאוונא, ווארט שוין אויף אונז, און מיר, אין קופקלעך, געהען איהר נאָך, און זי דערצעהלט אונז, לערענט אונז און וואָרענט אונז.

איך זאָג איך, טאקע א נביאה'טע! זי ווייסט פריהער ווען א רעוויזיע וועט זיין. און זי האָט קיינמאָל קיין טעות ניט, און מיט איהר נביאות פעהריט זי א סך אונזערע ארבייטער פון די פלשתיים...

אונזער אננא איסאקאוונא איז א גרויסע געלערענטע, זי האָט געענדיגט גימנאזיום און איז געווען אין אויסלאנד אין צונויערזיטעט. זי איז, דאכט זיך, שוין א דאָקטאָרקע, און פון דעסטוועגען רעדט זי מיט אונז אידיש. און אז זי רעדט אידיש, דאכט זיך, אז זי גלעט אונז און טרייסט אונז. איך ווייס ניט, וואָס דאָס איז: מיר זיינען דאָך ניט קיין נאציאנאליסטען, און אידיש האָבען מיר מאָדנע האַלט... עס איז עפעס אונזער לשון... איך ווייס ניט, צי מעגען מיר זיך אזוי אויסדריקען, אבער פאר אייך מאכט דאָך ניט אויס. איהר זענט דאָך ניט קיין פארטיי-כער... יא, רעדט זי אידיש... וואָלט איהר הערען א אידיש! ריין ווי קריסטאל, קיינמאָל וועט זי ניט אריינמישען קיין רוסישען וואָרט, ווי אנדערע....

ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, איז אונזער בירושע אויפ'ן טראַטואר, אויף איינער פון די רייכסטע גאסען. היינט שטעלט זיך פאר, אז מיר אַרימע ארבייטער, פילען אַן דעם טראַטואר אין אונזער אַרימען הַלֶּךְ... פון דעסטוועגען מוז איך אייך זאָגן אז אויף אונזער טראַטואר איז, דאכט זיך, יום טוב'דיגער

ווי אומעטום... ביי אונז איז פארהאן נאך א פארטיי, איך וויל
 אייך ניט אַנרופען איהר נאמען, האט זי געמאכט איהר ביר-
 זשע — איהר ווייסט וואו? אויפ'ן סקווער... געפעהלט אייך
 א בירזשע אויף א סקווער?.. אונזער אננא איסאקאווא מאכט
 פון זיי חזק! א בירזשע דארף זיי אויף א גאס, דעמאנסטרא-
 טיון, אלע זאלען זעהן די מאכט פון ארבייטער-קלאס און מען
 זאל מורא האבען... און זיי, אויפ'ן סקווער, צומישען זיך מיט
 דער בורזשוואזיע... אז זיי אליין, דאס הייסט פון יענער פארטיי
 זיינען אויך בורזשוואזע געשטימט... אזוי ערקלערט זי אונז ניט
 איינמאל און אננא איסאקאווא קען דערקלערען א זאך, גע-
 לערנט איז זי גענוג, און א מויל האט זי—פערל! און וואס זי
 זאגט אונז, איז ביי אונז הייליג.

מיינט איהר אפשר, אז זי איז אנ'ארימע ווי מיר, האט
 איהר א טעות: איהר טאטע האט אנ'אייגענעם מויער, און איז
 א בורזשוי מיט אלע ברעקעלעך, נאך זי איז אנ'אמת'ע פרא-
 לעטאריערקע, געהמט ניט ביי די עלטערען וואס א האר איז
 ווערט און האט טאקע קיינמאל קיין גראשען ניט, האטש אז זי
 וואלט וועלען, וואלטען די עלטערען איהר געגעבען ווי פיעל זי
 וויל, זי וויל אבער ניט. אויב איהר האט חשק זי צו זעהען, קומט
 אמאל אויף דער בירזשע, איהר וועט זי שוין דערקאנען. זי געהט
 פאמעלעך, טריט ביי טריט, און ארום איהר א גאנצע קאמפא-
 ניע, און פון הינטען א קלענערע קאמפאניע. נאך זייט פאָרזיכ-
 טיג ווי איהר קוקט זיך איין. דער עולם קען אייך אָננעהמען פאר
 א שפיאָז... עם האַט שוין געמראָפּען אזוינע מעשיות! אַננא
 איסאקאווא'ס „אָכראַנע“ שלאָפט ניט...

דער פרומער.

אין דער צייט, ווען דער אלטער בער איז געזעסען אין בית-מדרש א פער'חלש'מער פון יום-כפור'דיגען תענית, א הייר זעריגער פון די תפילות, און האָט זיך נאָר פון צייט צו צייט געמינטערט מיט א שמעק פון א פלעשעלע „שלאקוואסער“, וואָס ער פלעגט געהמען ביי זיין שכן, און מיט א שמעק טאָ באַק, צוליבע וואָס ער פלעגט שוין דארפן ארויפגעהן אויף דער בימה צום שמש, — אין דער דאָזיגער צייט איז לייבע, זיין זון, געזעסען אין זיין צימער, וואו ער וואָהנט שוין, זינט ער האָט זיך אָנגעהיילט פון פרומען טאטען, און ארום איהם א גאנצע חברה יונגע לייט, כאָהנטע און ווייטערע חברים, און האָט זיך עוסק געווען אין הכנסת אורחים, זיך געסטארעט, אז קיין הונגעריגער זאָל קיינער פון איהם ניט ארויס.

אזוי פיהרט ער זיך שוין פון עטליכע יאָהר, זינט ער איז צו זיין שכל געקומען און איז דערגאנגען, אז אלץ איז א גרוי-סער טעות: און סטארעט זיך דערפאר זיין טעות צו פערריכטען, אז זיינע אלטע זינד זאָלען פערגעבען ווערען.

נאָך ערב יום כפור, בשעת זיין טאטע איז אודאי געלעגען אין בית המדרש נעבען בימה און האָט בעקומען מלקות, זאָגענ-דיג דערביי תחנון, האָט לייבע בעגענענדיג זיך מיט חברים און בעקאנטע, יעדען אָפגעשטעלט און פערבעטען:

— קום, ברודער, ארויף מאַרגען א זייגער צוויי, מיר וועלען צובייסען און גוט פערברענגען.

און די חברים האָבען זיך נישט געלאָזט בעטען און זיינען געקומען.

און יום־כפור א זייגער דריי, ווען אין די כתי מדרשים און אין די קלויזען איז אויף א שעה רוח, האָט זיך ביי לייבען אין צימערל אָנגעהויבען די „עבודה“.

און כאָטש דער עולם איז געווען א וואָכענדיגער, דער בעל־הבית פון צימערל אויף דאָס גלייכע, פון דעסמוועגען איז דאָס גאנצע בילד אויסגעקומען יום־טובֿדיג. וועניגסטענס ניט ווי געוועהנליך. דער בעל־הבית אליין, לייבע, איז געגאנגען אהן א דאָק און האָט אלע פינף מינוט דערגאָסען דעם טשייניק און אַגעצונדען די טהע מאַשינקע, וועלכע האָט געברענט מיט א יום־טובֿ'דיגען גערויש; געשטאַנען איז די דאָזיגע מאַשינקעלע אין מזרח־וואנט און דאָס פייער האָט אויסגעזעהען ווי אפיקורסיש־הייליג... די חברה איז בעשטאַנען פון א מאן 15, אין צימערל האָט זיך געפונען בלויז איין שטוהל און א בעט. אויף וועלכער עס זיינען געזעסען די פּני... די איבריגע זיינען געזעסען אויף דר'ערד און דאָס האָט נאָך דעם בילד צוגעגעבן בען א מעהר יום־טובֿ'דיגען אויסזעהן, אלענפאלס, קיין וואָכענ־דיגע זאך איז עס ניט געווען.

אז לייבע פלעגט זיך אָבפארטיגען מיט דעם טהעע קאכען. פלעגט ער פערנאָנדערטראָגען יעדען צו גלאַז טהעע און הייסען שמירען ברויט מיט פוטער און שניידען וואורשט. געקויפט טאקי היינט ביי א גוי...

— שמירט, ברידער, פוטער און עסט מיט קאַלכאס. איין מאָל יום־כפור!...

— עס פערשטעהט זיך! — האָט איינער פון דער חברה, א דארער בחור, מיט א הונגעריגען פנים — פּאָדטאקעוועט, און האָט אָנגעשמירט א שטיק ברויט מיט פוטער, און ארויפגעלעגט דערויף דריי קיילעסדיגע שטיקלעך וואורשט. געדאכט האָט זיך, אז דער יונגער מאן וויל שוין יוצא זיין פאר נעכטען און אפשר פאר מאָרגען.

דער דאָזיגער יונגער־מאן האָט אביסעל געשטרעט לייבעס

שטימונג. ניט דאס מיינט ער! ער איז דאך ניט אויסען צו געבען
עסען גלאט הונגעריגע, נאך אזעלכע וואס האבען יום-כפור ניט
וואו צו עסען. אויף א הונגעריגען פון א נאנץ יאהר איז היינט
נאך ניט אזא מצוה...

אבער קיין סך קלערט ער דעריבער ניט. ער טרייסט זיך
גלייך, אז אפילו געבענדיג אזא יונגען-מאן היינט עסען איז אויך
עפעס ווערט. דער אמונה איז דאס אויך א פאטש אין פנים, און
שעהר איז ער ניט אויסען.

און א צופריעדענער, א גליקליכער פון זיין שליחות, רופט
ער אויס, נאכדעם, ווי אלע זיינען שוין אנגעגעסען, אנגעטרונ-
קען און אנגערויכערט:

— מ'האט עפעס געדארפט א זונג-טהון... „דובינושקא“...
און די גאנצע חברה, הויז דעם הונגעריגען יונגען-מאן, וועל-
כער האט זיך פלוצים מיטגעווען און האט אכגעשניטען נאך
אויף דאס ניי א שטיק ברויט און בעשמירט מיט פוטער, בעלעגט
מיט ווארשט — האט א דונער געטהאן „דובינושקא“...

דער בעל-הבית אליין, לייבע, האט קיין שטימע ניט גע-
האט, ער האט נאך אין דער שטיל אונטערהגעזונגען, גלאצענדיג
ביי די שארפע ווערטער פון ליעד פרום די אויגען.

— און נאך א ליעד! — האט ער א קאמאנדעווע געטהאן.
„אטרעמשיאמסיא!“ האט איינער אנגעוויזען.
און דאס צימער'ל איז וויעדער פול געווארען מיט געזאנג,
נאך שטארקער ווי פריהער, ווייל דער הונגעריגער יונגען-מאן
האט שוין געענדיגט עסען און, זייענדיג שוין זאט אויף אנ'אמת
און צוליעב דעם — פרעהליך, האט ער זעהר הויך געזונגען.
— אט אזוי, האב איך ליעב! — האט לייבע בעגייסטערט
געדעמט, בעטראכטענדיג זיין חברה, און בליבענדיג שוין צו-
פריעדען אפילו מיט דעם הונגעריגען יונגען-מאן.
איז מיטען זינגען האט זיך דערהערט א קלאפ אין טהיר.

— שא! — האָט דער בעל־הבית איינגעשטילט דעם כאָר.
ווער ווייטער?

— טעלעגראַמא! האָט זיך דערהערט א גראָב קול.

— א רעוויזיע! — האָט איינער פון די חברה דערשראָקען
אויסגעשריען.

די טהיד האָט זיך געעפענט און עס זיינען אריין מיט א
הילכטיגען געלעכטער דריי מיידלעך.

— אַהא, דערשראָקען? — האָט איינער מיט אַ מאַנסביל־
שען קול לאַכערדיג געפרעגט.

דער בעל־הבית איז פון די נייע געסט געוואָרען צוטומעלט.
מען האָט שוין אלץ אויפגעגעסען. זיי זיינען אודאי הונגעריג.

— איהר ווילט דאָד עסען... האָ? ... — האָט ער בעזאָרגט
געפרעגט.

— נאָד אַ מיין וועלען! — האָט די מיידעל מיט'ן מאַנס־
בילשען קול אויסגעשריען. — מיר האָבען דאָד עפעס אַ חזקה
צו עסען ביי אײך אלע יום־כּפור.

לייבע ניט ענטפערענדיג אַ וואָרט, האָט גלייך ארויפגע־
כאַפט אויף זיך דאָס רעקעל און אַבגעבענדיג אַ בעפעהל דעם
הונגעריגען יונגע־מאן אַנצוגען די מאַשינקע און מאַכען טהעע.
איז ער ארויס געלאָפּען עסענוואָרג קויפּען...

אין עטליכע מינוטען אַרום איז ער געקומען מיט אַ פּאַ־
פּירענעם זאַק, וועלכען ער האָט ארויסגענומען פון אונטערן
פּאַלע.

— זיך בעגענענט מיט אַ פּאַר יודען... — האָט ער לאַ־
כענדיג דערצעהלט... — סכנות נפשות...

— נישקשה, — האָט דער הונגעריגער יונגער מאַן גע־
טרייסט — שליחי מצוה אינן נזקין.

און דער עולם האָט זיך גענומען וויעדער צו דער עבודה.
 ידער בעל־הבית האָט נאָר אכטונג געגעבען, אז די פרויען זאלען
 עסען: אַז זיי איז איצטער מעהר מצוה.
 און מיט אַ פרום פנים, מיט שטראַהלענדע אויגען האָט
 ער זיי אַלע וויילע געבעטען.
 — עסט און טרינקט! באלד וועלען מיר אַלע עפעס
 זינגען...

דער רעוואלוציאנער.

ניט געזעהן האָב איך חיים'ען שוין אַ פּאָר יאָהר, זייט די רעאַקציע האָט זיך אָנגעהויבען, און איך האָב געמוזט פּערלאָזען די שטאָדט, וואו איך האָב אָנגעפיהרט, צוזאַמען מיט איהם טאַקע, דריי סטריקען. קומענדיג צוריק אין דער זעלבער שטאָדט אונטער אַן אַטדער נאַמען, בין איך אריין צו זיינע עלטערען פּרעגנען אויף איהם.

— ווי אזוי האָט ער זיך ארויסגעדערעהט? — איז גע-
ווען מיין ערשטע פּראגע.

— איהם האָט אָפּגעשפּיעלט אַ גליק — האָט מיר זיין פּאַטער, אַ ליבעראַלער איד, געענטפּערט, — נאָך אייער אַוועק-פּאַהרען האָבען זיך אָנגעהויבען די שרעקליכסטע און דומ-סטע ארעסטען... מען האָט ארעסטירט קרעמער, מלמדים אפילו. עס האָט געהאַלטען מען זאָל דעם ראַבינער ארעסטירען און פּערשיקען... איהר פּערשטעהט אונזער ראַבינער!... איהם אבער, חיים'ען הייסט עס, האָט מען גראַד צו רוח געלאָזט...

— איז וואַס'זשע מאַכט ער? — האָב איך נייגעריג
געפּרעגט.

דער פּאַטער איז טרויעריג געוואָרען און האָט געענטפּערט:
— מאַכען מאַכט ער ניט אזוי גוט — ער איז מעלאַנכאָ-
ליש געוואָרען... בענקט נאָך דער רעוואַלוציע...
— ווער בענקט דען ניט... — האָב איך אַ זיפּץ געגעבען.
— יאָ... יאָ... מיר בענקען אלע, אָבער ביי איהם דריקט
זיך עס אויס אין אַנ'אנדער פּאַרם... איבריגענס איז ער ביי
זיך אין צימער. ער זיצט אַ גאַנצען טאַג אין צימער... געהט

ערנעץ ניט ארויס...

איד בין אריין צו איהם אין צימער...

ער האט מיך גלייך דערקענט, איז אָבער ניט נתפעל גע-
וואָרען פון מיין קומען. פונקט ווי ער וואָלט מיך ניט בעמערקט...
— חיים, וואָס מאַכסטו, וואָס ביסטו אזוי מוטהללאָז...
דערקענסט מיך ניט ?

ער האט אויפגעהויבען זיינע גרויסע שוואַרצע, ברענענ-
דע אויגען, א טרייסעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ בעדעקט מיט גע-
דיכע לאַנגע האָר, וועלכע האַבען זיך צושאַמען אין לאַקענס
אויפ'ן ווייסען הויכען שטערן און האָט אַרויסגעמורמעלט :

— איד דערקען דיך אויסערליך...

— וואָס הייסט אויסערליך ? — האָב איד מיך פּערוואונד-

דערט און איהם מיט חשד אָנגעקוקט...

— אויסערליך זייט איהר אלע די זעלבע מענשען.

— און אינערליך ? ...

— אינערליך זייט איהר שעפעלעך...

איד בין געבליבען א ווילע פּערווירט און האָב קוים גע-

פּרענט :

— און דו ? ...

— איד ? — האָט ער איבערגעפּרענט — איד בין ניט

גלייך צו איד...

— וואָס טהוסטו א גאַנצען טאַג, חיים ? ... — האָב איד

איהם געפּאַרשט.

— איד ? — א שמייכעל האָט בעדעקט זיין שטאַלצען

געזיכט — איד לעב אין א וועלט פון רעוואָלוציעס...

— וואָס הייסט ?

— דו וועסט עס ניט פּערשמעהן... האָט ער זיך מרחק

געווען פון אַנ'ערקלערונג...

— לעזסטו עפעס צייטונגען... אינטערעסירסטו זיך מיט

דער דימע ? ...

ער האָט אויף מיר מיט אַ שפּאַטיש מינע אַ בליק געוואָרן
פען און געזאָגט :

— פאַר מיר עקזיסטירען ניט קיינע צייטונגען און קיין
דומע... איך האָב מיינע צייטונגען...
— וועלכע? ...

— וועלכע? — האָט ער איבערגעפרעגט — אַט די אלע
צייטונגען, וואָס זיינען ערשיענען אין יענע פרעהליכע, פרייע
און היסטאָרישע טעג...

— אַלע צייטונגען? — האָב איך אויסגעשטלט די
אויגען...

— אַלע, זאָגסטו! — האָט ער געלאַכט — פאַר מיר
זענען זיי אייביג ניי...

דערביי האָט ער גענומען זיך גריבלען אין אַ פאַק צייטונג-
געז, ארויסגענומען פון דאָרט איין נומער און מיט שטראַהלעך-
דע אויגען מיר אָנגעקוקט :

— דערקענסטו אַט דעם נומער, וואו עס איז געווען גע-
דרוקט דער מאַניפעסט פון די אַרבייטער־דעפּוטאַטען. נאָ, לען
דורך... לען! — האָט ער מיר גערוקט די צייטונג אין פנים
אריין... דאָס זיינען ווערטער... דאָס איז אַ פליה!

— ס'איז דאָך אַבער אַנ'אַלער נומער... — האָב איך
שוואַך און דערשראָקען געזאָגט...

— נו, טאָ לען די היינטיגע צייטונג, וואו מען בעט זיך,
וואו מ'רעדט תּחנונים... איך קען זיי ניט לעזען, ברודער, מיר
עקעלט... איך האָב מיר אַבגעוועהנט... מיין האַרץ דורשט נאָך
אַ פרייען, דרייסטען וואָרט...

— און אז דו לעזט איבער די אלע נומערען, וואָס טהוסטו
דאָ? ...

— דאָ? איך האָב גענוג צו לעזען... — האָט ער שטאַלץ
געענטפערט — ביי מיר אין צימער זיינען דאָ די בעשרייבונגען
פון אלע רעוואָלוציעס פון דער גאַנצער וועלט און פון אלע ציי-

טען... די אטענישע, די רוימישע, די פראנצויזישע, די איטאליענישע, די עסטרייכישע, די היספאנישע... מײן צימער איז א נעסט פון רעוואלוציעס...

זיינע אויגען האבען געשמראהלט... אײך האב אויף איהם געקוקט מיט בעוואונדערונג און נאך א קליינער פויגע האב אײך איהם געפרעגט:

— און די רעאקציע איז רוסלאנד? ...

— די רעאקציע... — האט ער ביזן אויסגעשריען און זיין געזיכט האט זיך ווילד פארקרימט... ביי מיר אין צימער איז ניטא קיין זכר פון איהר... אײך לאז איהר ניט צו... קיין קלאנג דרינגט פון איהר ניט אריין אהער... ביי מיר אין צימער הערט זיך דער דונער פון באמבעס; מיניסטארען, זשאנרארען ווערן צוריסען אויף שטיקער... שטערט ווערען באמבארדירט פון רעוואלוציאנערען... מאטראזען דערשיסען זייערע קאפער טאנען... לעמען ערקלערען א רעפובליק...

און אכטאפענדיג דעם אטהעם, האט ער הויך זיך געבײערט זערט:

— ביי אײך איז א רעאקציע, ביי מיר איז אבער די רעוואלוציע איז רעכטען פייער... אטא! — האט ער מיר ווילד אנגעוויזען אויף א פאק צייטונגען... אט דאס איז עס... אײך היט זיי ווי די אויגן אין קאפ...

— ער איז קראנק! — האב אײך אין געדאנק אויסגעשריען.

דאך האב אײך איהם מקנא געווען...

1908.

אניכטס־קארטען.

בער שאכשאָוויטש איז אַ מוכר ספרים בן מוכר ספרים.
זיין קראָם מיט די ספרים איז איהם געבליבען בירושה פון זיין
אלטען טאטען. זיינען אָבער געקומען אנדערע צייטען און א
סך ספרים ליגען ווי שטיינער ערגעץ אין די הינטער רייהען.
פאַרקעהרט. די נייע ביכער און ביכלעך ליגען אָדער אויפ'ן
טיש אָדער אין די פאַדערשטע רייהען און זייערע פאַדערבלעט־
לעך מיט די פּערשיעדענע פאַרבען קוקען, ווי מיט העזה און
חוק...

בער שאכשאָוויטש איז שוין אליין א איד פון א יאהר
עטליכע און פופציג מיט אַ גראָהליכער באַרד און מיט לאַנג־
ליכע פאות. נישט קוקענדיג, וואָס ער האָט שוין שעהנע עמל־בע
יאהר צומהון מיט די נייע סאַרט ביכלעך, קען ער זיך נאָך אַלץ
צו זיי נישט צוגעוועהנען. און פאַר זיינע נאָהענטע עלטערע
קונים איז ער זיך מודה, אז אַנ'אמת'ע הנאה פון פּדיון האָט
ער ערב פּסח, ווען ער לייזט פאַר הגדות, ערב תשעה באָב —
פאַר קינות און אַלול־צייט — פאַר מחזורים, דאָס איז ער
שטענס — ערקלערט ער — אַ סחורה, אין וועלכער איד בין
אַ בקי. צווייטענס, איז דאָס אַ יודישע סחורה, וואָס געהט
קינמאָל נישט אויס פון מאַדע. זאָל זיין טויענד מאָל רעוואָל־
לוציע און טויענד מאָל קאַנסטיטוציע און הונדערט דומעס —
תשעה באָב וועט אַ יוד קויפּען אַ קינה... דאָס איז אַן אייביגע
סחורה! און די היינטיגע, די נייע, איז היינט פּערקויפט זיך
דאָס הונדערטער־ווייז, און נאָכדעם בלייבט עס ליגען ווי אַ
שטיין. נאָך ערנער ווי די אַלטע ספרים...

אז עס וואָלט זיך געווענדט אָן איהם, וואָלט ער ער היום
 געהאַנדעלט מיט רומ'ל אליין, צו אלדע שוואַרץ-יאָהר די נייע!
 ער האָט זיי פיינד, ווי חזיר, וואָרום אייגענטליך זענען דאָך
 אלע נייע ביבער און ביכלעך זיינע דם שונאים. מאַכען חוזק פון
 זיין באַרד און פאות און פון זיין גאַנץ אידישקייט און ווילען
 פון איהם אַש מאַכען... ער לייענט זיי אפילו נישט, נאָר זייערע
 נעמען אליין קלעקט שוין... אַבער זיין זעהנדעל, וועלכען ער
 האָט שוין עטליכע יאָהר אריינגענומען אין געשעפט, וויל נישט
 אַנדערש, ווי האַנדלען מיט די נייע. „מיט די אַלטע, טאטינקע,
 וועט מען אפילו נישט האַבען פאר וואָס קראַס-געלד צו צאָה-
 לען!“ און אַט אזוי איז ביסלעכ-זווייז די קראַם פול געוואָרען
 מיט טריפה סחורה.

און נישט נאָר מיט די נייע סחורה אליין איז ער נישט
 צופרידען, נאָר אפילו מיט די נייע קונים. יונגלעך אין בלויע
 און רויטע העמדלעך, גרויסע עזות-פנימ'ער, קומען צוגעהן
 כאַפטעס-זווייז און מען רעדט על ה' ועל משיחו... טרייבען זיי
 קען מען נישט צוליעב צוויי מעמים: ערשטענס האָט ער אַ
 מסורה, אז מיט קונים דארף מען זיך בענגען עדעל, און צוויי-
 טענס איז פשוט אַ מורא... אַ קלייניגקייט — היינטיגע חברה!
 בשעת עס איז געווען דער שטרייק און ער האָט נישט געוואָלט
 פערמאַכען די קראַם, האַבען זיי איהם געוויזען פיסטוילען...
 אמת'ע פיסטוילען! פון דאָמאַסט אָן ציטערט ער פאַר זיי
 און זאָנט זיי אפילו אַ מאָל אַ חניפה-וואָרט... מען מוז! ... אז
 אידען זיינען אין גלות ביי גוים און ביי אידען...

נאָר ער וואָלט שוין צו אלץ צוגעוועהנט ווערען, אי צו די
 נייע ביכלעך, אי צו די נייע קונים, בפרט, אז די לעצטע צייט
 לייזט זיך טאַקע גאַנץ געשמאַק... האָט זיך אין מיטען דרינען
 זיין זעהנדעל פערוועלט נאָר אַ נייער מין סחורה — קארטלעך
 מיט צאַצקעס, אַנזיכטס-קארטען בלע'ז. פאַרטערעטלעך אַזעלכע,
 שטות'עריי! מיט פאַרטערעטען האָט ער אפילו שטענדיג געהאַנדעלט.

אבער דאס זיינען געווען פארטרעטען פון ווילנער גאון, פון ר' מענדעל ליבאוויטשער; דאס זיינען געווען הייליגע פנימ'ער, וואס די שכינה האט אויף זיי גערוהט. אבער די פאסטקארטען מיט די צאצקעס—אמת'ע „פסלים“. אפילו כלומר'שט אויף איר דישע. אבער אז אָך און וועה צו די אידישקייט! מילא, די קארטען מיט זכרים איז נאָך ווי עס איז, אבער מיט די נקבות זאָל זיך דער אויבערשטער מרחם זיין — הענד און פיס ציטערען איהם, מוטער־נאָקעמע נקבות! און נאָך כלומר'שט פון תנך... דבורה, אביגיל, בת שבע און נאָך און נאָך...

קומט אריין א קונה, בשעת ער איז אליין אין קראָם און בעט אנ'אנזיכטס־קארטע, בלייבט ער ווי אין קלעם... ער נעמט ארויס דאָס גאנצע קעסטעל, וואו די דאָזיגע סחורה ליגט און דערלאָנגט מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען.

— קלויבט אייך אויס... זאגט ער פערשעהמט, ווי ער וואַלט עפעס גע'גנב'עט.

דער קונה קלויבט, קלויבט, ביז ער קלויבט עפעס אויס און דערלאָנגט עס שאַבשאַוויטש'ען.

בער שאַבשאַוועטש נעמט עס אין די הענד און קוקט עס אָן, ערשט: הגר — אַ נאָקעמע הגר!...

— אַ צעהנעריל, נישט וועלוועלער... זאָגט ער קוים ארויס און קעהרט אום דאָס קארטעל אויף דער צווייטער זייט, ווי מען קעהרט אום אין אַנ'אבל־שטוב דעם שפיגעל...

— און וואָס קאָסט אַ די — אויף אזוי? פּרעגט דער קונה וויעדער, דערלאָנגנענדיג נאָך אַ קארטע.

דער אַלטער מוכר־ספרים נעמט זי וויעדער אין האַנד און ווי אַנ'אָבגעבריהטער שטעקט ער עס אָב צוריק דעם קונה, אָב שטאַמלענדיג ביי:

— אַ צעהנעריל!

דאָס האַט איהם אזוי אָבגעבריהט אונזער מוטער חוה...

— אַ בעלנות אזוינס צו קויפען! מורמעלט ער, אז דער

קונה געהט שוין ארויס, און נעמט דאָס קעסטעל און וויל עס
 אוועקשטעלען ערניץ.
 נאָר ער פיהלט, ווי דאָס האַרץ קלאַפּט איהם שטארק...
 און עס ציהט איהם, ציהט צום קעסטעל...
 ער קוקט זיך אום, צו געהט עמיצער נישט אריין און געהמט
 זיך כלומר'שט סאַרטירען די קאַרטלעך.
 פריהער סאַרטירט ער די צעהנערדיגע, הנר'ס צו הנר'ס,
 און חוה'ס צו חוה'ס. און דבורה'ס צו דבורה'ס... ווי ער קומט
 צו בת-שבע, בלייבט ער לענגער — אזא יפּת־תואר... אבער
 באלד קומט אריין דאָס זוהנדעל.
 — וואָס טהוסטו דאָס, טאַטע?
 בער ווארפט אראָב פאר שרעק דאָס קעסטעלע און מור־
 מעלט א ברונז'ער.
 — איך סאַרטיר דיניע שעהנע סחורה... אז אָך און וועה
 צו מיר!...
 דער זוהן דערפיהלט עפעס און שמייכעלט...

ווי אזוי איד בין געווארען א צייטונגס.

די בעסטע צייט צו לעזען צייטונגען אין קאפע „אריענטא“ אין בערלין איז אין דער פרייה. דאס קאפע-הויז מאכט דעמאלט דעם איינדרוק פון א קלויז, אין וועלכער עס איז שוין נאכ'ן דריטען מנין, און עס זיינען בלויז געבליבען עטליכע אידען לומדים, וואס זיצען נאך איבער א פרוק משניות, א בלאט גמרא אדער איבער א ספר סתם.

די געסט אין דער-פרייה זיינען געזעהלמע, אבער דערפאר שטענדיגע. און דאריבער טאקע הייסען זיי „שטאם-געסט“. צווישען זיי געפינען זיך א פאר בטלנים, דאס הייסט אזעלכע, וואס לייענען די צייטונגען זעהר וועניג, מעהר זיצען זיי אזוי מיט דער צייטונג אין דער האנד און טראכטען פון נעכטיגע טעג און רויכערען דערביי זייערע ציגארען; א פאר אבער זיי נען דא אמת'ע מתמידים, וואס זיצען על התורה ועל העבודה און שטודירען די „פראנקפורטער צייטונג“, נאך דער פראנקפור-טער“ נעמט מען זיך צו דער „פאסישער“ און אז די „פאסישע“ צייטונג איז שוין אויך דורכגעלערענט, געהמט מען זיך צום „פרעמדען-בלאט“.

עס איז דא, גאט צו דאנקען, וואס צו לייענען, אבי מען זויג נור!

אבער דער גרעסטער מתמיד פון די צייטונגס-לומדים איז דארט איינער א יונגער מאן פון א יאהר עטליכע און דריי-סיג, נישט רייך, אבער אנשטענדיג געקליידעט. דער דאזיגער יונגער-מאן קומט אין „אריענטא“ כמעט צו ותיקו'ן, טאקע באלד, ווי מען עפענט עס אויף. קומט ער צוגעהן מיט א שוואר-

צען רימענעם פול־געפאקטען פאָרטפּעל, וואָס מאַכט דעם איינ־
 דרוק פון אַ טלית־און־תפילין־זאַק...
 ער זעצט זיך אוועק אויף זיין שטענדיגער „שטאַט“ אין
 מזרח, וואו עס געפינען זיך די פּאַליצעס מיט די צעהנדליגער
 צייטונגען און זשורנאַלען, און בעשטעלט אַ „בערלינער קאפּע“.
 נאָכדעם געהט ער צו מיט אַ פרומער, ערנסטער מינע צו
 די פּאַליצעס און נעהמט זיך אויסזוכען דאָס זייניגע. קודם גע־
 פינט ער די „וועלט“ מיט'ן געלען שער בלאַט. האַבעריג זי שוין,
 בעקומט זיין פנים אַ צופרידענעם איינדרוק, נאָכדעם זוכט ער
 אויס „די יודישע רונדשוין“. מיט די דאָזיגע צוויי וואַכענבלע־
 טער זעצט ער זיך צוריק אוועק אויף זיין שטענדיגען פּלאַץ און
 הויבט אָן מיט התמדה צו לייענען.

דעם דאָזיגען יונגען־מאַן האָב איך אַ לאַנגע צייט „בעאַב־
 אַכטעט“. ער איז מיר וואָס אַמאָל מיט זיין לעזען די ציוניסטישע
 צייטונג אינטערעסאַנטער געוואָרען. אָבער איך דריק זיך ניט
 ריכטיג אויס — די צייטונגען האָט ער ניט געלעזען, ער האָט
 זיי געלעזענט.

דער אויסדרוק פון זיין פנים האָט ביים לייענען ביי איהם
 זיך געענדערט. דאָ איז עס געוואָרען קאַנצענטרירט ביי אַ שווע־
 רער פּראָגע, דאָ האָט עס גענומען לויכטען, ווי ביי אַ גוטער
 בשורה, דאָ האָט עס אויסגעדריקט פּראָטעסט, ווי ביי אַ מיינונג
 פון אַ געגנער און דאָ האָט עס געשמייכעלט כמעט קינדיש,
 ווי עס וואָלט געזאמעלט געוואָרען ערגיץ אַ גרויסע צאָהל שקלים.
 דאָס איז אַ פייערדיגער ציוניסט! — האָב איך בעשלאָ־
 סען. — און כאַטש נישט נור פייערדיגע, אפילו לעבליכע ציוניסט־
 ימען זיינען מיר נישט שטארק נאָהענט צום האַרצען, האָב איך
 דאָך שטארק געוואָלט קענען לערנען העם דאָזיגען זאַנדערבארען
 „לעזער“.

עס האָט מיר געלונגען.

ערפּאהרענדיג, אז איך בין ניט קיין ציוניסט, האָט ער

לכתחילה געפרוכט מיך בעקעדערען מיט גוטען. קודם האָט ער מיר בעוויוזען, אז אין „גלות“ זיינען ניטא קיינע אויסזיכטען פאר א נאציאנאלי־קולטורעל לעבען.

האָב איך עס איהם, נאטירליך, אָבגעלייקענט. האָט ער זיך אנגעהויבען צו האמפערען מיט מיר, און האָט מיר פאָר־געוואָרפען דעם זשאַרגאָן, וואָס מען רעדט אין גלות.

האָט מיר שוין די מעשה שטארק פערדראָסען און איך האָב איהם אָבגעענטפערט, אז דער העברעאיש אין ארץ־ישראל איז ערשט אן אמת'ער זשאַרגאָן און האָב איהם געבראכט צו טאַטען פון „הפועל הצעיר“ און פון „האחדות“.

האָט ער מיר צוריק פאָרגעוואָרפען, אז דער זשאַרגאָן איז אַמעריקא איז געמישט העלפט מיט ענגליש.

האָט דאָס מיר ערשט אַ ברייה געטהאָן: סטייטש, איך קען אזוי גוט דעם אַמעריקאַנער „יודיש“ און דער ציוניסט קומט און דערצעהלט מיר מעשיות... האָב איך איהם געזאָגט, אז ציוניזם איז געגען נייסט פון פאָלק און ער פיהרט צו אַסימיליאַציע און האָב איהם געבראכט אַ ראיה לרבר די שטאַדט וויען.

— וויען, זאָג איך איהם, איז פאר'ן ציוניזם געווען אַ אַידישע קהלה און איצט האָבען די וויענער אַידישע צייטונגען אַלע וואָד אַ רובריק פאר די אַרויסגעטראַטענע פון יודענטום. האָט ער מיר אַויפגעוויוזען צוריק, שוואַרץ אַויף ווייס, אז אין ניו יאָרק האָבען אַידישע מיידלאַך חתונה פאר אַ טאַליענער.

האָב איך איהם תוך כדי דבור געזאָגט, אז ווי די אַראַבער וועלען נור ווערען קולטורעלער, וועלען אַידישע מיידלעך חתונה האָבען דוקא מיט אַראַבער.

האָט ער, פון זיין זייט, מיט גרויס בקיאות מיר קלאָר גע־מאַכט, אז די העברעאישע קולטור אין ארץ־ישראל וועט בע־הערשען די אַראַבישע...

דאס האט ערשט מיר פערברענט: שוין ווילסטו בעהער-
שען! און איד האב אויסגעשאסען מיט גרימצארן:
— יא, מיר ווייסען אייערע ציעלען. דער ציוניזם האט
אפעטיט, אבער מען וועט געבען איבער די הענד...
און איד בין אזוי ביין געווארען, אז איד האב פאר כעס
אזש געציטערט.

ער ווידער האט אין גאנצען געפיבערט.
— איהר זייט א פאלקספעררעטער! — האט ער געשריען.
— און איהר זייט א בורזשואזע פארטיי. מען קען אייד!
נור מיר וועלען קעמפפן מיט אייד!

און אזוי אין געווען יעדע פריהמארגען.
צוקריגט זיך, זיינען מיר ווי צוויי העהנער געזעסען איינער
געגען דעם אנדערען און פאר כעס מעהר ניט גערערט.
ער איז שרעקליך בעז, וואס איד בין אזוי איינגע'עקשנ'ט.
איד בין שטארק אויפגערגנט, וואס אזוינע יונגע-לייט, וואס
וואלטען מיט זייער יעקסטאז געקענט פיעל נוצען ברענגען דעם
פאלק, זיינען אזוי פערבלאנדזשעט און געהען אויף א פאלשען
וועג...

* * *

קום איד אמאל אין דעם זעלבען קאפע-הויז שפעט אין
אבענד, ווען די געסט זיינען וועניג און עס בלייבען בלויז, אויף
זוי אין א קלויז, די לומדים.

ערשט מיין געגענער, דער ציוניסט, זיצט אויף זיין
„שטארט“ מיט די ציוניסטישע צייטונגען נעבען זיך און קוסט
ערניץ שטארק אנגעכמורעט.

איד זעץ מיר אוועק נעבען איהם און בעגריס איהם קאלט.
— שאלאם! ציהט ער מיר אויס פריינדליך די האנד.
ענטפער איד איהם צוריק, אויף צו להכעיס, דוקא אויף

אידיש:

— שלום-עליכם!

שמייכעלט ער טרויעריג.

אז מען שמייכעלט טרויעריג, ווירקט אויף מיר ווי די גרעסטע אנימאציאנס-דערע.

איך קוק מיך אויפמערקזאם איין אין דעם יונגען-מאן און בעמערק צום ערשטען מאל, אז ער האט פערטריקענטע ליי-פען, און אונטער די אויגען — גרויסע, שווארצע פאסען.

לאז איך אוועק דעם גאנצען קאמפף מיט איהם וועגען ציוניזם און פרעג איהם מעשה-פריינד:

— וואס זענט איהר עפעס אזוי טרויעריג? — און אום איהם נאך מעהר צו דערווארימען, פערטייטש איך עס איהם אויף העברעאיש:

— למה פניך כה זועפים?

שמייכעלט ער נאך טרויעריגער און ענטפערט אויף גא-ליציאנישען יודיש (ער איז פון גאליציען!):

— עס איז שווער צו לעבען!

— איהר מיינט, אין גלות? — פאָרש איך איהם אויס.

— איך מיין טאקע פשוט פערזענליך... מען מוטשעט זיך...

און גלייך אבהאקענדיג די פראזע, קוקט ער מיך אָן מיט

פאָרשענדע בליקען און גיט שנעל אַ פרעג:

— האָט איהר ניט אַ „מארק“?

צום גליק האָב איך געהאַט.

און איך האָב ערפאהרען, אז דער דאָזיגער ציוניסט, וואָס

האַט געזאָלט זיין, ווי דער שטייגער אין, אַ בורזשוי, געהט

מאַנכמאַל אום גאנצע מעג ניט געגעסען.

— אויב אזוי איז די מעשה — קום איך צום שכל —

וואָס-זשע האָב איך זיך מיט איהם געקריענט? און איך בע-

שלים — אין זיין אַנוועזענהייט צו ווערען אַ ביסעל קיהלער

מיט מיינ געגענערשאַפט.

בעקומענדיג פון מיר געבאָרגט דעם מאַרק, ווערט ער

אויפגעלעגט און לעגט מיר פאַר דורכצוליווענען דעם לייט
ארטיקעל אין „דער וועלט“.

איך פערשפרעד עם איהם און זיינע אויגען קוקען מיך
אן מיט דאנקבארקייט. איך לען עם בערד שנעל דורך און
ענטפער איהם :

— א שעהן ארטיקעל.

און מיר צוריידען זיך ווידער וועגען ציון.

— ס'שאפט זיך דאָרט אַ ניי לעבען ! — מורמעלט ער

פער'חלום'ט און די אויגען קוקען ערניץ ווייט...

— יאָ — מורמעל איך צו, ווי מען טרייסט א חולה —

מעגליך, אז אַ מאָל זאָל דאָרט עפּים געשאפען ווערען...

ער איז מיר אזוי דאנקבאר, אז באלד, דאכט זיך, צואוויינט
ער זיך.

— פון אייך קאָן נאָך אַ מאָל ארויסקומען א נוטער ציוניסט—

שמייכעלט ער מיר צו מיט פריינדשאפט.

— אפשר — שמייכעל איך צוריק גוטמוחטיג...

— איך בין זיכער ! — זאָגט ער ארויס מיט בטחון.

— הלואי ! — ווינש איך מיר צו אליין... און בעזאלץ עם

מיט אַ העברעאישען אויסדרוק :

— מי יתן והיה !

— אַט אזוי ! אַט אזוי ! — קוועלט ער פון מיר אָן.

אין אַ פאַר טעג אַרום דערצעהל איך איהם שוין אליין אַ

פרעהליך נייעס.

— אַ חברה לאָדזער אידען — האָט איהר געלעזען ? —

געעהן קויפען סקע אין ארץ-ישראל.

— ניין ! — ענטפערט ער איבעראשט, און די אויגען

בלאנצען איהם — דאָס איז נאָך אין „דער וועלט“ ניטאָ. זעהט

איהר... איך זאָג אייך, אז דאָרט שאפט זיך אַ ניי לעבען.

און אזוי ווי דאָס מאָל זיינען נאָך די ליפען ביי איהם פער-

טריקענטער און די פאַסען אונטער די אויגען שווארצער און

גרעסער, בעשלים איך איהם אַנצוזאָגען נאָר אַ נוטע בשורה, וואָס איך האָב געלעזען.

— די העברעאישע אוניווערזיטעט אין ירושלים האלט ביי ווערען אַ פּאַקט.

נאָר דאָס ווייס ער שוין פון „דער וועלט“. אָבער ער איז מיר זעהר דאַנקבאַר פאַר דער ידיעה און ער ענטפערט:

— דאָרט וועלען מיר אַלץ האָבען!

און ער הויבט זיך אָן צו גראַבלען אין די וועסט־טאַשען:

— מיר פעהלט־צו צעהן פעניג פאַר דער טאַסע קאַפּע צו בעצאָהלען, — מעלדעט ער מיר.

— נו, קיין בעז ניט — טרייסט איך איהם, און נעהם דאָס איבער אויף זיך.

איז ער שוין נאָר גליקליך. אַ העברעאישע אוניווערזיטעט

וועט ער זיכער האָבען און דאָס קאַפּע וועט אויך בעצאָהלט זיין און איך — זעהט ער בעשיינפערליך — ווער — אַ דאַנק זיין

ווירקונג — אַלץ מעהר ציוניסט...

אַ גליקליכער מענש!

און ער דריקט מיר וואַרעם די האַנט און הויבט זיך אויף אַוועקצוגעהן.

ער קנייטשט דעם שטערען און טראַכט עפעס שווערעס.

— וואָס זענט איהר פערטיעפט?

— איך קלעהר — ענטפערט ער — צי זאל איך היינט פּרובען געהן אַהיים שלאָפען, צי ניט.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלער? — פער'חרוש איך זיך.

— איך בין פערשמעהט איהר מיד, שולדיג פאַר אַ מאַנאַט,

און די הויז־פרוי האָט מיר שוין אייגענטליך „געקינדגט“...

אזוי ווי קיין פּלאַץ פאַר איהם האָב איך ניט ביי זיך,

טרייסט איך איהם מיט ציוניזם:

— אין פּאַלעסטינאַ וועט יעדער יוד האָבען אַן אַרט.

— יא, — זאָגט ער אויפגעלעגנט — קיין אַרץ־ישראַל וועל

איך אמאל זיכער פאָהרען... און איהר? — ווענדעט ער זיך צו מיר און קוקט מיר פאָרשענדיג אָן.

איך קוק אן זיין פערצווייפעלטען פנים און ענטפער ברייט: — וואָס הייסט! איך רעכען אַ מאָל אין ארץ־ישׂראל צו בעזעצען זיך.

— דאָס בעסטע, וואָס מיר קענען טהאָן! — ענטפערט ער בעגייסטערט — דאָרט שאַפט זיך אַ ניי לעבען... איך בעשטעטיג עס איהם און דערמאָהן איהם דאָס העב־רעאישע גימנאזיום, דאָס פאָליטעכניקום אין חיפה און די העב־רעאישע אוניווערזיטעט, וואָס דארף בקרוב ווערען אַ פאָקט... — יאָ, יאָ! — מורמעלט ער... און, פערטיעפענדיג זיך, גיט ער צו:

— ווייסט איהר, וואָס איך האָב בעשלאָסען?
— וואָס?

— איך וועל מיר די נאכט דורכשפאצירען אין „טיערנאָר־טען“. איך וויל גיט אָנזעהן איהר נאַרישען פרצוף!... אויף מיט זיין נייער אידעע בין איך מיט איהם איינפער־שטאַנען און ווינש איהם זיך גוט אַמוזירען...

און מיר צושיידען זיך, ווי צוויי אמת'ע פריינד, וואָס זיי פּעראייניגט איין אידעאל, איין ליכטיגע צוקונפט...

דער ברהן.

גדליה איז אין דער יוגענד געווען א שניידער. נאָר אזוי זוי ער איז געווען אַ צו דיהרעוודיגער מענש און האָט ניט גע-קענט איינזיצען א גאנצען טאָג ביי דער ארבייט, האָט ער גע-זוכט אן אנדער פרנסה. זייענדיג א בחור האָט ער ניט געקענט געפינען קיין פאַסיגע בעשעפטיגונג, אָבער ער האָט חתונה גע-האַט מיט ביילע'ן, לייבע דעם שוסטער'ס טאכטער, דוקא אַ שטיל און רוהיג וועזען, און האָט זיך ערוואָרבען אַ צוויי־דריי קינדערלעך, האָט ער זיך אריינגעמאַכט אין שניידערשען קליי-זעל פאר אן אויבער־שמש.

דאָס שניידערשע קלייזעל איז בעשטאַנען פון א קליינער הילצענער געביידע, האָט פערמעגט א פאָליש, א וויי-בערשע שול און א קעלער. די אפיציעלע דירה פון דעם אויבער-שמש האָט זיך גערעכענט דער קעלער, אזוי איז געווען בפירוש געשריעבען אין „כתב“, וואָס דער אויבער־שמש האָט בעקומען פון די גבאים, — אין דער ווירקליכקייט אבער האָט גדליה בעוואוינט דאָס גאַנצע שניידערשע קלייזעל. דער קעלער איז נאָר געווען פאר די כלי בית און פאר'ן ווייב מיט די קליינע קינדער.

בכלל איז די דאָזיגע שמשות געווען פאר גדליה'ן א פריי-ליכער ענין. די שניידער זיינען בטבע א פאָלק, וואָס האָבען ליעב א ווערטיל, א וויצעל און א מאָל, א ביסעל בראַנפען. אַ שאַד איז נאָר דאָס, וואָס זיי זיינען ניט זעהר רייך, א טייל פון זיי דוקא גרויסע קבצנים. דעם וואָכער אויסרייסען פון זיי איז גדליה'ן אָנגעקומען נישט נאָר גרינג און דערפאר פלעגט

ער, פרייטאָג געהענדיג נאָכ'ן „וואַכער“, מוזען פּערבלאָנזשען אויך צו אנדערע בעלי־בתים מיט דער פּושקע. אַרויסגעהאַלפּען האָט איהם זיין פּרעהליכקייט און זיין אויפגעלענקייט. גדליה פלעגט דאָס מאַכען גלאַט מיט אַ וויצעל, מיט אַ ווערטעל און איבערהויפט מיט אַ גראַם.

דאָס „געפיהל“ צו גראַמען האָט זיך ביי גדליה'ן ענדעקט נאָנץ פּריה, ווען ער האָט נאָך געאַרבייט ביי שניידעריי. יעדער חפץ האָט ביי איהם געהאַט אַ גראַם. די שער האָט זיך גע־גראַמט מיט „גיעב אהער“, די פּרעס מיט נס און די נאָדעל מיט גדול... די פּועלים מיט וועלכע ער האָט דעמאָלט צוזאַמען גע־אַרבייט, האָבען נביאות געזאָגט, אז ער וועט אַמאָל זיין אַ ברחו... גדליה האָט די דאָזיגע נביאות געהיט אין האַרצען און שטענדיג זיך געאיבט אין גראַמען. געהאַפט האָט ער, אז ער וועט אַמאָל ווערען אין שטערטעל דער ברחו און דאַמאָלט וועט ער לאַכען פון דער וועלט...

אַבער די ערשטע פּאַר יאָהר פון זיין שמשות אין שניי־דערשען קלייזעל האָט ער ניט געהאַט קיין אויסקוק אויף ווע־רען אַ ברחו. דאָס שטערטעל האָט טאַקע קיין ברחו ניט געהאַט, אַבער העניד דער „קאָנטראַבאַס“, אַ הויכער, מאַגערער איד, אויף וועלטען דאָס „שטערטעל“ האָט געזאָגט, אז דער קאָנ־טראַבאַס געהמט ביי איהם אַרויס דאָס חיות און ער וועט לאַנג ניט לעבען — דער דאָזיגער העניד איז געוועזען אויף חתונות דער ממלא מקום פון אַ ברחו. נאַטירליך האָט דער עולם קיין סך פון איהם ניט געפּאָדערט: זיין נוסח איז געווען קורץ: „חתן מיט דער רעכטער פּוס!“ „כלה אין אַ גליקליכער שעה“, און נאָך אַ פּאַר נויטיגע פּראַזען, פאַר וואָס ער האָט בעקומען עקסטראַ פון די כלי־זמר אַ גרעסערען פּראַצענט פון די הכנסות, וואָס די חתונה האָט אַריינגעטראָגען...

אַבער גדליה האָט געפיהלט, אז דאָס שטערטעל מוז האָבן בען נויטיג ווי לעבען אַ ברחו. אַלס אויבער־שמש פון שניידער־

שען קלייזעל, פלעגט איהם אויסקומען זיין אויף שניידערשע
חתונות. ער פלעגט שוין דעמאלט, אויסער זיין שמשות'דיגע
ארבייט, זיך אריינמישען צווישען די כליזמר און איינמאל נאך
א שטארקע כוסה, וואס ער האט געמאכט, האט ער א זינג
געמאחט:

הערררריי, דערררריי, וויואט,
לעבעדיג, פרעהליך,
די כלה איז א מלכה, דער חתן
איז א מלך...

נאכדעם ווי דער מגושמ'דיגער עולם האט זיך דערפיהלט
פון דעם דאזיגען אונערווארטעמען זמר ווי בערוישט און אַנ-
קוקענדיג גדליה'ן מיט אַנערקענונג האט מען געווארט אויף
נאך פון דעם זעלבען מין, האט העניך ידער קאנטראבאס אויס-
געשטעלט זיינע וואסערדיגע אויגען, א פאך געטהאָן מיט דעם
גרויסען „סמיק" וואס האט דעמאלט אויסגעזעהן ווי א וואפע
און האט אויסגעברומט:

— גענוג! איהר זענט א שמש! — און גדליה האט זיך
אָנגעטראָגען אין א וויקעל צו די כלי־קודש און האט דארט
אין דער שטיל חוזק געמאכט פון העניך'ן און דוקא צום גראם:
ווי געפעלט אייד דער דאזיגער פלאקען — איך מיינ, אז וועט
ניט זיין קיין זקן... די איבעריגע כלי־קודש, וואס האבען אויך
געמאכט א כוסה, האבען פרעהליך געלאכט און דער חזן, וואס
איז געשטאנען גרייט צו מאכען דער כלה'ס פאטער, וואס איז
געשטארבען פאר דער חתונה, א „מלא" און אוועקלעגען דעם
עולם אין א ים פון טרעהרען, האט אויך מסכים געווען, אז
גדליה וואלט געווען א בעריהמטער ברחן, ווען העניך קאנטרא-
כאס וואלט איהם נישט געשטערט:

— אל'מלא'רח'מיר'מיר'מיר! האט ער זיך מכין געווען
אין דער שטיל, שמועסענדיג מיט גדליה'ן אין איין צייט —
איהר טויגט ר' גדליה, איהר טויגט! שריכ'במיר'מיר'מיר'מיר!

— איהר וועט אמאל... המצא־מנוחה —... יא, איהר וועט אמאל זיין ברחו... און רעפעטירענדיג דעם אל מלא רחמים, האָט ער אין דערזעלבער צייט ליכטיגע נביאות געזאָגט אויף גדליה דעם שמש, וואָס וועט פריהער אָדער שפעטער זיין אַ גוואַלדיגער ברחו... אל מלא רחמים!...

געוועהנליכע מענשען לעבען ניט אויביג, בפרט כלי זמרים, בפרט העניף דער קאָנטראַבאָס: ער איז אוועק פאר דער צייט פון דער וועלט, ווייל דער קאָנטראַבאָס האָט איהם דאָס חיות ארויסגעצויגען. עס איז שווער צו בעשטימען וואָס פאר אַ טאָג גדליה האָט געהאַט, ווען העניף איז געשטאַרבען... ער איז אַרומגעגאַנגען אין שניידערשען קלייזעל הין און צוריק, געצופט דאָס בערדיל און געזונגען:

אל מלא רחמים... המצא מנוחה... העררי — העררי ווי־וואָט... לעבעדיג פרעהליך... די כלה איז אַ מלכה, דער חתן איז אַ מלך... אל־מלא־רחמים... חתן מיט דער רעכטער פוס... אל־מלא רחמים... העררררי — העררררי — קיין גרויסע לוייה האָט העניף ניט געהאַט, עס איז געווען זען קוים אַ צוויי מנינים מענשען, שוין אַריינגערעכעט די פיער קאַלעגען, די כלי־זמר, און גדליה דער שמש...

די מטה, אויף וועלכער עס איז געלעגען דער מת אויסגע־צויגען אין זיין גאַנצען לענג און איבערגעדעקט מיט אַ שוואַרצער דעקע, האָבען געטראָגען זיינע חברים, די כלי־זמר. גדליה האָט זיך געישוב'ט, צי זאָל ער געהמען אַנטייל אין דער דאָזיגער מצוה, צי ניט... ער איז ענדליך, אַהן ווערטער, צוגעגאַנגען צו דעם פאַרענט פון מטה, איבערגענומען דעם שטאַנג און זיך איינגעשפאַנט אין איהר. זיין אַקסעל, ניט געוועהנט צו אַ שווערער משא, האָט זיך געבראַכען אונטער'ן שטאַנג און ער האָט שוין חרטה געהאַט אויף זיין אויפטהו... די זאך איז שוין

אבער נעווען פערפאלען, מיט א מת שפיעלען זיך איז ניט קיין שכל און ער האט געשפאנט ביז'ן בית-עולם און איז קאפ איז איהם געקראכען דער אלטער גראם מת — פרעס.. מת — פרעס.. ערשט אז מען האט די מטה אוועקגעשמעלט ביים אויס-גענראבענעם קבר איז ער פון דעם דאזיגען גראם פטור געווארן רען, איז געווארען ערנסט געשטימט און האט זיך פארבערייט צו בעמען דעם מת מחילה...

אויך ביי דעם מחילה בעמען האט ער זיך שיער ניט ארויס-געכאפט מיט א גראם, פאר וואס ער האט זיך שטארק דער-שראקען...

אבער אז ער איז גענאנגען צוריק פון בית-עולם איז ער גאר אן אנדערער געווארען. זיין שטימונג איז געווארען שטארק געהויבען. די נביאות פון דעם חזן, וואס האט רעפערט אין איין צייט דעם „אל מלא רחמים“, אז ער וועט זיין א בעריהמ'טער ברחזן, האט איהם איצט אבגעקלונגען אין זיינע אויערען ווי א געזאנג. ער איז גענאנגען אהיים מיט זיכערע און פעסטע טריט... אין קאפ האט זיך איהם געכאמבעלט אבעריסענע שטיקלאך ניגונים פון חזן'ס „אל מלא רחמים“ און פון זיין אייגענער קאמפאזיציע:

הערריי, הערריי, ווי-וואט — לעבעדיג, פרעהליך! ...!

ניד-יארקער פילדער.

1.

ווארשעווער בלוט

שוין יאהרען אז די פאמיליע וואָחנט אין ניו יאָרק. די מו"טער, — אז אלטע אלמנה, א זעהן און דריי טעכטער. דאכטען דאכט זיך זיי, אז זיי וואָהנען אין ווארשוי. אין וואָס פאר א גאָס זיי ציהען זיך פון צייט צו צייט איבער אין דאָס אלץ די ווארשעווער „טווארדע גאָס“, פון וואנען זיי זיין גען אהער אָנגעקומען מיט יאהרען צוריק... עס מאַכט נאָר ניט אויס, וואָס זיי וואָהנען אין אַ מענעד-מענט הויז. פרענט בחרם די אלטע מוטער, וואָס אַ טענעמענט הויז איז. זי וועט עס נאָר ניט קענען אראַבשלינגען אזא משיקא-ווע וואָרט. ביי איהר הייסט עס נאָר אלץ אַ „האַאז“. די טענעד-מענטס — לאַקאטאָרען און די נעקסט-דאָריגע — די שכנה... דער זעהן און די טעכטער ארבייטען אלע אין די שעפער. אבער דאָס וואָרט שאַפ ווערט כמעט אין הויז ווי ניט דער-מאָהנט. די מיידלעך „געהען“ און דער בחור איז אַ „ארבע-טאָרער“....

די טעכטער האָבען נאָך זייט זיי זיינען אין ניו יאָרק ניט גענומען קיין וואָס. זיי מאַכען אנשטאַט דעם אַ שפּאַציער... זיי האָבען נאָך קיינמאָל ניט געזעצט אויף אַ טשער. אויב זיי זיצען יא, זיצען זיי אויף אַ שטוהל, פונקט ווי אין ווארשע דאָרט אויף דער טווארדע גאָס.

און ניט נור אין רעדען זיינען זיי נאָך אלץ ווארשאווער, מיט'ן „סארנע“ און מיט'ן „דרינען“ און מיט די אלע חנ'לעך, וואָס דער ווארשאווער אידישער לשון פערמאָנט—אפילו די

„קיך“ איז א הימישע. די אלטע מוטער מאכט נאָך ביז היינטיג גען טאָג ווארשאַווער מיטאַגען, זוף — בעבלעך מיט קליסקעלעך, און פלייש בראָט זי אויפ'ן ווארשאַווער שטיינער. פיש קאָכט זי נאָך אלץ מיט צוקער און אַהן פעפער...

וועגען קליידער איז אַבגערעדט — דער שייטעל, וואָס די מוטער טראָגט, איז אופ'ן ווארשאַווער סטייל, די טוף אופ'ן פלייצע איז נאָך פון ווארשע און וועט נאָך איבערלעבען צעהנד־ליגע היגע פאציילעס...

אַבער אויף די סביבה אין וועלכע די פאמיליע לעבט זיך אויס איז א ווארשאַווער. דער קצב איז פון קראַכמאָנע גאס און דער איד פון'ם געוועלכ איז פון סליזקא... אמת'ע ווארשאַווער. דערפאר פערברענגט די מוטער סיי אין יאסקע און סיי אין געוועלכ לענגער ווי זי האָט צייט. ארויסגעהענדיג פון דאָרט מיינט זי, אז דאָס געהט זי אַהיים ניט דורך דער סעקאָנר עוועניו, נור דורך דער טווארדע. בלויז דער נומער פון הויז איז א לענגערער: 715. איבריגענס קוקט זי נאָר ניט אויפ'ן נומער.

אַ פערטעל נאָך זעקס קומען די מיידלעך פון דער ארבייט. דער בחור קומט מיט א פערטעל שעה שפעטער. אין הויז הערט זיך דער נערוד פון די עכטע ווארשאַווער שפייז. פערגעסט זיך די אלטע, אז איהרע קינדער זיינען פון א שאפ געקומען און זי מיינט, אז זיי האָבען דאָס געשפאציערט אין זאקסישען גאַרטען פּרעגט זי :

עפס שעהן דאָס וועטער ?

אַבער באלד פערכאפט זי זיך. זי האָט זיך דאָך דערמאָנט, אז די קינדער ארבייטען. זי קוקט זיי אָן יעדען בעזונדער מיט מוטערליכע בעזאָרגטער לייעבע און הייסט זיי געהן עסען. זי וואַלט אַמאָל געוואַלט וויסען, ווי אזוי געהט זיי דאָר־טען אין שאפ. שעהמט זי זיך צו דערמאָהנען דאָס וואָרט. עס איז א מיאוס וואָרט — „שאפ“... די אלטע האָט נאָך זייט זי

לעבט קיין מיאוס וואָרט ניט ארויסגערעדט.
די קינדער אליין האָבען דאָס וואָרט אויף ניט בעזונדערס
ליעב. זיי ווילען עס פּערגעסען און מען רעדט וועגען וואַרשע-
ווער נייעס, וואָס זיי ווערען געוואָהר פון בריעף און לאַנדס-
לייט:

— מאַמישע, רחל-גאַלדע איז אַ כּלָה געוואָרען! ...
יא, איד האָב שוין געהערט. — ענטפּערט די מאַמע און
שמייכלט.

רחל גאַלדע אליין געפינט זיך אין וואַרשע, אָבער פאר די
מוטער מיט די קינדער האָט רחל-גאַלדע מעהר אינטערעס, ווי
אלע נעקסט-דאָריגע פון זייער טענעמענט...

— מען דארף איהר שיקען אַ מזל-טוב! לענט פאַר דער זוהן...
— אוראיי... זאָגט די אינגערע טאָכטער.

און די צווייטע שלאָגט פאַר צו שיקען אַ דרשה-געשאַנק...
נאָר פון אַ דרשה-געשאַנק וויל ניט הערען די מוטער:
וואָס קען מען דאָ קריגען? ..

פון אמעריקאנער חפצים האלט זי ניט... אויף מיר א
שטאָרט! ...

די דריי טעכטער זיינען הויף, שלאַנק און גראַציען. דער
זון פון וואַרשאַ ליעגט אויסגעגאַסן אויף זייערע געשניצטע
פנים'ער. אין די אויגען רוהט יחוס פון לאַנגע דורות שוואַרץ-
אויגיגע.

דערצו קליידען זיי זיך אין וואַרשעווער שטאַפען, אין וואַר-
שווער מאָדע... דאָס ניט זיי צו נאָך מעהר שילטען און איר
נערליכען „שיק“. געהען זיי אמאָל אין גאס שטעלט מען זיך אָב
קוקען אויף זיי. אָבער ניט ווי אויף גרינע, נאָר ווי אויף אויס-
לענדער... מאַנכע ווילען האָבען, אז זיי זיינען פון שפּאַניען און
מאַנכע פון אַן אנדער ווייטען שעהנעם לאַנד. די נאָהענטע בע-

קאנטע וואונדערען זיך: פון וואנען קומט צו זיי אזא הן? דאכט זיך גרינע מיידלעך און יעדער האט פאר זיי דרך ארץ... ליעבע? ניין, פון זייער ליעבע האט נאך קיין יונגער מאן ניט געוואנט צו רעדען.

דאס האט זיי אי פערדראסען, אי הנאה געמאהן: מען וואנט ניט!... אמאל פאלט אריין א יונגער מאן אין הויז. אַנְד פאנגט ווילען די מיידלעך איהם געפעלען, מען נעהמט איהם אויף פריינדליך און מען שמייכלט צו איהם מיט אן ספּע־ציפּישען ווארשעווער שמייכל. אָבער דאָ ווייזט זיך דער יונגערמאן ארויס מיט זיין אמעריקאניזמוס: עהערנעכטען. — דערצעהלט ער, איז ער געווען אין א בורלעסק... וואו? — דערשעקט זיך די מוטער...

— אין א בורלעסק!... א בורלעסק. אזא שאו... א פרייליך כע שאו...

די מיידלעך וואָס ווייסען יא די בעדייטונג פון ווארט, שמייכלען מיט פּעראַכטונג. און בכלל האלט ער זיך זעהר גראָב, דער דאָזיגער „פעללאו“... ער לאָרט זיי איין נעמען אַ וואָס און נאָכהער וועט מען אַרײַנגעהן אין אן אייזקרים פארלאר. אָבער די מיידלעך זאָגען זיך אַב איינע נאָך די אַנדערע...

— וואוואי? — מאכט דער אמעריקאניזירטער פעללאָו חנ'דלעך אויפ'ן ניריאַרקער שטייגער.

— אזוי... ניטאָ קיין „חיישעק“... — שמייכלען זיי גוט מוטיג אָבער שטאַלץ... און אז ער געהט ארויס פיהלען זיי זיך ווי בעפרייט פון אן אַנשיקעניש, פון א ווילד פּרעמדען, און מען הויבט איהם אַן ארומרעדען מיט ווארשאַווער אויסדריקע:

— ווי געפעלט איהן דער פּאַצעט...

— ער וואָלט זיך געפּאַסט פאר דער אוואַצאווע אלעע אין זאקשישען נאָרטען...

די מוטער האָלט אויף אונטער...

— אַ שוטה אַ יונגערמאן...

— אן אמעריקאנער „באָי“... — העלפט צו דער זוהן.
 און די אלע פיער לאָזען זיך ארויס אויף דרויסען מאַכען
 א שפּאַציער...
 די מוטער בלייבט אליין... זי איז פערנומען מיט איהרע
 געדאַנקען.
 וואָס איז דער תכלית? דריי טעכטער. זיי מוזען דאָך
 חתונה האָבען... אָבער קיינער געפעלט זיי ניט...
 אין האַרצען אָבער איז די אלטע צופרידען: איהר געפער-
 לען זיי נאָך ערגער... זי קען ניט פערשמעהן, ווי אזוי וועט זיך
 אריינמישען אין זייער פריוואַטען וואַרשאַווער לעבען עפעס
 א פרעמדער יונגעראַן מיט'ן „אַללאַיט“ און מיט'ן אלבעטש-
 יו... און ווערען איינער פון דער משפּחה... פן די וואַרשעווער...
 און די אלטע דאַנקט אין האַרצען גאָט, וואָס איהרע טעכ-
 טער פיהלען דאָס זעלבע ווי זי: קיין פרעמדע בלוט אין דער
 וואַרשעווער משפּחה...
 אפשר וועט מען נאָך אַמאָל פאַהרען צוריק...

2.

אין בוכה אנדלונג.

שלמה גאָלדן, א איד אין די פופציגער, געפינט זיך שוין
 אין ניו-יאָרק איבער צעהן יאָהר. געקומען איז ער מיט דער-
 וואַקסענע זיהן און טעכטער. א דאנק זייער געראַטענקייט און
 גוטסקייט האָט שלמה ניט דורכגעמאכט די אלע צרות, וואָס
 אן עמיגראַנט דארף דורכמאכען די ערשטע צייט, ווען ער קומט
 אין נייעם לאַנד. די קינדער, סיי די זיהן און סיי די טעכטער,
 האָבען פון דער ערשטער צייט אַן גוט פערדיענט און שלמה
 גאָלדן האָט זיך געקענט ערלויבען צו פיהרען דאָס שעהנע
 בעל-בתישע און למדנישע לעבען פון דער היים אויף דאָ אין
 ניו יאָרק.

שלמה גאלדין האט ליעב געהאט פון צייט צו צייט אריינ-
 כאפען זיך אין א אידישען בוך-געשעפט אין דאזיגן טאג און
 פרעגען אויב עס איז אנגעקומען עפעס נייע ספרים. און דער
 מוכר ספרים פלעגט איהם ענטפערען: ניין, פלעגט ער א זיפץ
 טהאן און שטארק בעדויערן.

— איך וואלט געווען א בעלז צו וויסען, צי דרוקט מען
 שוין דארטען מעהר ניט פון דעם מין ספרים, אדער איהר
 שרייבט זיי ניט אויס, ווייל עס זיינען ניטא קיין בעלנים.
 און אויסהערענדיג די ערקלערונג פון מוכר ספרים, אז
 אי מען דרוקט דארטען ניט אזוי פיעל, אי עס לוינט זיך ניט
 אלץ צו ברענגען אהער, פלעגט שלמה זיך פיהלען ווי בעלי-
 דיגט און פלעג דעמאלט א מורמעל טהאן.
 — וואס האט איהר עפעס פון די אלטע אנטיקען? אפשר
 א יערות דבש? ...

פלעגט זיך ארויסווייזען, אז דער ישרות דבש איז שוין
 אויך ניטא, אז דאָ פרעגט עס קיינער גיט — נאר אויב שלמה
 וויל, האט דער מוכר ספרים פאר איהם א נייעם גאנג חומשים,
 טאקי דאָ געדרוקט...

אבער די היגע געדרוקטע חומשים איז פאר שלמה'ן ניט
 געווען קיין סחורה, אויב שוין א נייעם גאנג חומשים, וויל ער
 פון ווילנער דרוק.

— פון ווילנער דרוק קאסט טייערער, מר. גאלדין, —
 פלעגט דער מוכר ספרים איהם אפשלאגען.

— איך דינג זיך דען מיט אייך? — פלעגט שלמה פער-
 דריסליך אנקוקען דעם מוכר ספרים — איהר גיט מיר נאָר א
 היימישען גאנג חומשים און מיר וועלען שוין דורכקומען...

קומט אז ערב יום-טוב ווייזט זיך שלמה ווידער אין בוכ-
 האַנדלונג. ער איז א בעלז צו קויפען א רעכטען גאנג מחזורים.

דער מוכר ספרים ווייזט איהם א גאנג מחזורים, וואס א צייטונג האט נישט לאנג דא געדרוקט אלס א ברעמיע פאר איהרע לעזער.

דאן בעטראכט זיי שלמח ווי מיט פערטאכטונג, גיט א בלעטער פון ערשמען ביז'ן לעצטען זייטעל. אויף דעם לעצטען זייטעל געפינט ער א פגימה: אן אדווערטייזמענט וועגען א „רעעלער“ באנק, וואס צאהלט זעקס פראצענט, ער לעגט אוועק מיט א געפיהל פון עקעל דעם גאנג מחזורים און רופט אויס: — ניין, אדווערטייזמענטס האב איך גענוג אין די פיר פערס... איהר גיט מיר טאקע א ריכטיגען גאנג מחזורים, אזוי ווי אין דער היים אין יוראפ. און שלמה צאהלט אפ פינף מאל אזוי פיעל, אבי א הייר מישען.

א וואך פאר פסח לאזט ער זיך ארויס אין סטריט אייני קויפען פסח'דיגע זאכען.
 ביים „סטיישאן“ שטעהען אינגעלעך און רופען אויס:
 אן הגדה פאר א פעני...
 איינער פון זיי כאפט אן שלמה'ן פאר'ן האנד און שטופט איהם אן הגדה...
 שלמה נעהמט ארויס א פעני, דערלאנגט דעם אינגעלעך און זאגט:

— נעהם די פעני, די הגדה דארף איך נישט...
 דאס אינגעלעך וויל אבער קיין נרכה נישט נעהמען, און ער שטופט שלמה'ן צוריק די פעני.
 דא איז שוין שלמה געשוואונגען צו נעהמען די ביליגע חנדה.

א פערשעהמטער פאר דעם ביליגען פרייז וויל ער אפילו אויף איהר גיט א קוק טהאן. „א פעני אן חנדה“ — שטייבעלט

ער מיט טרויער. ער קען זיך אבער ניט איינהאלטען און בע-
טראכט זי. ער ווערט איבערראשט: די הגדה פערמאגט אלע
פרושים, די משלים פון דובנער מגיד, צום סוף די גאנצע שיר
השירים.

— אזוי ביליג! — וואונדערט ער זיך, אבער ענדליך ניט
ער זיך א כאפ צום לעצטען בלעטעל און דער סוד פון דער ביי-
לינקייט ערקלערט זיך פאר איהם: ווידער די ארווערטייך
מענט פון דער רעעלער באנט!

ער פערקרימט זיך, לענט זי אריין ווי א שטיקעל אונגויד-
טיגע פאפיער אין קעשענע און לאזט זיך צו דער בוכהאנדלונג.
— איך וויל איהר זאלט מיר עפעס געבען א רעכטע
הגדה...

— פאר דריי סענט? — פרענט דער מוכר ספרים.
— ניין! ניין! — שרייט ר' שלמה — איך וויל א
רעכטע!

— אויב אזוי וועל איך אייך גיבען פאר א ניקעל... —
זאגט דער מוכר ספרים.

— און קיין טייערערע האט איהר שוין ניט? — פרענט
ר' שלמה און קוקט מיט פעראכטונג אויפ'ן מוכר ספרים.
— איך האב א טייערערע אויך... — ענטפערט דער מוכר
ספרים — איך האב אן הגדה פאר צעהן סענט, אבער האלב
אויף ענגליש...

— און אהן ענגליש פאר צעהן סענט, האט איהר ניט? —
פארשט ר' שלמה און קוקט נאך מיט מעהר פעראכטונג אויפ'ן
מוכר ספרים.

— ניין! — ענטפערט באלד דער מוכר ספרים — אזוינע
טייערע הגדות אהן ענגליש איז ניטא. מען פרענט דא אויף
זיי קיינער ניט....

און שלמה איז געצוואונגען צו קויפען די ענגלישע הגדה
אבי ניט אזוי ביליג. ער ניט זי א בלעטער און שטויסט זיך

אן גלייך אויף דער ענגלישער איבערזעצונג — די ווערטער קור
 קען איהם אן אזוי קאלט און פרעמד.
 און בעצאָהלענדיג דעם „טוייערסטען“ פרייז געהט ער א
 ברוגז'ער ארויס פון סטאָר און מורמעלט: אלץ איז יאָ ביי זיי
 אזוי ביליג! ...

3.

ד י ט ר א ג ע ד י ע פ ו ן ר י י כ ק י י ט .

(פון א שמועס מיט אן אויפגעקומענעם).

לויט זיינען מיר מקנא: א איד א גביר! נאטירליך, מען
 שאצט איבער מיין פערמעגען... אבער בעקלאָגען זיך דארף
 איד נישט. איד האָב, ניט צו פערזינדיגען, א קאפּיטאל... ווי
 פיעל גלויבט מיר — גענוי ווייס איד אליין נישט! עס לויהנט
 ניט צו וויסען! עס האָט ביי מיר פערלאָרען די ווערט, עט
 ליכע טויענדער מעהר, צי עטליכע טויענדער וועניגער. סיי
 ווי סיי — קיין גרויס הנאה פון מיין געלד האָב איד ניט...
 אז מען האָט ניט קיין געלד איז דאָס טאקי א גרויס אונגליק,
 אָבער אז מען האָט יא — איז עס ניט קיין גליק. פאר אן אנד
 דער'ן אפשר יא — פאר מיר ניט! איהר פערשמעהט — איד
 ביז אן אויפגעקומענער! מיין שטאָם איז אן אַרימער! פון
 קליינע מענשען! אלס קליינע מענשען זיינען זיי געווען גאנץ
 שעהנען! אבער אז א קליינער מענש ווערט גרויס, ווערט ער
 נאָך קלענער! איהר פערשמעהט, וואָס איד מיין? מען דארף
 דאָס פערשמעהן!

איד ביז שוין רייך א שעהנע עטליכע יאָהר! און דאָך קען
 איד נאָך אלץ מיין רייכקייט ניט פערדייען. אין אלע פרטים
 מיין איד דאָס! קורם טאקי דער מאָגען! מיין מאָגען איז א
 קליינער — אין אמאָליגע יאָהרען האָט דאָס ביסעלעך

עסען פערדייעט אויפ'ן בעסטען אופן. ביים עסען האָב איך געפיהלט אן אמת'ע הנאה. אויפ'ן עסען האָב איך גע-
ווארט: אָט באלד וועט מען געהן עסען... וואָס האָט דאָס וויי-
בעל מיינס געקאָכט? — אודאי פּעריל גריין מיט קארטאָפּעל!
עס איז געווען מחיה נפשות. נאָכ'ן עסען איז צוגעקומען אַ
שטיק געזונט! ווער רעדט אַ שבת'דיגער עסען איז דאָך אודאי
געווען אַ עונג! אַ גאנצע וואָך געווארט אויפ'ן טשאַלענט. גע-
שאַדט האָט ער ניט! דער מאַגען האָט אליין פּערדייעט. עסען
וואָל שאַדען — דערפון האָט קיינער ביי אונז ניט געוואוסט.
שאַדען שאַדט, אַז מען עסט ניט. אַז מען הונגערט זיך אויס
שווינדעלט דער קאָפּ און עס פינטעלט אין די אויגען. קוים
אַבער עסטו — מוזטו זיין געזונד און זיך פיהלען גוט איצט
אַבער — די מאַכלים זיינען אַ סך, די קעכין מאַכט זיי אויפ'ן
שעהנסמען אופן — ווער אַבער האָט פון זיי הנאה? ווער קען
זיי פּערדייען? דער מאַגען איז צו קליין פאר זיי!

מוז מען אַנקומען אלע וואָך צום דאָקטאר: „הערר דאָך
כאָר, אזוי און אזוי“ — און דער הערר דאָקטאָר האָט שוין אַ
פיינעם אויטאָמאָביל און, גלויבט מיר, אַז אין דאָזיגען אויטאָ-
מאָביל האָב איך דעם גרעסטען חלק... אַבער פאַרט איז זיך
דאָ צו וועמען צו ווענדען! העלפט דער דאָקטאָר ניט, דאָכט
זיך כאַטש, אַז ער וועט דיר העלפען — און מיט'ן מאַגען
גיסטו זיך שוין ווי עס איז אַן עצה...

האָט אַבער דער מענש אויך אַ נשמה און וואָס טהוט מען
ווען די נשמה איז קליין און קען ניט פּערדייען קיין גרויסע
זאַכען?... צו דער נשמה איז שוין קיין דאָקטאָר ניטאָ!

מוטשעט זי זיך נעביד! אַמאָליגע יאָהרען, אַז איך האָב
קיין געלד ניט געהאט פלעגט מיין נשמה הנאה האָבען פון אַ
נדבה. געהסט אין גאָס און זעהסט אַ הינקעדיגען בעטלער.
קודם פלעג איך בעטראַכטען צי נאָרט ער מיך ניט אַב, צי איז
זיין מוס טאַקי ריכטיג אַ לאַמע. קוים האָב איך זיך איבער-

צייגט, אז יא, האב איך איהם געגעבען א גראשען. דעם דאָ
זינען גראשען האט מיין נשמה פערדייעט, עם האט איהר
וואוהיל געטהאן: געגעבען א הינקעדיגען אַרימען א גראשען.
אקוראט אזא סומע, ווי מיין קליינע נשמה האט געקענט פער-
טראַגען...

איצט אָבער — זעה איך גאָר ניט די דאָזיגע אַרימע לייט.
צופום געה איך זעהר זעלטען. עם איז דאָ אן אויטאָמאָביל...
פליחסט דורך די גאס ווי א טייפּעל... נאָך א נדבה קומט מען
צו מיר אין הויז אריין... דאָס זיינען נדבות, וואָס שמעקען מיט
הונדערטער און טויזענדער... דאָס געלד איז מיר ניט קיין
שאַד... איך בין ניט קיין קארנער, אבער די עצם נדבה קען מיין
נשמה ניט פערדייען, עם איז צו גרויס פאר איהר. א נדבה פאר
רוסישע רעוואָלוציאָנערען... איך קען זי ניט אראַבשלינגען, זי
שטעהט מיר ווי א בייז... א נדבה פאר א גרויסען פרייהייטס-
קעמפער! ... מיין נשמה בענקט נאָכ'ן הינקענדיגען בעטלער...
וואָס געהען מיר אָן רעוואָלוציאָנערען און פרייהייטס-קעמ-
פער? ...

אודאי וואָלט איך ניט געוואָלט ווערען צוריק א אַרימ-
מענשעל, ווי אמאָל. אבער וואָס איך האָב יא געוואָלט — איז
איך זאָל בעקומען א גרעסערע נשמה... נאָר צוריק געשמועסט,
איז דען מעגליך צו האָבען א סך געלד ווען דו האַסט א גרויסע
נשמה... זעהט איהר, אַט דאָס איז די נאנצע טראַגעדיע פון
רייכקייט...

4.

„ס ט אַרס“ פון פרייד, נ ל י ק
און שעה נקייט.

דרויסען רעגענט. דער ברוק פון דער בויערי איז נאָס,
קוימיג און גליטשיג. אין דער הויף טראַנט זיך אלע וויילע

דורך מיט א נרילצענדען געשריי א קאר, אונטען ציהען זיך אהין און אהער „בירגער“ פון דער בויערי. די מענער און אוי- בער מאנטלען, אין צוריסענע קורצע רעקלעך, מיט פנים'ער פערעלטערטע, פערטרונקענע און איינגעשרומפענע, מיט אוי- גען אָנגעפילטע מיט טהירישער גלייכגילטיגקייט. די פרויען מיט גראָב געפארבטע געזיכטער און אונטערגעשלאָגענע אוי- גען, די ברעמען בעשמירט מיט א שווארצען פארב.

אלץ ארום זעהט אויס פערצווייפעלט, האַפנטונלאַז און מיאוס. געהעטריג דורך דעם דאָזיגען ברודיגען און טרויריגען מענשען ווינקעל, ווערט מען ערשט שטארק הונגעריג נאָך א ביסעלע פרייד, גליק און שעהנקייט, און ווילענדיג ניט ווי- לענדיג כאפט מען זיך אריין, אויב מען האָט א ביסעל צייט און א ניקעל אין טאש, אין א פלאץ פון פילמס, — אין א „מואווינג־פיקטשור“.

און בעטראכט מען דאָס פובליקום פון אזא מין פלאץ אויף דער בויערי, דערפיהלט מען ערשט, ווי דער דאָזיגער נע- פאלענענער מין פון דער מענשהייט ניט אויס זיין לעצטע ניי- קעל, אבי צו זעהען כאַטש אויפ'ן לייווענט דאָס פרעהליכע, דאָס שעהנע.

זייערע אויסגעלאָשענע אויגען צינדען זיך אן און בלאַנ- קען. זייערע קאלט געוואָרענע הערצער דערווארעמען זיך און שלאָגען שטאלצער: זייערע הענד, וואָס ווייסען נאָר צו רייבען זיך איינע די אנדערע פון קעלט, פאַטשען אזוי חילכיג פאַר ענטציקונג און אינערליכער אויפלעבונג.

אַט האָט זיך אויפ'ן לייווענט בעוויזען א פלאץ מיט א פאַראדנעם אייננאנג, וואָס בעשטעהט פון לויטער מאַרמארענע טרעפּ און זיילען. פון די טרעפּ לאָזען זיך אַראָב פאַטער און קינדער, רייד געקליירעט, מיט שפּראַחהלענדע געזיכטער און מיט שווארצע און בלאַהע אויגען.

דעם גראָהע פובליקום אויף די בענק שלינגט יעדער בע-

וועגונג, וואס קומט פאַר אויף דעם לייווענט. און אַט דאכט זיך יעדען פון זיי, אז די אלע פערזאָנען אויף דער לייווענט זיינען זייערע נאָהענטע אָדער גאָר זיי אליין זיינען עם מיט זייערע ברידער און שוועסטער, טאַטעס און מאמעס...

שאַ אַט איז אַ חתונה. אַ יונגע פאַר, די כלה איז אַ גיר-לאַנדער פון וועלכער עם קוקט ארויס דאָס בליהענדע, שטראה-לענדע געזיכט, שטעהט געארעמט מיט'ן חתן, אַ הויכער, שלאַנקער מאַן מיט לאַכענדיגע אויגען, דער גלח, שוין אַן על-טערער מענש, אבער אויפ'ן לייווענט איז ער נאָך אזוי שעהן, און די גלח'טע אַן עלטערע פרוי, אבער אויפ'ן לייווענט איז זי נאָך אזוי פריש, — שטעהען נעבען חתן-כלה. און מען פראַוועט די פייערליכע צערעמאָניע און דערנאָך דריקט מען זיך די הענד, און דער נאָך געהען חתן-כלה ארויס און מען צו-קושט זיך מיט אזא מיין חו און לייעבליכקייט, אַז אלע פון פובליקום, דער געפאלענסטער מיין פון דער מענשהייט, הויבען זיך פון פלאץ, ווי זיי וואַלטען געוואַלט אַנטויל נעהמען אין דער דאָזיגער שמחה, וועלכע זיי אליין איז נישט בעשערט גע-ווען דורכצומאַכען.

און די טיהר פון דאָזיגען פלאַץ עפענט זיך אלע וויילע אויף און עם קומען אַן אלץ נייע בעזוכער. קיין פלאַץ צו זי-צען פאַר זיי איז שוין ניטאָ — שטעהען זיי געדריקט איינע צו די אנדערע, מענער מיט פרויען, יונגע מיט אלטע און די אויגען צום לייווענט געווענדעט. די קליין געוויקסיגע הויבען זיך אויף די שפיץ פינגער — אלע זיינען דורשטיג, נאָך אַ ביסעלע גליק, פרייד און שעהנקייט, וואָס מען צייגט פאַר זיי אויף דעם לייווענט פאַר אַ ניקעל...

142	—	—	—	—	—	דער משכון (2)
144	—	—	—	—	—	ניט אין פוס (3)
146	—	—	—	—	—	וואו איז די גערעכטיגקייט (4)
149	—	—	—	—	—	דער רויבער
154	—	—	—	—	—	אין א אידישען קאבארעט
161	—	—	—	—	—	גאלדע'ס פריינד אין וועג :
167	—	—	—	—	—	דער ליטערארישער פעטער (1)
173	—	—	—	—	—	די וועטשערינקע אין פארין (3)
179	—	—	—	—	—	א גרויסער מענש (3)
184	—	—	—	—	—	דער פערלארענער שטאלץ
192	—	—	—	—	—	דער פראלעטאריער
197	—	—	—	—	—	די פרעמדע תפלה
203	—	—	—	—	—	דער שכור
209	—	—	—	—	—	אונזער אננא איסאקאוונא
212	—	—	—	—	—	דער פרומער
217	—	—	—	—	—	דער רעוואלוציאנער
221	—	—	—	—	—	אנזיכטס־קארטען
225	—	—	—	—	—	ווי אזוי בין איך געווארען א ציוניסט
233	—	—	—	—	—	דער ברחן נירצארקער בילדער :
238	—	—	—	—	—	ווארשאווער בלוט (1)
242	—	—	—	—	—	אין בוכהאנדלונג (2)
246	—	—	—	—	—	די טראגעדיע פון רייכקייט (3)
248	—	—	—	—	—	„סטארם“ פון פרייד, גליק און שעהנקייט (4)

